

Jacob Wallenberg
SAMLADE SKRIFTER

SVENSKA FÖRFATTARE
NY SERIE

Jacob Wallenberg
SAMLADE SKRIFTER

Del I
Dikter
Fragment ur Wiborgska Smällen
Sanfärdig resebeskrifning
Korrespondensartiklar
Brev

Utgivna av
Torkel Stålmarek

SVS

SVENSKA VITTRERHETSSAMFUNDET
STOCKHOLM

1998

*Utgiven med bidrag av
Jacob Wallenbergs Stiftelse, Särskilda Fonden*

Abstract

Wallenberg, Jacob, *Samlade skrifter*, I–III. (Wallenberg, Jacob, *Collected Works*, I–III.) Del I: Dikter, Fragment ur Wiborgska Smällen, Sanfärdig resebeskrifning, Korrespondensartiklar, Brev. Utgivna av Torkel Stålmarch. Skrifter utgivna av Svenska Vitterhetssamfundet. Svenska författare. Ny serie, 318 pp., Stockholm. ISBN 91-7230-076-0.

Jacob Wallenberg (1746–1778) made his living as a private tutor and later as a chaplain on board ships belonging to the Swedish East India Company before he was appointed vicar in the parish of Mönsterås in 1777. Apart from his masterpiece, the travel book *Min son på galejan* (*My Son on the Galley*), he wrote Swedish and Latin poetry, an account of a journey through European countries called *Sanfärdig resebeskrifning* (*Truthful Travel Description*) and the lyrical play *Susanna*. In addition a collection of his sermons from the years 1770–78 has been preserved in the form of drafts. The first volume of this critical edition of Wallenberg's works contains his Swedish poetry, his European travel book, and his letters.

© Svenska Vitterhetssamfundet

ISBN 91-7230-076-0

Svenska Vitterhetssamfundet c/o Nobelbiblioteket, Box 2118, 103 13 Stockholm

Bloms i Lund Tryckeri AB

Lund 1998

Förord

Jacob Wallenbergs *Samlade skrifter* I–II utgavs under åren 1928–41 av Nils Afzelius som nummer XIII i Svenska Vitterhetssamfundets serie Svenska författare. Denna edition är nu utgången. Då det ansetts värdefullt att Wallenbergs hela författarskap hålls tillgängligt för studium och forskning i en textkritisk utgåva, har Svenska Vitterhetssamfundet beslutat om återutgivning och komplettering i den nya serien Svenska författare.

Föreliggande utgåva är avsedd att omfatta tre delar, av vilka de båda första motsvarar Afzelius edition och utges av undertecknad. Här upptas samtliga av Afzelius utgivna texter – dock i annan ordning än i dennes edition – samt i avdelningen Brev ytterligare sju tidigare otryckta skrivelser till konsistorierna i Linköping och Kalmar. Tredje delen utgörs av en samling predikningar som Afzelius påträffade i Nordiska museets arkiv, när hans utgåva av de samlade skrifterna för länge sedan var avslutad, och som hitintills inte publicerats.

Torkel Stålmарck

Inledning

Jacob Wallenberg eller Wallberg, som han först hette, föddes den 5 mars 1746 i Viby på den östgötska landsbygden som andre sonen i kronolänsmannen Jacob Persson Wallbergs andra äktenskap. Fadern hade arbetat sig upp från mycket enkla förhållanden och hade som befattningshavare och jordägare nått ett visst välstånd, då han 1758 avled genom olyckshändelse. Sonen Jacob och hans två år äldre bror Marcus hade då redan några års skolgång i Linköping bakom sig och kunde efter faderns död fullfölja sina studier, men nu under mycket knappa villkor. 1760 flyttades Jacob upp i gymnasiet och samtidigt tillträdde den frejdade latinisten Samuel Älf tjänsten som poëseos lector. Flera av Älfs elever har vittnat om hans ovanligt inspirerande undervisning; för Jacobs del blev den närmast livsavgörande. I Samuel Älf fann han inte bara en lärd och insiktsfull handledare utan också en faderlig vän för livet. Älf gjorde sina elever förtroagna med såväl den klassiska litteraturen som den nyare svenska. En av Wallenbergs skolkamrater, Gustaf Regnéer, senare känd som publicist och antiköversättare, har berättat att Älf lät Tankebyggarordens nyutkomna *Witterhetsarbeten*, med verk av bland andra fru Nordenflycht, Creutz och Gyllenberg, cirkulera till låns bland lärjungarna. I Wallenbergs tidigaste poetiska försök har latinet dock väl så stor plats som svenskan, och inte minst i sin brevväxling excellerar han som latinsk verskonstnär.

När Wallenberg i februari 1763 skrev in sig som student i Uppsala, tycks han ha sett fram mot det akademiska livet som en naturlig fortsättning på de lyckliga åren under Älfs ledning. Men han blev snart besviken, både på den närliggande latinprofessorn Ekermans torra undervisning och på den som han tyckte krasst utilistiska andan vid universitetet. Därtill kom att han av ekonomiska skäl tvingades avbryta sina studier redan efter en termin och försörja sig som informator. Som sådan hamnade han i Västervik, hos en välmående borgmästarfamilj med två söner. Här gjorde han sig under ett par år bemärkt som tillfällespoet och låter i sina brev förstå att han ingalunda vantrivdes. Det är vid den här tiden som han tillsammans med sina bröder Marcus och Anders – den senare tidigt död – »nobiliserar» sitt efternamn till Wallenberg. På nyåret 1765 följde han sina elever till Uppsala och fick nu

tillfälle att själv återuppta sina studier. Ingenting tyder på att de bedrevs med större nit, och redan efter halvtannat år tog han definitivt avsked av universitetet och tillträdde en ny kondition, nu i Göteborg.

Wallenbergs nye principal var direktören vid Ostindiska Compagniet Martin Holterman, och som informator för dennes två söner, båda i tioårsåldern, vistades han i Göteborg i två och ett halvt år. På våren 1769 blev han genom Holtermans bemedling antagen som skeppspastor vid Ostindiska Compagniet och avlade prästexamen den 4 april 1769. Han skall själv senare ha berättat att han helst velat få en civil syssla vid kompaniet, men då någon sådan inte fanns ledig hade han låtit sig bli »insparkad i den heliga hopen».

De ostindiska expeditionerna avgick vanligen från Göteborg kring nyår, och Wallenberg hade alltså sommaren och hösten på sig innan han skulle tillträda sin tjänst. Han fick nu Holtermans uppdrag att följa sina elever till Hamburg, där de skulle få merkantil utbildning, och själv kunde han därifrån fortsätta på egen hand. Färden gick genom Tyskland, Holland och Belgien till Frankrike och därifrån över till England och dokumenterades livfullt i *Sanfärdig resebeskrifning*, delvis också i en korrespondens till *Götheborgske Spionen* och i brev till Älf. I slutet av oktober återvände han till Göteborg. Efter ytterligare två månader gick han ombord på skeppet Finland, som på förmiddagen den 26 december 1769 lättade ankar med destination Kanton. Den händelserika och delvis äventyrliga seglatsen med Finland försåg Wallenberg med stoff till den blandning av reseskildring och roman, *Min son på galejan*, som har givit honom en förblivande plats i den svenska litteraturens historia.

Wallenberg företog ytterligare två ostindiska resor innan han lyckades få en fast tjänst i land. Under den sista resan skrev han versdramat *Susanna* och gjorde sig därmed uppmärksammad av Gustaf III, som på nyåret 1777 tilldelade honom det regala pastoratet Mönsterås i Kalmar stift. Han tillträdde sin tjänst den 1 maj och tog kraftfullt itu med såväl församlingsarbetet som upprustningen av den dåligt underhållna prästgården men avled redan den 25 augusti 1778.

*

Så när som på den i förordet nämnda volymen predikningar och ett antal brev förvaras Jacob Wallenbergs efterlämnade handskrifter i Linköpings stiftsbibliotek, ursprungligen sammanförda av Samuel Älf och ingående i den stora Älfska donationen med signum W 69. Enligt en latinsk anteckning av Älf hade han förvärvat dem av brodern Marcus Wallenberg. Samlingen

har ursprungligen varit inbunden i ett skinnband men är numera uppdelad på sex pappband, förvarade i en kapsel med skinnrygg. Delarna 5 och 6, bestående av en latinsk gymnasieoration respektive en av Älf författad latinsk elegi över Wallenbergs död, har ej medtagits här och inte heller i Nils Afzelius utgåva av Jacob Wallenbergs *Samlade skrifter*.

Texterna återges här sådana de etablerats av Afzelius, i ett par fall kompletterade efter handskrifterna. I en efterskrift till sin edition redovisar Afzelius sina principer på följande sätt:

Wallenbergs handskrifter ha återgivits så troget som möjligt, även i sådana enskildheter som interpunktion och indragning av versrader. Några modifieringar ha dock gjorts. De sparsamt förekommande förkortningarna, som $\bar{m}$ för *mm* och q_3 för *que*, ha upplösts. I texten men icke i Handlingar har d^o återgivits med *d:o* o. s. v. Wallenberg använder ofta, särskilt i radslut, streck som inte ha någon annan uppgift än att fylla ut ett tomrum – sådana ha naturligtvis inte återgivits. Citationstecken, som han använder framför alla verser och inströdda prosastycken, oavsett om de äro av honom själv eller ej, ha utelämnats. Punkter ha utan vidare satts, då sådana saknas i satsslut, t. ex. då citationstecknen få ersätta punkt eller ett semikolon följer på ett *m. m.* Wallenberg skriver än *oe* och *ae*, än *æ* och *æ*. Vid tryckningen har den skillnaden gjorts att särskrivning har brukats i klassiska citat och hopskrivning i nylatinska texter. Lånord och egennamn som i fraktur framhävas med antiqua och i tysk skrivstil med latinsk stil återges med kursiv. Wallenberg skriver nästan alltid strofiskt byggda dikter utan strofindelning. Någon gång markeras denna genom indragning av en versrad. I denna upplaga har strofindelning genomgående införts [...]. I vissa fall kan tvekan råda, om dikten bör indelas eller ej, så t. ex. »Vårtiden». Att överklivning förekommer, behöver inte tala däremot: sådan finns också i en dikt med tydligt strofisk byggnad som »Quæde öfuer bærgningstiden».

I ett avseende har starkare normalisering visat sig nödvändig, nämligen i bruket av stora och små bokstäver, där Wallenberg liksom sina samtida är ganska inkonsekvent. I fråga om många bokstavstyper är det f. ö. svårt att avgöra när stor eller liten bokstav avses. Eftersom det slutande 1700-talet i det stora hela följer vissa regler, som i många avseenden avvika från vår tids, så kunna dessa följas. Rätt litet ledning ge Abraham Sahlstedts föreskrifter i *Swensk grammatica*, Uppsala 1769, s. 9: »Stora, eller så kallade *Initial*-bokstäfwer, brukas: 1. Före

alla *Nomina propria*. 2. Alla *Nomina appellativa*, när de i särskildt afseende nämnas, t. e. *Bonde-Ståndet. Staden Stockholm*. 3. Ämbeten och Ämbetsmän. 4. Wetenskaper, Konster, Handtwerk, och dylikt, när de liksom för sig sjelfwa skola nämnas i en mening. 5. Alltid näst efter punkt, då en mening är sluten. För öfrigt brukas icke i Swenskan, efter Tyskarnes sätt, at skrifwa hwart *Substantivum* med stor bokstaf.» Stor bokstav används i ofantligt mycket större utsträckning än Sahlstedts regler låta förmoda, särskilt i skrift men också i tryck. Vanlig praxis fordrar stor bokstav bl. a. i följande fall (exemplen ha genomgående hämtats från Wallenberg):

Uttryck för *Gud och religiösa begrepp*, även adjektiv och adverb: Himlen, Försynen, Christen, Gudfruktig.

Vetenskaper, konster, hantverk: Philosophie, Moralisk, Politisk.

Folkslags namn, avledning ar av ort- och personnamn: Engelsman, Fransysk, Ostindiefarare, Swedenborgian.

Titlar och yrken: Mamsell, Herr, Fru, Kejsare, Skomakare, Bonde.

Institutioner, offentliga byggnader m. m.: Stat, Slott, Kyrka, Palats, Opera, Theater.

Månaders och kyrkliga högtiders namn: Januarii, Pingst, Jul.

Myntsorter: Riksdaler, Piaster (bruket växlar, särskilt för lägre mynt som 'runstycke' m. m.).

Kolonialvaror: Caffe, The, Ananas, Ambra, Havana, Chinabark.

Klassiska ord som: Nymph, Triton, Antropophag, Vestal.

För att framhäva ett ord, t. ex. i en apostrof: »Orcan, förfärlige Buse!»; »Ömkans-värde Hay-bröder!» (Detta bruk har icke iakttagits i denna upplaga.)

I sammansättningar som *Opper-styrman, Skepps-sikter* skrivs andra ledets begynnelsebokstav mycket ofta stor. I denna upplaga brukas genomgående liten. För konsekvensens skull har stor bokstav använts i vissa fall när handskriften har liten.

Enligt tidens sed skiljer Wallenberg mycket ofta de olika lederna i sammansatta ord genom bindestreck, fastän på ett ganska nyckfullt sätt. Att avgöra om han har avsett bindestreck eller ej, har därför inte varit möjligt, när han har avdelat orden i radslut. Då man med rätt stor visshet kan anta, att han också inne i raden skulle ha använt bindestreck, så har tecknet bibehållits. [I en not redovisar Afzelius här

vilka av de i radslut sammansatta orden som har särskrivits resp. hop-skrivits i tryck.] Bindestreck i radslut markeras i tryck med dubbelt snedstreck (=).

De i denna utgåva nytillkomna breven nr 36–42 återges dock helt oredigerade. Wallenbergs delvis säregna och inkonsekventa stavning har genomgående bibehållits.

Kommentarerna grundar sig på den av Afzelius upprättade kommentaren men är som helhet väsentligt mindre omfattande. Framför allt har det biografiska och litteraturhistoriska stoffet reducerats väsentligt. Ordförklaringarna har dock utökats något, och de i utgåvan tryckta latinska skrifterna återges nu i svensk översättning, utförd av fil. dr Maria Berggren. Textvarianter redovisas samlade i slutet av resp. volym. En utförlig bibliografi avseende de båda första delarna ingår i del II.

I kommentarerna använda förkortningar:

LSB	Linköpings stiftsbibliotek
MSG	Min son på galejan
PT	Preste-Tidningar för år 1768
SFSV	Svenska författare utg. av Svenska Vitterhetssamfundet
SR	Sanfärdig resebeskrifning
UUB	Uppsala universitetsbibliotek
VLA	Vadstena landsarkiv

Smärre dikter
1761–1774

Inledning

Merparten av de här återgivna dikterna återfinns i fjärde delen av Linköpingsbibliotekets Wallenbergsamling (W 69:4). Den består av 101 blad i formatet 20,5 x 16 cm och av en senare hand med blyerts paginerade 1–200, varvid ett blad har råkat bli överhoppat (paginerat 153 a–b). Mellan s. 82 och 83 har insatts en dikt med titeln »Tacksægelse till Fruntimren, vid Promotion i Upsala 1767», undertecknad *Wallenberg*. Det är emellertid en avskrift med J. H. Lidéns lätt igenkännliga stil, och författaren är W:s bror Marcus. Ytterligare en dikt, »Suar vid Rådman Göranssons Copulation ibidem» (s. 105–107), är uppenbarligen skriven av annan författare och har införts av W. som en del i det lilla verskrig som föranleddes av hans dikt till handelsmannen Fults bröllop. Den har här avtryckts som Appendix 2, s. 299 f.

På första sidan har W. överst skrivit *I. N. I.* och följande distikon:

Versiculos feci, quos continet hicce libellus,
Dum loca Lincopiæ clara palæstra dedit.

(De små dikter, som denna lilla bok innehåller, har jag skrivit under min studietid vid Linköpings vittberömda gymnasium.)

Nedtill på samma sida har han skrivit sitt namn, *Jacobus Wallberg* – senare överskrivet *Jacobus Wallenberg* – samt årtalet 1762.

Vershäftet, nu inbundet i pappband, är sammansatt av flera olika pappersorter. Större delen, nämligen sidorna 1–40, 53–74, 83–96, 177–200, utgörs av ett med *Pro Patria*, en Minerva och ett lejon inom en palissad vattenmärkt standardpapper, om vilket ursprung initialerna R. P. S. på s. 197 kanske kan lämna upplysning. S. 97–104 och 109–148 härstammar från det småländska pappersbruket Totebo i Hjorteds socken nära Västervik, där arken förmodligen har köpts hösten 1763. Halvarket s. 105–108 är av holländskt ursprung: i varje fall urskiljer man på s. 105 vattenmärket *Zoon* och s. 107 *Vrybeyd* och [*Pro Pa*]tria *Eiusque Libe*[rtate]. S. 41–52 är ett papper av sämre kvalitet med initialerna *D. F.* på s. 41; s. 75–82 påminner om föregående grupp, men papperet är tunnare och s. 77 är märkt med ett svårdechiffrerbart namn. Den sista gruppen, s. 149–176, bär Amsterdams vapen som vattenmärke.

Liksom i den av Nils Afzelius redigerade editionen har de många latinska dikterna i samlingen här uteslutits med undantag för slagsmålskildringen »*Descriptio tumultuantis Gymnasii*» (nedan s. 28) samt de latinska versbrev, som dock har förts till avdelningen Brev och i allmänhet återgivits efter andra handskrifter. Wallenberg ägnade sig under gymnasie- och studentåren

flitigt åt latinsk versskrivning. Till större delen är det fråga om övningsstycken med den stora hexameterorationen »Oratio didascalica» som det mest ambitiösa arbetet. Denna föreligger också i en separat handskrift med rättelser av Samuel Älfs hand (LSB, W 69:5). Sitt bästa som latinpoet ger Wallenberg dock i versbrevet, som alltså i denna utgåva tillsammans med den magnifika slagsmålsskildringen får representera hans latinska författarskap.

Den sista dikten i samlingen är daterad 1/1 1768. Ytterligare tre dikter, av senare datum, återges efter samtida tryck. En stor del av dikterna i W 69:4 trycktes första gången i Pehr Hansellis utgåva av Wallenbergs *Samlade vitterhetsarbeten*, Upsala 1855; till denna utgåva hänvisas i kommentarerna under beteckningen 'Hanselli'.

En fullständig innehållsförteckning till W 69:4 återfinns nedan s. 293 ff.

HÖSTEN.

Nu sommar'ns liufua tid bortskrider,
 All lust och fægning med sig drar;
 I stället det åt hösten lider,
 Som köld och frost i fölge har.

Nu solens varma minskad blifuer, 5
 Och kölden öfuerhanden får,
 Som alt en kulen utsickt gifuer,
 Som giordt att marcken visnad står.

Nu mörcka natten mer förlänges: 10
 Men dagen blir alt mera kort.
 Bland häftig blåst nu regnet mænges
 Och molnen göma liuset bort.

Sist vintren ændar dessa dagar,
 Som se i alt så bistra ut. 15
 Förlæn, o! Himmel, som så lagar,
 Vi nögde vörde ditt beslut.

W 69: 4, 10–11. Hanselli, 29–30.

5 *varma* värme

7 *utsickt* anblick

14 *bistra* dystra, kulna

VÅRTIDEN.

Så liuflikt lugnet ær, se'n stormar skeppen drifuit:
 Så hærligt efter köld och regn, som solen ær;
 Så liuflikt, ja, fast mer, nær Skaparn våren gifuit,
 Då jorden lifuas upp och vackra fruckter bær.

Den samma liufua tid sig börjat nu framuisa, 5
 Och solens varma sken uplifuar jorden vår.
 Nu alt, huad skapat ær, tycks Skaparns godhet prisa
 Och med sin fægriings pracktt oss alla förespår

En glad och frucktsam tid, en god och liuflikt sommar,
 Då gröna marcken står beklædd med rosors prål 10
 Af allehanda færg, och i sin fægriing blommar.
 Det blir att æra Gud vårt högsta syftemål,

Och öka så vår frög, nær vi gå ut att skåda
 Guds allmackts underuærk. Nu foglar af all slag,
 Nu lærckan, som Gud sændt, att våren oss bebåda, 15
 De yttre frögdesång, och siunga dag från dag.

Vår jord står klædd och prydd i græsgrön silkeströija;
 Dess träd och buskar ha rætt vackra löf ock blad:
 Huar åkerman sitt land med glædie har fådt plöija.
 Mån något kan væl mer en mæncka göra glad? 20

Huad kan och mera bör till tacksamhet oss drifua
 Mot Skaparn, huars Försyn alting så hærligt stælt?
 Huaraf kan hiertat vårt mer nögt ock roat blifua,
 Æn nær man foglasång i skog och gröna fælt

W 69: 4, 12–13. Med titel »Våren» i Hanselli, 28–29.

9 *frucktsam* fruktbar

17 *græsgrön silkeströija* jfr Spegel, *Guds Werk och Hwila*, 1685, 116: »Se Jorden Jäger-klædd i Gräas-grön Silkes-Slöja»

23 *nögt ock roat* förnöjt och glatt

Så liuflikt höra får; och hævta af de rosor,
Som marcken hysa får, en god ock liufelig luckt,
Samt se hur' Skaparns hand med sine nåds allmosor
Upphåller creatur och delar jordens frukt? 25

O! att vi hade lært likt næktergalen siunga,
Och med stiglisans röst instämma væl ock rætt,
Så skulle Herrans lof uppå vår lama tunga
Ej huila någon stund; men ökas på alt sætt. 30

28 *creatur* skapade varelser
delar skänker ut
30 *stiglisans* steglitsens

DEN OFÖRNÖGDE.

En oförnögd, som Mammon tienar,
 Han nöter sina dagar fram
 Med fåfæng sorg och klagoglam:
 Han sig med afgrunds trollen enar,

Ej nögd med det, som Himlen gör; 5
 En hemlig sorg hans hierta trycker,
 Som sömnen ur hans ögon rycker.
 På næstans fall han tanckan för.

Med ödet han ogörlig'n sëmjes;
 Han på sig sielf utöser knot, 10
 Är oförnögd i med och mot.
 Hans onda lusta aldrig tæmjjes,

Han sielf sin egen plåga ær.
 I sinnet altid ledsnan hænger,
 Och afund ur hans ögon blænger. 15
 Han missnögd andras ro förtær.

BYXOR.

Byxor kalla de mig: jag skyler låren och — —
 Æfuen och ett, som dig ej, flyktiga flicka, berättas.

Den oförnögdde

W 69: 4, 20. Hanselli, 26–27.

3 *klagoglam* högljudd klagan

9 *ogörlig'n* omöjligt, alls icke

Byxor

W 69: 4, 20. På latin med titel »Femoralia» *ibid.*, 22:

Bracca vocor: sub me tegitur podexque femusque

Parsque silenda simul, pulchra puella, tibi.

femusque senlat. parallellform till 'femurque'

UNDER CAPITELT.

Du Himla Drott, som nåden delar
 På ett så vist och härligt sätt:
 Du, som vår brist så nådigt helar,
 Och hægnar oss med frid ock rätt.

Vår mun ett offer skall Dig bära, 5
 Som af ett ödmiukt hierta går.
 Med enta röster vi Dig æra,
 Som alltid på vår sida står.

Din Kyrkos vælgång styrk och främja:
 Ditt helga ord vælsignat gör: 10
 Men Satan uti bojor tæmjja,
 Som siælar i förderfuet för.

Lætt, Himmel, dygden bland oss ökas;
 Lætt onskans frö hos oss ej gro;
 Lætt våra hem af frid besökas, 15
 Så får vårt Suerje hugn och ro.

Sist lætt, o Gud! vår nögdanda,
 Se'n den gådt in i Himlens högd,
 Sin röst med alla trogna blanda,
 Och prisa Dig i euig frögd. 20

W 69: 4, 21. Med titel »Bön» i Hanselli, 20–21.

Denna dikt måste liksom »Under mitt Capitel» (nedan s. 22) hänföra sig till gudstjänstens »lektion» eller läsning av ett kapitel ur Bibeln, vilken brukade uppdras åt skolynglingarna.

1 *delar* skänker

7 *enta* förenade

13 *Lætt* Låt

16 *hugn* hugnad, glädje

OMNIA, PRÆTER VERBUM DEI, PERIBUNT.

Himlahualfuet i skyn med stiernor och alla elementen,
 Samt hela verldens rymd, med dyrbarheter hon æger,
 Måste til intet bli, genom eld förbrännas och ödas:
 Men deremot Guds ord, som nådliga strålat och uplyst
 Vår förr dunklade Nord och i mörker grufliga nedsænkt, 5
 Oförgængligt ær, och blir allena bestændigt.
 Extremo peritura die sunt omnia flammis:
 Summi verba Dei solaque firma manent.

UNDER MITT CAPITEL.

Ach Himmell! på huars magt sig stöder folk och land,
 Befrämja Suerjes væl, styrk enighetens band,
 Att split och agg förquæfs, som frihet trycker neder,
 Och krig, som trældomsok och armod land bereder.
 Din sannings dyra hus uptænd alt mer och mer, 5
 Som Suerges folk och land en dubbel fægning ger.
 Lætt afgrundsandans magt och synd hos oss ej trifuas
 Men i dess stælle dygd i hærilig glants uplifuas.
 Vårt högsta syftemål ær komma i den hamn,
 Der stormar byts i lugn, i Medlarns söta famn. 10

Omnia, præter verbum Dei, peribunt

W 69: 4, 23.

Titeln och slutraderna parafraaserar Mark. 13:31 (jfr också Matt. 24:35 och Luk. 21:33): »Himmel och jord skola förgås: men min ord skola icke förgås» (1703 års övers.).

1 *alla elementen* slut-a i *alla* måste elideras liksom i latinsk prosodi

5 *dunklade* fördunklade

7–8 *Extremo[...] manent* På den yttersta dagen står allt i lågor: endast den högste gudens ord står fasta

Under mitt Capitel

W 69: 4, 23.

Titeln: *Capitel* se komm. till »Under Capitel» ovan s. 21

7 *Lætt* lät

10 *Medlarns* »Medlare» för Jesus är bibliskt (lat. mediator) och förekommer bl. a. i Pauli brev

QUÆDE ÖFUER BÆRGNINGSTIDEN.

Nær sommarn jorden i sin varma linda slutit,
 Nær himlaliuset sig åt norden nærmast skutit:
 Då jordeboars frögd allstæds förökad blifuer,
 Då alting præctigt prydd en tidig mognad gifuer.
 Ty då en hærlig tid, en bördig bærgningstid, 5
 Hos oss inlupit har, som ær i alting blid.

Sen hittils huar sitt land och åker har upbrukat,
 Med gödslens goda saft den magra åkren dukat;
 Man sig då reder till med mat och goda drycker,
 Som lifua folket upp, nær torst och hunger trycker. 10
 Huar man sig rustar till med refsor och med suærd,
 Att samla in den fruckt huaraf han vill bli nærd.

Derför' nær solen ned af himlualfuet klifuer,
 Bak skogen gömer sig och dunkel skugga gifuer,
 I aftonsualkans lugn en myckenhet af unga 15
 På ængar samla sig, som för den slottern tunga
 All möda har ospard. En del af denna suit
 Sig först nu stæller till att visa hær sin flit.

Huar går sitt slag rætt fram, sin krokknif tappert suingar,
 Men hör ibland hur' den mot dolda stenen klingar. 20
 Då börjar han strax på att öfuer skadarn knota,
 Han griper till sin hen det fångna sår att bota.
 Man således rusar fram och gröna jordens kropp
 Helt bar och blottad gör. Nu går en viter tropp,

W 69: 4, 24–28.

- 3 *jordeboars* jordinvånares
 7 *huar* envar
 11 *suærd* poet. för lie
 13 *ned [...]* *klifuer* går ned
 18 *stæller till* gör beredd
 19 *slag* sträng, den del av fältet som mejas i en omgång från ena kanten till den andra
krokknif lie el. skära
 22 *hen* brynsten
fångna undfångna, erhållna
 24 *viter* vitklädd; männen var under skörden klädda i vit skjorta och vita byxor,
 kvinnorna i fotsid vit skördesärk

- Som slagna græset hop i långa strödier vælta. 25
 De fika immerfort, och på huarandra krælta
 Om de ej hinna med den förre skocken följa:
 Ty huar en gerna vill sin klemmighet nu dölja.
     Nær de så skölgt sin kropp i flitigt arbetssuett,
     Så længe, som man klart på himlafæstet sett; 30
- Så gå de till att såld af dem, som legt dem, taga,
 Som blir ett suarsgodt rus och en fullkomlig maga.
 Sen vill man frihet ha att yra optog öfua.
 Man skyndar på en dans, ej kan med spelet töfua.
     Med detta yra språng de huila ge sin kropp, 35
     Och rasa kitsligt fram tils solen lyser opp.
- De börja då på nytt sitt arbet fort att sættia,
 Som dock, tör hænda, går ej utan sömn och lættia.
 Ty nær som Phœbi vagn på fæstet længre hastat
 Sin' varma strålars glants på deras lemmar kastat, 40
     Då sista nattens sömn det högsta sæte tar,
     Och lamhet dem omkull i nærmsta skugga drar.
- Hær hosbond' ser sitt folk odugligt och förtrutit
 I sömnens miuka famn och lættiemanteln knutit.
 Huad uill han sæga dock? det ær ju intet under 45
 Att kroppen fordrar ro och några fria stunder?
     Mån' detta snälla folk förtienar allas ros,
     Som tyngsta bördan ær af sommarns arbet hos?
- De æro de, som alt, huad göras skall, utföra.
 De ansa vænda hõt det de på kærror köra, 50

25 *strödier* strängar

26 *fika* strävar, ligger i
immerfort oavbrutet

krælta manar på, tjarar
 32 *suarsgodt* försvarligt, rejält
fullkomlig välfylld

36 *kitsligt* livligt, ystert

39 *Phœbi vagn* solen, eg. Apollons solvagn

43 *förtrutit* uttröttat

44 *lættiemanteln knutit* insvept i vilans kappa

47 *snälla* duktiga

I husen gömma ned till fæets vinterföda.
 Nu ha de öfuergådt med mycken suett och möda
 Den heta slottertids. Nu börja åkrens fælt
 En ymnog mognad ge, som skyndar på så snælt.

Försynens underuerk och nådesol hær blæncker. 55
 Hur stor ær icke Han? huad godt, som Han ej skænker?
 Han oss vælsignat har, en bördig årsuæxt gifuit.
 Huar gång som solen ny har åter till oss klifuit,
 I följe hon med sig mång tusend' nöjen haft,
 Och lifuat jorden upp med hærilig glants och kraft. 60

Mån' detta nådesken, huarmed han oss omuærfuar,
 Ej gör att vi med frögd få samla våra kærfuar?
 Som oss ska födan ge, som och en skuldig rickta,
 Med pengar, huarutaf han skall sin skatt utplikta.
 Just derfor' huar en hand med ifuer skyndar på, 65
 Att fælla sæden kull, att hon ej stupar å.

En ung och vanlig flock den mogna frukten fæller,
 En annan binder hop, och uti rökar stæller.
 Nu husbond glædiefull huar rök vill rækna sielfuer;
 Ty obeskriflig frögd omkring hans hierta vælfuer. 70
 Nær sæden varder torr, man fiker immerfort,
 Att föra henne hem till vederbörlig ort.

Nu öfuerflödar sæd på Bondens alla væggar,
 Ur huilken han huart korn med hårda slag utslæggar;
 Att se huad röken ger, hur mycket han får sælja, 75
 Hur mycket han till skatt och födan skall utuælja.

54 *snælt* snabbt

63 *skuldig* skyldig, skuldsatt
rickta berika

64 *utplikta* erlægga, betala

65 *huar en* var och en

66 *att hon ej stupar å* så att kornen inte faller ur

67 *vanlig* felskrivning för 'varlig'?

68 *rökar* skylar

70 *vælfuer* kretsar

Så ræknar Bonden sitt. Sen tar han af en span,
Ber hustrun brænna den, och super bæst han kan.

All trægårdsfrukter nu fullmogna börja blifua,
Gul-röda æplens glants en vacker utsikt gifua 80
Och bland mång gröna löf ett præcktigt kirsbær blænker.
Ja, frukt af alla slag behaglig sötma skæncker,
Som frögdar mæstarns hog och ricktar nog hans pung
För all besuär och ans, som varit suår och tung.

Nu denna vakra tid från oss i småning smyger, 85
Drar med sig all sin prakt, och liksom rædd bortflyger
För höstens kalla mun, des kulna hy och klæder,
Som gör att alt sitt prål och förra glants afklæder.
Men gif, o Himmel, nåd att ui förnögde se
Din unders stora magt och Dig all vörndnad ge. 90

77 *span* 1/2 tunna, ca 82 liter

80 *en vacker utsikt gifua* erbjuder en skön anblick

81 *kirsbær* körsbär

83 *mæstarns* husbondens
nog tillräckligt, ordentligt

85 *i småning* så småningom

QUI VERSATUR UBIQUE, EST NULLIBI.

Den aldrig grundlig lærdom vinner,
 Som blandar sig med mycket inn:
 Men den en större lycka finner,
 Som væl om ett sig lægger vinn.

En yngling, som vill lycklig blifua, 5
 En grundad kunskap söka bör:
 Och på den vettenskap sig gifua,
 Huartill naturen honom för.

Han då en skiklig lem kan blifua, 10
 Att frænja landets væl och frögd:
 Och alla honom loford gifua,
 Sen han med vett nådt ærans högd.

W 69: 4, 29. Med titel »Lefnadsvishet» i Hanselli, 27–28.

Titeln: Den som vistas överallt är ingenstans (lat. ordspråk)

2 *blandar [...] inn* inlåter sig på mycket

9 *skiklig lem* duglig medborgare

DESCRIPTIO TUMULTUANTIS GYMNASII.

Gymnasii dicam strepitum: sis dexter Apollo!
 Rem nosco, tantum apta, precor, mihi suggere verba.
 Sic voui: sed nil responderat ille precanti.
 Forsitan haud merui in tantis sua numina nugis.
 Quale tamen possum luctabor ducere carmen. 5
 Quum subeunt iuuenes collecti templa Mineruæ,
 Innumera ratione strepunt. Heic cernitur agmen
 Alter ubi alterius prendit jugulumque caputque.
 Hic modo colla tenet, genua et modo degrauat ille.
 Mox superincumbens socium prosternit et alter: 10
 Tresque supra positi subeuntia corpora vexant.
 Hæc effusa cohors, jam muros, jamque cathedram,
 Et jam scamna quatit. (procumbere tecta putares)
 Quisque reluctatur: magna sed tota ruit vi
 Turba simul. Nunc subsequitur clamorque fragorque 15
 Insanus; mixtas iterato murmure tollunt
 Voces: accelerant iter undique strataque verrunt
 Vestibus: interea nubes ad culmina surgit.
 Ista boum similis pugna est molles per arenas
 Qui certant validi mugitibus aera complent 20
 Horrificis patulos fuscantes puluere campos.
 Cernitis, o! iuuenes, similes vos esse iuencis,
 Quis credat? Si plecteret hoc, quod ferret Apollo
 Iudicium? vereor, ne Martis adire palæstram
 Vos jubeat. Mitis non semper Apollo; cauete. 25
 Pallia pars prendens inter se prælia tentat.
 Cetera pars (calces non frangi miror et istis)
 Saltat anhela solo rapidorum imitamine equorum
 Obuia sic pedibus pulsantes cuncta proteruis.
 Conturbant alios alii. Sed quis valet omnes 30
 Enumerare modos strepitus. Hoc sufficit. Optem
 Illius ut fieret nostro hoc cum carmine finis.

W 69: 4, 38–39.

Översättning se nedan s. 301.

EN GOD KONUNG.

Det land, som Himlen har en uplyst Konung gifuit,
 Som genom dygd och vett till ærans högd har klifuit;
 Det billigt kallas bör ett sælt ock lyckligt land,
 Som fådt så ædel skænk af Skaparns milda hand.

Ty genom honom blir den rena læran hægnad, 5
 Som fræmjjar landets væl ock skænker lust och fægnad.
 Han, om sin frihet öm, slår öfuersittarns magt;
 Och ouæns fræcka hot han anser med förakt.

Han styrker enighet; han stiftar rätt och lagar,
 Att alt det, som han gör, Försynen væl behagar. 10
 Ej egennyttig vinst hans sinne drifua får:
 Men, mån om allmænt væl, rättuisa vægar går.

Dem, som hans gunst förtient, med nåd och hielp han fægnar:
 All onska straffar han; men oskuld altid hægnar.
 Ja, alt huad odygd ær i landsflykt måste gå; 15
 Men rätt ock vett och dygd sin rætta fægring få.

Nær Kungen sådan ær, huem undrar att han prisas?
 Att vördnad öfuer alt och kærlek honom visas?
 Ty då har folk och land sin största lycka nådt,
 Och han för vett och dygd odödligt minne fådt. 20

W 69: 4, 40. Hanselli, 30–31.

3 *billigt* med skäl

5 *hægnad* beskyddad

8 *anser* betraktar

TALPA.

Blinda min ögon ær och mörker har hela mitt ansikt:
 Natten dagen hon ær, jag solen skådar och aldrig
 Och uti jordena mörk jag dolder synes af ingen.

REX BONUS.

Som på fæstet i skyn den præcktiga solena strålar,
 Således i sitt land ock stråla de hulda regenter.

Talpa

W 69: 4, 59.

Titeln: Mullvaden

Rex bonus

W 69: 4, 60. På latin *ibid.*, 17:

Haud secus ac radians vasto sol fulget Olympo;
 Fulget in imperio rex bonus atque pius.

Titeln: En god konung

[VID SAMUEL ÄLFS BRÖLLOP.]

Ett språk det tycks knapt räcka till,
 Min tanckedrift oredigt wanckar;
 Den ökes, minskas, far, står still,
 Fördublat moln sig ständigt sanckar;

Hon famlar kring, knapt sielf sig tror, 5
 När hon här lifligt söker måla
 Hur' hjertat uti glädie gror,
 Då det ser Brudestolen pråla

Af ett så högt och wärdigt par. 10
 Tillåt mig dock än litet tala,
 Hwad hälst min hjerna dickta har,
 Fast skulle jag i wädret gala.

Förnåma Brud af ätt och dygd,
 Som tyngden af de bojor bären,
 Som wanckas i Cupidos bygd, 15
 Och under bördan nögder ären:

W 69:4, 68–70 med titel »En annan»; dikten följer i W 69:4 närmast efter latinsk hyllning: »Nuptias viri cl: Sam: Elfvi et virg: lectissimæ et nobiliss: Anna Fileniæ. 1763». Även i brev till Samuel Älf, UUB, G 350 a, bl. 149–150; där undertecknad *Jacob Wallberg*. Tr. i utdrag tillsammans med elva andra av olika författare under titeln »Tædæ in nuptias celeberrimi professoris... Samuelis Älf... cum... Anna Dorothea Filenia, Lincopiæ celebratas pridie Kalend. Januarii MDCCLXIII» (Bröllopsfacklor till vigseln mellan vittberömde professorn... S. Ä... och A. D. F., högtidlighållen i Linköping 31/12 1762), Lincopiæ u. å.

Samuel Älf (1727–1799), W:s lärare och faderlige vän, från 1759 eloquentiæ et poëseos lector i Linköping, professors titel 1762, kyrkoherde i Slaka 1771, domprost 1781; medlem av ett flertal lärda och vittra samfund, framstående latinpoet.

Älf gifte sig 31/12 1762 med Anna Dorothea Filenia, dotter till biskopen i Linköping Petrus Filenius.

2 *tanckedrift* fantasi

4 *sig [...] sanckar* samlar sig

7 *gror växer*, vidgas

12 *Fast skulle jag* även om jag skulle
gala skrika, prata

- Er kyskhets blomma blir ju här
 Er Brudgums liufwa winst och byte.
 Det går så till: den lagen är;
 Af detta mannakönet skryte: 20
- De skönas kyskhet dem tillhör;
 De dessa rosor blott få plåcka.
 Jag ey en enda fria tör,
 Som ey Cupido kunnat låcka,
- Som denna krantsen icke mist. 25
 Och skulle någon enwis blifwa,
 Lär' hon dock ångra köpet sist,
 Och tiden sielf skall seger gifwa.
- Men will hon fly, må icke tros,
 Att hon, som Daphne, byts i lager, 30
 Ej, som Narcissus, i en ros.
 Ney; bida: I Er sielf bedrager.
- Jag äfwen billigt misstror Er,
 Som trumpen, ogift wiljen sitta:
 Man ofta stora fiskar ser 35
 I tysta bäckar kitsligt spritta.
- En Nunna der hon uselt bor
 I dolda wrår, ock misstänckt dömes.
 Ey sällan gräs på barmark gror
 Och mull och sand bland glitter gömes. 40

30 *Daphne* [...] lager nymfen Dafne förföljdes av den kärlekskranke Apollon och lät sig för att undkomma honom förvandlas till ett lagerträd; Ovidius' *Metam.* I:452 ff.

31 *Narcissus, i en ros* ynglingen Narcissus älskades af nymfen Echo men förälskade sig i sin egen spegelbild och förvandlades till en blomma (narciss); Ov. *Metam.* III:339 ff. W. använder enligt äldre, poetiskt språkbruk ordet 'ros' liktydigt med blomma i allmänhet

33 *billigt* med skäl

36 *kitsligt* livligt, muntert

39 *gror* växer

Hwad hon gör i sitt mörka slått,
 Det ställes ey i liusa dagen.
 Det är då sant: på mannens lått
 Är mödoms knoppen lyckligt slagen.

Så haf då, Herr Professor, nögd 45
 Det sköna smycke Himlen skäncker
 Att öka Eder förra högd;
 Som re'n i dubbel fågring bläncker.

Nu blifwe Brudens fågringsprakt
 Ett Paradis för Brudgums öga, 50
 Och Brudens hushålsnett och mackt
 Föröke Brudgums tienster höga.

Nu Brudens kärlekseld och dygd
 Förblifwe Brudgums lif och ära.
 Man skall få se i denna bygd 55
 Snart Brudesängen blommor bära.

43–44 *på mannens lått [...] slagen* oklart, men trol. med innebörd att det lyckligtvis har fallit på mannens lott att beröva kvinnan hennes mödom

ADAMO MEJERO DONUM NUPTIALE CUM
DAREM CORCULUM SACCHARI.

Jag, Adam, dig ett hiärta ger;
Ty refben ej till salu är.

TILL B. CARLSTRÖM.

När diefwuln lögnens fader blef,
Wist blef du då hans son.
Långt mer om ära är en räf,
Än du om tro och heder mon.
J. W.

Adamo Mejero [...]

W 69: 4, 64.

Adam Meijer (1744–1786), son till grundaren av apoteket i Västervik Johan M., student i Uppsala 1762, från 1768 apotekare i Västervik.

Titeln: Bröllopsgåva till A. M. då jag gav honom ett sockerhjärta. (Dikten skrevs troligen 1762, alltså långt före M:s bröllop 1770.)

Till B. Carlström

W 69: 4, 71.

Johan Fredrik Carlström (1745–1826) bodde som pojke hos prosten Axel Lindblom och undervisades tillsammans med dennes barn (om medlemmar av familjen Lindblom se nedan s. 195, 201, 205); student i Uppsala, kollega i Norrköping och Linköping, kyrkoherde och kontraktsprost i Gistad.

I. N. J.

CUM SACRAM CŒNAM FREQUENTARE
CONSTITUERAM. 1761.

Gån tæta suckar ur mitt bröst;
 Gån öfuer skyn, att vægen bana:
 Gån fram med ödmiuk böneröst,
 Att nåd för mig hos Himlen mana.
 Lætt, öga, dina ådror rinna; 5
 Vist låter sig då Frælsar'n finna.

Se, Herre, huru vid Din fot
 I orent stoft en syndig ligger
 Som med förkrossat hiertas bot
 Med suck och bön om nåde tigger. 10
 Se han sig villigt till Dig vænder;
 Ræck ut åt honom milda hænder.

Jag kænner tyngden af min brist,
 Som samuetsboken för mig visar:
 Jag ned i mullen tryckes vist, 15
 Om ej Din hand min börda lisar.
 Ja, om rættvisa domen skrifuer,
 Jag yngst, men störst, bland syndar' blifuer.

Jag knapt om nåde vågar be,
 Förskræmd af syndsens grymma spöke 20
 Som euigt mig förlorad ge.
 Derför min tro nu Himlen öke,
 Att jag må skicklig till Tig træda
 Och syndsens larfuor af mig klæda.

W 69: 4, 90–91. Med titel »En Ynglings bönesuck, då han första gången Communi-
 cerade» i *Upsala Wecko-Tidningar* 12/12 1772. Med titel »I. N. J. 1761» i Hanselli,
 19–20.

Titeln: *I. N. J.* (In nomine Jesu) [...] I Jesu namn. Då jag första gången begick natt-
 varden

- 5 *Lætt* Låt
- 14 *samuetsboken* skuldregistret
- 23 *skicklig* anständig
- 24 *larfuor* förklädnad

ÖVER LÅNGFREDAG.

Hårda siæl, kan du ej röras?
 Ack! förmætna, sover du?
 Sækra hierta, kan du töras?
 Kænslölösa, vakna nu.

Se där hur' din *JESUS* tråkar 5
 matta fiæt för dig en træl:
 Se hur' syndabördan bråkar
 En så dyr och helig siæl.

Se der huru dievlatroppen 10
 Suermar, frögdas, spottar, slår.
 Sår betæcka hela kroppen,
 Bloden fyller alla spår.

Korsfæst! Korsfæst! alla skrika;
 Oskuld denna domen givs.
 Alla med Krigs-kneckten fika, 15
 Benen utur sidan rivs.

Just den hand, som fæstet stöder,
 Och naturens styrka är,
 Utav vassa spikar blöder,
 Værsta plåga toligt bær. 20

Huvu't, som av ænglar vördas,
 Och ær hærlighetens prakt,
 Av det grymsta törne mördas
 Ges kinnpustar och förakt.

W 69: 4, 93–95. Med titel »Öfver Långfredagen» i Hanselli, 21–23. I starkt omarbetat skick i *Preste-Tidningar* 1768; se nedan s. 292. – Den »moderna»stavningen följer W:s manuskript.

- 3 *Sækra* förhärdade
- 5 *tråkar* framsläpar
- 7 *bråkar* plågar

	37
Örat, som så nådigt læmnas Åt huar suck af troget bröst, Hörer nu blott smælek næmnas, Fylles af bespottar'ns röst.	25
Munnen, som Guds ord förkunnar Och av idel sött består, Man blott dödlig galla unnar, Ættika han dricka får.	30
Hiertat just den rika kælla, Från huars ådror ströma ut Nåd och godhet till de sælla, Öpnas med ett uddigt spiut.	35
Foten, som man bör tillbæda, Som ett syndigt fiæt ej gått, Præglas fast med mycken suæda, Och har många skrâmor fått.	40
Se! så lider han för alla: Darra, hisna, gråt och bed: Låt oss hær vid korset falla Under Frælsar'ns fötter ned.	
Milde Gud! jag har den trona, Dina jern min frihet var: Dina törne mig en krona Och Din tysthet mitt försvar.	45
Mig Din blod en syndarening, Och Din sår ett trygghets bo, Mig Din skilnad en förening, Mig Din ångest liuflig ro.	50

ÖVER EN SPRÄTT D. 11 AUG. 1763.

Ett ståtligt diur, i gamla dar ej sett,
 En præctig kropp, hög siæl förutan vett.
 Jag vet ej om han liknar man ell' quinna
 Ell' något creatur.
 Jag hört han har ett bröst som en rævinna, 5
 Ett huvud, som en tiur,
 Ær ihol, som en lur:
 Skall glutta gerna i huar stuga
 Och nosa kring, som næsvis fluga
 I alla mos; 10
 Och fast en præctig byx ett skorvigt lår måst tränga,
 En silkes strump på sura benet hænga,
 Tro fritt! han konsten vet att kroppen hurtigt suænga
 Lik Salmons so med sin förgylta nos.
 Det sægs han stundom kysser stubben, 15
 Att viggén stundom spræcker kubben.
 Så måste rullen ha sin gång,
 Fast sættes till båd Biblen och Cachesen:
 Storsak! i det: han vill ej bli förlæsen:
 Man måste leva utan tuång. 20
 Ær egit alt, han dock med andras ståtar,
 Blott han sin vinst af lotten ser.
 Værdera nu: huad kostar han? Ett hundra plåtar:
 En klædning icke kostar mer.

W 69: 4, 95–96.

- 1 *diur* ordet används i äldre nysvenska ofta förklenande om människor
 7 *ihol* ihålig
 12 *sura* såriga
 13 *fritt* gärna
 14 *Salmons so med sin förgylta nos* jfr Salomos Ordspråk 11:22: »En dægelig qwinna vthan tucht, är lika som en soo medh ett gyldene span [spänne] på näsone.» Kontraktionen *Salmon* är inte ovanlig i äldre litteratur
 15 *stubben* underkjolen
 16 *viggén stundom spræcker kubben* sexuell innebörd; jfr Wervings »Historia» i Werving 1989, s. 186–187
 17 *rullen* jfr 'rullan går'
 18 *Fast* fastän han
 19 *Storsak* strunt
 23 *plåtar* plåten var ett sedelmynt med värdet 6 daler kopparmynt
 24 *klædning* ordet används om både mans- och kvinnodrækt

PÅ PROSTINNAN GRENZELII GRIFT
D. 17 SEPT. 1763.

— — — Vexat censura columbas.

Frå tidens harm
I gravens tysta barm,
Min matta siäl sin fristad ser:
Här olycksstorm min båt ej skakar mer
I Frälsarns arm. 5
Farväl o! värld, som tryckt min suaga hiässa,
Som mig förfölgt till bredden av min grav,
Du kunde suck, men alldrig klagan prässa,
Jag drog ditt ok, men alldrig var Din slav.
Nu är min tröst 10
Min samvetsbok ej syndaspöken målar,
Ej någon usel röst
Om hämd för mig frå jorden vrålar.
Min fria själ är glad i Himlens loft,
Min döda ben ej sucka i sitt stoft. 15

Brev till Samuel Älf, UUB, G 350 f:32 b. Brev till Jacob Lindblom, LSB, Br. 29:1. Den förra handskriften följs här med uteslutande av underskriften: *Jac. Wallberg*.

Sophia Grenzelius, f. Malm (o. 1726–15/6 1763), änka efter v. pastorn i Södra Vi O. Grape, omgift 1751 med kyrkoherden i Västervik Olof Grenzelius (1712–1788) i dennes andra gifte.

Datering av W:s dikt anger att den inte skrevs till begravningen utan snarare som ett epitafium, kanske i samband med att en sten restes på gravén.

Mottot: Duvorna drabbas av råfsten. Juvenalis II: 63

1 *Frå* W. använder i allmänhet denna form före konsonant, formen 'från' före vokal

harm sorg, bedrövelse

4 *olycksstorm* upprepade el. samtidiga slag av ödet

6 *tryckt* tyngt, plågat

9 *drog* bar

11 *samvetsbok* skuldregister

VID HANDELSMAN HERR FULTS BRÖLLOPP
I WESTERVIK.

--- Varium et mutabile semper

Femina -----

Virgilius.

Herr Brudgum nu först ses det lius,
Som tänt af dygd Ert lif skall sira
Och lysa opp Ert nya hus.
Den glädiefest vi samfält fira,
Och lyckokransar åt Er vira: 5
Men hui har I så länge drögt?

Det frestar styrkan af en pilt
Tu år hop med sin kära dåcka,
Som ricktig ungarl lefua skilt.
Det är att bloss till elden plåcka, 10
Att fången uti bojor låcka,
Att hungra i ett bröllopslag.

Vi undra därför mycket mer,
Och åter samma spörsmål giva.
I bör ju ock förklara Er? 15
Om jag får lof jag suar vill skriva,
Och om jag törs det ämne driva
Skall tidens kön ge frågan lius.

Jag flickors vän i botten är:
Hur kan jag nånsin vara bitter? 20
Jag ödmiukt dessa vänner lär,
Att præctigt guld kan föra glitter,

W 69: 4, 102–103. Med titel »Vid Handelsman Herr Fults copulationsakt d. 29 Nov. 1763» i brev till Samuel Älf, UUB, G 350 f: 32 a. Hanselli, 46–49.

Conrad Joachim Fult (1717–1776), handelsman i Västervik, 29/11 1763 g. m. Eva Elisabet Lalin (1741–1764; se nedan s. 51).

Mottot: Ombytlig och nyckfull är alltid kvinnan. Verg., *Aen.* IV: 569
17–18 *Och om jag törs [...] lius* Och om jag törs utveckla detta ämne, skall frågan bli
belyst genom våra dagars kvinnor
22 *præctigt guld kan föra glitter* det äkta guldet kan vara inmängt med oäkta

Att fläck på finsta råben sitter,
 Det unga flickan ej vill tro.

En Nymph med purpurhy jag känt, 25
 Huars hela form i fägring skinte,
 En hiärt-magnet: men ack! huad hänt?
 Dess kropp fått alt och själen inte,
 Dess vett knapt utom näsan hinte,
 Var god, som Dam, ej som Madam. 30

En annan snäll och artig var,
 Enfallig, foglig, fri och sköner:
 Men sådna råtter katten tar.
 Hon stackar! kom för tuppessöner,
 Som plä i enrum tubba höner 35
 Och därmed var dess heder all.

En feck till man ett tågligt våp,
 Som släpte fodert in i krubben;
 Men stängdes se'n ur alla skåp.
 När Frun lätt gästen kyssa stubben, 40
 Man gapte åt den arma gubben,
 En nåd om han en treding niöt.

En utlänsk är i smak och vis.
 Det duger blott för läckra kroppen,
 Som tas frå London och Paris. 45
 Dess visdom dränks i caffekoppen,
 Dess Relligion bor i saloppen,
 Dess täckhet i en körkomin.

23 *råben* roben, lång klänning

25 *Nymph* ungmö, flicka

29 *hinte* (av hinna) nådde

34 *tuppessöner* ungtuppar

36 *all* förbi, all världens väg

37 *tågligt* (dial.) fogligt, tålmodigt

38 *släpte fodert in i krubben* arbetade ihop vad familjen behövde

40 *stubben* underkjolen

42 *treding* tredjedel

47 *saloppen* salopp en rundskuren, vanligen ärmlös damkappa

En åter queck och skarpsynt är
 Men glömmet bort hon är en kvinna. 50
 Hon Præst och lära mästra plär.
 Är ock en tapper kökshiältinna,
 Vi daglig med kökspåsten finna
 Att någons öra stått ut storm.

En tror hon största talkonst nått, 55
 När hon det rätta krokugt vränger,
 Och folk med squaller fylla fått.
 Huad ont i suarta hiärtat hänger
 Ur arga ögat grufeligt blänger,
 Och mun, lik trumman, bullrar fram. 60

Men tyst! huad gör du, min Poët?
 Hur' plär det gå med alla näpna?
 Löp ej i flickors hemlighet.
 Du Amazoner kan beväpna,
 Som flera hiältar ha gort häpna: 65
 Lägg ödmiukt här din pänna ned.

Skrif heller könets dygders lius:
 En Nymph kan dig på näsan rida:
 Hui nosar du i frilyst snus?
 Hålt upp! Jag vill ej för dig lida, 70
 Jag alldrig går frå flickans sida,
 Så länge Amat spelet har.

Men om Poeten talat rätt,
 Herr Fult, vi ej förklaring söke;
 Ty suaret blir på detta sätt: 75
 En slug ej blindbäck går med spöke,
 Vi ryggen i den dörren kröke,
 Der andra pannan stött emot.

49 *queck* kvicktänkt, spirituell

54 *stått ut* uthärdat

69 *frilyst* fridlyst, förbudet

72 *Så länge Amat spelet har* så länge kärleken råder

76 *En slug* den som är klok

Ty giftas är så farlig sak,
 Man måste länge lyckan pröva, 80
 Och se på nytta ej på smak.
 Dock tycks Herr Fult en orätt öva,
 Att med den Brud så länge töva,
 Huars dygd ej någon tuiflat på.

Den ej min hand kan tolka här: 85
 Nog af en wän Er Himlen skäncker,
 Som i sitt kön ett smycke är.
 Af bägges vett och eld jag täncker,
 Hur snart det nya huset bläncker,
 Af nöje, mynt och Fultar fult. 90

DOMINÆ NOBILISSIMÆ
BRITA LISA HANQUIST AUSPIC. ANNI 1764.

Nu efter Himlens visa lagar
 Naturen löper nya spår.
 Högädla Fru, Er sälla dagar
 Försynen unne detta år.
 I sinnes lugn, i kroppens trefnad, 5
 I evig lycka fyll Er lefnad,
 Niut äckta nögen af Er dygd.
 Ty derpå grundas husets hægnad,
 Deri består min förmån, fägnad,
 Som i Er mildhet har sin skygd. 10

W 69: 4, 98–99. Med titel »Nyårsönskan. 1764» i Hanselli, 40–41.

Brita Lisa Hanqvist, f. Cederman, 1753 g. m. rådmannen och justitieborgmästaren i Västervik Johan H. W. tjänstgjorde som informator för sönerna Olof och Jonas från höstterminen 1763 t. o. m. vårterminen 1766.

Titeln: Nyårsönskan för år 1764 till högädla husfrun B. L. H.

8 *hægnad* beskydd, bestånd

DÅ AMIRALITETSLIEUTENANTEN [HENNING
TÖRNING] och JUNGFRU GRETA GÖTHE
VIGDES I WÄSTERVIK.

Nu må en ungskarl dö af harm;
Ett gosse-hjärta må ju spricka,
När trenne flickor på en vicka
Ta huar sin gubbe i sin barm.

Man rättnu ingen öfrig har: 5
Nå huem härnest den tidning gifuer,
En Nymph i sängen åter klifuer,
Jag honom vist i lufuen tar.

Men tyst, lætt oss registret si:
Man flickor ej behöfuer köpa; 10
Ty många tiog här ännu löpa,
Som alldrig alla gifta bli.

Vi då ej klaga öfuer brist,
Fast Lieutnant Törning en borttager,
Och öfuer hafuet med sig drager. 15
Jag undrar blott huem vägen vist.

Mån ej Carlskrona flickor har?
Kan Bleking ingen skönhet bringa?
Hui skall man norrut kosan tuinga?
Jo just deråt magneten drar. 20

W 69: 4, 108–109. Med titel »Vid löjtnant Törnings bröllop» i Hanselli, 49–50.

Henning (Heinrich Christer) Törning (1735?–1784), marinofficer, slutl. överstelöjtnant, 20/1 1764 g. m. Margaretha Göthe, dotter till rector scholæ i Västerwik Claudius Göthe.

3 *trenne flickor* förutom Törning gifte sig samma vecka rådmannen Hans Jöransson (13/1) och assessorn Fried. Wickenberg (17/1)

4 *barm* famn

6 *tidning* nyhet

7 *Nymph* ungmö, flicka

Den stråten och vår Brudgum går,
Att sig i våra bärg framleta,
Och söka upp sin sköna *Greta*,
Som till dess nöje färdig står.

Så får Herr *Törning* lyckligt nu 25
I stället för en brusand' bölja
Sig under tysta fällen hölja
I sällskap med sin kära Brud.

Vi önske lycka, ädla par, 30
Den mot Er liufua kärlek suare!
Ett Paradis Er lefnad vare,
Som räcke millioner dar!

TILL BROR SUEN – – – I LINKÖPING.

God dag, Monsieur Poet,
 Som sälger vers i pund och marker,
 Och som på WimmerPindens parker
 Med Muser går i bet.

- Du är, som Diäknar plä, på alla kanter läck: 5
 Man vet att Poesie uti en Diäknekrage,
 Är liksom piller i en mage,
 Som sylar i en säck.
 Ty huad i hjärnan andra har,
 Bland smör och ost och ister manges, 10
 Och in i Diäknetarmen stänges
 Och ut med excrementen far.
- Så att när Diäknen rimma vill
 Han knapt på byxen lösa hinner
 Förn Aganippen rinner 15
 Och versen faller stycktals till.

W 69: 4, 109–110. Hanselli, 45.

Adressaten är sannolikt W:s skol- och studentkamrat Sven (Svante) Wimermark (1746–1795), son till lektorn i Linköping, senare prosten i Vimmerby Claës Wimermark.

- 2 *pund och marker* viktualievikter
 3 *WimmerPindens* allusion på adressatens namn
 6 *Diäknekrage* djäknekappa, kännetecken på en djäkne
 8 *sylar i en säck* ordspråksuttryck
 15 *Aganippen* källa på berget Helikon i Beotien, helgad åt muserna

ORDENSVISA.
L'ORDRE DE BONNE HUMEUR.

Trojna Ordens brör
Utaf Bonne Humeur,
Lätt oss tappra skålar lossa.
Enighetens hand
Knutit har vårt band, 5
Som skall tid och skiften trotsa.

Agg och afund bäfuar,
För de trojna näfuar,
Som vår fasta vänskap stärke.
Hvita sidenbanden 10
Med den blåa randen
Rent och ärligt bröst bemärka.

Rädda vän i nöd
Ren i lif och död
Är vår dyra ed och regel. 15
Falskhet, list och agg,
Squallret med sin tagg
Dömma vi till hiul och stegel.

Så i hela landet 20
Om vår hatt och bandet
Rycktet hörs i norr och söder.
Småfolk fritt må murra.
Skål med modigt hurra.
Lefue Ordens trojna bröder!

W 69: 4, 118. Hanselli, 36–37.

Titeln: *L'Ordre de Bonne Humeur* trol. en sällskapsorden i Västervik

6 *trotsa* uttal: trossa

12 *bemärka* betecknar

17 *Squallret med sin tagg* jfr komm. till tagg nedan s. 55

SUAR PÅ DEN REPLIQUE, SOM UTKOM ÖFUER
MIN SKRIFT VID FULTENS BRÖLLOPP.

Du gosse är i Phœbi Schola;
Men vill bli könets Advocat.
Så tokar sig i månsken sola,
Och lysa stort med musefrat.

Du lärer sökt Poeters vatten; 5
Men lupit Pegasus för när
Och fått en dosis af den patten,
Som mellan hästelåren är.

Jag vill du räntan ej förspiller.
Sätt in på Apothek din vers. 10
Der gör han samma gagn, som piller,
Och kniper tarmarna i pers.

Mig tycks du är i flickors skara
En liten ödmiuk helldags Jöns.
Och lär af klostertuppar vara, 15
Som gerna plä försuara höns.

Men tänk, att Nymphren sielfua tala:
Vår lefnad suarar sielf för sig;
En välment tok ej tarfvar gala,
Och föra oss i skrifuarkrig. 20

W 69: 4, 119–120. Med titel »Svar på en replik» utom andra strofen i Hanselli, 44.

Den »replik» som avses tr. nedan s. 299 f.

1 *Phœbi* gen. av Phoebus (Apollon)

4 *musefrat* strunt

6 *Pegasus* ack. av Pegasus, bevingad häst, symbol för diktarens inspiration

12 *i pers* i kläm

14 *helldags Jöns* skenhelig dumbom

16 *försuara* näml. för att själva få dem

17 *Nymphren* nymferna, flickorna

Stryk därför vaxet af din näsa,
 Var tyst, som råttan i en lå.
 Lätt folk ditt diäkneralt ej läsa,
 Du annars denna titel får:

Högtgrundad skald bland Smålands båckar!
 Væltrefne flickors kammargris etc. etc. etc.
 Berömlig tupp bland höns, som skråckar,
 Salloppers hägnad, stubbars pris! etc. etc. etc.

25

- 21 *Stryk därför vaxet af din näsa* sätta vaxnäsa på någon = dra vid näsan (?)
 23 *diäkneralt* djäkneskvaller
 25 *Högtgrundad* med grundat anseende (?)
 26 *Væltrefne* välmående
 28 *Salloppers* salopp = rundskuren, vanl. ärmlös damkappa
stubbars stubb = underkjol

VID FRU FULTS BEGRAFNING, FÖLGD AF
TUENNE NYFÖDDA BARN.

Ack! hårda lag, ack död! nu är du en tyrann:
Skall menlöshet bli rof för dina vassa tänder?
Skall du så på natur och hiärtan bära händer?
Skall bittra tårar blott din grymhet tända an?

Ett lif dig mättat förr; här måste tre i graf: 5
Du förr en lia brukt; här spisar näpplig trenne.
Säg, obarmhertige, huad ha de gort de tuenne,
Som knapt fått hufuut fram, då du det hugger af?

Naturens ordning vänds: dö, födas, blir alt ett. 10
Försynens vilja bryts: mån Gud lætt bandet knytas,
Att det i oblid stund skull mitt i glädien brytas?
Mån blott att gå i quaf vårt skepp har hamnen sett?

Jag ser en tröslös man sig luta vid sin vän,
I fåfängt hopp att se de matta ögon queckna,
Som döden börjat re'n med bleka färgor tekna, 15
Som nu bland tusend suck frå verlden sluts igen.

Hans vän, som alldrig fryst, nu is i barmen för:
Hans vän, som mäst förnögt, nu mäst hans hiärta sårar,
Den mun, som var hans ro, nu præssar heta tårar,
Den hand, som klappat förr, nu styng i bröstet gör. 20

En Fru, som varit van, förrän han tekna hant,
Förnöga hans begär, nu rörs ej af dess quida,

W 69: 4, 120–122. Tr. Kalmar 1764.

Eva Elisabet Fult, f. Lalin, avled 19/4 1764 sedan hon fött döda tvillingar (jfr s. 40).

- 2 *menlöshet* oskuld
6 *spisar näpplig* förslår knappast
9 *alt ett* ett och detsamma
14 *queckna* få liv
17 *för bär*
22 *quida* klagan

Och sorgen tycks ej stor, förr'n han ser vid dess sida
 Tuå döda barn, en dyr och ynkelig kärlekspant!

Här är en billig sorg: Herr *Fult* gråt denna dag, 25
 Som med sin suarta sky det glada liuset döljer,
 Som in i grafuens mull Er enda *Lisa* hölger,
 Och målar Edart lif med ynkansvärda drag.

Den har ett bröst af jern, den utan suckar ser 30
 En så bedröfuad man, som efter båren tråkar,
 En väg, der huarje steg hans siäl och lemmar bråkar,
 Der han sin hälft och barn till rof åt matken ger.

Sörg; men som Himlen vill. Gud delar sorg och tröst.
 Han efter sorgemoln plär nådestrålen lämna.
 Och om den kalla vän än några ord feck nämna, 35
 Mig tyckes af dess mun få höra denna röst:

Farvæl, min wän! af dig mitt stoft blott afsked tar.
 Som andar utan död i evigheten lefua,
 Skall städs din kära bild och tårar för mig sväfua.
 Jag dig ej öfuerger: du dina ögon spar. 40

De tuå här vid mitt bröst, som detta såret gett,
 Skall öppna Himlens dörr med sina rena händer
 Och i ett himmelskt lif, när Gud ditt timmglas vänder,
 Skall du dem lefua se, hvars lif du aldrig sett.

--- nec ulli

Aut magno aut parvo Lethi fuga ---

Horat.

24 *ynkelig* ömkansvärd

28 *ynkansvärda* ömkansvärda

30 *tråkar* vandrar tungt

31 *bråkar* plågar, mödar

32 *matken* (lik)masken

33 *delar* fördelar

45 --- *nec ulli [...] fuga* Horatius, Satir II, 6:95: neque ulla est / Aut magno aut parvo leti fuga (ingen, vare sig stor eller liten, kan undfly döden)

VID MADEM. LOSCHS GRAF I WÄSTERVIK 1764.

Huad är vårt vett? En matt och irrig tankestrid.
 Just när man intet ser, man dom i allting faller:
 Olyckan mången gång för verklig lycka galler.
 Mot ödet knotas mäst när Himlen mäst är blid.

Ty vi ej kärnan se, och ytan oss bedrar: 5
 Huar efter sitt begär om mot och medgång dömmar,
 Huar knotar på sin lott. Ty man den reglen glömmar:
 Gud i en olyksnatt bereder lyckodar.

Vår kalla wän sin del af bördan burit har,
 Som, född till bästa hopp, att slägt och könet smycka, 10
 Har sett sin ungdoms vår förbyts i värsta lycka,
 Och blifuit sinnessuag; men mån' hon osäll var?

Huar en lär säga jo; vist var hon i vår värld,
 Bland största olycksbarn, nej; hennes stoft skal suara,
 Mån det är mer förtienst förnuftig dåre vara? 15
 Och nyttia siälens hus att öfua dårskaps flärd?

Vi dåra dagelig, och blott den skillnad är,
 Vi dåra med förstånd. Förnuftet har ej öra,
 När usla böjelser oss, som machiner, köra,
 När lära och Moral ej mota vårt begär. 20

Vår döda säga kan, att Herren gaf och tog,
 Mitt pund förminskat är, min räkning mindre vorden,
 Jag efter agan går ostrafflig in i jorden.
 Ho detta kan mån den ej lefuat lyckligt nog?

En veckas räkenskap, vid stränga domens nöd, 25
 Kan bli så dryg för oss, som alt huad hon har brutit.
 Tänk om vi gamla bli! bekänn då att hon niutit,
 Mer sällhet i sitt lif, mer säkerhet i död.

W 69: 4, 122–123. Med titel »Vid demoiselle Lorsch's graf. 1764» i Hanselli, 54–55.

Christina Losch (1726–1764), dotter till rådman Hartwig L., begr. 5/6 1764.

1 *irrig tankestrid* strid mellan vilsna tankar

11 *förbyts* förbytas

17 *dåra* handlar som dårar

TILL HERRSKAPET EFTER BRUNSCURN.

Lyckligt slut på denna cur!
 Herr Patron och Patronessa.
 Lyckan kröne Eder hiässa!
 Hälsan vare, som en mur,
 Utan skiften till Er fågnad 5
 Och till husets stöd och hägnad!

Då skall i sin rätta hy
 Edert vett och dygder lysa,
 Som åt afundsgadden mysa,
 Och ej brys af smådiurs gny. 10
 Då dess gunst jag vörda får,
 I huars väl min välgång står.

W 69: 4, 123–124. Hanselli, 40.

Om fam. Hanquist se ovan s. 44.

2 *Patron och Patronessa* »klientens» benämning på husbondfolket

6 *hägnad* beskydd

7 *hy* dager

10 *brys* besväras

VID FRU SIÖBERGS BRÖLLOPP DEN 2 NOV.
1764 I WESTERVIK.

Nu blir en ful discours; tänk lilla Öland vågar
 Gå hit, att söka sig revange i våra skär.
 Se hur' en Ölänsk mast till Skeppsbron sakta tågar,
 Att föra bort en Fru, som hamnens prydnad är.

Men därom sku vi naps, det alldrig går ihopa; 5
 Och fast hon där får man, så bör hon här bli still.
 Ty om på gammal häfd sig Öland kan beropa,
 Så äger Westervik dock vunen rätt dertill.

En Fru, som är så kär, som gort så mångens lycka,
 Som för vår fågnad är så värdigt föremål; 10
 Den alldrig Öland skall frå våra hyddor rycka,
 Till bärg, der vind och våg ha sina kulna hål.

Lätt oss då be Herr Gran, han allmänheten unnar
 Dess önskan och dess hopp, att med sin Fru bli quar,
 Och höra detta liud af tusend nögda munnar: 15
 O! Himmel, skydda ett så mildt och ädelt par!

Vi skola till Ert väl med nöje vittne blifua.
 Ert värda namns beröm skall segra öfuer agg.
 Och afund, som i spår med äran plägar klifua,
 Skall skämmas i sitt stoft och bita i sin tagg. 20

Siöbergska husets namn har sträkt sitt loford vida,
 Och af clients mun det höres i vår bygd.
 Nu få vi se hur det än längre sig skall sprida,
 I Häradshöfding Grans sin nya Herres skygd.

W 69: 4, 124–125.

Maria Catharina Siöberg, f. Lalin (1730–o. 1790), änka efter häradshövdingen Eric Magnus S. och 2/11 1764 omg. m. häradshövdingen Johan Gran.

- 1 *ful discours* prat vitt och brett (*ful full*)
 3 *mast* fartyg
 5 *naps* nappas, slåss
 7 *sig [...] kan beropa* kan återopa sig på
 13 *Lätt* lät
 20 *tagg* avunden och andra negativa begrepp förses i äldre dikt ofta med taggar el. gadd
 22 *clients* skyddslingars

ÖFUER HÖGMOD.

Tänk högmod gorde änglar
 Till suarta afgrundstroll:
 Just så med stälta bänglar
 Än spelas samma roll.

EN SKÖN NÄSA.

En näsa, som kan ge tuå famnars långer skugga,
 Som suänges i en buckt lik ryggen på en sugga,
 Huars tiocka, ludna tipp till nedre läppen går,
 Der Runskans Ab c d i krumelurer står:
     Säg täcka siäl,
     Om den ej kläder väl.

5

Öfuer högmod

W 69: 4, 125.

En skön näsa

W 69: 4, 125.

4 *Runskans* runalfabetets
Ab c d läses trestavigt

ETT VACKERT ANSIKTE.

Vid en pipa tobak hos M. — — —

En inkrökt näsa, toma kinder.
 En haka som en tobaksask.
 Och litet sneögd, litet blinder.
 En panna något kort och vinder.
 En läpp så tjock, som baggens task. 5
 Ett halft tiog vårtor, tusend fräknar,
 Så många finnar, som fins Diäknar,
 Med gulbrun hud och saltgrön färg.
 Och ärr, som gå i långa krokor,
 Tuå öron, som bland skorfuen slokar. 10
 Så len som tagel, mjuk som bärg.
 I alt ett hufuud, som en kanna
 Med diupa fåror i sin panna,
 Det är en dyrbar skönhets bild.

EPITAPHIUM FRÅ FRANSYSKAN.

Min hustrus ben här gömmas ned,
 Och nu båd hon och jag har fred.

Ett vackert ansikte

W 69: 4, 125–126.

8 *saltgrön* ordet används särskilt om fisk, fläsk o. a. saltade matvaror

Epitaphium frå Fransyskan

W 69: 4, 126.

W:s förlaga är ett epigram av Jacques Du Lorens (1583–1650):

Ci-gît ma femme: ah! qu'elle est bien

Pour son repos et pour le mien.

Anna Maria Lenngrens kända variant av epitafiet återgår enligt N. Afzelius på ett epigram av Dryden (N. Afzelius, »Anteckningar till fru Lenngrens diktning», *Samlaren* 1936, 166 ff.; jfr också A. M. Lenngren, *Samlade skrifter* utg. av T. Hjelmqvist och K. Warburg (SFSV) III, Sthlm 1926, 285 f., 588).

ETT ANNAT ÖFUERSATT.

Här huilar Aretin,
 Huars pänna full af galla
 För gott och ont har suärtat alla.
 Allena Gud han skonat har,
 Ty han ej viste huad Gud var.

ÄNNU ETT AF POETEN REGNIER.

I maklighetens dar
 Bekymmerslös jag lefuat har,
 Mot min natur jag alldrig nändes streta.
 Jag ville därför gärna veta,
 Hui du, o! död, har tänckt på mig,
 Som tänkte alldrig än på dig.

5

Ett annat öfuersatt

W 69:4, 126.

Originallet sannolikt franskt, men epitafiet förekommer också på latin och italienska.

1 *Aretin* Pietro Aretino (1492–1556), it. satirisk författare

Ännu ett af Poeten Regnier

W 69:4, 127. *Preste-Tidningar* för år 1768, 128, *Upsala Wecko-Tidningar* 12/12 1772, *Nyare Almänna Tidningar* 11/10 1773.

Mathurin Regnier (1573–1613) skrev detta epitafium över sig själv:

J'ay vescu sans nul pensement,
 Me laissant aller doucement,
 A la bonne loy naturelle;
 Et si m'estonne fort pourquoy
 La mort osa songer à moy,
 Qui ne songeay jamais en elle.

(Texten enl. *Satyres et autres œuvres*, Londres 1753.)

TILL EN SUÄRJARE. I HAST D ---

Du suär och menar jag dig tror;
 Nej, tro dig Fanen och hans mor.
 Ty sanning tarfuar blott ett jo.
 Men diäflar käns af lögnens drägt;
 Du således är af samma slägt, 5
 Och diäflar törs jag icke tro.

GRAFSKRIFT ÖFUER EN SUÄRJARE D ---

Igenom denna graf till Charon klifuer ner,
 En man, som pratat nog, men suurit dubbelt mer.
 Sin toma talkonst han med tappra eder fylte,
 Hans tal bekräftat blef, med troll och diäflars klor.
 Derför det värda låf den salig man förskylte: 5
 Han sade alltid sant, så när, som då han suor.

Till en suärjare [...]

W 69: 4, 127.

Grafskrift öfuer en suärjare [...]

W 69: 4, 127. Hanselli, 45. Omarb. i *Preste-Tidningar för år 1768*, 127:

Grafskrift öfuer en Stor-suärjare

Inunder denne sten i glömska gräfves ner
 En man, som pratat nog, men svuret dubbelt mer.
 Sin toma talkonst han med tappra eder fylte,
 Hvert ord bekräftadt blef vid troll och djäfla klor.
 Därför det värda låf vår döde väl förskylte:
 Han sade alltid sant, så när som då han suor.

5 *Förskylte* gjorde sig förtjänt av

ÖFUER EN FLUGA.

En fluga på mitt hus nyss brände sina vingar,
 Som surrat af och an min näsa fräkt förbi.
 Strax föll mig in: hur käkt en näsuis sig än suingar
 Dock skall ha flugans lätt och snöpligt bränder bli.

MIN PHILOSOPHIE.

Känn dig sielf, om du vill veta,
 Huart man skall mot oro fly.
 I ditt inre gack och leta,
 Huad passioner hiärtat bry.

Dessa just din frid förtära. 5
 Oro allstras af begär.
 Kan du rätt dess konster lära,
 Halfua segren vunen är.

Usla lustar alla plåga. 10
 Blott en vis vet stå på vakt,
 Att de ej få uppror våga
 Mot förnuftets fria makt.

Misstro huad för ögat leker, 15
 Misstro egen skiklighet.
 Ty när egenkärlek smeker,
 Blottar han vår skröplighet.

Skamligt är af ledsnad fängslas. 20
 Leds och lättias är alt ett.
 Sinnet, som af lappri ängslas
 Frihets nöjet alldrig sett.

Öfuer en fluga

W 69: 4, 128. Hanselli, 46.

Min philosophie

W 69: 4, 128–129. Hanselli, 23–25.

14 *skiklighet* duglighet

Bög din smak till andras tycke.
 Envishet hör tiurar till.
 Tänk, men tala alldrig mycke.
 Stort förslag är narre-grill.

Var mer ödmjuk, än de andra, 25
 Ambition haf blott för dygd.
 Sök credit, ej hos Lysandra,
 Men hos folket i din bygd.

Roa dig bland lika vänner. 30
 Huad du gör, så gör med skäl.
 Om med ralt din ovän ränner,
 Bästa hämd är tala väl.

Klandrar så ej samvet hiärtat,
 Bor man glad i nöjets borg: 35
 Ty när ingen fläck det suärtat,
 Alldrig ges förnuftig sorg.

24 *narre-grill* narraktighet

27 *Lysandra* här kollektiv beteckning för kvinnor

31 *ralt* skvaller

EN VISA.

Börge nögt med Lisken lekte,
 Om en vacker aftonstund:
 Men då de som muntrast smekte,
 Föll på Lisken Joga Blund.

Gå din gång, min Börje lilla, 5
 Säger hon, och somnar strax.
 Börge tänckte jag står stilla;
 Ty här fattas lök på lax.

Derpå tyst till henne snattar, 10
 Ögat förde hiärtats tal.
 Han med vörndnad rör dess pattar
 Och en kyss ödmiuklig stal.

Lisken såfuer, som en döder.
 Nock en gång han patten tar,
 Sig på blöta armen stöder, 15
 Som till lycka utsträckt var.

Gått och väl, han kysser, klappar;
 Men en tiuf han blef till slut,
 Och en dyrbar meubel snappar..
 Kan du gissa så säg ut. 20

Tiden led, man Börje stämmer
 För ett mödomstiuferi.
 Ricktig sak ej någon skämmer.
 Han och Lisken blefuo fri.

W 69: 4, 130–131.

4 *Joga Blund* äldre dialektal (östgötsk) biform för Jon Blund

9 *snattar* smyger sig

15 *blöta* mjuka

19 *meubel* här: kroppsdel

Stackars flickan skuld ej hade; 25
Ty hon sof och rår ej för,
Att en tiuf gör hemlig skade
Och i sömnen mödom dör.

Börge kan och för sig suara; 30
Ty så snart ransakning stått,
Dommarn med sin nämdeskara
Hade samma stöld begått.

COURAGE.

Kom flickor och gåssar tillika,
 Tag Venus och Bacchus med Er.
 Lätt verlden ge skräppskott och skrika.
 Man afuighets mummel beler.
 Om skönheten sårar vårt hiärta, 5
 Skall kärleken bota vår smärta.
 Oss lunkenhet alldrig anstod.
 Kom Lisa, kom Caisa, kom Märta,
 Friskt lif uti lifliger blod.

PÅ SKEPPET AMPHION I WESTERVIK IN
NOV. 1764.

Gack, Amphion, huars namn de fordna Gräker dyrka,
 Som gaf åt arbet lif, som handel bragt i styrka.
 Gack, pryd en Suensker flagg på vågens vida famn,
 Som, din förtienst till pris, har länt ditt värda namn.
 Gack under Himlens skygd, din köl i böljor löga, 5
 Löp in på främmad kust, vänd på dig utlänskt öga,
 Kom så med rikdom hem, och gif ett fysiskt skäl,
 Att Amphion är mån om handelns flor och väl.

Courage

W 69: 4, 131. Hanselli, 37–38.

Titeln: Friskt humör

3 *ge skräppskott* skrävla

4 *afuighets* vrängsinthetens, illviljans

7 *lunkenhet* ljumhet, dåsigheit

På Skeppet Amphion [...]

W 69: 4, 131–132. Hanselli, 41.

»Amphion» ett fartyg på 150 ton, bestyckat med tio kanoner, ägdes av W:s principal i Västerwik, borgmästare Hanquist, tillsammans med ytterligare två Västerviksborgare.

1–2 *Gack, Amphion [...] styrka* Amfion, son av Zeus och den tebanska kungadottern Antiope, kunde med sin lyras toner förflytta stockar och stenar och byggde på detta sätt en ringmur runt Tebe

6 *främmad* främmande

7 *fysiskt* påtagligt

SENTIMENS SUR LA VIE DE MADEMOIS.
DE NINON DE LENCLOS.

On tache en vain blanchir une Mauresse,
Dont le couleur est naturel.
De Ninon fut la plus grande noblesse
Un bel esprit, un coeur cruel.
Bornant toujours sa relligion 5
Aupres d'autel de Cupidon,
Elle fait de sa pucelage,
Cela me semble, un evolage,
Plein de pecheurs et d'hameçons.
L'honneur pourtant qu'on doit lui rendre, 10
Et que l'Amour peint sur sa cendre,
Est qu'elle excellat dans son art.

ÖFUER ...

Att med en giftig tagg jämt hata, frata, rata,
Och med en knarrig trut jämt prata, sprata, brata;
Se hur' det rimmar sig förtrefligt med en skata,
Som åter väl kan stå i rimslut med Beata.

Sentimens sur la vie [...]

W 69:4, 132.

Ninon (Anne) de Lenclos (1615–1705), fr. kurtisan med förbindelser i de högsta kretsarna.

8 *evolage* (évolage) högvatten

Öfuer ...

W 69:4, 132.

- 1 *frata* fräta, vara elak
- 2 *sprata* sprätta, stoltsera
brata skryta, skrävla

SQUALLER I WESTERVIK D. 2 DECEMB. 1764.

Nu Fanens gamla mor är löser.
 Nu bor en diæfuul i huar knut.
 Huem har nu fred för squallertöser?
 Påstväskan, som en blåsbälg, pöser,
 Och lögner skeppas tunntals ut. 5

Jag tror båd bord och bänkar tala.
 Jag sticker näsan utom dör,
 Ser strax en suärm af skator skala,
 Som fräkt med stinner kroge gala,
 Om huad man gör och intet gör. 10

Den förste Majj jag unde strupen
 Få incassera litet vått:
 Men knapt var första dräppan supen,
 Förrn den frå tull till tull var lupen,
 Och namn af rus och rænsten fått. 15

En natt grassatum på en kärra
 Jag stundom ok och stundom drog.
 Mån det ej spordes? jo vassärra:
 Båd Kusken och den stackars mätta
 Ok kring i samquäm länge nog. 20

En gång jag råkte mig förplumpa
 Och knarka fram en tämlig hunn:

W 69: 4, 133–135. Med titel »Squallret i Westerwik. 1764» i Hanselli, 41–43.

4–5 *Påstväskan* [...] ut reminiscens från den da. övers. av ett Juvenaliscitat i Holbergs *Trende Epistle*: »Som Smede-Bælge man da blæser, / De allerstørste Løgne ud...»

8 *skala* sätta iväg

9 *kroge* (dial.) kräva

16 *grassatum* vanl. gå grassatum el. grassatim, dra omkring i flock, särskilt nattetid, under oväsen och diverse upptåg

17 *ok* åkte, for

18 *vassärra* ung. minsann, förvrängning av den medeltida eden 'wars hærra dödh'

22 *knarka* [...] *hunn* släppte en ordentlig fjärt

Strax vähr derom gick frå min rumpa,
 Och fiärten utomgåls feck skumpa
 Väl fiorton dar i folkets munn. 25

Om med en ung Madam jag snakkar,
 I fleng en lösmunt börjar sno
 Som spår, jag horn på hosbond prackar,
 Och af och an som göken, flackar,
 Och värper ägg i grannens bo. 30

En gammal hund af mig blef skuten;
 Ett trumskin spändes åter opp,
 Så att fast han var sur och ruten,
 Han länge dock låg folk i truten,
 Och ofta kring vid bordet lopp. 35

Jag häromquäl'n på Bacchi Tunna
 Hop med en ärlig Fogde gick:
 Strax viste det båd Munk och Nunna,
 Så noga, att de räkna kunna,
 Huarenda suälg, som strupen fick. 40

Men, narrar, lär Er engång tiga.
 Lätt märren fritt få ta sig föl.
 Lätt hosbond rattas med sin piga.
 Lätt matmor sielf för Drängen niga:
 Lätt Ringberg såfua i en pöl. 45

Skomakarn flott och beck må osa,
 Och Skräddarn sitta stinn med vähr.
 Truls må sin fula Maja rosa;
 I sådant bör man alldrig nosa:
 Dock undantages en Barber. 50

24 *utomgåls* utanför gården, i trakten

28 *horn* kännetecken på en bedragen äkta man

43 *rattas* skämta, hångla

45 *Ringberg* Anders R., perukmakarmästare, känd fyllerist i Västervik

50 *Barber* frisör el. fältskär

Nå önskom dem, som påster äre,
 Dem tryte alldrig starka skor!
 Dess lycka vare fet, som tiäre!
 De sig, som hund med munnen näre,
 Och läre lögn på sina klor! 55

Dem växe horn i deras skalle,
 Så långa, som vårt gamla torn!
 Af påkar utaf runn och talle
 Ett dagg på deras ryggar falle,
 Som har sin halt i skrot och korn! 60

Bebygge råttor deras kister!
 Och ugglor tiute kring dess bo!
 Dess fotspår drype bara ister!
 Dess lif, så segt, som lim och klister,
 Med repet slute sig i ro! 65

51 *påster* postbud (som springer med skvaller)

54 *som hund med munnen näre* jfr ordspråket »Presten och hunden förtjena födan med munnen» (L. Rhodin, *Samling af svenska ordspråk*, 1807)

55 *läre lögn på sina klor* går möjl. också tillbaka på ett ordspråk el. på seden att lära sig räkna på fingrarna

57 *vårt gamla torn* syftar trol. på den gamla kyrktornspiran i Västervik som brann ner 1762

58 *runn och talle* rönn och furu

59 *dagg* »regn»(?); Afzelius menar att W. också avser ett kok stryk med straffredskappet dagg, använt till sjöss (SS II, 179)

ÖFUER EN VURM, SOM VAR KÄR, OCH
SKREF TILL ...

Hå slapperment, huad nytt jag hör?
Huad har Donaten råkat för?
En glosbok har fått hufuudpina:
Säg skall jag gråta eller grina?
Jag räds jag bæggedera gör. 5

Han skrifua vill ett kärleksbref;
Men ack! det just en grafskrift blef.
Med tår på tår den token bölar,
Som Smålandsmärren, när hon fölar;
Vist har den stuten mage-ref. 10

Nå han är dummer, som en stäck,
Som ränner efter hönse-skräck.
En påk, som efter ryggen slänger,
Den passar bäst en sådan dränger,
Som blått lär bli sin hustrus bäck. 15

Men det är synd: han menar väl.
Jag ber, förnög en siuker siäl,
Gif honom några kära blinckar;
Ty tror jag, om han litet slinckar,
Han suettas ut sitt kärleks gräl. 20

W 69: 4, 135–136.

Titeln: *vurm* (lörd) narr

1 *slapperment* för tusan

2 *Donaten* latinska grammatikan, efter Aelius Donatus, som o. 350 skrev en under flera sekel använd lärobok i latin, *Ars grammatica*

10 *mage-ref* kolik

19 *slinckar* ställer sig in

20 *kärleks gräl* skolfuxkärlek

AD OL. ZETTERLING PRO EXCERCITIO
DISPUTANTEM . DE TRIGA DECIORUM.

Souvent la mine et l'apparence
Du monde peut tromper les yeux.
Tel, pour l'avoir duppé le mieux,
Ayant merité la potence,
Est mis à la table des Dieux. 5

Un autre moins vain et folatre,
Qui suit sans masque et sans fracas
De la vertu les justes pas,
Passe inconnu le grand theatre,
Pour son dedain d'un faux eclât. 10

Mais la posterité plus sage,
Decouvre enfin la verité.
Car les lauriers, sans equité,
Fondés sur un cruel carnage,
Sont des fleaux de l'humanité. 15

De ces Romains, dont le courage,
Etoit egal à leur valeur.
Vous peignez la vraie grandeur,
Gagnant par là tout le suffrage,
Que peut gagner un digne auteur. 20

W 69: 4, 136–137. Tr. i O. Zetterlings under P. Ekermans presidium 23/3 1765 ventilerade exercitieavhandling *Triga Deciorum in gente Romana pro patria se devoventium*.

Olof Zetterling (1744–1816), son till kyrkoherden i Kuddby Petrus Z., 1771 kollega och 1780 rektor i Norrköping, senare kyrkoherde och prost i Vallerstad och Järstad.

VID FRU BAUMANS JORDFÄSTNING
D. 14. MART. 1766.

L'homme en mourant, n'emporte avec soi, que
ses bonnes oeuvres. Elles sont un prit, que
Dieu nous rendra avec usure.

Oxenstirn.

Hur löpa dina år, du dödlige på jorden?
Läs dina dagars bok; och se huad du är vorden:
Ett lif, som idel pust i sina armar bär
Fåfänglighetens rof, är det du håller kär.

Vi såfua bort en hälft af våra korta dagar. 5
Vår ungdom yras bort, blott fiäs och lek behagar.
För lögliga förslag vår mandom är ett spel,
Och ledsnad, ånger, pust, är ålderdomens del.

Så flycktigt är det gods, som man så dyrbart mäter,
Och hiärtat medlertid en usel åtrå fräter. 10
Begäret, alldrig mätt; den arma siälen bryr,
Och just där lyckan söks, man i förderfuet flyr.

Så irras vårt begrepp; man ytan efterhänger,
Se'n står man utan hiälp då sista nöden tränger. 15
Neij, endast goda värk i döden fast bestå,
Man tarfvar då ej rädd för Dommarns ögon gå.

W 69: 4, 140–141. Med titel »Vid fru Baumans graf. 1766» i Hanselli, 55–56.

Anna Lisa Bauman, f. Meijer (1734–1766), dotter till apotekaren i Västervik Johan Meijer, 1756 g. m. handelsmannen och brukspatronen på Falsterbo bruk Hans Bauman.

Mottot: Fritt efter Johan Oxenstierna, *Pensées sur divers sujets de morale*, ett av de verk som W. näst efter de latinska klassikerna oftast åberopar. I den i Francfort 1736 tryckta upplagan heter det: »Ce que nous avons dépensé n'est plus a nous; ce qui est entre nos mains peut nous être enlevé par divers accidens: mais ce que nous avons doné aux pauvres est un prêt que Dieu nous rendra un jour avec usure» (II, 224).

3 *pust* suckan, oro

6 *fiäs flärd*

10 *en usel åtrå fräter* tärs av en eländig åtrå

13 *irras vårt begrepp* förvillas vårt förstånd
efterhänger eftertraktar

Fru *Bauman*, som i dag i evigheten träder,
 Att få af Frälsarns hand ovansklighetens kläder,
     Såg lifuets uselhet och flydde onskans nät,
     Och derfor utan skräck hon gick sitt sista fiät. 20

Dess bårtgång sårar ömt dess kära slägt och vänner;
 Dock en bedröfuad man förlusten närmast känner.
     De ögon slutas till, som glädde mäst hans håg.
     Det hiärta rörs ej mer, där all hans ömhet låg.

Han ser två späda barn gå bleka kring sin moder 25
 Och vattna hennes bår med heta tårefloder.
     Det tredie föres bort, i mullen göms dess ben.
     Ack! Himmel, sådan syn den kan ju röra sten.

Så gack då, sälla Fru, vi våra kinder blöta:
 Dig skall i Himlens dörr din lilla Hedvig möta. 30
     Så träden bägge fram, att få vid Jesu fot,
     De sälla andars lott, och tagen kronan mot.

Ett minne skall åt Er i våra hiärtan skrifuas,
 Att alldrig ur vårt bröst Er kära bild må rifuas.
     Du gråtes i vår bygd; ty du var vänners stöd 35
     Och mången vid din grift nu suckar efter bröd.

Vi sväfua än omkring i werdsens brus och ilar
 Och du, vår bästa vän, så sött i mullen huilar.
     Hvad gott du androm gort, det talar på din graf
     Så att du lefuer än, fastän du falnat af. 40

25 *två späda barn* döttrarna Anna Helena (f. 1757) och Catharina Margaretha (f. 1758)

27 *Det tredie* Hedvig Christina (1760–1763); jfr rad 30

34 *rifuas* ryckas, slitas

40 *falnat* vissnat bort, dött

KLUBB-VISOR.

Kom, bröder, med knifuar i näfuen,
 Skär tungan ur halsen på pack,
 Som listiga löpa, likt räfuen,
 Och svärta sin nästa med snack.
 Dess trut skall man täppa med tiära, 5
 Och remmar ur rygghuden skära,
 Att hänga bland hundar dem opp.
 Så lögnenes anhang skall lära,
 Att vörda *Bibancernas* tropp.

Dito.

En söndag, på Glasbruket söp jag så bra: 10
 Jag skrattar åt squaller, ha, hi, ho, hu, ha.

Punch, bischoff och vin ur såar man drack:
 Hin Håle anfäckte allt squaller och pack.

Man gorde till slut en natt promenade:
 Huad acktar jag squallret, som gick i vår stad. 15

Att vi voro fulla, det spridde man ut:
 Jag spyr och jag p – – i squallrares trut.

Ha, foutre malheur, bring hier litet vått:
 För kärnger och squaller, behüte uns Gott!

W 69: 4, 142–145. Tillsammans med fyra andra dikter med titel »Klubb-Visor. För 'L'ordre de la Bonne Humeur'» i Hanselli, 36–39, i följande ordning: 3 – Ordensvisa (ovan, 48) – 1 – Courage (ovan, 64) – 5 – 2 – Skålar (nedan, 76) – Installations Menuetten i Klubben (nedan, 77) – 4 har uteslutits.

Klubbvisornas proveniens och datering diskuteras av Afzelius i SS II, 182 ff.; jfr T. Stålmarch, *Jacob Wallenberg*, Sthlm 1995, 45 ff.

9 *Bibancernas* ung. dryckesbrödernas (jfr lat. 'bibere', dricka); ordet används också i MSG för deltagarna i ordenssällskapet Runio Sacrum

12 *bischoff* dryck av rödvin, citron- eller pomeranssaft och socker

18 *foutre malheur* grov fransk svordom

Dito.

Käre bröder siung, 20
 Lefue Sverges Kung!
 Landets milde far, och hägnad.

Lätt oss troget prisa
 Landets mor, *Lovisa*,
 Norra Polens dyra fägnad. 25

Gustavs höga dygder,
 Uti Svea bygder
 Vörda tusend ärestoder.
Carl med krut och lod,
 Stödd af Svenskens mod, 30
 Skall besegra haf och floder.

Friedricks unga arm
 Skall till oväns harm
 Blotta hältemodig klinga.
Albertinas strålar, 35
 Som vår Pol bestrålar,
 Kunna största hältar tvinga.

Nock.

Noach Patriarchen
 Låg på bara marken
 I sitt rus. 40

Alexander Store
 Kn – sina H–
 Och var full.

Christian Danska Kungen
 Löste ofta pungen 45
 för en sup.

28 *ärestoder* minnesstoder, här ung.: vittnesbörd om hans storhet

29 *lod* projektil

Sådna Förstars lära
Följa vi med ära.
Drick nu bra.

Encore.

Phœbus och Minerva 50
Äro Gudar kärftua.
Det var bra.

Venus vi nu dyrcka,
Bacchi vördnad yrka. 55
Det var bra.

Hit med glas ock kannu
För huar hurtig panna.
Det var bra.

Skål för deras ära
Som i quäll tractera. 60
Det var bra.

51 *kärfua* otrevliga, barska

54 *Bacchi vördnad yrka* kräver vördnad för Bacchus

SKÅLAR.

Skål för den, som uti nöd tröstar sig vid kannan.
 Skål för den, som toligt bär dun och horn i pannan.

Alla Klubbebrödrens skål, tro i alla trifues.
 Wänskap icke af amour eller högfärd rifues.

Alla trogna hiärtans skål, det är bästa skålen, 5
 Den af oss ej redlig är, han bör stå på pålen.

Skål min flicka huar du bor, uti norr ell' söder.
 Hatten af och med respect drick det samma, bröder.

Skål för Cloris, och för dig, som bär svarta strumpan.
 När jag henne får i famn, kan du ta i rum – 10

W 69: 4, 145. Hanselli, 39.

2 *dun och horn i pannan* kännetecken för en bedragen äkta man

3 *tro* trohet

4 *rifues* förstörs

6 *på pålen* vid skampålen

9 *Cloris* herdinnenamn, ofta om älskarinnor

INSTALLATIONS MENUETTEN I KLUBBEN.

På sin melodie.

Kom, Herrar Bibancer, att välja Patron:
Säg, viljen i bygga åt Bacchus en thron?

Så svärjen så här vid Bacchi standar:
Anfäckte den icke blir punchens försvar.

Välkommen du Vingudens hurtiga tropp, 5
I alla tillsammans en siäl och en kropp.

Trots spöken och troll, ja sielf Belsebubb!
Mitt för Eder näsa skall segra vår Klubb.

Hit därför med glas, vår lösen blir den: 10
Kom, braccor, gör knäfall för Vingudens män!
Da capo.

W 69: 4, 146. Hanselli, 39.

1 *Bibancer* se ovan, 73

10 *braccor* byxor; här: skällsord för utomstående, »borgarbrackor»

ODE D'UN POETE PRESQUE IVRE. WESTERVIK
DEN 17 MARS 1766. HÖGHET BÅDAR FALL ...

Högsta lott i världen,
 Är ju bara flärden:
 Här på jorden finns ej lyckan.
 Se på grafuens väggar
 Och dess murkna läggår: 5
 Spiran ligger jämte kryckan.
 Lätt en *yppig* slaf
 Uppå lustars haf
 Prunka i förgylta slupar.
Rik må vinna rang 10
 Med metallens klang:
 Höghet snart i afgrund stupar.
Snål må guldets ruga
 Svultna ramar suga
 Skatten blott hans hiärta gnager. 15
 Kan det åsnan båta,
 Att, som leyon, ståta,
 När hon städs är dum och mager?
 Blodbestänkta fält
 Pryda segrarns tält: 20
 Lagren visnar dock i grafuen.
 Åran sielf i garn
 Snärjer sina barn,
 Fast de stå i hielm och glafuen.

W 69: 4, 147–148. Med titel »Höghet bådar fall» i Hanselli, 25–26. Omarb. i *Prestetidningar för år 1768*; denna version skiljer sig obetydligt från den som har lagts in i MSG (se del 2). Dikten har i PT uppdelats i 12-radiga strofer.

Dikten varierar det klassiska temat ära-rikedom-vällust och utgår närmast från Runius »Öfwer Werldenes Fåfångligheter» (se A. Nilsson, »Ära, rikedom och vällust», i förf:s *Ur diktens värld*, Sthlm 1926, 24 ff.; M. v. Platen, *Johan Runius*, Sthlm 1954, 267 ff.). Samma tema behandlas i den ung. samtidigt skrivna dikten över fru Bauman (ovan, 71).

5 *läggår* ben

13 *ruva* på

16 *Kan det åsnan båta* anspelning på den esopiska fabeln om åsnan, som satte på sig en lejonhud och skrämde de andra djuren, tills hon genomskådades av räven, som kände igen henne på skriket

24 *glafuen* svärd

Se hur buskan trifues, 25
 När i stormen rifues
 Toppen af den höga tallen.
 Liten båt går säker,
 När som vinden vräker
 Högsta mast emellan svallen. 30
 Säll är den, som nögd,
 Litet har med frögd:
 Bäst är lagom stämpel bära.
 Ty med alt besvär,
 Mörka grafuen är 35
 Medelpuncten af vår ära.

Il est quelquefois dangeureux d'avoir
 trop de merite; car en obscurcissant
 celui d'autrui, on se fait des ennemis
 cachés et irreconciliables. Meriter d'etre
 heureux, c'est l'etre en effet.

Oxenstirn.

33 *lagom stämpel* ung.: lagom stor självtillit

Mottot: Endast senare delen återfinns i Oxenstiernas *Reflexions morales* (II, 221):
 »Mériter d'être h[e]ureux, c'est l'être en éfet en dépit de la mauvaise humeur de la
 fortune.» Början kan gå tillbaka på följande maxim i samma avdelning (II, 263): »Un
 mérite trop brillant & qui ofusque celui des autres, est souvent le plus grand obstacle
 qui puisse s'opposer a notre fortune.»

SKÅLAR VID DERAS KONGL. HÖGHETERS
NÄRVARO I GÖTHEBORG 1766.
INTER POCULA.

Käre vänner, lät oss siunga
Svea fågnads föremål:
Glädien lägger på min tunga
Gustavs och *Sophieæ* skål.

Stort förbund är skett i Norden. 5
Svensk och Dansk med enta liud
Ropa troget dessa orden:
Lefve *Gustav* och hans *Brud*.

En annan.

Siung, Sverge, om gyllene tider,
Och glädiens I Nordiska fält. 10
Vår Prins triumpherande rider,
Och för en Furstinna frå Bält.
Här kommer en täck *Magdalena*,
Att Sundet med Mälaren ena
I fördelar, slägtskap och fred. 15
Ack! Himmel förunn oss dem tiena
I sällhet till tusende led!

Dito

Gustav gick att fria,
Feck en Dansk *Sophia*:
Det var käkt. 20

W 69:4, 183–187. Hanselli, 33–35. De fyra första skålarna i *Göteborgske Spionen* 29/11 1766 och där insatta i en prosaram, troligen av utgivaren, den tredje därjämte spridd genom skillingtryck (se M. Jersild, *Skillingtryck*, Sthlm 1975, 305).

Kronprins *Gustaf* och kronprinsessan *Sophia Magdalena* besökte Göteborg 14–18/10 1766 och hyllades med en dittills osedd ståt (se även följande dikt; en utförlig beskrivning av festligheterna i H. Stålhane, *Gustaf III:s bosättning, brudfärd och biläger*, Sthlm 1946, 147 ff.).

20 *Det var käkt* bravo!

Vi af glädie ropa
 När et halft Europa
 Är vår släkt.

Ty den Seland åger
 Har sin kära svåger 25
 I vår Prins
 Och de Norrske männer
 Äro våre vänner
 Hvar de fins.

Vi ä släkt med Ryssen, 30
 Morbror rår i Pryssen
 Och Berlin.
 Engelsman och Scotten
 Äro med i potten:
 Hit med vin. 35

Alla dessa trifves,
 Bandet alldrig rifves
 Genom list!
 Men för paret unga
 Vill jag vivat siunga 40
 Först och sist.

I samma ämne.

Astrild, du hvars båga,
 Skuter alt i låga;
 Ömhets Gud, jag dricka vill din skål.
 Tack för sista skottet 45
 Som frå Danska Slottet
 Brackte *Gustav* en så skön gemål.

24 *Seland* Själland
 åger äger

31 *Pryssen* Preussen

42 *Astrild* namn på kärleksguden, infört av Stiernhielm

Res nu till din mamma
 Om din seger glamma:
 Säg för hela jorden 50
 Glädien uti Norden;
 Men kan du ej lära
 Mig och andra kära
 Att så lyckligt nå vår kärleks mål?

En dylik.

Mången sig frögdar i denna här quäll; 55
 Men ingen, som jag.
 Tunnorna rinna tills de stå på håll
 Uti lustiga lag:
 Ty *Gösta* han tager
 En Bru som ä fager 60
 Och hiärtana drager.
 Dulci jubilo
 båd me stöflar och sko,
 Sup, go Herrar, i ro.

57 *på håll* på lut (jfr 'på upphällningen')

62 *Dulci jubilo* citat från den gamla julpsalmen nr 130 i Psb 1695: In dulci jubilo,
 Siunger på jorden boo

TILL GÖTHEBORGS HERRAR CAVALLERISTER,
I GEVÄR VID DERAS KONGL. HÖGH. GUSTAVS
OCH SOPHIÆ MAGD. HÖGA NÄRVARO.

Nu lefver Götheborg, nu prunka våra vallar
Och *Gustavs* dyra namn i hela nägden skallar.

Kom, *Svea* bygd, till oss: här lärs det rätta sätt,
Att möta Rikets *Prins* och ära Kungens ätt.

Här lyser alt, hvad smak och flit och konst kan lära, 5
Ett præktigt prof derpå de stolta bryggor bära.

Af nit och drift och prakt käns Götheborg igän:
Den hedren alltid följt dess värda Borgersmän.

Men mitt ibland den ståt, som våra hamnar röja, 10
Jag ser en präktig tropp sig öfver hopen höja:

Där står min undran stum: min syn förvillad är
Bland granlåt, gyllne tyg och glänsande gevär.

En *Förman* allra främst med dyrbar klinga blänker, 15
En klinga, som vår Kung förtienta männer skänker,
Och på en modig häst med gyllne sadel prydd,
Han efterdöme ger och är af hopen lydd,

Som honom näst i spår på lätta kampar svänger
I gult gehäng, som täkt på mörkblå rustning hänger.

Trompet och puke-slag emellan salvor hörs, 20
Att marken rundtomkring af glada genskall rörs.

Ett hundra högda svärd jag ser i deras näfvar,
Där solen lekande på blanka stålet sväfvar,

W 69: 4, 187–189. Hanselli, 31–33.

Om kronprinsparets besök i Göteborg se komm. till föregående dikt.

7 *drift* driftighet

12 *gevär* vapen (ej endast skjutvapen)

13 *En Förman* Niclas von Jacobson (1714–1785), handelsman i Göteborg, ryttmästare vid Borgerskapets kavalleri, adlad 1756

16 *efterdöme* förebild, exempel

Och med en flygtig glans fördublad fägring strör
På de förgylta band, som deras hiässa för.

En höfsad, manlig eld ur allas ögon lyser, 25
Som vitnar om det nit, dess muntra hiärta hyser.
Om Mars i freden trefs, mig tyks at Guden då,
Bland dessa bussar sielf i spetsen ville stå.

*

Men fåfängt söker jag med bläckig pensel måla: 30
Så mycken prakt och ståt den bör i gullstyl pråla.
Ack! sälle Prins, som bygt din thron i folkets bröst,
Och möts på detta sätt af allmän fägneröst!

Lät segerherren fritt med vundna lagrar prunka,
Lät vid hans stolta fot de slagne hiältar sjunka, 35
Och darra för hans spiut: den äran mindre är,
Och blodet flyter än, i lagren, som han bär.

När han i vapne-brak bland svultna Knecktar larmar,
Då lyftes du i fred på rika landsmäns armar:
Hans minne ristat är med siffror utaf blod,
I undersåtens barm står *Gustavs* ärestod. 40

Vår stad et vitne är, där tusend tungor quäda
Om vördnad, kärlek, lust, som deras hjärtan gläda,
I väntan att få se den dyra Kunga-stam,
Som *Svea* sällhets frukt på thron bör bära fram.

Den stund, den kära stund, nu nalkas dessa vallar, 45
Och välkoms salvan ren i mina öron knallar.
Vårt Rytteri med bloss på vägen redo stå,
Och millioner ljus i staden tändas på,

24 för bär

25 höfsad hövisk

27 trefs skulle trivas

Hvars låga i hvar hamn så täcka strimmor breder,
Att stierne-hvalfvet tyks i fönstren flyttat neder. 50
Förgäfves nattens moln förmörka denna Pol,
Som nu bestrålad blir utaf en dubbel sol.

Det ämnet är för högt at föras på min tunga,
Och bättre Skalder må så stora saker siunga:
Jag bär mitt quäde fram inför vår tropp til häst, 55
Med hvilken Götheborg sig hedrar alra bäst.

– – Hic sine fruge labor.

SUR LA DESTRUCTION DE LA CLUBBE DES BIBANCES. EPITAPHE.

Cy fut la *Clubb* jadis:
Mortel, qui passe, honore ses debris.
Voici les cabarets sans plaisirs et sans charmes,
Voici le bon Bacchus sur son tonneau en larmes,
Jettant de tristes cris; 5
Et la troupe charmante,
Qui pour un plat de rente
Vendent leur amour et leur vin
Querrellent le destin.
Adieux beaux jours de ma jeunesse! 10
Je seme des cypresses
Sur le tombeau de notre Clubb.

UN AUTRE.

O! coup fatal pour les buveurs
De notre heureuse Compagnie!
Adieu; bouteille, adieu, ma vie:
Voici le Secretaire en pleurs. 5
Bacchus, tous tes sujets fidels,
Dont le courage et la constance
Furent l'appui de ta puissance,
Ne brulent plus sur tes autels.

Secret. Klubbensis cecinit.

Sur la destruction [...]

W 69: 4, 190–191.

Titeln: *Bibances* ordet finns inte i franska språket; jfr komm. till Klubb-visor ovan, 73.

1 *la Clubb (la Clubbe)* felaktigt för 'le club'

7 *plat de rente* sannolikt en dålig nybildn. efter 'plat de menage' och 'plat de l'en-tille'; *rente* ränta (pengar)

11 *cypresses* felaktigt för 'cyprés'

Un autre

W 69: 4, 191. I det närmaste oförändrad i MSG I: 2: IX.

8 *brulent* offra (brännoffer); absolut användn. av 'bruler' är ofransk

9 *Secret. [...] cecinit* sjunget av klubbens sekreterare

GÖTHEBORG VID FRU AHLSTRÖMERS DÖD 1767.

Att födas och att dö, är världens hela ära:
 Hvert enda ögnablick bekräfftar denna lag.
 Vi darra vid de fiät, som ned åt grafven bära,
 Och ögat ser med skräck förgänglighetens dag.
 Men har då döden värklig smärta? 5
 Nej, alldrig för et uplyst hiärta,
 Som känner lifvets uselhet.

För ondskan är han grym: en brottslig rys och bleknar,
 När han skall vandra ned i evighetens bygd:
 Ty samvets-balken då med svarta siffror teknar 10
 Hans syndefulla lif, hans fara och hans blygd.
 I ovisshet hans anda bäfvar,
 När döden uppå läppen sväfvar:
 Han går, och vet ej hvart han går.

Den fromme däremot ej tarfvar modet fälla, 15
 Då ur sit rena bröst han sista pusten drar.
 Han vet et bättre lif, han vet en himmelsk källa,
 Som under korsets fot sit Guda-ursprung har.
 Där hämtar han en evig styrka,
 Och, van att intet jordiskt dyrka, 20
 Han möter döden, som en vän.

Så gorde denna *Fru*, hvars minnes-vård jag ristar:
 Med Himlen känd förut, hon nögd frå jorden drog.
 Men ack! det sker för snart: vår tid för mycke mistar;
 Ty den, som dygdig är, kan alldrig lefva nog. 25
 Säg, sälla *Fru*, förlåt min fråga,

W 69: 4, 192–194. Med titel »Vid fru Ahlströms graf. 1767» i Hanselli, 57–58. Separattryck till begravningen: »Vid välborna Fru Alströmers jordfästande i Götheborg», Götheborg, tr. Langiska boktryckeriet 1767. 8:o (4) s. [Sign.: G. (!) W.]. Efter detta tryck återgavs dikten i *Götheborgske Spionen* 28/3 1767.

Anna Margaretha Alströmer (1745–1767), dotter till direktören i Ostindiska Compagniet, kommerserådet Niclas Sahlgren, 1764 g. m. handlanden i Göteborg August A.

10 *samvets-balken* samvetets lag

Bör du till slut bli vänners plåga,
Som alldrig smärtat någon förr?

Din hälft, din ömste vän, sig lutar vid din sida,
Och frå din bleka läpp et ord tycks vänta än. 30
Han suckar ömt dit namn, hans tårar be dig bida;
Men fåfängt är hans hopp: du hör ej mer din vän.
Förgäfves gråta tvänne fäder:
Du gömmer dig i fyra bräder,
Och lämnar dem i deras sorg. 35

En syster vid din bår sit halfva hiärta saknar,
En liten menlös röst hörs lalla modrens namn:
Men alt förgäfves är: dit öga mer ej vaknar,
Och redan gläds din själ i fridens lugna hamn.
Så niut då ro, du sälla döda: 40
De bröst, som vid din bårtgång blöda,
Förvara städs din liufva bild.

Om det förtjänar lof, att alldrig lasten skydda,
Att lyda dygdens råd och ej begärens bud,
Att sträcka gifmild hand till den förtryktas hydda, 45
Och känna rätt sin plikt mot nästan och mot Gud;
Om det förtjänar världens ära,
Då bör vår döda bli en lära,
Som helgas, oss till efterfölgd.

36 *En syster* Sara Catharina Sahlgren (1748–1818)

37 *En liten menlös röst* dottern Anna Margaretha (1766–1792)
menlös oskyldig

I W 69: 4 följer efter gravskriften följande latinska verser:

Præmia non meruit, tulit at sua præmia vates,
Sexque mihi thaleros linea quæque dedit.
Si tales poterat Maro semper habere Patronos,
Aurea tunc Musis secula nostra forent.

(Skalden förtjänade ingen belöning, men belönades dock, / varje rad inbringade mig sex daler. / Om Maro (Vergilius, dvs. skalden) alltid kunde äga sådana patroner, / då skulle vår tid vara en guldålder för skaldekonsten.)

VID COMMINISTER PRÄSSERS BRÖLLOP.

Mitt hjärta spricker snart af harm,
 Om bröllopssiukan så huserar;
 Säg, flickor, hvem som Er regerar,
 At fika så i fästmäns arm.

En lärd Hultin drar *Lena* bort, 5
 Och *Greta* med sin Prässer följer:
 Vår *Lona* fast hon än sig dölger,
 Tör göra sällskap innan kort.

Jag knapt *Sophia* säker tror:
 Nej, nej, mit täcka Herrskap, vänta, 10
 Er nye bror vill ock ha fänta,
 Fast han nu bort vid Norrsjön bor.

Dock allting har sit undantag:
 Herr Prässer äger rätt till *Greta*;
 Han bör det husets måg få heta, 15
 Där han tiänt troget all sin dag.

Men att frå Linköpinska mör,
 En Rector vill till Enby vandra,
 Och snatta hjärtan bort för andra,
 Det tyks mig alldrig hända bör. 20

W 69: 4, 195–198. Hanselli, 52–54.

Petrus Presser (1716–1794), adjunkt i V. Eneby hos prosten Z. Juringius 1753, komminister i N. Vi 1767, kyrkoherde i Malexander 1778; 18/12 1767 g. m. Anna Margareta Juringius (1740–1808), dotter till prosten Juringius.

4 *fika* trakta efter att komma

5 *En lärd Hultin* Petrus Hulthin (1727–1790), eloquentiæ et poëseos lector i Linköping, 20/12 1767 g. m. brudens syster Helena (*Lena*) Rebecka

7 *Lona* Apollonia (1749–1779), 1778 g. m. lantbrukaren Olof Rundberg

9 *Sophia* Sophia Catharina (1750–1798), 1781 g. m. Jacob Hulthin, lektor i grekiska vid Linköpings gymnasium

11 *fänta* tös

18 *Rector* Petrus Hulthin var 1768 konrektor i Linköping

Hvem söker vatten mit i siön?
 Hvad skulle han åt Kisa-raden,
 När Jungfrur myrla kring i staden,
 Som sucka efter kärleks-rön.

Dock jag nu upphör med mit knot. 25
 Har man först bröd, nog kommer quinnan;
 Men om jag älskar dessförinnan,
 Hvar får då stackars gossen bot?

Hvar flicka Greta lik ej är, 30
 Att trogen ömhet länge draga.
 Dess härta ingen kunnat taga,
 Ty Prässer hade enväld där.

Till dem jag nu mig vända vill,
 Jag ser det nya nyta paret,
 Och hör i andanom det svaret: 35
 Att Prässer prässat Prässar till.

Ack om jag finge vara med,
 Att se vårt vackra folk tillsammans,
 Då skulle jag med frögd och gamman
 I krumsprång virfla opp och ned. 40

Då skulle jag af all min tå,
 Så tappert bruka fota-biellet,
 Att echo måtte skaka spelet
 Och gungning kännas i hvar vrå.

Då skulle Greska och Latin 45
 Med rim frå mina läppar simma
 Bland feta stekars os och imma
 I ebb och flod af öl och vin.

22 *Kisa-raden* den långa raden av döttrar till kyrkoherde Juringius i Kisa och Eneby

23 *myrla* myllrar, vimlar

24 *kärleks-rön* kärleksupplevelser

32 *enväld* envälde, ensamrätt

34 *nyta* nytra, muntra, förnöjda

Men håll jag bör ej galnas mer;
Det är ej skämt att taga quinna,
Säll den, som kan en sådan finna
Som Himlen nu vår Brudgum ger.

50

Den Högste skydde Edra dar!
Er lycka mot Er kärlek svare,
Er lefnad syskons fågnad vare,
Och hugne städs båd mor och far!

55

SVAG SIÄL I STARK KROPP.

Döm intet Crassus af sin yta;
 Han är väl axelbred och stor,
 Och kan med styfva läggår skryta,
 Men haren in i hiärtat bor.

MARTIAL.
 NUMQUAM ALIUD NATURA, ALIUD
 SAPIENTIA DIXIT.

Naturen alldrig annat lär
 Än hvad med vishet enligt är.

Svag siäl [...]

W 69: 4, 198.

3 *styfva läggår* kraftiga ben

Martial [...]

W 69: 4, 198.

Titeln: *Numquam [...] dixit* citatet ej från Martialis utan från Juvenalis (XIV: 321) men med formen »dicit».

AU DIRECTEUR.

d. 1. Jan. 1768.

Recevez, dans ce jour de la nouvelle année,
L'hommage, que vous offre une ame dévouée.
Mon coeur reconnoissant, honorant vos bienfaits
Aux voeux de vos enfans unisse ses souhaits.

Vous m'avez confié le soin de leur enfance: 5
De m'en bien acquiter, c'est ma reconnoissance.
Leur inspirant l'amour de Dieu et de devoir,
Je tacherai toujours de remplir votre espoir.

Or, si ces soins fidels ont quelque droit de plaire,
Seigneur, pour le depart, balancez ma priere. 10
Le beau monde est le livre, où l'on doit etudier,
C'est la qu'il faut apprendre à vivre et à penser.

Vous, mon maitre, avez tout d'un fertile genie,
Votre sort est le fruit d'une longue industrie;
Pour eux, ayant par vous des biens et des amis, 15
Ils peuvent etre heureux avec moins de soucis.

Dieu nous donne des biens pour etre utile aux autres;
Comment? pour vos enfans vous epargnez les votres?
Non; pere genereux; laissez nous donc partir:
L'oisseau gazouille en l' air, qu'au nid on voit languir. 20

Vous reverrez vos fils, marqués d'une autre touche:
Svedois en sentiment, François, Germains en bouche.
Gens d'un esprit poli et de moeurs engagans;
Voila ce que fera l'absence de deux ans.

W 69:4, 199–200.

Dikten är riktad till direktören i Ostindiska Compagniet Martin Holterman (1715–1793); W. var sedan 1766 informator för dennes söner Johan Peter (1757–1793) och Niclas (1758–1824).

Puis chez les etrangers les deux aimables freres, 25
Feront honeur à nous par leurs belles manieres.
Mais si j'exige trop, pardonnez au rimeur:
De vos bontés depend et mon sort et le leur.

Quel que soit votre arrêt, vos bienfaits m'y soumettent: 30
Ils m'attachent par tout, où mes destins me jettent.
Je n'ose ici chanter vos nobles sentimens:
Un grand coeur fait du bien, sans demander l'encens.

Mais soupirant aux cieux, je vous benis sans cesse,
Puissent les fils du pere apprendre la sagesse. 35
S'ils deviendront heureux, c'est en svivant vos pas.
Des marchands tels que vous sont l'appuis d'un etat.

Enfin, par la vertu de votre epouse aimable,
Mon maitre, jouissez d'une vie agreable.
Qu'elle vive toujours, le prix de vos travaux,
Que Dieu des jours si chers, ecarte tous les maux! 40

[ÖFWERSÄTTNING AF HORATIUS' ODEN
I: 9, v. 15–18.]

Ack! plåcka rosor, hwar du kan,
Förr'n dödens hand dig faller an
I andre världens tysta slätter
Dig ingen Cloris kysser mer:
Der wankas icke läkra rätter, 5
Och inga drufwor prässas der.
-- *Epicuri de grege porcus.*

Egenh. inskriven men ej undertecknad av W. i J. H. Lidéns stambok, UUB, Y 81. På s. 314 har en C. A. Frese »Hafniæ VI Cal: Jun: MDCCLXIII» infört Horatius' verser:

nec dulces amores
Sperne puer neque tu choreas,
Donec virenti canities abest
Morosa.

På motstående sida har W. skrivit sin översättning. De fyra sista verserna ingår, något omarbetade, också i MSG I:2:IX.

4 *Cloris* herdinnenamn, ofta för älskarinna

7 *Epicuri [...] porcus* en galt ur Epikuros' hjord; Hor. *Ep.* I 4:16

SKÅLAR VID BROR MINS BRÖLLOP DEN
24 SEPTEMBER 1773.

1.
Glädje kom
Och hjälp oss några Skålar sjunga!
Laget om
Jag manar hvarje Tunga;,:
För vår Brud 5
Vi första glaset skaka:
Må hon smaka
Med sin Maka
Dagligt Gästabud;,:
2.
Nästa Skål 10
Skal klinga till vår Brudgums heder.
Hög ert mål,
Och runka vinet neder;,:
Fri från qual,
Han i sin SARAS sköte 15
Lyckan möte
Och förnöte
Sälla åratat;,:
3.
Än en gång
Vi Drufvans Safter skole tära, 20
I en Sång
Till våre Gamlas ära;,:
Måge De

Ingen hs bevarad. Tr. till bröllopet utan författarnamn, Linköping u. å. 4:o (4) s.

Marcus Wallenberg (1744–1799), J. W:s äldre helbror, mag. i Uppsala 1767, konsistorieamanuens i Linköping 1768, konsistorienotarie där 1772, senare lektor vid gymnasiet och kyrkoherde i Slaka, 24/9 1773 g. m. Sara Helena Kinnander (1749–1775), dotter till rektorn i Eksjö, senare prosten i Lommaryd Erik K.

8 *Maka* make

13 *runka* skaka

Förrn Lifvets Sol går neder,
 Till sin heder 25
 Många Leder
 Barn och Barnbarn sel!;:

4.

Unga Lif,
 Som mognen till för äkta Skörden;
 Sen vårt vif, 30
 Och Efterdömet vörden;:
 Flyr de vrår,
 Där mörkret skjuler blygden:
 Så skall Bygden
 Ära Dygden 35
 Uti Edra Spår;:

5.

Noch min Vän!
 Vår Brud har fått, hvad få plä finna,
 En ren Svän:
 Hvad högtid för en Qvinna?;: 40
 Låt altså
 Den sista Skålen vara
 För det Rara
 Som vår SARA
 Skal för andra få.;: 45

30 *vårt vif* vår hustru

45 *för framför*

WID FRU DIRECTEURSKAN SANDBERGS,
BEGRAFNING d. 11 JAN. 1774.

— — — Procul este profani — — —

Nej, Sälla sorgda Stoft! Jag nalkas ej Din Graf,
At den med Konstens prål, och stora Loford pryda:
Ej eller skal min hand med dristig fjäder tyda
En mängd förställda qwal, som Hjertat ej wet af:
Ty smickran har Du icke nödig, 5
Och diktad sorg är öfwerflödig,
Där någon wercklig fins.

Än mindre ledes jag utaf den låga Drift,
Som drar en hungrig swärm til de Förnämas bårar,
At hyra ögat ut och sälja några Tårar, 10
Som torka likså fort, som deras fala skrift:
Nej Mänskligheten rör mit Hjerta,
Och Christendomen lär mig smärta,
Wid andra mänskors nöd.

Jag hör en tröstlös man, som ömsta klagan för, 15
Och lutar sig försagd wid makans kalla sida:
Jag hör två sorgsna barn med knutna händer qwida,
Och ropa på en Mor, som nämner dem och dör.
Jag hör ock frå de Armas skara
Et ömkansvärdigt Echo swara, 20
At de ha mist sit skydd.

Ingen hs bevarad. Tr. i *Götheborgs Allehanda* 18/1 1774, i *Dagligt Allehanda* 26/11 1774, de fyra första stroforna i *Tidningar utgifne i Upsala* 9/9 1774 med titel »Wid en Förnäm Begraving».

Mary Sandberg (af Sandeberg), f. Chambers (1731–1774), dotter till handlanden John C. i Aberdeen, g. m. direktören i Ostindiska Compagniet David S., 1772 adlad af Sandeberg (1726–1788).

Motto: bort härifrån, oinvigde. Verg., *Aen.* VI: 258

3 eller heller

tyda tolka

17 *två sorgsna barn* dottern Margaretha (1757–1831) och sonen John David (1759–1795)

För mig är detta nog, at dra en redlig tår:
 Sjelf mänska, sjelf et mål, för tidens grymma skiften,
 Jag gråter liksom de, wid denna mörka griften,
 Där dygdigaste Själ, til ewig tysthet går. 25
     Jag är ej huggen ur en klyfta:
     Hur kan jag se min näste snyfta:
     Och wara känslolös?

Sant är det, hon är säll, Hon inga sorger har,
 Från stoftets omslag skild, på Seraphiners wingar, 30
 Des Ande frögd frå frögd, i Glädjens hemwist swingar;
 Men ach! --- Hon är doch död --- Förlusten blifwer qwar.
     Ty de som kände Hennes värde,
     Och fattighopen som hon närde,
     Få aldrig sådan wän. 35

Försynens Efterbild wid desse uslas nöd,
 Fördolde hon den Hand, som Gåfwan öfverräkte,
 När annat Sjelfkärt folk bland sit förtrykta släkte,
 Af högmod kasta ut et gagnlöst öfwerflöd. 40
     Ty ligga de ock utan Tårar,
     Och Deras bortgång endast sårar
     De bröst som likna dem.

Så Gack då Sälla Fru, och sof, från oro fri!
 Må Änglar slå en borg omkring Dit tysta Läger,
 Til Lifwets morgon gryr och Jordens HErre säger: 45
 Statt up förfallna Stoft! -- men Du som går förbi,
     Och ägt en Moder eller Maka,
     Stig ej från detta Rum tillbaka,
     Förrän Du fält en tår.

26 *klyfta* klippa

30 *omslag* hölje

Seraphiners ärkeänglars

36 *Efterbild* avbild, motstycke

38 *Sjelfkärt* egenkärt

46 *förfallna* sönderfallna, förmultnade

TANKAR PÅ SJÖN WID AFRESAN FRÅN SWERIGE
D. 18 JANUARI 1774.

Nu hissas våra breda dukar
Til reste furans högsta topp:
En Östan fyller deras bukar
Och förer Skeppets tunga kropp.
På bölians högda rygg jag vaggas, 5
Mot bogen vågen slår och fraggas,
Och Bergen re'n från ögat fly;
I vatnets diup tycks Sverge simma ...
Nu är det likt et tökn, en dimma ...
Och nu förbyts det i en sky. 10

Så skal jag nu från Hafvets yta
Dig biuda Fosterjord farväl?
I själen ömhets strömmar flyta,
När Dig en sky ifrån mig stäl.
Min hog, mitt öga til Dig fikar, 15
Jag det beväpnar och jag kikar,
Men hafvet är min Himmels grund.
Du sväfvar dock kring tankans rymder,
Ifrån mig skild, för ögat skymder,
Är Du ej glömd den minsta stund. 20

Nej Nej min Fostermor jag känner
De band Du på mit hjerta lagt;
Ditt öma bröst, och mina vänner,
Din friska andas Hälso magt,
Din Kung, Din frihet, Dina lagar, 25
Din dygd, din frägd i fordna dagar,
Som hela verdens undran väckt:

Ingen hs bevarad. Tr. utan författarnamn i *Tidningar utgifne i Upsala* 6/8 1774. Dikten har tillskrivits W. av N. Afzelius i »Gustavianska dikter. 1. Jacob Wallenbergs sista färd till Kanton», *Göteborgs Handels- och Sjöfarts Tidning* 9/5 1936.

2 *reste furans* mastens
6 *fraggas* blir till skum
15 *fikar* strävar, söker sig
26 *frägd* ära

Det väl Du har och det Du hoppas,
Din sällhets lager som nu knoppas,
Har flyttnings lystna'n hos mig släckt. 30

Dig skal jag Fostermoder vörda;
Du är min kärleks fasta nord:
Hos dig jag hoppas få uppskjörda
Hvad jag sådt ut i svettstänkt jord.
När sist min dag til afton lider: 35

När Solen ned af Himlen skrider
Från Lastens svarta skyar ren;
Så återtag mig i ditt skjöte;
Där må mig hvilan göra möte;
Din hand församle mina ben. 40

Fragment ur
Wiborgska Smällen

Inledning

Av W:s stort anlagda epos återstår endast de utdrag som trycktes i *Göteborgske Spionen* 17/10, 24/10 1767 (även i A. Ahnfeldts utgåva av *Min son på galejan* och *Sannfärdig resebeskrifning*, Sthlm 1881, 248–253). Tidningens utgivare, Bengt Öhrwall, har försett dikten med följande presentation:

»För några dagar sedan kom jag öfwer et paper tilhörigt en Wän den jag ej nu bör nämna. Jag las i detta med begärlighet, och tankarne hedra så mycket mer sin Författare, som de i sjelfwa Poetiska twånget äro otwungne, och des utan röra et ämne som ej annat kan än interessera en Svensk. Herr Författaren håller utan twifwel på at utarbete en Hjelte-digt öfwer *Wiborgska Smällen*, och ho känner icke då Hjelten uti Knut Posse? Jag torde begå et fel när jag, Auctorn oåtspord, lägger Hans tankar för det almännas ögon: men det är just wid denna domstolen, hwaräst jag förmodar denna gången frisägelse. Sedan Herr Författaren gjordt sin förberedelse börjar han således:»

Fortsättningen i följande nummer inleder han med orden:

»Min Läsare lär ej ledsna, om jag, äfwen i dag införer et och annat stycke af den wackra *Hjelte-dikt*, hwilken förleden wecka prydde mina blad.»

Till slut tillägger han sammanfattande sitt kritiska omdöme:

»Om våre orimmelige rimmare kunde inse skildnaden på desse och sine tankar; skulle ej våra Nyheter, eller weckoblad så ofta, med et bundet Galimatias, stöta läkra öron, som nu sker.»

Öhrwall har också tillfogat ett antal fotnoter, som anføres på resp. plats nedan.

Dikten torde ha påbörjats under W:s första Göteborgstid, 1766–1767, och har troligen aldrig fullbordats. I ett brev till Jacob Lindblom 30/11 1771 skriver W.: »Min *Viborgske Smäll* är inte vidrörd, sedan jag blef Ostindiefarare» (Br. 34). Fem år senare har han dock haft för avsikt att ta upp arbetet igen. I Göteborgs vetenskaps- och vitterhetssamhälles protokoll (Göteborgs stadsbibliotek) har nämligen följande uppgift bevarats i protokollet för den 7/5 1776: »Anfördes, at Past. Wallenberg tänker ingifwa ett Poëme öfwer *Wiborgska Smällen*.» Åtminstone fyra sånger har utarbetats efter vad Samuel Älf säger i sina anteckningar till Linköpingshs.

Ämnet för W:s epos är kriget mellan Ryssland och Sverige under Sten Sture d.ä. 1495, då ryssarna belägrade Viborg och slogs tillbaka av Knut Posse, som enligt sägnen skulle ha sprängt de i ett torn samlade ryssarna i luften genom att kasta eld i en kittel med något hemligt ämne.

Wiborgska Smällen hör till den svenska litteraturens få epos i den franskklassiska stilen. Arbetet ansluter sig naturligtvis till det allmänt erkända

mönstret, Voltaires *Henriade*, men utgår närmast från Hedvig Charlotta Nordenflychts *Tåget öfver Bält*, f.f.g. tryckt 1755. Här fann W. inte bara det yttre maskineriet med invokationer, allegoriska figurer m.m. utan också den »götiska» tonen, såväl i den krigiska storsvenskheten som i namn- och ordval. Det kan påpekas att fru Nordenflycht hade en hängiven beundrare i W:s lärare Samuel Älf, som bl.a. hade översatt hennes *Tåget öfver Bält* till latin.

Karelen många år en blodig walplats warit,
 Dit Nordens raska män på barda-lekar farit:
 Där ymsom Moscos Örn och Götha Lejon rådt,
 Som i en långsam twist om Wiborgs fästen stått.

En tapper Swerges Marsk, som Birgers Spira wördat, 5
 Har här på dessa fält de första lagrar skördat,
 Tändt Christna lärans ljus, befast sit Rikes magt,
 Och inom wall och graf til Wiborg grundwal lagt.

Sju fasta torn af sten, som pryda slottets murar,
 Och öfwergå i högd Caucasens stolta furar, 10
 Beskugga Finlands wik på tio Tyska mil,
 Och göra orten trygg mot bräcka, spjut och pil.
 Alt det är Thorkels werk: om sådna bragder lära,
 At känna Hjeltars dyrd, då dunklas ej Din ära,

Fast sist Dit gamla blod, Du trogne Hedersman, 15
 Til blygd för Din Regent, i segerkransen ran.
 Förbund har stadgat sen, hwad Swänska wapen wunnit,
 Och Landet sit förswar i Manhems Furstar funnit.
 Nu, då mot Seland's wåld Sten Sture drog sin plit,
 En mordisk Här bröt fram ur Rysslands skogar hit. 20

Här tarfwas sådna drag, som Trojas lågor rista,
 Om ej min mörka bild skal swarta färgor brista.
 Här kommer en Barbar, med brottlös blod bestänkt.
 Han kommer, när man blott på lugn och trohet tänkt.
 Se Freds-Gudinnan flyr! Hon flyr och tårar gjuter: 25

2 *barda-lekar* strider

3 *Moscos* vanl. äldre form för Moskvas

5 *En tapper Swerges Marsk* not av utg.: »Thorkel Knutsson, Förmyndare åt Konung Birger, Ladulåses Son. Underkufwade och omwände Karelen 1293.»

11 *tio Tyska mil* not av utg.: »Hwarföre icke Swenska?»

12 *bräcka* murbräcka

14 *dyrd* härlighet, ära
dunklas fördunklas

15 *Dit gamla blod* not av utg.: »Han blef halshuggen i Stockholm 1306, under oenigheten mellan Konungen och hans Bröder, Eric och Waldemar.»

19 *Seland's* Själlands, här = Danmarks

Sten Sture not av utg.: »Sten Sture den äldre. Rys[s]arnas belägring för Wiborg, skedde i hans tid, under Danska oroligheterna.»

22 *brista* lida brist på, sakna

23 *brottlös* oskyldigt

Och strax förtwiflans röst kring alla toppar tjuter.
 Från bärigen strömmar ned en strödd och wärnlös hop,
 Som fyller luften opp med smärtefulla rop.
 De fly för Krigets brak, et Troll med tusend händer,
 Som fölger dem i spår med dolkar och med bränder: 30
 Et Odiur, födt af hämd, som ingen känsla rör,
 Som thordön, blix och död kring hela werlden för.
 Et ondt, som Jofur sjelf, och afgrundshopen fasar.
 Och endast på wår jord så öfwerdådigt rasar.
 Ack! wilda mänsklighet, Du blodig står i strid, 35
 När himlen njuter ro och helfwete har frid.
 Natur och oskuld ej af Nogårds gäster wördas:
 Grå, krökta åldermän i sjelfwa templen mördas,
 Och Fostret sönderskars i Modrens egit sköt,
 Då Sonens blod ännu kring Fadrens fötter flöt. 40
 Båd byar skog och mark, alt gafs åt glupska lågor:
 Med fasa molnet drack de röda eldens wågor,
 Som långa bukter slå och wältras opp i skyn.
 Föds den wid mänskobröst, som gläds åt denna syn?
 Så rasar Moscos Örn: Han ed och tro ej wårdar. 45
 Blott askan lämnas qwar af Landets brända gårdar.
 Rättwise hämdens Gud! Du heligt witne war
 Til freden, som nu bryts, och dock Din ljugeld spar!

Uti Wiborg war en tapper Svensk wid namn Vinholt. Auctor införer
 honom således talande til sina Landsmän: 50

Upp Landets raska Barn! kan mod och hjerta falla,
 När ära, frihet, lif på edra klingor kalla?
 Bör Wiborg stå med skam, för efterwerlden nämnd?
 Nej, Landsmän, skal man dö, så lät oss dö med hämd.
 Behaglig döden blir och mister all sin smärta, 55

33 *Jofur* Tor el. Jupiter
fasar injagar fasa hos

37 *Nogårds* Novgorods; not av utg.: »Nogård, Holmgård, Mosco: Roxolaner, Tarterer, alt namn på Ryssar och Ryssland.»

38 *åldermän* åldringar

44 *som gläds åt denna* not: »Swara Ryss!»

51–52, 55–58 *Upp Landets raska Barn!*... verserna har med obetydliga ändringar upptagits i MSG I: 2: VI

Då Banemannens blod får tummelplatsen swärta.
 Min anda i triumf skal fly ur mina sår,
 Om jag en brottslig Ryss i resesällskap får.
 När Moscoviten rådt, är aldrig nåd at finnas,
 En mänska blott i det, at han kan öfwerwinnas: 60
 At taga mot qwarter af denna segrarns hand,
 Det är ju wälja fritt båd galga, bål och brand.
 Karelens nöd är stor; men Sturen för oss wakar:
 Om han och himlen ej sit trängda folk försakar,
 Skal än et trolöst blod på denna swedda jord 65
 Försona fredens brott och våra wänners mord.

Fienden war nu framkommen för Wiborg och wille, efter en kort nattehwiła, angripa fästningen. Hör på hur han sof:

På sabelbalgan trygg den Ryske knekten snärkar:
 Hans wildhet i hans själ de grymsta syner werkar: 70
 Om seger mord och rof han drömmer på sin bädd;
 Fast sjelf han närmast står förderfwets djupa brädd.

Vinholt med en liten tapper hop förstör deras nattero.

Och blixten lik i fart, lik stormen när han brusar,
 Wår Kämpe med sin tropp bland tältens flammor rusar, 75
 I dödens harnisk klädd, på hämdens wingar förd.
 Ach! Himmel hwad för gny, ach! hwilken blodig skörd:
 En qwäfwes i sin sömn, en spjut i strupen waknar,
 En annan hufwudlös båd syn och känsel saknar.
 Här en Tartar på knä, i röken sårad kröp, 80
 Och där en sårad Ryss sin egen hjertblod söp.
 Den stolte Nogårds Knes, nyss ryckt ur sömnens armar,
 Ser hur hans spridda här i röken flyr och larmar:

58 *en brottslig Ryss* not av utg.: »Vinholt begärde en, men Sinclair wille intet sälga sit lif för mindre, än tre. Det war ändå alt för godt köp.»

64 *trängda* beträngda

försakar överger i nöden, undandrar sitt stöd

69 *snärkar* (östg. dial.) snarkar

81 *söp* drack, kväddes i

82 *Knes* rysk furste

Han ruskar ut sit skägg: slår på sin långa plit,
 »Och ropar Bardamän, står, samler eder hit! 85
 »Hwem flyn I? frukten I för dessa fega djuren,
 »Som til sin undergång i otid lemnat buren?
 »Nej, rädda skara kom! min arm skal wisa dig,
 »Hur jag plär aga den, som spänner an med mig.
 Så oförwägna ljud hans djerfwa läppar sände: 90
 Han wille hota mer men elden tungan brände.
 Han slöt, och, lik en björn, som blifwit hastigt wäkt,
 I striden trängde fram, mer grym än oförskräkt.
 Tartarer, som en flod, i samma fotspår fika,
 Och första skrämslen tyks ur allas hjertan wika. 95

Ändteligen kommer sjelfwe Hjelten fram och afgör saken:

Barbar! wänd hit dit spjut, så war en Hjeltes rop,
 Som, lik en ljungeld, kom från stranden med sin hop,
 Högd på en modig häst, som ystert mätte fältet,
 I stålsmidd rustning klädd, från hakan ned til bältet: 100
 Han bröt i sporstrek fram, och med en brynja slog,
 Hwars like gamle Thor i bardag näpplig drog.
 Den förste stöt han gaf, Bojarens pansar bräkte:
 Den andre hästen ned i djupa stoftet sträkte:
 Den tredje wäntas ej; ren Knesen ryggen wändt 105
 Och sägs, för första gång, i bloden rysning känt.

Wiborg war nu, för denna gången befriad: fienden drog i förtwiflan af, och hade desutan den olyckan at lemna en ansenlig hop fångar uti Segerwinnarens händer; men hör huru wärdigt Hjelten emottager desse!

84 *ruskar ut* skakar, rister

plit värja

85 *Bardamän* stridsmän

89 *spänner an med* angriper

94 *fika* skynda

99 *mätte* sträckte ut över

101 *brynja* svärd

102 *bardag* strid

En flock, hwars wilda syn utaf förtwiflan bleknad, 110
 Tyks bära rättwis dom på bleka kinder teknad,
 Med bundna händer förs til Seger-Herrens fot,
 Och väntar där med skräck på udden tagas mot.
 Men Hjeltens hjerta rörs: hans mänskjo-hjerta blödar,
 Och från hans ädla läpp blott nåd och mildhet flödar. 115
 »Förfärens icke, barn, så ömsint ordar Han,
 »Er Öfwerman j sen, men icke er tyran.
 »Jag lossar edra band: ach! at jag och förmådde,
 »Ur stoftet resa dem, som ligga nedertrådde!
 »Jag söker endast frid, och ryser för en jord, 120
 »Där sanden ryker än af våre likars mord.
 »Går, lär er Monark, at tro och eder wårda:
 »At Manhem fridsamt är; men Manhems wapen hårda:
 »Och om förbundets helgd, om billighet och fred,
 »Med öfwerdådig fot af Mosco trampas ned; 125
 »Så weter at i skyn, högt öfwer eder hjässa,
 »Där sitter Dundrets *Kung*, at straffets wiggar wässa.
 »*Han alla Härars Gud*, til öfwersittarns harm,
 Skal löna än en gång, med seger, Possens arm.

Lät oss til slut höra Wiborgs glädje öfwer sin lyckeliga befrielse: 130

----- Ach hördes gubbar språka,
 Som glade hand i hand, i trängslen, efterträka,
 »Ha wi sen tidens plog wår gula panna plögt,
 »Sen åldrens tunga last wår rygg til jorden bögt,
 »Ha wi, tilförne sedt, hwad nu wårt öga fågnar? 135
 »Syns icke här den magt, som Atlands spira hägnar?
 »Nu ha wi lefwat nog: wälkommen lifwets qwäll.
 »Den bortgår i triumf, som set sin Hembygd säll.
 Så glamma desse grå, i täflan med de unga,
 Och bära Hjeltens lof på hundraårig tunga. 140

110 *syn* uppsyn

124 *billighet* rättvisa

125 *öfwerdådig* övermodig, hänsynslös

132 *efterträka* går långsamt och mödosamt efter

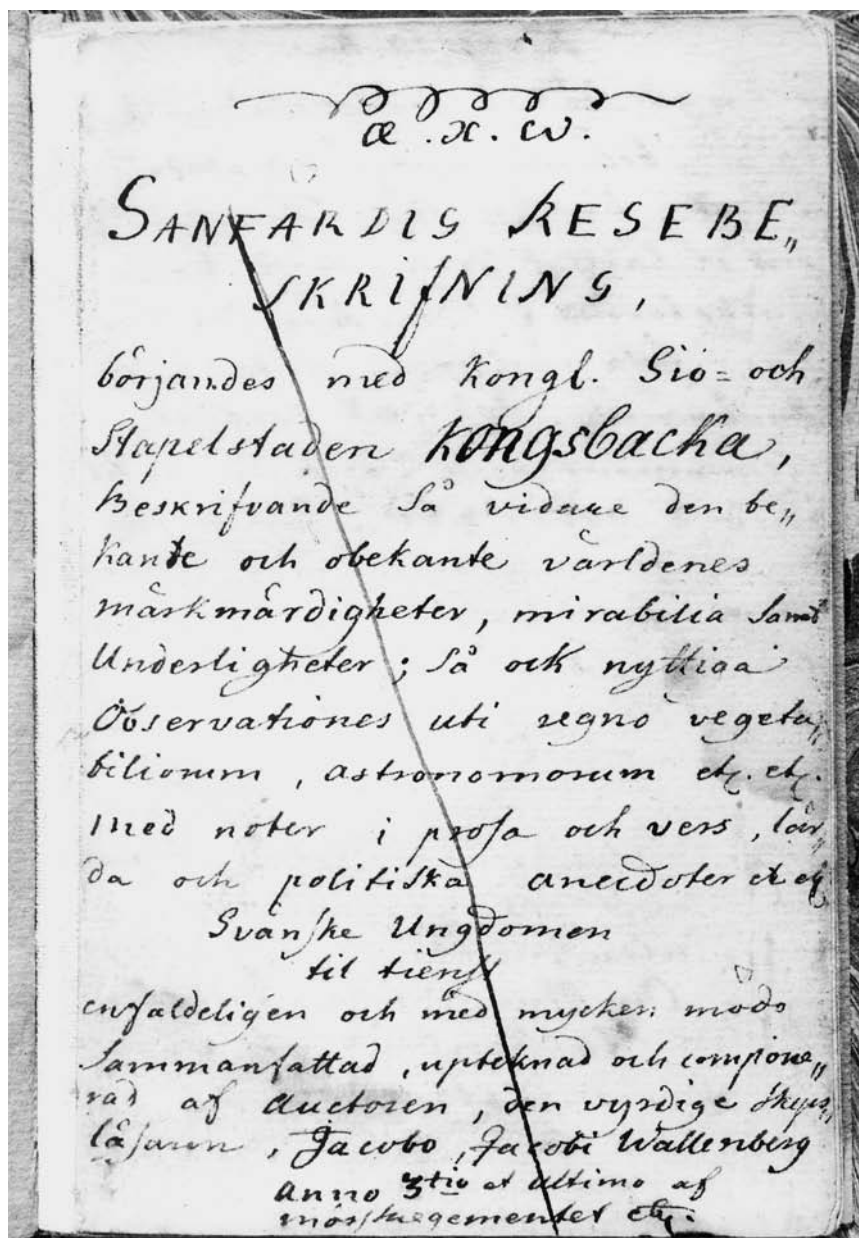
Sanfärdig resebeskrifning

Inledning

Originalhs till SR, tredje delen av Linköpingsbibliotekets Wallenberg-samling (W 69:3), är en anteckningsbok i format 10 x 15,2 cm. Papperet är tjockt, med långsgående ränder och *Pro Patria* i vattenmärket. Häftet, nu i pappband likt W 69:4, omfattar 70 blad, egenhändigt paginerade 1–129. S. 9–10 har förkommit, av s. 101–102 har två tredjedelar slitits bort, s. 107–109 är blanka, av de opaginerade sidorna är s. [130, 132–133] beskrivna och s. [131] blank. På sista sidan [140] finns egenhändiga blyerts-anteckningar, varav ännu kan urskiljas ordet *Skriflåda*. I den egenhändiga handskriften, nedskrivna med W:s läsliga och klara piktur och med undantag av några tyska citat skriven med latinsk stil, har åtskilliga ändringar, till-satser och strykningar gjorts, till övervägande delen av andra händer än W:s. Dessa ändringar redovisas i detalj i Afzelius' kommentar, SS II, 206, 211 ff. I variantförteckningen nedan s. 286 ff. noteras endast W:s egna korrigeringar. Som helhet ger texten intryck av renskrift, vilket innebär att häftet inte, som Afzelius antagit, använts som »taskbok» för fortlöpande anteckningar under resan. En sådan har sannolikt funnits men gått förlorad.

SR trycktes första gången som tredje delen av MSG, med titeln Strödda anmärkningar under en utländsk resa. Sthlm, tr. hos J. C. Holmberg och L. W. 1781; Hanselli, 61–117; J. Wallenberg, *Min son på galejan och Sannfärdig resebeskrifning* (Humoristiskt bibliotek I), utg. av A. Ahnfelt, Sthlm 1881, 187–241. Övers. till tyska med titel: Vermischte Anmerkungen über eine ausländische Reise. Nach dem Schwedischen. I: *Das Muttersöhnchen auf der Galere*. Aus dem Schwedischen [übers. von Christian Heinrich Reichel]. In zwei Theilen. Lpz., bey Fried. Gotth. Jacobäer und Sohn 1783 [1782], 361–464.

Titelsidan till Wallenbergs handskrift i LSB (originalets format).

A X Ω
SANFÄRDIG
RESEBESKRIFNING,

BÖRJANDES MED KONGL. SIÖ- OCH STAPELSTADEN
KONGSBACKA, BESKRIFVANDE SÅ VIDARE DEN BE-
KANTE OCH OBEKANTE VÄRLDENES MÄRKMÄRDIG-
HETER, MIRABILIA SAMT UNDERLIGHETER; SÅ OCK
NYTTIGA OBSERVATIONES UTI REGNO VEGETABILIO- 5
RUM, ASTRONOMORUM ETC. ETC. MED NOTER I PROSA
OCH VERS, LÄRDA OCH POLITISKA ANECDOTER ETC.
ETC.

SVÄNSKE UNGDOMEN
TIL TIENST 10

ENFALDELIGEN OCH MED MYCKEN MÖDO SAMMAN-
FATTAD, UPTEKNAD OCH COMPONERAD AF
AUCTOREN,
DEN VYRDIGE SKEPSLÄSAREN,
JACOBO, JACOBI WALLEMBERG 15
ANNO 3^{tio} ET ULTIMO AF
MÖSSREGEMENTET ETC.

Titeln: A X Ω. Ett särskilt på titelbladen till teologiska avhandlingar och predikningar vanligt Kristusmonogram, som hänсыftar på Joh. Upp. 1:8 och 21:6: »Jagh är A och O / begynnelsen och änden.»

3 *märkmärdigheter* skämtsam arkaism i anslutning till det östgötska nymärlig, 'ny', 'nymodig', avlett av det fsv. 'nymäre' = 'nyhet', 'underrättelse'.

14 *Den vyrdige Skepsläsaren* W. hade blivit ordinerad till präst den 8 april 1769 sedan Ostindiska Compagniet hade utsett honom till skeppspredikant.

16–17 *Anno 3tio et ultimo af Mössregementet* mössorna hade kommit till makten vid riksdagen 1765–66 och störtades på följande riksdag, som hade öppnats den 19 april 1769, omedelbart före W:s avresa från Göteborg.

KONGSBACKA.

Kongl. Siö- och Stapelstaden *Kongsbacka*, belägen under 59 graden i norr, har en skön Domkyrka och et härligt torn, näst Varfskyrkotornet i Götheborg det högsta i hela världen. Antalet af invånarne, två- och fyrbente tilsammanstagne, bestiger sig til inemot 00000350, som drifva 5
en vidsträkt handel med Annerstorp och Onsala. Om Skansen läs von Linnés Västgöta-resa pag. ultima.

VARBERG.

Här nöger folket sig med skorstenar, utan hus. Solen skiner ock härstädes, när inte himlen är mulen. 10
Om Halmstad, Engelholm, Falkenberg, etc. vide Hubners Astrologie.

NOT. MYCKE HÖGVIGTIG.

Ingen ting är fånigare, än at göra resebeskrifningar. Hvad behöfver jag löpa äfventyr och förstöra pengar för at roa dem, som sitta hemma 15
mellan skål och vägg, och fråga knäfveln efter, hvem som tar vid mig? Nej, min gunstige Läsare: gratis pœnitet esse probum, säger Kyrkolära-
ren Ovidius. Det vore en annan sak, om jag reste på din pung: men så länge det allena gäller min, må du inte vänta någon redebogenhet utaf mig. Hade jag någon förmån af at liuga, kunde det också vara, aber det 20
har jag inte, och huru mycken sanning kan du väl vänta dig för 3 Styf-
ver, sade den, som gorde Almanacker. Likväl om nycken kommer på

1 *Kongsbacka* »Kongl. Siö- och Stapelstaden» Kungsbacka hade gått så starkt tillbaka att den i en kongl. förklaring av den 22 jan. 1724 hade förlorat sin stapelstadsrätt, vilken återvanns först vid 1765–66 års riksdag (jfr MSG I:1:XII). Kungsbacka var det första skjutshället på vägen från Göteborg till Helsingborg

3 *Varfskyrkotornet i Götheborg* Amiralitets- eller Varvskyrkan, som låg i den nuvarande Gamla varvsparken, var ända till slutet av 1700-talet den enda kyrkan i Majorna. Just vid tiden för W:s resa ombyggdes och utvidgades den, varvid bl. a. ett litet fult torn, utan klockor, tillkom

11 *vide* (lat.) se

Hubners Astrologie Johann Hübner d. ä. (1668–1731), rektor i Hamburg, skrev en lång rad läroböcker i geografi samt allmän och biblisk historia, som länge lästes i svenska skolor. Även hans son, Johann H. d. y. (1703–1758), var en flitig pedagogisk författare. Ingen av dem hade dock skrivit någon »Astrologie»

16 *gratis pœnitet esse probum* de ångrar om de gör rätt för intet. Ovid. *Ex Ponto* II, 3:14

mig, at uptekna något, så ber jag du må ta det för bara lögn; ty så länge mine upsatser äro obetalte, kan jag icke ge dem ut för sanningar.

Scriptis nulla salus: nummos deprecimus omnes!

HELSINGBORG

nämner jag allena för det, at åskådandet af den angränsande skogen, ur 5
hvilken Stenbock framtågade 1710 mot de Danske, brakte min Carolingiska siäl i gäsning, och öppnade högra vers-ådran i följande utbrott:

I, denne skogens barn! evärdeliga ekar,
Hvars ålderstegne stam mot tidens välde står,
När hela slägter dö, när annat alt förvekar; 10
    Hvi har jag icke Edra år!
På det jag kunnat se den store *Stenbocks* under
Och räkna *Kronstedts* åske-dunder,
Hvars grufvelige blix, här uti denne skog,
En trolös grannes magt med skräck til jorden slog. 15
Odödliga trän, den Skånska bygdens ära,
Ack! lyftes aldrig yx mot Eder helga rot!
Om desse hiältars värf, til trots för glömskans hot,
Er hundra-åra topp skal evigt vittne bära,
    När Skaldens otacksamma släkt, 20
Med lapris-ämnen brydd, vid deras graf-hög tiger,
Och när det veka folk, som denne ålder kläkt,
På deras dyra stoft förutan vördnad stiger.
O! hvilken blygd för oss! den kiäcke *Kronstedt* dör,
Och ingen *Maros* hand på hiältesträngen rör. 25
Och du, den siste gren af gamle kämpa-stammen,
Hvars skugge lyser mer, än alla våra lius;
Du, som med äran stod, där Dansken vek med skammen,

3 *Scriptis [...] omnes* Ingen välsignelse med skriverier, vi ber alla om pengar. Parodi på den kända vergilianska versen (*Aen.* XI:362): Nulla salus bello: pacem te poscimus omnes (Ingen välsignelse i krig, vi ber dig alla om fred)

6 *Carolingiska* karolinska

10 *förvekar* förvekligas

13 *Kronstedts* Carl Cronstedt (1672–1750), 1710 överstelöjtnant, sedermera generallöjtnant vid infanteriet och president i Krigskollegium. Han deltog i slaget vid Helsingborg 1710, där han var artilleribefälhavare

25 *Maros* av (Vergilius) Maro

O! *Stenbock*, äfven du, förstucken i dit grus,
 Som andra usla lif, får ligga obesungen.
 Jag tänker på dit slut och på den tappre Kungen,
 Som grymma händer fälde ned,
 För at få härska fritt uti en snöplig fred. 5
 I, Änglar, veten mine tårar,
 Hvar gång min sorgsna siäl vid detta ämnet står.
 Ack! Himmel, fins en Svänsk, den detta fall ej sårar,
 Så vis mig endast hvar han går:
 Jag skal den bofvens namn för världens ögon hänga, 10
 Et mål för allmän hån och sky.
 Europens Charlatan, som för at synas ny,
 Förslösar alt sit vett, at gammal sanning vränga,
 Och på Historiens fält så många irrbloss bär:
Voltaire, som varit stor, om han allena diktat, 15
 Har mot vår starke *Carl* sin svaga fiäder riktat,
 Och efter skugge sökt, där bara solsken är.
 Sielf finner han sig vara mes,
 I harmen skriker han mot Hiältar.
 Med mänsklighetens namn han sina infall sältar, 20
 Men haren altför klart i denne larven ses.
 Et lejon stupar under lanser
 Och råttor leka se'n med svansen,
 Små vurmar resa sig mot ärans Majestät.
 Men hör, *Voltaire*, och I, som krypen i hans fiät; 25
 För himmel, jord och haf högtidligt jag förklarar,
 I ären mesar hvar och en,
 Som tadlen *Carl* den Tolfstes ben.
 Hvad! bör jag räkna dem bland karar,
 Som gnälla, när de se en liten droppa blod? 30
 Förakt och fattigdom är Eder ärestod,
 När Caroliner stolt på vundne fanor sufvo,
 Och främmat guld med svärdet klufvo.
 Nu säljer man sit järn, är gran och dricker vin:

11 *sky* avsky21 *larven* masken, förklädnaden24 *vurmar* (lärda) narrar32 *sufvo* sovo

Vi tro vår Hushålskonst är öfvermåttan fin.

Men annat gorde våre fäder:

De smidde spiut deraf och vunno flere städer

Än vi Dukater nu.

Ack, kära Fosterbygd! om du vil blifva rik,

Så fölg de gamles Politik.

– – Pulcram per vulnera mortem – – Virg.

5

Den nya stenbryggan, som vid Kronprinsessans öfverkomst år 1766 upbygdes vid Helsingborg, med 25,000 Dal. S:mts omkostnad, röjer snarare styfva händer, än godt hufvud. Ofantlige hoptassade gråstenar et stycke ut i siön, ge mig begrep om Dalkarls-armar; men svara ej på den frågan: *Cui bono?* ty der kunna ej en gång små båtar; långt mindre skepp, ligga säkra vid åkommande storm.

10

En uprest minnesstod vid ändan af bryggan, visar tilfallet och årtalet då den bygdes.

15

Den 29 April rodde vi öfver Sundet til

HELSINGÖR.

Staden är vacker; något större än Götheborg; men kunde vara mer än den är; ty belägenheten gör honom til en nederlagsort för hela Baltiska handeln. Smugglerier drifvas der härligen. Inrättningen med vattuledningar förtienar upmärksamhet: vatnet ditledes under jorden tre fiendels mil ifrån landsbygden, och i hvart hörn finner man tilgång til vatten.

20

Vägarne äro dålige, ända til man nalkas *Hirschholm*.

Utmed vägen passerade vi en nyligen anlagd hamn, med upkastade batterier etc. Vi ville men fingo ej bese den samma, efter vi voro Svenskar. Den är upbyggd, såsom repressalie mot Landscrona fästning, och ligger midt emot den samma. Seland liknar för öfrigt vårt Skåne, är slätt, med sköna bokskogar.

25

1 *Hushålskonst* sätt att sköta den allmänna hushållningen

7 *Pulchram [...] mortem* en skön död på slagfältet. Efter Verg. *Aen.* XI: 647: *Certantes pulchramque per vulnera mortem*

10 *hoptassade* (av fr. 'tasser') hopvräcka

12 *Cui bono* till nytta för vem

18 *Staden [...] Götheborg* Helsingör hade 1731 enl. en approximativ beräkning endast 4 020 invånare, Göteborg enl. säkra uppgifter 1769 10 088

28 *Seland* Själland

Den sidste April anlände vi til *Köpenhamn*. Fästningsverken äro i godt stånd, och vallarne så höge och dubble, at jag häpnar öfver *Carlar-nes* dierfhed, som vågat belägra dem.

KÖPENHAMN.

- Hvad härligheter ser jag här? 5
 Et präktigt Hof, som leker ler och dansar,
 När Flaggman utanför går mordisk uti pansar;
 Men vet ej hvart det bär.
- Man viskar; kanske ock med skäl,
 At Schimmelman tracterar väl de store, 10
 Och äter opp de små. Om Bernstorff icke vore,
 Svält mången Dansk ihäl.
- Nog ung at gifva goda råd,
 Gref Holck likväl vid Hofvet är en kuse,
 Monarkens ögnasten och andre biässars buse, 15
 Som söka samma nåd.
- Om alt, som glimmar, vore guld,
 Så trodde jag, at Norges grufvor skänka,
 Som Peru, bara guld: men ingen konst, at blänka
 Med millioner skuld. 20

Det som undfågnade mit öga alramäst uti Köpenhamske Konstkam-maren, var följande: (chacun a son gout)

7 *Flaggman* amiralsperson

10 *Schimmelman* Heinrich Karl Schimmelmann (1724–1782), 1769 direktör för skattkammaren och skötte till sin död Danmarks finanser

11 *Bernstorff* Johan Hartvig Ernst Bernstorff (1712–1800), dansk statsman, ledde 1751–70 den danska utrikespolitiken

14 *Gref Holck* Conrad Holck (1745–1800), hovmarskalk och geheimeråd, vid denna tid en av Kristian VII:s mest framträdande gunstlingar, störtades 1770

kuse herre, kaxe

15 *biässars* pampars, politiska partiledares

21 *Köpenhamske Konstkammaren* Kunstkammeret, ett av norra Europas rikaste och till sin sammansättning mest typiska »konst- och kuriositetskabinett»

Någre makalöse svarfvingar efter Stenbock, så fint utarbetade, at man behöfde synglas för at betrakta dem. En tafla, hvarpå han aftagit sig sielf, sittande i sit fängelse-rum och matande höns. *Dulce est desipere in loco*. Stenbock, från at slakta Danskar, tuggar bröd för kyklingar, och Carl XII kokar välling i Demotica med samma hand, som han kullkastade Konunga-throner. 5

Bröst-bilden af bemälte Monark, så väl som Carl X:des, fan jag mycke visligen förstucken i en dammig vrå bakom en hop andre målningar, tiläfventyrs af fruktan, at de annars skulle jagat de andre kringstående Kungar ur rummet. 10

D:o et orgel-värk, som spelade af sig sielft: men framför alt annat en Nunna, hvilken satt och läste vid et lius, hvars låge skimrade så naturligt i sin mörka vrå, at jag var på vägen til at vilja blåsa det ut.

Målare-academien prunkade med åskillige curieuse ansigten; men intet bland dem öfverträffade Professor Bilows eget, en Svänsk, som följde oss där omkring. Hade jag varit fruntimmer, så skulle det kunnat roa mig, at se en lifslevfande kar i en besynnerlig stålning presentera hela sin terra incognita för det målände Auditorium. Den 2 Maj, reste vi til Hirschholm, det skönaste Slott i Dannemark, hvars härligheter äro nögsammare at se, än at beskrifva. För sällsamheten skul, vil jag dock nämna detta. Man bad mig öppna en förgylt Bibel, som tyktes ligga på en bureau: jag gorde så, och fan Drottningens nattstol: ty locket var faconerat i form af en Kyrko-bibel. Jag är inte vidskeplig, men ryste dock vid detta Gudlösa infall. 15 20

Från Hirschholm gingo vi til Kongl. Slottet Friedensburg, och därifrån til Fredriksburg, bygt af Fredric II och fullbragt af Christian IV. 25

1 *svarfvingar efter Stenbock* Magnus Stenbock (trol. 1665–1717), fältmarskalk, ledde den svenska hären till seger över danskarna vid Helsingborg 1710, tillfångatogs i Tyskland 1713 och dog i fängelse i Köpenhamn, där han bl. a. efterlämnade konstföremål som han tillverkat under fångenskapen

2 *aftagit* avbildat

3–4 *Dulce est desipere in loco* det är ljuvligt att någon gång slå sig lös. Hor. *Carm.* IV, 12:28

5 *Demotica* Karl XII:s uppehållsort i Turkiet 1713–14

15 *Professor Bilows* den svenske konstnären Carl Gustaf Pilo (1711–1793) var från 1754 professor vid konstakademien i Köpenhamn

17 *besynnerlig* ovanlig, märkvärdig

19 *Hirschholm* slott vid Hørsholm på Själland, uppfört 1737–44

25 *Friedensburg* Fredensborg, slott uppfört 1719–22

26 *Fredriksburg* Frederiksborg, slott vid Hillerød, till större delen uppfört 1603–1620 *fullbragt* fullbordat

Betala Slottsvaktaren, om I vil se, hvad der är. Jag anmärker bara Ridder-salen därstädes, hvarest man viste oss aftagne på väggarne inte mindre, än 24 batailler, hvaruti Christian IV piskar på de blå Svän-skarne, och under hvilka innehållet står upteknat i en mängd plattyska rim, likså sanslösa, som sielfve målningarne. Men framuti ändan på rummet grinade jag hiärteligen, när vår plattyske ledare viste oss tvänne ledige inhuggningar, uti hvilke stått två store bilder af massivt silfver, so die verdamte Schweden bey ihren letzten Besuch in Dännemark weggenommen, und sehr unbarmhertzig nach Schweden geschlept. Ha, ha, ha, ha, hi, ho, hu, hej!

Den så kallade *Normansdal* uti trädgården här, röger et snille och en smak, som öfverträffar alt hvad jag sedt i den delen. Dalen skapar en Amphitheatre, på högderne kring hvilken stå upstälte karar och qvinfolk från alla Provincer i Norge, uthuggne i sten och åtskilde uti kläde-drägten, samt andra notæ characteristicæ, som utvisa hvarvt Läns särskilta bruk, hantering och utseende. Vid ingången til Amphitheatern står en Norsk Spele-man med sin qvinna, hvilken fedlar och tyckes upbiuda samtelige Norrbaggarne til dans etc.

Härifrån kommo vi til Roschild, besågo de Konglige grafvarne, med mera. Sedan bar det åt til Corsöer, öfver bägge Bälten, genom Jutland neder uti det sköna Hollsten, förbi Apenrade, Flensburg, Rendsburg, Slesvig och Gud vet alt hvad mera vi öfverforo. Vid Elmshorn, en fläck uti Hollsten, såg jag en ung Bondedräng, under det vi bytte hästar, som drog en hop trädtelningar på ryggen, dem han ärnade sätta i jorden. Och då jag fråga'n om han var Trägårdsmästare, svarade han: Nej, men

5 *sanslösa* meningslösa

7 *ledige inhuggningar* tomma nischer

11 *Normansdal* Normandsdalen, en del av den väldiga trädgårdsanläggningen vid Fredensborgs slott – inte Frederiksborg. Hovbildhuggaren Johann Gottfried Grunds 57 sandstensstatyer av norska män och kvinnor i nationaldräkt hade börjat ställas upp där 1764

15 *notæ characteristicæ* kännetecken

17 *fedlar* spelar på fiol

19 *Roschild* Roskilde

20 *bar det åt* bar det av

Corsöer Korsør

Jutland Jylland

21 *Hollsten* Holstein

Apenrade Aabenraa

22 *öfverforo* for igenom

fläck (av ty. 'Flecken') småstad, köping

jag vil gifta mig, och här är en lag i landet, som pålägger oss plantera et dussin trän, innan vi få gå te Prästen efter lyse-sedlen. För hvar arfvinge, Vår Herre ger oss se'n, måste vi ock sätta 6 eller 8. Härlig inrättning, tänkte jag, när däremot den Svänске Bond-lymmeln på sit bröllop bar- 5 kar utaf et halft dussin af sina skönaste granar, för at sätta dem vid stuf-dörren och Kyrko-porten. Träd- och barn-planteringen är det som mäst försummas i Sverje, ock dock bäst behöfves.

Vägarne i Dannemark och Tyskland äro altför usle. Skutsen går dock hurtigt, och Kuskarne på Post-vagnarne, hvilka jag NB måste kalla Meine Herren Schwagers, blåsa på sina horn hela långa polsker och me- 10 netter.

Nu är jag i Hamburg och ärnar bli här öfver Pingst.

DANNEMARK.

Slavisk i sit tankesätt,
Van at fösas uti klafvar, 15
Dansken spak för piskan trafvar,
Sorglös, blott han blifver mätt.

Mänsklighetens högsta pris,
Frihet, stora dygders moder,
Räknar inge ärestoder 20
Under eneväldets ris.

Sant är det, här hörs ej kif
Utaf styfve folk patroner;
Men så saknas ock Catoner.
Gnabb är frie Staters lif. 25

Fredlig snart i femti' år,
Trög och maklig af naturen,
Sitter Dansken hälst i buren,
Eller blott til Hamburg går.

5 *granar* s. k. brudgranar, som avkvistas så att bara själva toppruskan lämnas kvar

9 *hurtigt* raskt

10 *Schwagers* ty. tilltalsord till kuskar och postiljoner

15 *klafvar* kreatursbindslen, bildl. bojor

23 *styfve* stolta, styvsinta

24 *Catoner* syftar närmast på den romerske statsmannen Cato d. y., som tog sitt liv efter Caesars seger 46 f. Kr.

Hvarken höflig eller plump
 Hemma nögd med farfars heder
 Har han tämligt rena seder,
 Fast de smaka nog af sump.

Ty han älskar sömn och fred, 5
 Samlar skörbiugg, mer än pengar.
 Utan Fogden, utan slängar,
 Gör han aldrig rätt besked.

Svänske Bonden Herre är:
 Denne rang med fänad äger. 10
 Stackarn ock ej mycke väger,
 Sedan Länsman varit där.

Här, som mångenstäds, man hör
 Dans på Hofvet, gråt bland hopen:
 Tvånget tystar fuller ropen 15
 Men det ingen lindring gör.

HAMBURG

har utvärtes föga behag, ty man bor så trångt, och måste armboga sig fram på de smala och smutsiga gatorna. Folkmängden säges vara 300 tusend människor, ehuru staden är långt mindre än Stockholm. Hufvudkyrkorna äro endast 5, hvars Präster, näst Påfven och Mufti, ha kanske de fetaste Pastorater i världen. Den ännu bibehållna bigten indrar dem välsignade summor: men så har ock Hamburg dråpelige Lärare, fastän de synas något mycke commode däruti, at de vid nattvarden icke bära sacramenterne kring, utan communicanterne sielfve vandra omkring altaret, at hämta kalken, liksom de ock vid begrafningar icke besvära sig med, at kasta mull på liket, såsom hos oss etc. 20

Negderna omkring Hamburg äro rätt sköna. Dansken inqvarterar sig alltid uti deras kostbara trä-gårdar, när han behöfver Hamburgska Riks-

4 *sump* försumpning

8 *rätt besked* ordentligt arbete

19–20 *300 tusend* folk­mängden i Hamburg omkr. 1760 beräknad till ca 100 000

21 *Mufti* syftar på stormuftin i Konstantinopel, som innehade rikets högsta värdighet men inte någon hög prästerlig befattning

24 *commode* bekvämliga

dalrar: ty han vet, at invånarne då sända honom hela fastager tractamente, förr än de låta förstöra sine planteringar. Altonas granskap är dem nog obeqvämligt: ty som det är en fristad för Judar, skälmar och horor, så förflyttas ansefliga summor från Hamburg och dit.

Luften skulle vara här ganska osund, om intet en ständig ebb och flod 5
bidroge til des rensning. Man räknar där öfver 2000 Svänskar.

När man underrättar sig om stadens invärtes hushållning och beskaftenhet, så finner man här en *Respublica elaboratissima*.

Man viste mig et stort hus, som af dess grundläggare varit ärnat, at bli 10
et Asylum för oäkta barn: men en Prästmans otidiga nitkärhet angrep den Christelige instiktaren, hvars namn var *Oberbeck*, med en smådeskrift, som hindrade hans berömvärda upsåt. Pasquillet lydde så:

Ihr Jungfern, tritt hierbey;
Das Huhren steht Ihr frey:
Herr *Oberbeck*, der reiche Schinder, 15
Ernehret alle Huren-Kinder.

En bedröfvelig historia tildrog sig på Barnhuset desse dagar. Et dusin gossar, som hördt huru en stor Herre nyss varit upstämd, för at onaturligen hafva missbrukat sin Kusk, föllo på det orådet at eftergöra 20
honom etc. De yngre blefvo risade och de äldre, efter et hårdare straff, inspärrade på tukthuset.

— — *Facilis descensus Averno* —
Virg.

Huset, där Drottning Christina hade den bekanta comedien med 25
Hamburske pöbeln, står där ännu.

1 *fastager* tunnor

8 *Respublica elaboratissima* en synnerligen välordnad stat

10 *Asylum för oäkta barn* hittebarnshus inrättat 1604
nitkärhet nitälskan

11 *instiktaren* grundaren

Oberbeck Jobst v. Oberbek (1663–1726), provisor vid St. Hiobs hospital, var inte grundare av hittebarnshuset men väl dess störste välgörare

18 *upstämd* instämd för domstol

22 *Facilis descensus Averno* det är lätt att stiga ned till Avernus (dödsriket); Verg. *Aen.* VI:126

24 *Drottning Christina* [...] Den 15/7 1667 anordnade drottning Kristina under sitt uppehåll i Hamburg stora festligheter till ära för den nyvalde påven Clemens IX och lät illuminera fasaden till det palats vid Beckerstrasse där hon residerade

Folket i Hamburg är i allmänhet godt och trefligt; men Gud hielp oss! deras seder äro altför gammel-tyska. Synnerligen är etiketten vid deras bord plågsam och pedantisk; liksom ock en fattig karl inte kan annat, än svärja på det fördömda bruket, at ge Piga och Dräng så stora bi-räntor, hvargång jag får en mat-bit hos en god vän. 5

Nätta Pigor ha de. Tösen drar alltid en liten korg på armen, hvarmed hon vill inbilla folk, att hon har sin mödom i – – – korgen

Den 22 Maj gick jag på en skuta til Stade. Från den dagen måste jag suga mine egne ramar, lefva på egen pung. Inrättade ock staten på en annan fot. Mit pass var stält på Göttingen, men mit alsmägtiga nybegär drog mig alt längre och längre åt söder. *Trahit sua quemque voluptas.* 10
Från Stade vandrade jag i sällskap med tvänne Hebræer til Bremer-vörde, och hvar och en af oss kunde säga, som Philosophen: *omnia mea mecum porto.* Dock må ingen tro, at jag gorde mig så gemen och gick til fots, ty jag marcherade. Nog hade jag kunnat resa med Posten; men de 15
infame vagnarne skaka så, och utomdes tykte jag det var synd til at plåga de stackars häst-kreaturen i hettan med at draga mig, efter som jag inte såg mig i stånd at kunna dra' dem igen.

Enfin sedan vi den 24 passerat Weser, köpte jag ein altes Pferd mit anderthalb Auge: denn einen Wagen zu haben kostete allzuviel. Das arme Thier war eben kein Bucephalus nicht, doch wenigstens so gut als der Herr Don Quichotte sein Rossinante. Drey Dukaten bezahlte ich dafür, sass auf und die beyde Juden folgten mir, als zwej Sancho Panchas, nach. Sie bathen mir ich sollte Ihre Felleisen von hinten tragen: ich that so, lies mich aber für jede Meile 4 Schilling zahlen. In dies Equipage kam ich in *Neuschants* an wo ich nun bin, und wo ich meinen Rossinant für anderthalb Dukaten verkaufft. 20

Hade inte mine Hebraiske fotgängare pluddrat så mycke Tyska, skulle jag säkert förevigat min Pelegrimsfärd med en odödlig Skalde-sång; men nu nödsaka' jag öfverlämna den samma halfgord: 30

4 *svärja på* svära över

5 *bi-räntor* drickspengar

9–10 *Inrättade [...]* fot lade om hushållningen

10 *nybegär* nyfikenhet

11 *Trahit [...]* *voluptas* var och en har sitt mål för begäret; Verg. *Bucol.* II: 65

13–14 *omnia mea mecum porto* allt jag äger bär jag med mig; Cicero, *Paradoxa Stoicorum* 8 (övers. från Simonides)

21 *Bucephalus* Bukefalos, Alexander den stores häst

28 *pluddrat* pladdrat

Här sitter jag och rider, peteheja
Åt Holland det nu skrider. filebom, bom, bom.

Ho kan min resa klandra? peteheja
Jag gapa vil som andra. filebom etc.

Herr Don Quichot af Manca, peteheja 5
Har haft en enda Pancha, filebom etc.

Men jag har två tillika, peteheja.
Hej, Judar, lät oss fika. filebom etc.

Min Rossinante skal skumpa, peteheja
Ta märke på hans – hufvud, filebom. 10

Jag tror min Häst är Jude, peteheja
Ty han har mist förhuden, filebom etc.

När man reser i Tyskland, så är man hvar fierde timma i et främmat land. Så mycket äro de fattige jordtorfverna fördelte mellan olika Herskaper. Bäst jag är uti Bremen och Hannover, möter mig et stycke af 15
Dannemarks tilhörigheter, såsom Oldenburg, Vartel m. m. En stund därefter finner jag mig på Preusisk botten i Geldern och Ostfrisland, så Hanover igen och änteligen en Socken, som räknar sig til Holland. Allestädes måste jag ombyta mynt och allestädes förlora något derpå.

Bönderne härute äro i allmänhet usle och slafviske. När de Svänske 20
ha visteshus, bodar och ladugårdar, hvart och et för sig, så ser man dem här med hustru och barn, oxer och ko, får och svin etc. bo alle tillsammans under et tak. Ty hvar Bonde har inte mer än et enda hus, af trävirke, sammanklistrat med ler och täkt med halm, hvaruti hela hans hushåll och egendom inrymmes fåacktigt om hvaran. Altid äro kojorne 25
fulla med rök och svart; ty de ha inge spisar, utan bränna deras torf på bara golfvet, liksom våre Lappar.

På sina ställen finner man dock goda hushålgrep, af hvilka jag vil

16 *Vartel Varel*, en liten stad i Oldenburg; W:s resa i Tyskland har gått över Elms-horn i Holstein, Hamburg, Stade, Bremervörde, Bremen, Delmenhorst, Oldenburg och Varel till gränstationen Nieuweschans

18 *änteligen* slutligen

21 *visteshus* visthus

28 *hushålgrep* metoder för hushållningen

nämna et, som tör hända är vigtigare, än det synes. De ha sina vall-hion, som följa boskapen kring hederna. Jag har sedt dessa med en skeppa under armen och en hand-skofvel i näfven, hämta op dyngan efter kreaturen, hvilken de sedermera sälja, ägande ingen annan årslön, än inkomsterne härutaf. En god hushållare tänker alltid på ordspråket.

5

När åkren blifver gödd,
Så blir ock Bonden född.

Änteligen feck min näsa landkänning af Holland; ty här luktar Matroser och vibyxor med des tilhörigheter hela milarna innan ögat får fäste på landet:

10

Med en sönderskakad kropp,
sänker jag mig i en skuta,
Får en stund mit öga sluta,
Vaknar se'n med snufva opp.

Men den var mig väl i lag:
Ty skal man i Holland resa,
Bör man vara utan näsa,
Eller snufva ha, som jag.

15

Drygt betalar man sin del,
Får ändå med maten tära
Stank af tobak, f- och tiära.
Krus är ej nationens fel.

20

Svin här bo i rena hus.
Nögde med Dukatens heder,
Le de högt åt vett och seder
Vid en pipa och et krus.

25

Liksom fiskar, strand frå strand,
Plaska de kring sina diken,
När som folk i andra Riken
Trifvas allrabäst iland.

30

Den som sielf icke är oxen, kan icke annat än stöta sig öfver Holländarens hemseder. NB jag talar endast om de rame Holländare eller folkhoppen; ty den vackre världen har enahanda seder i Stockholm, i Paris och Amsterdam. Men skal man söka nationers carakter, hvar skal man söka den utan hos Allmogen? Och denne är i Holland rätt plump och framfusen. 5

Däremot, hvad sielfva landet beträffar, måste man säga, som Holberg:

Jordens Kreds er gord af Gud,
Men de Nederländer
Deres Jord-plet dannet ud
Ha med egne Hænder. 10

Tellurem fecere Dii: sua littora Belgæ.

Alting är här uparbetat, alting är fullgort, och det på et ställe af jordklotet, som naturen tyckes ämnat at bli et obrukbart kärr. En Svänsk patriot kan intet annat än ängslas, när han ser de trånge Hollänke mossarne innehålla dubbelt så många välmående människor, som det stora vidlyftiga Sverje. 15

Man reser här lindrigt nog i deras bekvämliga dragskutor, ser på båda sidorna om kanalerne de skönaste åkrar och ängar samt trädgårdar, nätta stenhus och planteringar, finner öfveralt folket i rörelse. Inge gårdesgårdar äro at se i Holland: ty när man i andre skoglöse orter omgifver sina ägor med lefvande häckar, har man här mellan åkrarne och ängarne gräfvit breda diken, dem boskapen dricka utur, utan at kunna öfverstiga. Men nu til min rese-ruta. 20

Den 27 Maj ankom jag i Gröningen, där jag i tvänne dagar ruklade med de skälmske Studenterne. Jag ville se Academien, kom dit och blef 25

2 *rame* enkla

3 *den vackre världen* (av fr. 'le beau monde') den fina världen
enahanda likadana

6 *framfusen* framfusig, oförsynt

8 *Jordens Kreds* [...] citatet från en karakteristik av den holländska nationen i *Trende Epistle*, som i alla avseenden överensstämmer med W:s uppfattning här och i MSG

12 *Tellurem* [...] *Belgæ* av Holberg översatt: »Jordens Kreds er giort af Gud, / Men de Nederländer / Deres Jord-Plet dannet ud / Har med egne Hænder»

18 *lindrigt* utan olägenheter, bekvämt

dragskutor (holl. 'trekschuit') farkoster som dras med rep

24 *rese-ruta* resrutt

25 *Gröningen* Groningen

strax omringad af läslymlar, som undrade hvad en bek-byxad Skeppare hade at gapa på ibland dem, *quid Saul inter prophetas*. Utmed Academi-
huset var en rad stenar, så naturligen målade på väggen, at man omöge-
ligen kunde märka bedrägeriet. De bådo mig sitta ned: jag gorde så, och
föll som en miölsäck på backen. Då skal tro, de grinade, de bofvarne: 5
men i harmen började jag pluddra Latin med dem, och reciterade äfven
den enda Hebraiska versen jag kunde: *Berescit bara* etc. hvarigenom,
efter at jag hade visat mit Latinska bref med Consistorii sigil i Göthe-
borg under, vi blefvo så gode vänner, at de directe ledsagade mig til käl-
laren, hvarest jag i et välsignat rus drack bror-skål med 18 utaf dem etc. 10
Andre dagen förde de mig omkring i 7 Catholska Kyrkor, 5 Reform-
merta, 1 Luthersk och 1 d:o Synagog, hvarefter jag afhörde en af mine
nye bröder försvara sin disputation under Prof. *van der Mark*, blef in-
viterad at opponera etc. Tredie dagen beledsagade mig et halft dussin af
desse kärn-vänner ned til skutan, fylde vår Beurtman, med mera, som 15
icke så noga kan specificeras.

Häriifrån skutade jag mig fort til Vindschoten, Harlingen etc. och
hant änteligen *Lämmer*, hvarifrån jag med en Beurtman gick öfver *de*
Sudsee, 14 mil, och anlände den siste Maj til Heer Johannes Voss vid
Siltornet i 20

AMSTERDAM.

Skön och härlig är den staden:
Kyrkor, horhus, långa raden,
Niuta här et lika hägn.

1 *läslymlar* plugghästar

2 *quid Saul inter prophetas* är ock Saul bland profeterna? 1 Sam. 10:12

7 *Berescit bara* inledningsorden till 1 Mosebok

8–9 *mit Latinska bref* [...] under prästbrevet, som W. erhållit sedan han den 8/4
1769 blivit ordinerad till präst

13 *van der Mark* Friedrich Adolph v. d. M. (1719–1800), rättslård, professor vid
universitetet i Groningen 1758–73 och 1796–1800

15 *kärn-vänner* hjärtevänner

Beurtman (holl.) skeppare som gör bestämda turer

17 *skutade jag mig fort* tog jag mig fram med dragskuta

Vindschoten [...] W:s resrutt gick från gränsstationen Nieuweschans över Win-
schoten till Groningen, därifrån till Harlingen vid Zuidersee, sedan rakt söder ut till
Lemmer och över Zuidersee till Amsterdam

20 *Siltornet* Haringpakkerstoren, nära Haarlemmersluis i västra delen av Amsterdam

Alting talar här om spara,
 Alting blifver här en vara,
 Ända til Vår Herres rägn.

Den 14 Juni följde jag skutan frå Amsterdam til *Harlem*, där jag
 hörde det skönaste orgel-värk i världen, vidare til *Delft*, *Hag*, *Rotter-* 5
dam, öfver siön til *Berg-opzom* och sedan til *Antwerpen* i det sköna
 Flandern.

Hollänske städerne äro som dock-skåp, nätte renlige och välbygde.
 Götheborg hemma kan ge oss närmaste begrepp därom. Folket där
 kunna lite mer än gräfva diken och meta sill. Åkrar och ängar upstä- 10
 dade, med spatserplatsar och trögårdar, som öfverträffa hvaran, synner-
 ligen omkring Hag.

Antwerpen, *Bergopzom*, vide tusende. Hvad comedie jag hade där
 med Hennes Majestät Keisarinnan Drottningens Värfvare, får ingen
 veta, liksom jag icke heller ärnar berätta, huru jag blef kvarhållen i Pe- 15
 ronnie uti Högvakten för contraband etc. Enfin jag andades den Cathol-
 ska luften med glädie, låg et par dagar i Brussel, hvarifrån jag änteligen
 steg på Fransk botten i *Valenciennes* och *Cambray*.

Flandern är et skönt och väl upodlat land. Vid Breda hade jag tillfälle
 som hastigast öfverögna Hollänske tropparnes mönstring under Ståthållaren. 20
 Lägret luktade åtminstone så mycke tobak, som krutrök. Fro-
 dige, väl underhållne gossar äro desse Soldater; men at de äfven skola
 vara profhållige hiältar, kan jag inte försäkra: ty de äro alt för väl lönte,
 til at med kallsinnighet kunna se döden under ögonen. Den delen af
 Flandern, som tilhör Österrike, är full med välmående och trefne in- 25
 byggare. I städerne härstädes talas redan Fransyskan.

Frå Cambray ända tils man kommer åt Paris, äro ej många märkvär-
 digheter at beundra, undantagande de makalöse vakre vägarne. Desse
 äro kring hela Frankrike intet annat än planterade spatsergångar, sten-
 lagde mit uti, brede och oftast aldeles snörrätte. Omsorgen om deras 30
 vidmagthållande är inte lämnad åt hvar och en Bondes vårdslösa händer,

10 *upstädade* välskötta

19–20 *Vid Breda [...]* Ståthållaren den 13, 15, 17 och 19 juni pågick stora trupp-
 manövrer i närvaro av arvståthållaren, Vilhelm V av Oranien, på fältet vid Ooster-
 hout nära Breda

20 *öfverögna* flyktigt betrakta

23 *profhållige* fullgoda

25 *trefne* driftiga, flitiga

utan åt visse af Konungen beskickade personer, hvarföre man ock finner dem beständigt i godt stånd. Näst dessa har jag icke sedt bättre vägar än i vårt backiga Sverje.

I Saint Denis uppehöll jag mig lite, för at bese den därstädes varande sköna Kyrkan med Kunga-grafvarne. Ludvig XIV står ännu ofvanjord, blir ock icke nedsatt uti sine faders grift, förrän den nu regerande fyllt den platsen, han sielf nu intager. Ingen ting kan förödmiuka mänskligheten mera, än at se här den lång-armade Ludvig mellan fyra bräder. En Fransman, som fölgde mig, berättade, at bemalte Monark aldrig tålte at bo i Slottet St. Germain, endast för den ordsaken, at han ej ville se stället, hvarest han skulle begravas; ty stapeln i St. Denis syns öfver ända til sistnämnda Slott, hvars belägenhet öfverträffar vida Versailles.

Som jag feck höra, at Hofvet vistades där, lämnade jag Paris på sidan och for ända dit directe. Til at genomresa Kungens jagtparker och skogar, är något liufligt. Hela milarna ser man snör-dragne tusendetals vägar i skogen, hvilka gå in uti hvarandre, utvidgade här och där i så kallade *etoiles*, med brunnar för jakthästar etc.

Midsommarsqvällen den 24 dansade jag i en Bondeby, en half Svänsk mil frå Versailles. Om aftonen höls Gudstienst på stora vägen omkring en eldbrasa, mittuti hvilken man hade nedsatt en grön lång biörk, hvar efter man söng lite i Kyrkan och förfogade sig så til lekstugan. Nationens artighet och munterhet röjer sig äfven hos de sämste på landet. Hei lulli lura lulla etc.

Andra morgonen var jag i staden Versailles. Knäfveln hinner beskrifva alting här; men det vet jag, at min föreställning hade bildat det härligare för mig, än jag efteråt fan detsamma. *Major e longinquo reverentia*. Utsidan deraf faller föga i ögonen. Två store flyglar af svarta hus utaf tegel, kantade med tälg-stenar, öfver hvilka en obehaglig mängd skorstenar stå och öfvertoppa hvaran, lära aldrig kunna jämföras med Slottet i Stockholm. Man måste dock häpna öfver vidlöftigheten af planen, och synnerligen öfver Ludvigs bemödande, at cujonera en olydig

1 *beskickade* förordnade, tillsatta

13 *Hofvet vistades där* hovet befann sig enl. tidningarna i lustslottet vid Marly-le-Roy 8 km norr om Versailles och 5 km söder om St. Germain-en-Laye

15 *snör-dragne* snörräta

22 *artighet* belevnhet, älskvardhet

26 *Major [...] reverentia* vördnaden växer med avståndet; Tacitus, *Ann.* I:47

28 *tälg-stenar* stenar av lös stenart, i detta fall sandsten

29 *öfvertoppa* skjuta över (med sina krön)

31 *cujonera* kuva

natur. Ty alting är konst i Versailles. Sidan åt trädgården är rätt Kunglig, och trädgårdarna sielfve öfverträffa alt, hvad man i den delen kan se. *Ménageriet* för diuren såg jag ock. Slottet innantill är värddt en Fransk Kung. Den 28 for jag härifrån til *Paris* –

VUE DE PARIS. 5
STILO POETICO.

Paris beskrifvas bör:

O! Dårskap, stätt mig bi! Dig offerar jag min fiäder;
Ty när jag siunger Franska seder,
Din lofsång jag tillika gör. 10
Men tröge jamber, bort! Er alfvarsamme gång,
Den passar icke denne sång:

Ty versen bör stupa med Trollhättas fart,
Åtminstone kullbyttor göra,
Så framt den skal likna det släktet i art, 15
Hvars yrhet jag ärnar beröra.
Men hvad skal bli början?
Jag drunknar i mörjan:
Så tallöse dårskaper möta mig här.

Jag kommer til *Waxhall*^{a)} en högtid at se: 20
Man fiollar, man hoppar och krusar.
Vid skimrande lampor tyks^{b)} änglar sig te;
Men dagsljuset gör dem til busar.

a) *Vaxhall*, en imitation af det namnkunniga *Wauxhall* i London, är et hus och en trädgård, där hela vackre världen i Paris mötas 3 g. i veckan, at spatsera, dansa, se konst-eldar och illuminationer m. m. 25

b) Et ursinnigt mode gör at inte förnämt fruntimer kan visa sig utan smink och svarta lappar i synen. Härigenom och med tilhielp af en viss *air*, som Franska könet förträffeligen vet at taga sig, se de väl ut vid lius, och illa i dagen.

20 *Waxhall* Paris fick sin första vauxhall på 1760-talet, efter mönster av Londons berömda nöjesetablissemang; den kallades *Fêtes de Tempé*, låg på Boulevarden vid Rue du Temple och hölls öppen torsdagar och söndagar

21 *fiollar* bär sig tokigt åt, skämtar och skojar

23 *busar* spöken, fågelskrämmor

25 *konst-eldar* fyrverkerier

27 *ursinnigt* vansinnigt

För flugor och mönja
 Jag inte kan skönja:
 Naturen här dränkes i lånta behag.

På Vallen^{c)} jag söker en nögdare qväll,
 Där folkhopar kråla, som myror: 5
 Här åter mig mördar en ändelös gnäll
 Af tiggare^{d)}, kärnger och lyror.
 Man fålas och fiker,
 Man super och skriker:
 Bland Kuskar och store peruker jag qväfs. 10

Otalige narrar med optog och snack
 Förtiena här pängar och äta:
 Kring dem stå staketer af gapande pack^{e)},
 Som värkstaden hemma förgåta. 15
 Musik och apinor,
 Spectakel och linor^{f)}
 Ge födan åt halfva det stora Paris.

c) *Vallen* eller *Boulevarden* svarar mot Diurgården i Stockholm. De förfallne vallarne äro nu förbytte til sköne planterade spatsergångar och skapa en angenäm rundel kring gamle staden, och sedan hela förstäder rundtomkring blifvit tillbygde, ligger denne promenaden liksom mitt i Paris. Här samlar sig folket dageligen: här hållas de mästa spectaklen, Comedianter, marionetter, balar, concerter, taskspelerier m. m. 20

d) Tiggare, som Holberg säger, galonerade, finnas på ingen ort til sådan mängd, som här.

Kärnger och lyror etc. Hvar man kommer på caffehusen och spektaklen, så hör man et raspande af Savoyardska qvinfolk, som siunga och fila på en guitarre eller lyra. 25

e) Comedianterne, innan de få öppna skådospelen, äro förbundne, at roa folkhopen förut med någon farce, hvilket här kallas *faire la parade*. Därigenom ser man en gräselig mängd slödder fösas ihopa kring bollhus-gallren, som förnöta eftermiddagen med bara gapa. 30

f) Här äro inte mindre, än tio särskilta band Comedianter, som alla spela tvänne stycken hvar dag, utan at räkna concerter, och folk, som visa rara diur, markatte-dansar, hunde-konster etc.

- 1 *flugor och mönja* moucher och smink
 6 *en ändeläs gnäll* ett ändlöst gnällande
 7 *lyror* liror, spelas med vev
 8 *fålas och fiker* flänger (eg. färdas) och jäktar
 15 *apinor* apor (utan avseende på kön)
 29 *bollhus-gallren* staketen framför teatrarna (efter Stockholms förnämsta teater-lokal, Stora bollhuset på Slottsbacken)

- Förtretad och skuffad jag vandrar til slut,
 At mig i min kamare dölja:
 Men ack! för min synd har jag kommit hitut,
 Mig härar af ho-r förfölja.
 Jag svärjer i harmen, 5
 De dra mig i armen,
 Jag flyktar*, de följa och ropa kapun!
- Nu under min fäll i et hugnande skul
 Mit slumrande öga betäckes:
 Men skam få den skälmen, som först gorde hiul! 10
 Af rullande vagnar jag väckes.
 Och när det tar ända,
 Så drar man, tör hända,
 En kista med gnölande pipors^{g)} förbi.
- Re'n tupparne gala och klockan slår tre. 15
 I granskapet Munkarne vakna:^{h)}
 De jäspara sit *Ave*, de ringa, de be:
 Än måste jag nattfreden sakna.
 Dock pris ske det Höga!
 Nu slutas mit öga, 20
 Båd' vagnar och klockor och Munkar til trots.
- Goddag, min Herr *Façon*! ack hvar är Börsen här?
 Hvad? Börsen? svarar han: här inte värdshus är,
 Som har så tokut namn.ⁱ⁾
 Nej, säg mig, åtrar jag, hvar Edre Köpmän råkas, 25

* Ingen not här!

g) Et positiv eller orgelværk i smått. Dageligen, mäst om aftnarne, ser man dylike Orgdragare belägra portarne, där resande gästa, och spela för några Styfver.

h) Min olyckeliga stierna hade placerat mig mellan tvänne Kloster. Kl. 2 a 3 ringa de til ottesången och börja sin andakt. När jag kommer ihog deras siäl-mässor, påminner: pour honorer les morts, ils font mourir les vivans. Boileau. 30

i) Man råkar en sprätt i Paris och frågar efter Börsen, så är det en glosa, som han aldrig hört, liksom han ej äger minsta begrep om siöfart och skepp, dem undantagna, som han kan ha efter målningar.

19 *det Höga* himlen, höjden

22 *Façon* namn på sprätt i Dalins *Argus* II:13

25 *åtrar* återtar, upprepar

30–31 *pour honorer [...] vivans* citat ur Boileaus sjätte satir

At öfver växel-värf, om skepp och handel språkas?
 Det nötet axlar sig och tiger:
 Så högt hans Franska Pund ej stiger.
 Han menar krog och Börs är ett,
 Och som han aldrig segel sett, 5
 Så tror den dumme satan,
 At skeppen dras i siön, som vagnar här på gatan.
 Til Opran för han mig: spectakel, *Porcheron*,^{k)}
 Se sådant känner Herr Façon.
 Om ock jag af en slump den sökte Börsen hinner, 10
 Mån jag et Amsterdam, mån jag et London finner?
 Jo pytt: uti Paris alt efter mode görs.
 Med värjor och med siden-rockar,
 En pudrad mängd sig hopaskockar,
 Väl klädde på en bal, men illa på en Börs. 15
 Ack huru mången härlig kaka
 Man kunde här dem armom baka
 Med alt det sköna miöl, som osmält får sin graf
 I store dom-perukers haf!^{l)}
 Men sådan Fransman är: 20
 Han älskar hältre miölet draga
 Uti en krusad lock, än i en hungrig maga,
 Blott han en vacker klädning bär.
 I dag kan ej hans pung en tarfvad måltid lösa;
 Et caffehus han söker opp, 25
 Förtär en kringla och en kopp;
 Ty hvad behöfver han at slösa?
 Se'n petar han sin tand, se'n trallar han och svänger:
 Den skönsta kalfve-stek har närt hans läckre gom,

k) Porcherons kallas en hel förstad, där hvar dag i hvarje hus hållas lekstugor, hvilka slutas med liggie. Ock dylika gillen i staden under namn af Couvents. Hej lustigt! 30

l) Här pudrar sig alt hvad lif och anda äger, ända til torg-rukor och arbets-karlar. Hattar äro aldeles urmodiga. Man brukar bara en skärm mot sol och rägn öfver sig.

- 2 *axlar sig* rycker på axlarna
 19 *dom-perukers* domarperukers
 23 *klädning* dräkt, kostym
 31 *liggie* samlag
     Couvents kloster
 32 *torg-rukor* torggummor

Fast kalfven, odräpt än, vid modrens juver hänger,
Och fast hans arme buk var aldrig mera tom.

Men håll! jag tröttnar vid at skrifva:
Bland så nog galenskap, jag sielf kan galen blifva.
Enfin, 5

Paris all världens bollhus är:
Hvad annorstädes vins det skal förtäras här.^{m)}
Kör hvarje främling hem, drif Comedianter ut,
Gör på hvarjt horo-näste slut;
Hvad då? Jo, skälf Paris! Du skal förgås på stunden, 10
Så nära dårskap här med almänt väl är bunden.

Nej, kara-vulne Svänske Nord!
Om man bland tusend land mig valet ville gifva,
Dig endast valde jag, o! dyra Moderjord!
Din barm min vagga var, den ock min graf skal blifva. 15
Din frägd, lik dit klimat, är manlig, sund och ren.
Lät Hatt och Mössa slåss, lät tvedräkts-åskor knalla,
Det gör ej frie Stater men.
När Rom ej trätte mer, begynte det at falla.
Ja, gånge hur det vill, 20
Hos mig är ingen bit, som ej hör Sverge till.

Hortor amare focos – – Virg.

m) Med en folkhop af 800 tusend mänskor utan siöfart, utan handel, hur skal Paris kunna nära sig, och än mer, hur skal det kunna vara så rikt? Jo, det blir begripeligt när man finner hälften af ofvannämnda nummer vara resande, dels frå Provincerne, dels från utrikes 25 orter, hvilke ströma hit, at leka bort pengar och hälsa. Man räknar inte mindre, än 30 tusend i livrée. Så at det ej är et paradox, om man säger, at Paris har at tacka lättingar och narrar för sin varelse. Här handlas ej med annat kram, än det som tienar at underhålla yppighet och galenskap. Engelmän, ehuru varme patrioter de äro, läckas dock hitöfver af Parisiska nögen, och det som bland annat påskyndade sista freden, var at återfå en hop 30 förmögne Lorder, hvilka kriget jagat härifrån, och hvars pengar saknades i allmänna rörelsen uti Paris.

16 *frägd* ära

22 *Hortor amare focos* manar jag älska sitt hem; Verg. *Aen.* III:134

25 *nummer* (fr. nombre) antal

27 *i livrée* dvs. betjänter

PARIS.

L'Academie Française, inrättad 1635 genom Cardinalen Richelieus föranstaltande, består af 40 ledamöter, som syselsätta sig allena med språkets förbättring och komma tillhopa uti gamla Louvren 3 gånger i veckan. En Thomas, en d'Argenson och Marmontel omtalas med största heder bland desse Herrar. Richelieu var Academiens förste beskyddare: sedermera Konungarne sielfve. 5

L'Academie des Inscriptions et Bellettres arbetar i de vackra Wetenskaperna, förklarar Antiqviteterna och förevigar Monarkiens Historia genom medailler, inscriptioner etc.: utdelar årligen tvänne belöningar. Ledamöterne samlas likaledes i Louvren tisdagar och fredagar. Inrättningen är af år 1663. 10

L'Academie Royale des Sciences, som börjades 1666, består af fyra slags medlemmar: 12 honorarii, 20 pensionarii, 26 associati, af hvilke 8 äro utlänningar, såsom Alembert, Linnæus, Haller frå Göttingen etc. samt 12 så kallade adjuncti. Professorerne Nollet i Physiken och Naturalhistorien, samt Condamine i Chymien göra nu för tiden mycke väsend om sig, som ock en de Fouchy, Academiens beständige Secreterare. Sammankomster hålles 2 gånger i veckan äfven uti Louvren. 15

L'Academie Royale d'Architecture, hvars inrättning 1671 hedrar Ludvig den XIV:des Regering, hålles hvar måndag i Kongl. Slottet och 20

5 *Thomas* Antoine Léonard T. (1732–1785), ledamot av Académie française 1767, känd för oden och akademiska äreminnen

d'Argenson Marc Antoine René, marquis de Paulmy d'A. (1722–1787), berömd boksamlare, skapare av Bibliothèque de l'Arsenal

Marmontel Jean-François M. (1723–1799), medlem av Académie française 1763 och tjugo år senare dess ständige sekreterare; mest känd för sina *Contes moraux* (1755–61, i urval övers. till svenska 1765) och den politiska romanen *Bélisaire* (1767, övers. till svenska 1768)

8–9 *de vackra Wetenskaperna* (av fr. 'belles-lettres') humaniora

15 *Alembert* Jean le Rond d'A. (1717–1783), matematiker, filosof och skriftställare, en av de drivande krafterna bakom den stora encyklopedin

Haller Albrecht von H. (1708–1777), schweizisk naturvetenskapsman och skald, 1736–53 professor i Göttingen

16 *Nollet* Jean Antoine N. (1700–1770), fransk naturforskare; hans experiment i elektricitetsläran ansågs som sevärdheter, och bland svenska resenärer har bl. a. Wallenstråle, Björnstål och Lidén nedskrivit sina intryck från hans experiment

17 *Condamine* Charles Marie de la C. (1701–1774), kemist och matematiker

18 *de Fouchy* J. P. Grandjean de F. (1707–1788), meteorolog och astronom, 1743 ständig sekreterare i Académie des sciences

har 32 Architecter, en Secreterare samt en Professor, hvilken undervisar i Wettenskapen. En följd af detta är, at man uti intet land finner Byggningskonsten bragt til sådan högd, som i Frankrike. Samma sak med Målerie och Bildhuggerie förmedelst

L'Academie Royale de Peinture et Sculpture, som Ludvig XIV autho- 5
riserade 1648. Enfin Fransman öfverträffar i alt det vackra. Utomdess ser man ock här *L'Academie Roy. de Chirurgie*, inrättad 1731, hvarest Konungens förste Lifmedicus, Germain de la Martiniere, presiderar.

Uti Kyrkan *Saint Eustache* viste man mig en hel hoper, som feck 10
namn af mästerstycken: men me judice, finnes där icke mer än ett och det är den ryktbare Colberts graf. Salig mannen ligger och knäar på en så kallad sarcophage (som dock icke kött äter) af svart marmor, sällskapad utaf *Relligion* och *Ymnigheten*. Bredevid ser man Joseph, som låter utmäta spannemål i Egypten, och Daniel kringdelande Darii befallningar bland Persiska Satraper, altsammans förträffeligen imaginerat af 15
le Brun. Den som känner hvad denne store Ministern gordt, måste tilstå, at hans carakter aldrig kunnat lykligare uttryckas.

Samma snille lyser i mästadelen af deras målningar: t. ex. vid tillfälle, då Ludvig XIV förbättrade Rättegångsvärket 1667. Monarken föreställes öfverräckande åt Domhafvanderne en skarp Domförordning, 20
hvarunder La Chicane ses kullkastad på marken och upslukar hela säckar, fulle med nedplumpade papper.

Lika så, då bemålte Monark satte Financevärket i ordning 1662. En Gudom, Themis, förföljer kronotiuvarne, hvilke afmålås like Harpyerne hos Virgilius, och flyga undan släppande ur klore efter sig store 25
penningosar.

– Ut pictura, Poesis.

Horatius.

Dessa tvänne stycken visas uti Versailles bland en oändelig hop 30
andra. Ögat tröttnar vid at kika på alt, men örat plågas ännu mera, när Fransman begynner måla ut det samma och svärja på, at det är divin,

8 *Germain de la Martiniere* Germain Pichault de La Martinière (1696–1783), läkare
10 *me judice* enligt min mening

12 (*som [...] äter*) ordet sarkofag, av grek. 'sarx', kött, och 'fagein', äta, betecknade ursprungligen kistor av en särskild sorts kalksten, som hade förmågan att hastigt förtära de i dem lagda liken

15 *imaginerat* uttänkt, komponerat

24–25 *Harpyerne hos Virgilius Aen.* III: 214 ff.

27 *Ut pictura, Poesis* dikten är som en målning (*Ars poet.* 361)

sans pareille, coup de maitre etc. Har han något vackert, så gör han ock väsend därutaf:

Les François savent vaincre, et chanter leurs victoires.

Voltaire, Henryade.

Det gamla Kongs-uret darsammastädes är et litet undervärk, så 5
mycke mera, som det blifvit förfärdigat af en viss *Morand*, som dock icke var Urmakare.

Hvargång klockan slår, gala tvänne tuppar, tre gånger hvardera, och flaxa med vingarne. I det samma framkomma på sidorna tvänne figurer 10
med malm-sköldar i händerna, på hvilke två *Amourer* ömsom slå kvar-
terna med små hamrar. Mitt uti framstiger en bröstbild af Ludvig XIV,
och ofvantill ses et moln, hvarutur Victoria nedstiger, hållande en krona
öfver Monarkens hjässa, hvarunder man hör en angenäm carillon. Slute-
ligen försvinner altihop och uret slår timmarne.

Kungen i Dannemark har lämnat efter sig här i Frankrike et kärt 15
namn. Man ser här på alla väggar hans portrait, ända til skiltar på värds-
husen, fast icke et enda är honom likt. En Abbé har gordt et par vackra
stropher öfver hans härvaro:

Les roses de l'Himen et le trone des rois
Ne l'ont point retenu dans leur chaine flatteuse: 20
Il voyage, il instruit sa raison lumineuse
Par les tableaux divers et des moeurs et des loix.
Il s'arrete en ces lieux, seduit par notre hommage:
Heureux peuple Danois, n'en soyez point jaloux!
Le Destin l'a formé pour regner parmi vous: 25
Notre art ne peut ici que fixer son image.
Under bröstbilden.

Fransman har mycket admirerat hans esprit. Bland annat, då Ludvig 5
XV sad til honom: Je pourrois etre le pere de V. Maj., skal han svarat: Il
ne manqueroit que cela à mon bonheur. 30

Knäfveln te Fransos te måla bra. Nu nyss såg jag här i et privat hus en
gammal torgruka på väggen, som gäspade så naturligt, at det var mig

10 *Amourer* amoriner

13 *carillon* klockspel

15 *Kungen i Dannemark* Kristian VII uppehöll sig 21/10–6/12 1768 i Paris under
sin utländska resa

17–18 *En Abbé [...]* stropher stroferna, av abbé Le Beau de Schosne, läses under två
porträtt av Kristian VII, graverade under hans Parisvistelse 1768

omögligt se på n'a, utan te gäska med. Likså en Bouffon, aftagen i en så lögelig ställning och med så tokuga grimacer, at jag tör svärge på, Cato sielf skulle inte kunna hålla sig frå skratt, åtminstone var ingen i vårt sällskap, som icke viste tandkötet.

Bland det, som besynnerligen förtienar en resandes upmärksamhet omkring Paris, är den stäteliga vattuledningen Arcueil, som liknar de gamle Romares bästa mästestycken i det slaget. De Brosse har upbyggt den samma vid början af förflutna tidevarfvet, på Maria de Medicis befallning. Den har 200 toises i längden och tolf i högden, där den är som högst, och genom 20 arcader förer den til Paris et klart och sundt vatten. Rapins vakre versar däröfver ge begrepp därom:

Admirandi operis moles præcelsa, superbos,
 Pariete perpetuo, sublime assurgit in arcus,
 Suspensique fluunt grandi sub fornice fluctus,
 Qui cursu laté excisos labuntur eodem
 Per montes, ac per substructas aggere valles.
 Nam paries qvadro jungit divortia saxo;
 Per qvem magnarum cursum frænavit aqvarum
 Regina, et totam fontes divisit in urbem.

Hort. Lib. 3. 20

Bredevid ses ännu lämningar af en gammal hög aqvæductus, hvilken förmenas vara bygd under Keisar Julianus. En privat man, som köpt tomtorna, har förgäfves försökt, at nedbryta stenhalfven, hvilket ger oss begrep om de gamles karlvulna arbeten.

Vid Fontainebleau, bland oändligt annat mer märkmärdigt, såg jag 25

1 *Bouffon* narr

aftagen avbildad

2 *lögelig* konkretare än i modern svenska: som lockar till skratt, komisk

5 *besynnerligen* i synnerhet, framför allt

7 *De Brosse* Salomon de B. (omkr. 1565–1627), fransk arkitekt

9 *toises* famnar

11 *Rapins vakre versar* de citerade verserna i R. Rapin, *Hortorum lib. IV*, Ultrajecti 1672; övers.: »En mycket hög beundransvärd byggnad reser sig i stolta arkader med en sammanhängande mur mot himlen, och där uppe rinner under valvet mäktiga vattuflooder, som i en enda ström flyter ned genom sitt urholkade berg och med en vall överbyggda dalar. En mur av kvadersten förenar nämligen de skilda partierna, genom vilka drottningen har tyglat vattenmassornas lopp och fördelat deras flöden över hela staden.»

25 *märkmärdigt* se ovan s. 117

med förtrytelse et kors, uprest til åminnelse af Monaldeschi, som Drottning Christina lät mörda. Hon glömde då, hvad hon sielf förut sagt i sina *Maximes*, que le plaisir de la vengeance n'est pas fait pour les grands coeurs.

Det täcka *Saint Cyr*, som genom M:e Maintenons bemödande blef 5
upbyggt af Ludvig XIV til 250 fattiga Fröknars upfostran 1685, gör bemålta Dame ännu kär och hedrad. Mad. Deshoulières prisar henne med skäl:

Tes soins ont prevenu les tristes aventures
Où l'extreme besoin jette les jeunes coeurs. 10
Ah! que ces soins pieux chez les races futures
T'attireront d'admirateurs!
Contre la cruauté des fieres destinées
Ils donnent, ces soins genereux,
Un asyle sacré, vaste, durable, heureux, 15
À d'illustres infortunées.

Bland alla världens torg vet jag inte, hvar man skulle finna några majestätligare och täckare, än följande

Place des Victoires, hvarest Ludvig XIV ses til fot i sin kröningsdräkt, trampande på en Cerberus til tecken af Triple-alliancen, hvaröfver han så 20
lyckeligen segrade, och hafvande nedanföre 4 helgutne slavar, bundne tillsammans med stora järnkedior, hvilke sku föreställa 4 öfvervundne nationer etc. samt uthuggna slagtningar etc. Husen, mellan hvilka härskar den angenämaste symmetrie, formera en aflång rundel.

Place Royale, bygt i fyrkant på Romerska, med betäkte spatsergångar 25
eller porticus å alla sidor, prunkar med Ludvig XIII til häst, ditsatt af Cardinalen Richelieu. Et ovärderligt järnstaket skapar et mindre torg mituti, hvilket är gräsbeväxt med sköne brede tvärgångar mot de fyra port-gallren.

Place Vendome, likaledes omgifvit med likformiga Pallatser, har mitt- 30

1 *Monaldeschi* Gian Rinaldo Monaldesco (d. 1657), ital. hovman, från 1656 i tjänst hos drottning Kristina, på drottningens tillskyndan avrättad som förrädare

3 *Maximes* citatet ur *Ouvrage de loisir* I:39, publ. av J. Arckenholtz i *Mémoires concernant Christine, reine de Suède* II, 1751

7 *Mad. Deshoulières* Antoinette Deshoulières (omkr. 1634–1694), fransk författarinna

23 *slagtningar* fältslag

24 *formera* bildar

uti Ludvig XIV til häst. Arbetet i marmor och koppar, så väl här, som på de öfriga platsar, röjer de störste mästare; men påskrifningarne och ideerna därutaf, som fira hans osluga förföljelse mot Protestanterna, obetydliga segrar och bortstulne städer, förekomma mig som *le tom-beau du bon sens*, och en utlänning ser dem aldrig, utan til at fatta en grufvelse för Ludvigs och nationens olideliga högmod. Är det intet ursinnighet, at föreställa fyra likmäktige Monarker fastkediade vid hans fötter, blott för det, at han den och den dagen slaktat några tusende af deras Soldater, mer än han sielf förlorat? Jag skulle tåla det, om han, antingen, som vår Gustav Adolph, väckeligen underlagt sig hela folk-slag, eller som våre Carlar, sielf gått i spetsen för sine krigshärar. Men hvilketdera gorde han? Alla stadsportar och allmänna byggningar, fulle med dylike Gasconader, skrika mot Fransosernes högmod och fåfänga.

Till dessa lägger jag ännu *Place Louis XV*, som, ehuru än ej färdigt, likväl låter se, at det kan bli täckast af alla förmedelst des storlek och utsikt. Res dit, så får Ni se. Ludvig, som nu regerar Frankrike, Turken, Päfven och Sverje, står där til häst. Gutningen och stoden är et mästerstycke, och man hoppas, at de icke här mörda smaken genom tokuga inscriptioner etc.

Den 4 Juli såg jag ceremonierna vid tillfälle, at Hans Franska Majestät med egen hand lade grundstenen til la Chapelle de l'Ecole militaire. Kungen knäade och läste väl en god timma på stället. Högtiden slutades med det, at han utdelte belöningar bland de unge Adelsmän, hvilke därstädes, 500 til antalet, updragas i alla Vettenskaper och öfningar, som ha sammanhang med Krigs-metieren. På sådant sätt brister Frankrike aldrig på käcke Officerare, när bytingar i Sverje etc.

3 *osluga* oförnuftiga

5-6 *fatta en grufvelse* gripas av fasa

7 *ursinnighet* vanvett

föreställa framställa, avbilda

13 *Gasconader* skryt, skrävel

14 *Place Louis XV* sedermera Place de la Concorde; den beskrivna ryttarstatyn av Ludvig XV, utförd av Bouchardon, förstördes under revolutionen

20 *Den 4 Juli* enligt samtida tidningsuppgifter ägde de beskrivna högtidligheterna rum den 5 juli

22 *knäade* föll på knä

24 *updragas* uppfostras, utbildas

25 *Krigs-metieren* krigaryrket

25-26 *brister [...] på* lider brist på, saknar

26 *bytingar* ung. valpar

En härlig inrättning vil jag nämna. Här är en *Bureau General* uprättad, genom hvilken nyfödda barn emottagas, förses med friska och renliga ammor, hälsosamma boningsrum och andre bekvämligheter, nödige til dessa späda lifs förvarande. Mot en drägelig afgift kunna föräldrar här inlämna deras barn, och vara försäkrade om all 5 mögelig omvårdnad och tillsyn etc.

Frå den tiden barn vändas frå patten, äro här äfven ställen, hvarest de mottagas til vidare upfostran: så at alt, som kan bidra til folkhopens ökande, är at tilgå härstädes, så väl förmedelst desse nyssnämde inrättningar, som deras förträffeliga barnhus: t. e. man riktar Staten med inte 10 mindre än 4 a 5 tusend hittebarn årligen.

Relligion i Paris, bland den så kallade vackra världen, är Voltairs Philosophie. Folkhopen är rätt Påvisk; c'est à dire, tienar Vår Herre efter tablatur och vana. Monarken visar alla tecken af altförmycken, och hans krigs-bussar hafva, antingen ingen eller den gamla Epicuriska: *Ede, 15 bibe, lude, post mortem nulla voluptas.*

Eljes måste man tilstå, at den utvärtes delen af Romerska Gudstiens- ten är rätt högvördig och majestätelig, liksom däremot den Reformerta tyckes mig naken och kall. Vår Evangeliska åter synes valt en lycklig medelväg mellan altförmycke och altförlite ceremonier. Vore dock til 20 önskandes, at man hos oss syselsatte sig mindre med en hop abstracta begrepp, och mera med verkliga och borgerliga.

Dårskaper och nöjen får man dyrt betala i Paris, men visdom kan bekommas för inte. Man besöker fritt alla Collegier, Biblioteker och lärda Sällskaper, altid bemött med höflighet och tjenstfärdighet, när däremot 25 Comedianter, Dansmästare och andre behageliga galenskaper icke ernås utan prompt betalning. Ingen ting kan uptänkas förträffeligare, än sätten, at underhålla flit och täflan härstädes bland en vettgirig ungdom.

Förleden vecka såg jag belöningar utdelas i Sorbonne bland Studenterne, hvilke utmärkt sig, antingen i öfversättningar, Greska och Latin- 30 ska skrifningar, eller i Poetiska och Oratoriska småsaker. Præses i Parlamentet, hela det högvördiga Sorbonne, Academiske ledamöter samt

4 *förvarande* skydd, värn
drägelig måttlig

14 *tablatur* slentrian

15–16 *Ede [...] voluptas* åt, drick, lek, efter döden finns ingen vällust

18 *högvördig* vördnadsbjudande

23–24 *Dårskaper och nöjen [...] för inte* citat efter Holberg, *Trende Epistle*: »alting var dyrt der, undtagen Lærdom, hvilken man kand kiøbe for en Bagatelle»

en stor hop förnåma åskådare församlade sig under en uprepad Musik i store Domsalen, hvarest Ecoliererne voro upstälte, hvar i sin ordning etc. De ypperste bland den täflande ungdomen, och hvilke, efter föregångit bepröfvande af Academici, skulle mottaga belöningarne, framstältes för Præses, som högtideligen satte på dem kransar och utdelte 5 guld-stämplor, under det han höll et upmuntrande lof-tal m. m. De andre, bland hvilka gossar af 13–14 år, som förtienat priserne, belöntes sedermera af Rector Magnificus på samma sätt med et antal sköne böcker i Academiens namn, och nya täflings-ämnen upgåfvos. Alla de, som således vunnit priset, åtnjöto offentliga complimenter af hela församlingen etc. De voro väl 30, som denne gången belöntes. Och på det ingen veld må äga rum hos Professorerne, som dömma öfver de inkomne papperen, tillgår här på samma sätt, som vid offentliga Vetenskaps Academies, at skrifterna skickas in utan namn, med devise etc. Dylige upmuntringar ser man i alla Lärohus, hvarigenom det intet är 15 sällsynt, at finna ynglingar af 14–15 år öfversätta oden af Anacreon, stycken af Hesiodus, Virgilius m. m. och vice versa frå Fransyskan på Greska och Latin.

Bland Frankrikes artiga lustspel, är en sort siöfäktning, som jämte det den tienar til publikens nöje, härdar och tilskapar en hurtig och välöfvad ungdom. Man har inhägnat en stor fyrkant af Seine-strömmen, hvaromkring äro bekvämlige platsar för många tusende åskådare, och mit uti vattnet hållas dessa siö-fäktningar. En talrik tropp af unge Siömän, lätt klädde och väpnade med lansar, börja leken på löpande båtar, i det de stöta hvarannan i sjön. Sedermera rida de spärr: d. ä. de asa 25 neder från högden af en Pharos på en därtil inrättad timmerstock, bemödande sig at mit i starkaste farten fasttaga la bague; eller ringen, hvarpå de plumpa i siön och simma i land. Ytterligare öfva de sig at klänga i tackel och tog. De käckaste speta opp på en i luften slak hängande lina, at nedtaga lefvande foglar ur en i högden upbunden krants 30 etc. Det är et nöje til at se, huru de mäste peila diupet. Alt detta förrättas

2 *Ecoliererne* eleverna, studenterna

4–5 *framstältes* framkallades

6 *guld-stämplor* trol. jetonger

19 *artiga* trevliga, intressanta

en sort siöfäktning s. k. jeux pleiens, anställdes första gången 4/9 1768 och ägde under följande år rum på sön- och helgdagar från 16/7

26 *Pharos* eg. fyrtorn

28 *plumpa* plumsar

29 *speta opp* klättrar upp

under en dråpelig Militarisk Musik, til des Neptunus med sine Tritoner kommer sväfvandes på vatnet uti en stor vagn, formerad såsom en snäcka och dragen af siöhästar, då han offentligen, med vissa från åskådardarne insamlade summor, belönar dem, som i någotdera vunnit priset etc. Jag tykte mig se det gamla Greke-land. Högtiden slutas med skott och konst-eldar, som öfverträffa all imagination. 5

Ungdomen i Frankrike, som ämnas at en gång hedra, antingen Predik-stolen eller Tribunalen, öfvas tid efter annan med spelande af vackra Theater-stycken, hvarigenom, jämte det den förvärfvar sig et otvungit utvärtas behag, den äfven hinner til en frimodighet och til en så högt angelägen konst, at genom anständige och rörande åtbörder tvinga hiärtan och förädla värdet af vältaligheten, som, utom dem, förlorar halva sin styrka. I den smak och renhet, som Franska Theatern nu är, kan den intet annat än vara en förträfflig Schola för sederna och borgerliga dygder. Det är säkert densamma, som alstrar så store Poeter och gör nationen så synbart älskansvärd och belevad framför andra folk. Jag vet ingen ting, som hedrar mera caraktern hos et folkslag, än at se densamma, antingen le åt en *Tartuffe*, en *Etourdi* etc. eller gråta med en dygdig lidande *Zaire* och öfver en mördad *Cesar* m. m. Enfin Fransman härskar genom sin smak och sina behagliga seder öfver halfva världen. 10 15 20

Den fiortonde Augusti gick jag frå Paris med anständig skuts, nemligen med Apostla-hästarne. Mången gång önskade jag i solhettan, at äga antingen Vår Herres åsna, eller Eliæ matsäck: men ty värr! korpar äro, som alt annat, förvärrade på denne sista världenes tid. De ropade sit ohyggeliga *cras, cras*, utan at tänka på, hvad jag behöfde i dag. På vägen såg jag Kongl. Slotten *Marly* och *Saint Germain*, och kände första gången, at det, som fågnar ögat, föder intet altid magen. Vårdshus och krog-skyltar såg jag nog: men det är i Frankrike mer än någorstädes sant, at 25

6 *imagination* fantasi

8 *Tribunalen* rättsväsendet

11 *angelägen* betydelsefull, maktpåliggande
anständige passande, tillbörliga

18 *en Tartuffe, en Etourdi* komedier av Molière

19 *Zaire* tragedi av Voltaire liksom *La mort de César*

22 *Apostla-hästarne* äldsta sv. belägg i SAOB, efter ty. studentuttr. *per Apostolorum pedes* (till fots som apostlarna), även 'Apostelpferde' (fötter)

23 *Eliæ matsäck* när profeten Elias uppehöll sig i öknen, förde korparna till honom bröd och kött var morgon och afton (1 Kon. 17)

24–25 *ohyggeliga* otäcka, motbjudande

25 *cras* krax; stavning i anslutning till lat. 'cras', i morgon

Ipse licet venias Musis comitatus, Homere,
Si nihil attuleris, ibis, Homere, foras!

Skuggan uti trädgården, eller rättare i den store upstädade skogen, på
sistnämnda ställe, gaf mig en timmas angenäm svalka. Ängslan, liksom
kärleken, öppnar merendels vers-ådran. Förtretad öfver, at höra foglarne 5
siunga, när jag ville gråta, tog jag mig det nöget, at chicanera dem med
följande rim:

Förargeliga kräk! som pipen här i trän,
och skiten på de löf, som Eder skugge gifva,
För pocker med Ert skrik! Jag må hel galen blifva: 10
Den förste sten jag får, skal jaga Eder hän.
På fatet stekte uti smör,
I endast kunnen mig behaga:
Ty när man har en hungrog maga
Musik förgäfves örat rör. 15

Frå St. Germain följde jag *bateletten*, en sort drag-skuta, til Rouen,
där jag änteligen feck äta mig mätt.

Normandie är et skönt land, har backar och skogar med diupe dälder,
liksom Sverje, dock inga eller få bärg synliga. Folket därstädes är det
trefligaste och starkaste i hela Frankrike, en art som nedkommit hos 20
dem ifrå deras kara-vulne Nordiske stamfäder. Jag kallade dem alltid
landsmän och feck dricka hos dem en härlig cider.

Rouen, belägen på slutningen af Seine 16 Franska mil frå Havre de
Grace, är til vidden, åtminstone efter ögnamåttet, icke större än Göthe-
borg, har dock 32 Paroisses eller Församlingar utom Kloster, en om- 25
ständighet, som tyckes röja en faslig folkmängd. Den är dock icke så
stor, som den kunde synas: ty i de Catholska länderna finner man
nästan så många andelige, som åhörare. Församlingarne äro små, fast
Kyrkorne ofta stora och präktiga. Handeln florerar här, oagtat hamnen
är obeqväm, i så måtto, at man måste spänna et halft dussin hästar för 30
skutan, innan man kan få henne opp emot strömmen frå Havre.

1–2 *Ipse licet [...] foras* Kommer, Homerus, du själv, omgiven av muserna, får du /
vandra, Homerus, din väg, om du presenter ej har (Ovidius, *Ars amat.* II:279 f.)

3 *upstädade* vårdade, välskötta
16 *bateletten* (fr. 'batelet') liten båt
20 *trefligaste* mest välmående

Som jag här icke träffade något skepp, färdigt för Ängland, vandrade jag til Dieppe. Denne staden är befäst, mindre än Rouen, men vackrare bygd med stora likformiga hus å båda sidorna om de öppna och rätta gatorna, ligger för hafvet emellan tvänne brante högder, och ingången til hamnen är ombygd på båda sidorna med bärgfasta murar af ofantelige tälg-stenar etc. 5

Här såg jag en härlig procession, som genomvandrade alla gator under Musik och klock-ringning, et vördigt Regemente af andeliga uti sin fulla skrud med tusendtals siungande mänskor efter sig mellan en haye af Cadet-corpsen etc. 10

D:o hade jag tillfälle, at bese den så kallade *repetition*, hvilken består däruti, at alla Scholgåssarne först offentligen förhöras i Latin och andra läro-stycken, samt sedan agera någon tragedie under deras Läromästares uppsikt etc.

Den 18 afseglade jag med et Engelskt fartyg til Ängland mot 12 Livres betalning, låg 24 timmar på siön och spydde som en canalie, innan jag landade i Brighelmstone, 60 mil frå London. 15

LONDON

är den fulaste stad jag nånsin sett. Svarta hopvräcka hus, höga och låga om hvarandra, trånga krokuga gator, betäcka med en evinnerlig smuts, osund och dimmig luft samt en sölig och oregerlig pöbel, upväcka hos en främling mer fasa, än förundran och fägnad. Den består af trenne sammansmultne städer, nemligen *London* för sig sielf, *South-värk* på andra sidan af Themse, samt *Westminster*, där Kongliga Pallatset är, och kan kallas den angenämaste delen af staden, såsom där äro öppna och rediga gator med store byggnader etc. Längden af London är 6 Ängelska, c'est à dire, 1 Svänsk mil, och bredden 2 d:o Ängelska. Antalet af inbyggarne räknas utgöra i siunde-del af Rikets folk-mängd eller 1 milion, hvilke bo uti 122950 hus. 20 25

Det märkvärdigaste at bese, är följande: 30

4 *för hafvet* vid havet

6 *tälg-stenar* sandstensblock

10 *haye* häck

17 *Brighelmstone* Brighelmstone, nuv. Brighton, då ett obetydligt fiskeläge och badort

21 *sölig* smutsig

22 *förundran* beundran

26 *rediga* väl planerade

The Tower, et gammalt Slott, hvarest visas allehanda vilda diur och foglar, tropheerna efter den ööfvervinnerliga Spanska Flottan, vapen för 80,000 män af alla slag, upsatta i en altför konstig utsikt, Konglige regalierna, Myntet och andra ålderdoms-rariteter.

The Royal Exchange eller Börsen, bygd af Portland-sten, är en evig och ståtlig byggnad, öfverträffar mycket den Amsterdamska och har et torn af 178 fots högd med klock-spel. Ut i inhuggningar på murarne stå stoder af Englands Kungar och Drottningar etc. Där finner man Assurance-contoiret, Siö- och Marin-gillet, Auctions-kammare etc.

Den namnkunniga *St. Pauls-church*, är det härligaste Tempel jag nänsin lär få se. Den är bygd i kors, med en ofantlig dome mituppå samt tvänne torn vid ändan med en ovärderlig portail etc. Det ville bli en volume at nämna alt. Skade, at alting blir så svart med tiden uti London. Drottning Annas stod prunkar vid den stora gafveln etc. Byggnaden fulländades på 35 år och kostade 736752 L. St.

The British Museum innehåller en dyrbar samling af antiqviteter från alla världens kanter, manuscripter, naturalier etc.

Westminster Abey, där Konungarne krönas, är en gammal stor Kyrka, i hvilken jag inte vandrar et steg, utan at röras af vördnad och förundran. Omgifven af döde mit ibland graf-vårdar och ärestoder, känner man hos sig en vördnadsfull rysning, under det man beundrar de lefvandes berömeliga omsorg, at förvara minnet af sine store män och snillen. Englands Regenter, Englands hiältar och lärde lefva här mit i dödens hemvist, hedrade med en kär och vördad åminnelse, intrykt uti marmor och i de efter-lefvandes hiärta. Newton, Shakespeare, Milton etc. hvilat här vid sidan på Kungar, krigs-hiältar och patrioter. Ho skulle kunna se detta, utan at önska sig en liten vrå i dessas boning?

Jag har räknat öfver 150 sådane minnesvårdar, utom de Kungl. personers. När man kommer dit, finner man alltid åskådare, och Engelsman sielf framför andre går dit och läser på monumenterna, högmodig i sine döde landsmäns ära, och brinnande, at efterspåra dem.

De trenne stora bryggorna öfver Themse, neml. *London- Westminster-* och *Newbridge* ha näppeligen sine likar bland bryggor. Wattenvärken vid Londonbridge, upsatta utaf en Holländare, Morice, 1582, at leda vattnet genom trä-pipor kring hela staden, sägas öfverträffa sielfva

3 upsatta [...] utsikt mycket konstfullt arrangerade

4 ålderdoms-rariteter märkliga historiska föremål

31 efterspåra dem följa i deras spår, efterlikna dem

den konstiga Marly-vattu-machine i Frankrike. Jag har gapat på bägge, men utan at begripa dem.

Kongl. Slottet St. James bör nämnas allrasist. Det är intet annat än en slump-vis hop-klistrad tegel-bygning, och ser föga bättre ut, än barrackerna i Götheborg. Hofvet vistas där därför bara om vintern: ty 5 om sommarn delar det sig mellan Kongl. Landt-slotten *Hampton Court, Vindsor*, det skönaste af alla, eller och *Richmond*, hvarest nu varande Kungen finner sit högsta nöge. Det ligger ock helt nära London.

St. James Park är en liten vacker spatser-ort, behaglig genom långa trä-gångar och gräfne dammar eller Canaler. *Kensington* trädgård är dock 10 Londons vackraste promenad.

Allmänna lustbarheter äro sommartiden trädgårdarne *Vauxhall, Ranelagh, Marybone-gardens* och *Sadlers-Wells*, hvarest man kommer tilhoppa, at höra concerter, se illuminationer och konst-eldar, äta, dricka, kn., etc. som man behagar. Vintertiden har man här fyre Theatrar, 15 krogar och h-hus apart.

Näst efter det makalösa Krigsmanshuset (Maison des Invalides) i Paris, hvars Dome ej har sin like på jordklotet, kan man sätta *Greenwich* och *Chelsea* i London. Det förra, bygt 1694 af Vilhelm III och ärnat at bli et Kunga-residens belägit vid Roveret 3 mil nedanför London, är et 20 Azylum för utarbetade Siömän, för enkor och barn efter dem, som förlorat sit lif i Kronans tjenst. Det artigaste är, at detta hospitals underhåll icke hänger på Riksens kassor, utan hvar och en Siöman, så väl i Flottan, som *Cophaerdie-farten* månatligen contribuirar därtill 6 Styfver, efter som naturligast synes, at de, hvilke orka förtiena pengar, understöda de 25 orklöse, och därmed förtiena sig rätt til samma välgering på deras gamle dagar.

Sak samma med *Chelsea Hospital*, i det alle tjenstgörande i Armeen, Officerare och gemene, bestå en dags gage hvar år til dess underhåll. Det är inrättat för utlefvade eller bleserade uti Landtarmeen, och närer 30 500 ordinaira pensionerer samt 12000, så kallade *Out-pensioners*, eller

1 *konstiga* sinnrika

5 *barrackerna i Götheborg* sannolikt den envåningslånga av sten som låg vid bastionen S:t Erik i hörnet av nuv. Torg- och S:t Eriksgatorna

10 *trä-gångar* alléer

12 *Vauxhall* se ovan s. 135

20 *Roveret* Themsens segelbara utlopp

22 *artigaste* märkligaste, mest tilltalande

24 *Cophaerdi-farten* kofferdi-, handelssjöfarten

utomordentelige. Om någon ting röger välbestälta Republiker, så är det dylike inrättningar. Vårt lilla Krigsmanshus i Wadstena talar om, hvad vi ville, men röger tillika huru lite vi kunne.

Bedlam är Danviken i London, och härbergerar en bedröfvelig hop vettlöse uslingar af bägge könen, af hvilke somlige kalla sig Gud Fader, Jupiter etc., somlige Alexander, Carl XII etc. 5

Londons Hospital, Hittebarnshuset, m. m. äro inrättade på en förträfflig fot. Här äro fattighus och siuk-hus, som understundom nära til 6000 olycklige.

Engelska Torn-kyrkor räknas i London 103: vill man hoplägga alla ställen, där Gudstienst hålles, så blir antalet inemot 300. Lutheranerne få ha torn på sina Kyrkor, men inge ring-klockor: andra secter kunna ej bygga torn. Här äro 4 Tyske, 1 Svänsk, en Dansk Församling etc. De så kallade *Meetings*, eller mötes-platsar, hvaraf Methodisterne, de nu varande bäste praktiske Christne i England, ha et stort antal, finner man i hvar annan gata. Vesley är dessas hufvudman, hvilken 8 gånger varit at Amerika, och dageligen flackar omkring, at uplifva den praktiska Christendomen i världen: 15

NOT.

Engelsman är en underlig människa. Ingen går så långt i det goda, som han, och ingen drifver heller onskan högre. Sällan finner man honom lium. På inte ställe i världen ser man mänsko-kärlek och ädelmod i större grad, än uti London, liksom man å andra sidan ingenstädes hör omtalas så grofva utbrott af grymhet och ursinnighet. Store förmögne Lorder äro inte det bästa folket: icke heller kan man berömma den högmodiga och tygellöse pöbeln; men mellan-sorten består gemenligast utaf hederlige och osvikelige människor. Det går långsamt bland 25

1 *utomordentelige* ej inneboende [?]

röger röjer, tyder på

Republiker stater

2 *Krigsmanshus i Wadstena* en anstalt för gamla och förlamade krigare, grundad 1646 i det gamla birgittinerklostret i Vadstena

4 *Danviken* Danviks dårhus i Stockholm

5 *vettlöse uslingar* vansinniga stackare

14 *Meetings, eller mötes-platsar* eg. metodisternas och vissa sekters bönemöten

16 *Vesley* John Wesley (1703–1791), engelsk präst, metodismens grundare

26–27 *gemenligast* oftast, i allmänhet

27 *osvikelige* pålitliga

desse at vinna förtroende, men sedan man fått detsamma, kan man göra sig räkning på deras trofasthet ända til det, at de upofra lif och egendom för en. Har jag en af det folket til vän, så har jag et rygg-stöd, som aldrig sviker: hatar han mig, så hatar han mig ända in i grafven. Har han i Politiska mål fattat något parti, så kunna hvarken mutor eller hotelser rubba hans tänkesätt. Född med nit-älskan för friheten, är han alltid mån om, at känna Riksen lagar och fördelar, hvarföre det ock icke är sälsynt finna en Köpman, en Handtvärkare väckeligen raisonnera, som den störste Statsman. Skrif- och tryckfriheten, som upptäcker för dem fritt alt hvad som angår London och Europa, gör denne nation mer uplyst, än andre. 10

UNDERLIG PÖBEL I LONDON.

Efter utseende blir folkmyckenheten i London Englands graf. Det är snart inte möjligt, at bibehålla någon ordning. Se de någon främling, som inte drar Ångelska skört och piska i nacken, så spotta de och slänga lort efter honom. Få de ej så nog pengar de vilja, göra de upror. Folkhopen är större, än at alle skulle kunna brukas. Därigenom tilgripas, liksom näringsfång, rövverier, mordgerningar, häxeri, eller som det kallas *gang of gypsies*, stölder, tiggeri m. m. men med alt detta härskar ändå bland dem något ädelt, någon smak för rättvisa. T. e. om det händer mig, at jag blir öfverfallen eller bestulen på gatan, och ropar åt dem: Gentlemen, shall you suffer a foreigner to be so handled with in your country, eller något dylikt, så slå de en ring omkring stället, utleta den brottslige och straffa honom på fläcken, antingen med at doppa'n i ränsten, pumpa vatten på honom och bulta'n så länge han kan röra sig, eller tvingan til godtgöring i pängar etc. Smärre brott straffas här med en pillory, så gord, at syndaren måste sticka fram hufvudet och händerna ur holen på et bräde. Är nu den lidande gynnad af dem, så slå de en spetsgård kring pålen, på det ingen må göra honom något ondt: men i annat fall siunga de smädevisor, spotta och slå den fattige knäfveln synen full med orenlighet. Jag har sedt en dylik lögelig förrättning, och 30

4-5 *i Politiska mål* i politiskt avseende

9 *upptäcker* uppdagar, avslöjar

14 *Ångelska skört* trol. en tidig föregångare till fracken; se även nedan s. 266: 25

18 *gang of gypsies* zigenarfölje; W. har missförstått det eng. uttrycket och tolkat det abstrakt i stället för konkret

med alt detta trots detta

26 *pillory* skampåle

29 *knäfveln* djäkeln

man berättade mig, at en rik Borgare för någre månader sedan, för tide-
lag undergått detta straffet, och at konerna skurit the privities frå
honom och slagit honom i ögonen med – relata refero. Annars är detta
och andre sådane blodiga hiskeliga spektakel folkhopens angenämaste
lustbarheter. Med samma nöge, som Franske Allmogen löper at grina at 5
en Task-spelare eller Comediant, vandra desse til galg-platsen, at klappa
händerna åt dem, som sku steglas eller hängas. Comedier behaga dem
inte, så framt man ej mördar och halshugger på Theatern. Hu! det är en
blodig nation! Til ex. de ha en sort lust-spel, som jag med grufvelse sett
en gång. En hop poikar församlas, at fäkta för upsatta belöningar. Den 10
som kan *break most heads*, det är slå sönder de mästa hufvuden, blir
bäst betalt. De ha trä-lantsar, och ingen kommer ur leken utan fullspru-
tad med blod och skrämmor, och många skadas oboteligen. Är det intet
ohyggeligt, at se förnuftige människor klappa händerna och hissa deras
ungdom, liksom hundar, ihop, at fördärfva hvaran? Deras tupp- och 15
dog-fäktningar förråda icke mindre deras beste-natur. När de se tvänne
träta på gatan, tvinga de dem at afgöra saken med knyt-näfven, hvilket
sker sålunda, at de rifva kläderne frå sig, och baxas som tiurar. Qvinfol-
ken äro nästan värre. Stockholms Roderskor äro blott ofullkomliga
copier af dem. Jag såg för någre dagar sedan två konor, hvilka, nakna til 20
median, eländigt handterade hvaran, och när de intet orkade mera, lågo
de i ränsten, skälde mot hvaran och kastade hela göpnar lort etc. Om
Justicen vill lägga sig emellan, så blir den bortföst af mobben. Det skulle
vara et olagligt inbrott i deras dyra frihet: så mycke bortblandas begrep-
pen om sielfsvåld och frihet. I andra Riken plår man finna mästa Relli- 25
gion i hopen; men här ser man inte spår därutaf. Ingen kan neka det, at
Londons Allmoge är mera uplyst, än andra länders, där tryck- och tan-
kefriheten är mer inskränkt: ty här ser man en Åkare, en Kålbärare eller
Gesäll likså ofta läsa deras mångfaldiga ny-papper, som de dricka sit
strong beer; hvarigenom man finner dem i stånd, at prata tämmeligen 30

2 *the privities* könsdelarna

3 *relata refero* jag återger (bara) vad som har berättats mig; uttrycket anses härröra från Herodotos VII:152

14 *hissa* hetsa

18 *baxas* slåss

19 *Roderskor* »roddarmadamer» som rodde passagerare över Stockholms vatten

22 *göpnar* händer fulla

23 *Justicen* rättsbetjänterna, polisen

28 *Kålbärare* Londons kolbärare var kända för sitt själsvåld

29 *ny-papper* (efter eng. 'newspapers') tidningar

väl om allehanda, när deras gelikar i Paris, i Dannemark och annorstädes knapt veta namnet på deras Kung: men det är inte alt nyttigt. Ty jag vet ej, om icke det skulle vara bättre, finna en Säckdragare ignorant, än fritänkare eller atheist.

Häromdagen, när jag gick förbi en krog, häpnade jag öfver, at höra et fasligt sorl, och at se en mängd kryckor och trä-ben dansa ut genom dörren. Jag frågade, hvad det betydde, då man visade mig et halft tiog tiggare, som hängde hvarannan i lufven. Jag feck ock veta, at äfven desse, sedan de om dagen samlat allmosor, mötas på sina klubbar om qvällarne, slå kryckorna i väggen och siunga visor om Regeringen, under det de smörja strupen med porter. 5 10

Enfin, London är et ställe, där man tillika finner det bästa och det sämsta i hela världen. Det ges ock ingen plats, hvarest skälmar och ogeringsmän säkrare kunna gömmas, hvarför man kan säga, at där bor utskummet af alle nationer på jorden. 15

WILKES.

Den 24 gick jag til the *Kings Bench* at se den beryktade Wilkes, som Ministerens parti kallar *mobbens Don Quichot*. Han är en lång man af en smal växt, nog vindögd, och liknar närmast i yttre åtbörder en diuptänkande Philosoph. Han sitter där, begrafven i en välförsedd bokkamare, och fortsätter sin *North-Briton* med en långt skarpare skrif-frihet än någonsin tilföre. Folkhopens nit för honom tyckes efterhand förlora sig genom Ministerens härskande intriguer. En Svänsk, en Mejer frå Stockholm, har den äran at bo vägg om vägg med honom för ådragne skulder. 20 25

Jag har sedt et kopparstick, hvaruti *Friheten* föreställes såsom et välbefästat Slott. Lord Bute, tillika med de förnämste anhängare af Minis-

17 *Kings Bench* gammal engelsk överdomstol

Wilkes Johan W. (1727–1797), engelsk politiker, från 1757 medlem av underhuset och regeringens farligaste motståndare, upprepade gånger fängslad för förment majestätsbrott

19–20 *diuptänkande* djuptänkt, djupsinnig

21 *North-Briton* oppositionstidning utg. av Wilkes från 1762

23 *Mejer* David Ludvig Meijer (1735–omkr. 1790), vice notarie i Bergskollegium 1759 och geschworner vid Nya Kopparberg 1760, reste 1762 till England, där han kom på avvägar och stannade till sin död

27 *Lord Bute* Johan Stuart, earl of Bute (1713–1792), under förra hälften av 1760-talet den egentlige ledaren av Georg III:s reaktionära politik

teren, ha bundit stora linor kring tornen på Frihetens slott och bemöda sig med al magt, at draga det gamla fästet omkull, men Wilkes står, liksom en annan Atlas, emot med den ena handen, och i den andra håller han *Magna Charta*, til at förhindra det lutande kastellets fall.

Likaledes har jag sedt Kungen afmålad på sin thron, uti skapnad af en gås med förbundna ögon, medan *Brittannia*, förestäld under liknelse af en vagn, regeras af en stöfvel, som på Ängelska heter *Boot*, en allusion på namnet *Bute*. Man har exempel at Engelsmän kastat citronskal åt Kungen på Theatren, och under namnet *King*, utöst offenteliga stöte-ord etc.

— *Qvæ vos dementia coepit* —

Nationens smak röger sig oändligen mycke på skådo-spelen. *Shakespeare*, til hvars ära England nu nyss firat et högtidligt jubel-år, är nu mer än nånsin förundrad och kär, oakadt alla de gammeldags uselheter, oakadt al den non-sense han inbrakt på Theatern. Nation är i det, som i alt annat, envis. Jag såg i går föreställas *Hamlet*, som räknas bland hans mästestycken. Actörerne exsequerade sine rollar förträffeligen, decorationerna voro mångfaldiga och präktiga: men nationens underliga smak fäster dem beständigt vid en gammal urmodig schlendrian, som revolterar all *bon sens*. Man ser ofta en Harlekins-roll mitt uti ett sorge-spel: man ser spöken, dieflar, mord, Dödgräfvare m. m. ynkeligen blandas om hvarandre på Theatern, och aldrig klappas händerna mer, än då en Lucifer visar sig eller någon blodig execution föreställes. Nöjet, det makalösa nöjet, at gråta, hvilket aldrig undgår mig vid en Fransk trajedie, är obekant här. En Engländer kan ej heller gråta. Den sundare delen af dem, hvilke sedt lite mer än London, finner alt för väl, hvad som brister: men hvarken de, eller någre ädlare snillen våga bryta igenom et barbari, som folkhopens nycker gordt heligt. Galleriet härskar på boll-husen: derifrån hörer man handklapp eller vislingar: de allena dömma: hvarföre man ock aldrig lär få se Theatren i det stånd, hvaruti den blomstrar på andra ställen. En *Congreve*, en *Addisson* med flere, som sökt bringa en

6 *liknelse* allegorisk bild

9 *stöte-ord* smädelser

10 *Qvæ vos dementia coepit* vilken dårskap har gripit er; efter Verg., *Bucol.* II:69

13 *förundrad* beundrad

15 *Hamlet* gavs den 19/9 med Garrick i titelrollen

18 *schlendrian* slentrian

31 *Congreve* William C. (1670–1729), framstående komediförfattare

Addisson Joseph Addison (1672–1719) framträdde som dramatiker med den franskklassiskt influerade tragedin *Cato* (1713)

förnuftigare drammatik in uppå skådo-platsen, krossas, at jag så må säga, under tyngden af *Shakspears* oformliga ärestoder.

I allmänhet kan man tilstå, at Engelländaren är förträfflig i utföringen (execution) och i utarbetningen; men brist på smak gör, at han sällan lyckas i desseinerne eller utkasten, t. e. alt hvad han arbetar i silfver, i kopparstick och galanterier, är väl utfört, fint och fast, men där saknas alltid snille och upfinning. Om jag skulle ha något förträffligt, så ville jag nyttia et Franskt hufvud, at ge planen, och Engelska händer, at utarbete den samma. Den siste Fransyske Ambassadörn härstädes öfverbrakte med sig tolf granlåts-makare under namn af Cammartienare, hvilke, förmedelst de snillerika ideer och fåçoner, som de viste at ge sit arbete, på en kort tid stulo kunderne frå de infödde Londonsboar. Franske Kockar äro i stånd, at ur et enda kalfve-lår sammanplocka tio välsmakande rätter: lika så i all annan granlåt. Fransosen är alltid ny, alltid fintlig: älskvärd, äfven i sina dårskaper.

Det är ej underligt, at London blir så öfverstockat med folk. Eho han vara må, Turk eller hedning, svart eller vit, som kan bruka hufvud eller händer och vil nära sig, så får han där slå opp sit *skop*, drifva sin köpenskap och ge skatt. Om ock sielfve Hans Exellens Lucifer med sine behornade Smeddrängar ville sätta sig ned här och uprätta sit svafvel-kokeri, så är jag säker, han skulle få Lord-Majorns patent på allra bästa pergament. En Lärare, som på intet annat ställe i världen får öppna sin mun, kan predika på torgen härstädes och skaffa sig en församling. Nekar Biskopen mig et Präste-gäld, har jag frihet, om jag kan, bygga mig en Kyrka och genom subscriptioner samla mig åhörare, hvarpå här finnas många exempel.

Den 21 Sept. firades Kungens krönings-dag med lossande af canoner, upvaktningar vid Hofvet, *bon-fires* eller eldar på gatorna, kring hvilka tusende tals ostyriga poikar dansa, etc. Vid samma tilfälle feck jag se de Kungliga höga personer med deras svit. Monarken är til anseendet en fyllig väl-vuxen Herre, har et vackert ansikte, något store läppar och en uppsyn, som tyckes röja missnöge, mer än diupsinhet. Han lefver mästa-

9 *Fransyske Ambassadörn* trol. Florent Louis Marie de Chatelet-Lomont (1727–1793), ambassadör i Österrike, sedan i England

10 *granlåts-makare* tillverkare av galanterivaror, lyxföremål

16 *öfverstockat* överfyllt, fullproppat

18 *skop* (eng. 'shop') bod

27 *Kungens krönings-dag* var den 22, inte den 21/9

30 *anseendet* utseendet

32 *diupsinhet* djupsinne

delen innesluten inom sit hus, *au sein de sa famille*, och visar sig altför sällan mit i London. Drottningen satt och lekte med sin yngsta Prinsessa. Hon är et smal-växt fruntimmer, snarare för litet än för stort, har et nog litet ansigte, enfin ser ut, som folket gör mäst, undantagandes hvad *gorgen* beträffar, hvilken är så väl dannad, som det är möjligt föreställa sig den af kött och blod. Har mycken esprit och säges äga det mildaste, muntraste lynne i världen.

De så kallade Tutors, eller private Informatorer, göra hela väirket. Någre af desse, alt efter som de vunnit förtroende till, ha de mängd af Lärjungar, hvilke mötas i Collegie-rummet, at höra Greska och Latin, och mästa delen städse vistas omkring honom såsom pensionairer. Sträng police hålles på orten, där ungdomen undervises, t. e. det händer som oftast, at en hop kärleks-ungar, hvilka ledsna vid London, besöka det Latinska klimatet; men i ögnablicket snappas de opp af stadens Constaplar, och hela kärlass utaf dem skutsas tillbaka. Där tåles ingen lös qvinsperson på hela den negden, liksom ock inge Bacchanaliske klubbar få hållas, ty Informatorerne måste altid vara med i deras nöjen. Annars är vid hvarje *Parish* eller Församling en Schola, underhållen af sielfva Församlingen, hvaruti mycke god ordning iackttages. Alle gossar klädas där i en uniform, af blått kläde med gula strumpor etc. I städerne finner man ock dylike Scholar för flickor, där de undervisas uti Christendomen, skrifva, bordera m. m.

I Ängland måste man lära siu år på alting, vare sig flicka eller gässe: och efter dessa års ända få de slå opp et skop eller bod och nära sig om de kunna.

Den siste September steg jag ombord, för at återse den kära hembygden. *Domi bene est*. Under det vi ankrade för mot-vind hade jag tilfälle begapa någre omliggande platsar, bland hvilke jag anmärker en liten

5 *gorgen* (av fr. 'gorge') barmen

8 *De så kallade Tutors* [...] det föregående, bortrivna, stycket – här markerat med streckad linje – måste ha handlat om Oxford, som W. troligen har besökt, och om hur litet professorerna där behövde befatta sig med föreläsningar

13 *kärleks-ungar* glädjeflickor

22 *bordera* brodera

27 *Domi bene est* hemma är bra

fästning kallad *Sberness*, hvarest är et Kongs-varf och ankar-ställe för Örlogs-män etc. men det jag aldrig sedt förr, var sättet at bruka gamla skepp. Man har vid högt vatten satt dem i land och så fästat dem, dels med stötter utantill, dels med ballast af stenar innantill, och sedan inredt dem til boningsrum för Siömäns-familier. Det är något nytt, at se en hel stad af gamla skepp presentera sig frå stranden, full med folk. Två våningar af stycke-gluggar tiena til fönster, och ofvandäcket belagt med tak-tegel, prydt med 5 a 6 skorstenar etc. Et stort skepp, på samma sätt inrättat, tienar til stadens Domkyrka. 5

Roveret frå London til Orfernäs räknas 90 Ängelska mil, och är mycke svårt, at komma opp och ned uti. Landet på ömse sidor ser hiärtans väl ut: synnerligen prydas åbräddarne med vipp-galgar, i hvilka man niuter prospecten af välhängde Engelsmän. Jag säger, som Diogenes sade om de hängda qvinnorna: O! at alla trän bäre sådan frukt! 10

SVÄNSKAN ÄR ET VACKERT SPRÅK. 15

Tyskarne tilstå sielfve, at deras språk är hårdt, men när de vilja försvara det, så kalla de den samma hårdheten manlighet. Svänskan, erkänna de, flyter lenare fram, eller, som de säga, låter så rundt. Samma tilstodo Fransoserne, när de hörde Biörnstål och mig tala, tilläggande, det de förundrade sig öfver, at vårt tungo-mål kunde låta så *doux* och *coulant*, när det samma för ögat syntes böra vara hårdt, i anseende til myckenheten af sammanstötande consonanter. Tänk, om de hördt en af våra vackra flickomunnar tala, hur mycke mera de skulle funnit det behagligt! Jag tillade ock den anmärkningen, at vi likså lite som Fransosen, utnämna alla consonanterne, som til en del sättas ut, allena för orthographien skull, t. e. *d* höres aldrig efter *n* såsom, *land*, *mund*, *pund*, 20 25

7 *stycke-gluggar* kanonportar

10 *Roveret* se ovan s. 152: 20

Orfernäs Orford Ness, udden utanför byn Orford i Suffolk

11–12 *hiärtans* vanligt förstärkningsord hos W.: utmärkt

13 *prospecten* åsynen

13–14 *Diogenes* D. från Sinope (d. 323 f. Kr.), kynisk filosof, huvudperson i otaliga anekdoter, ingående i s. k. apophtegmata, kvicka och skarpsinniga yttranden av forntidens berömda män och kvinnor

19 *Biörnstål* Jacob Jonas Björnståhl (1731–1779), orientalist, docent i Uppsala, reste 1767 till Paris som informator för två unga baroner Rudbeck och uppehöll sig där till 1770, då han for vidare på sin berömda resa till Sydeuropa och Turkiet

25 *utnämna* uttalar

trind, hvilket i uttalet heter, lan, mun, pun, trin, lika så *rodna*, *stadna*, *helldre* etc. läses, ronna, stanna, helre. *Et brokigt diur i Tyskland*, utsäges brokit jur i Tyslan, *trädgård* heter trögår eller trägål, liksom ock *d* mister sit liud efter *l*, t. e. *guld*, *eld*, *våld* etc. *F* mellan *l* och *t* hörs ej heller, såsom i *tolfte*, *hälften*, *halft*, *lärf*t etc. Man säger ju i dagligt tal: *De' ä' en bra kar: han dro mej me sej sist te horbuse*, fast än det skrives: Det är en brave karl: han drog mig med sig til horehuset. 5

En af desse Fransmän, som vi talte med, hade arbetat mycket i Svänkska gamla Historien, och bland andra skrifter, äfven utgifvit en Svänsk Grammatica, fast han aldrig såg Sverje. Han förstod hvart ord i Svänskan, men kunde eller ville dock icke tala. 10

I Holland såldes med god afgang en lögelig kopparstikning af följande innehåll:

En stor vågskål förestältes: i den ena skålen lågo Luther och Calvin, Reformations hufvudmän, och i den andra Påfven med Satan, Belsebubb och en hel hop andre behornade svarte änglar, hvilke alle tillsammans icke voro i stånd, at upväga de två förstnämde, til tecken, huru lite Hans Helighet i Rom med sit högvördiga Collegium väger emot Protestanternas oöfvervinnerlige Lärare. 15

En annan lycklig målning. Munkarne, som bekant, gå vissa tider på året omkring landet, at söka fourage för Klostret, eller som det heter, *aller en quête pour le couvent*. En lutande skäggot Munk föreställes vandrande med sin proviansskorge på armen, och på ryggen en stor halm-kärfva, uti hvilken han förstuckit en ung vacker flicka, hvars fötter och hufvud halft sticka fram ur ändarne på kärfvån. Le bon Compere tråkar krokug fram åt Klostret, med en andäktig mine, mumlar et *Ave* och drar sin lefvande Munke-kost, hvaråt en frodig medbroder, utur en glugg på Kloster-muren, hiärteligen myser m. m. 20 25

Optat ephippia bos --

Horat.

Jag har aldrig hört någon rättare träffa Carl XII:tes karakter, än en 30

8 *En af desse Fransmän* Louis-Félix Guinement de Kéralio (1731–1795), major vid infanteriet, 1769 lärare vid École Royale Militaire, skriftställare; hans svenska grammatik utkom aldrig i tryck

12 *avgång* avsättning

21 *fourage* (fr. fourrage) foder, här: livsmedel

23 *proviansskorge* formen -korge annars okänd

26 *tråkar* traskar

29 *Optat ephippia bos* av lättja begär oxen att sadlas. Hor. *Ep.* I 14:43

Fransos, som något hitsigt kom at munhuggas med mig om Patkuls aflifvande. Sedan han medgifvit at det efter strängaste rätt, men intet efter Christelig mänsklighet, kunde pardonneras, gorde han tillämpning på Carl med *Taciti* utlåtelse:

Fuit acerrimus legum vindex, sine ira, sine commiseratione, tilläggande ännu 5

Summum jus, summa injuria.

Jag dömmar i den saken likaledes.

Det är et artigt mode i Paris, at man kan biuda fruntimmer in på et caffehus utan at folket gör några noter därvid. Dame och Cavalier sitta 10 där om hvarandre vid et bräde, schack-spel m. m. och fördrifva en lustig timma med en kopp eller et glas lemonad.

ANECDOTER.

Franska Ostindiska Compagniet har redan den ene foten i grafven. Alt sedan 1725 har årlige inkomsterne småningom förminskats, och nu skulle 15 man behöfva 60 millioners lån, för at återsätta detsamma i full styrka. Som detta svårligen står at bekomma, är förslag inlämnat på Hofvet, at genom afskaffande af bemälda Companis privilegium exclusivum, öppna Indiska handeln för alla, såsom mäst gagnande för Staten etc. Gud vet hur det kommer til, at det är en Abbé, Morelet, som skrifer i det ämnet. 20

En stor Köpman i Marseille, som under sista kriget privatim rustade ut en Flotta mot Engelsman, har nyss gordt en bankerut på 20 millioner.

-- Sic transit gloria mundi,

1-2 *Patkuls aflifvande* Johan Reinhold Patkul (1660-1707), livländsk adelsman, 1694 dödsdömd som förrädare och upprorsman, efter ytterligare antisvenska stämplingar avrättad först tretton år senare

5 *Fuit acerrimus [...] commiseratione* han var den strängaste försvarare av lagarna, utan vrede, utan förskoning (hos Tacitus finns ingen direkt motsvarighet till citatet)

7 *Summum jus, summa injuria* högsta rätt, högsta orätt; lat. ordspråk, känt genom Cicero, *De offic.* I 10:33

10 *noter reflexioner*

16 *återsätta* återställa

17 *bekomma* erhålla, uppbringa

20 *Morelet* André Morellet (1727-1819), abbé, nationalekonom, tillhörde encyklopedisterna; hans *Mémoire sur la situation actuelle de la Compagnie des Indes* utkom i Paris 1769

23 *Sic transit gloria mundi* så förgår världens härlighet; biskop Patricius (d. 1496)

Non minor est laus, quam quærerere, parta tueri.

Når Fransoserne ge karakter på andre nationer, så säga de.

L'Anglois est brutal

L'Allemand grossier

L'Italien fourbe

L'Espagnol hautain

Le Svedois susceptible, en glosa, som är nog obegripelig, men lär betyda, at de äro varme eller hete på saken i början, men kalna snart.

Jag lägger til med mera skäl kanske,

Le François est volage et fou.

5

10

UTDRAG AF FRANSKE TIDNINGARNE. JULII.

Le Sieur Grubbe, l'un des Directeurs de la Compagnie des Indes, vient de faire une banqueroute de quinze tonnes d'or. Chaque tonne vaut cinquante mille ecus de France.

Gud bevare mig ifrån, at här göra någon not!

Franska Ostind. Companiets uphäfvande gaf anledning til en artig målning. L'Abbé *Morelet* har utgifvit et Memorial mot Compagniet, som jämte Intendentens af Kongl. Finance-värket bearbetande, ruinerat det samma hos Konungen. Samtliga Ostindiske Directeurerne samt hufvud-participanterne föreställas med en bekymrad upsyn, och utmed deras fötter ligger en stor Engelsk bull-dog, hvilken uphissas af Intendenten Boutin med dessa ord: *Mors-les*, bit dem, en allusion på namnet *Morelet*, som skrifvit emot dem.

25

Mistress *Gibson* i London säljer med profit et osvikeligit läkemedel mot ofruksamhet. För en Guinea hielper hon allom förgäfvets arbetandom *to an immediate conception*.

Nog vet jag, hvem som kunde behöfva en slikan lifsbalsam i Göthe-

1 *Non minor [...]* tueri större än att hitta en skatt är att klokt bevaka den; Ov. *Ars amat.* II:13 (eg. *Nec minor est virtus...*)

14 *Grubbe* Michael Grubb (1728—1808), köpman i Göteborg, direktör i Ostindiska Compagniet 1766; notisen hämtad ur *Gazette de France* 31/7

18 *Franska Ostind. Companiets uphäfvande* 13/8 1769 enl. *Gazette de France* för den 25/8

23 *uphissas* hetsas

borg. Men skulle felet befinnas hos mannenom, så påtar jag mig utan arfvode, med blott tillhielp af egne Apotheks-droppar, häfva hindren.

Hos ego filiolos feci, tulit alter honores –

Owenus.

Pour la rareté du fait, bör jag uptekna följande händelse. Vid tillfälle, at man här på torget rådbråkade tvänne mördare, en förrättning, som drog ut til sent på aftonen, råkade jag fastna i största trängslen, och feck til olycka en oförskämnd Musqvetér til granne. Denne hade fått en kärleksunge fram för sig och begynte – – – mot min rygg – – mera munteligen.

– – Risum teneatis amici. 10

En Ängelsk hög friboren Dame har i et offentligt sändebref til den olyckelige Corsikanske hiälten förbehållit sig hans besök i London, med anmodan, at städse få vara hans värdinna under dess vistande därstädes. Jag gissar dock, at Paoli, nu så högt beundrad i Engelland, får erfara sanningen af ordspråket:

15

Major e longinquo reverentia.

En annan Dame i Amsterdam, bekant för en lycklig Målerska, hade aftagit Paolis ansikte, och då hon viste honom det samma och frågade tillika i hvad dräkt han hälst ville föreställas, svarade han »I skortan; ty Hans allerchristeligaste Majestät hade haft omsorg, at takla utaf honom ända in på bara kroppen.»

20

Omnibus obscuras injicit ille manus –

NOT.

Bland andre ceremonier vid Påvens kröning, ser man ock en af offici-
anterne svänga en slags fakla framför Hans Helighet (hvilken blossar 25

3 *Hos ego [...] honores* en annan har tagit åt sig hedern för de söner jag har gjort; ur ett epigram av J. Owen (lat. Owenus, 1560–1622), engelsk epigrammatiker, »den brittiske Martialis»

8 *oförskämnd* skamlös

10 *Risum teneatis amici* kan ni hålla er för skratt, mina vänner; Hor. *Ars poet.*, v. 5

12 *Corsikanske hiälten* Pasquale Paoli (1725–1807), Corsicas frihetshjälte och diktator, måste 1769 fly till England, sedan Genua hade sålt ön till Ludvig XV och den hade besatts av franska trupper

16 *Major e longinquo reverentia* se ovan s. 134: 26

17 *En annan Dame* S. Caron, fransk målarinna, bosatt i Amsterdam

22 *Omnibus obscuras injicit ille manus* »och på allt levande liv lägger den dyster sin hand» (Ov. *Amores* III 9: 20, här dock *illa*; övers. J. W. Köhler)

hastigt och slocknar) med dessa orden: *Sancte Pater! Sic transit gloria mundi*. Härlig erindring i desse critiske tider!

Hans Helighet har nyss i et egenhändigt bref til Ludvig XV begärt återställningen af de frå Kyrkostaten söndrade länder, och hvad Jesuiter Ordens allmänna utdödande beträffar, kan det intet utan på et offentligt möte med alla Catholske Furstars samtycke, värkställas. 5

När någon fest förefaller, så får man höra den dråpeligaste Musik i världen uti Catholske Kyrkorna. Små vit-klädde gossar, som betiena Prästerne under mässan, blanda en fin och genomskärande röst med de gamle sångares grofliudda stämmor, hvilka, understödde af instrumenter, anföra concerten, dels chorvis, dels solo, dels alla på en gång. Förleden söndag firades här uti Notredame en dylik högtid, hvarvid tvänne resande Tyskar frå Saxen iråkade et lögeligt äfventyr. De voro så helt och håldne intagne af den sköne Musiken, at de förgåto på hvad ställe de stodo, och började klappa händerna, liksom hade de varit på Operan. Saxarne fingo consilium abeundi, då den ene i harmen sade: parbleu ich dachte man würde bald den Bal öffnen. d. 1. Aug. 15

– – Qvis talia fando,
Temperet a risu – –

ENGELSKA SMÅSAKER. 20

I London har man nyss lagt första stenen til en allmännelig bygnad, som kommer at tiena, såsom hospital för botfärdiga kärleksungar (penitent prostitutes). Fonden är uprättad af någre private mänsko-wänner, och inrättningen, enligt den upgifne planen, bör bli bland de vackrare saker, som äro at se i London. 25

Här är väl et dylikt hus, *Madelaine* kallat, inrättat för längesedan i

1 *Sancte Pater* helige fader

4–5 *Jesuiter Ordens allmänna utdödande* Jesuiterorden upphävdes fullständigt först 1773 men hade dessförinnan förbjudits i flera länder

9 *genomskärande* genomträngande, gäll

16 *consilium abeundi* uppmaning att ge sig iväg

18–19 *Qvis talia [...] risu* vem skulle kunna hålla sig för skratt, när han berättar sådant; parodierande citat på Verg. *Aen.* II: 6, 8: »[...] Temperet a lacrimis» (hålla tillbaka tårarna)

21 *en allmännelig bygnad* The Magdalen Hospital för »penitent prostitutes» hade grundats redan 1758 men flyttades 1769 från Goodman's Fields till St. George's Fields, där dess president, earlen av Hertford, lade första stenen 28/7

samme afsikt: men lærer ej kunna jämföras med ofvannämnda. Jag har på inte ställe i världen sedt eller hört talas om sådane inrättningar, mer än i London: de behövas ock ingenstädes mera, såsom antalet af dessa fatiga kärleksungar säkert stiger til 70 eller 80 tusend. Huru sku store städer kunna vara sådana förutan? Föste man bort alla dem, ho skulle då vara horn-lös bland männer? 5

OBLYGHET LYCKAS.

Desse dagar, då His Highness the Duc of B – – mönstrade Siömagten, såg man en välklädd Dame med et vackert barn på armen tränga sig fram genom Soldater och Båtsmän, med begäran, at få tala med Hans Höghet. Fyra gånger blef hon af Wakterne bortföst, men hennes manliga tiltagsenhet öppnade änteligen vägen, då hon på Hans Höghets vägnar tilspordes af en Officerare, hvad trängande ärende hon hade med H. H., hvarpå hon svarade: »Det här barnet, jag bär, har äran vara i nära skyldskap med H. H. ty dess far var Amiralen N. N. Hans Höghets cousin etc. hvilken i umgänge med Cammarjungfrun N. N. lämnade efter sig denne kärleksphant. Och på det detsamma, efter fadrens död, må niuta sin höga förvantskap til godo, har jag äran presentera etc. H. H. som tyckte sig känna igen sin döde väns lineamenter hos sin lille föregifne slägtning, tog den samma, kyste'n och räckte den oblyga budbärerskan en sedel på 20 Pund, med löfte, at sörja för moder och barn, så framt hon kunde upte påliteliga bevis, at saken förhölle sig så, som hon föregaf. 10 15 20

Hvilken ädelmodighet, hvilken mänskokärlek, at offentliggen för en hel värld fågna sig öfver släktskapen med en, i vårt vidskeppeliga Sverje så kallad, hor-unge! 25

Engelsmännernas urgamla och vällofliga mode, at hänga sig, är väl ännu ej aldeles afskaffat; men tyckes til en del gifvit plats åt et annat, ej mindre Engelskt, som är at taga afsked af sine anhöriga och sedan kasta sig i Themse. Deras melancholiska strong-beer och svår-smälta beef värkar kanske aldramäst en dylik heroisme. Hvar morgon, jag läser deras news-papers, finner jag sådane upbyggelige hielteprof å daga lagde, 30

7 *Oblyghet lyckas* anekdoten berättas i *The Universal Magazine of Knowledge and Pleasure*, Vol. 45, 1769

19 *lineamenter* ansiktsdrag

22 *upte* förete, framlägga

dock utan synnerlig anspåring at härma dem. I dag läste jag om tvänne kärleks-ungar i välsignat tilstånd, hvilka, sedan de af några okärliga vänner blifvit förhindrade, at sluta sin roman med repet, oförskräkt kastade sig i strömmen, för at ligga på barn-säng i andra världen, anspårade, som det synes, af Virgiliï vakra vers:

5

Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.

Vår gamle Runius är äfven känd i England. Ho skulle tro det! Jag har funnit öfversatt i Engelskan hans vackra Inpromptu, som börjas Sittande, skitande feck jag dit bref.

Ju mera jag etc.

10

Sitting and shitting I've got your letter
The more I read, I shit the better:
The ground was naked and bare of grass,
I then took your letter and weepd my a –

CARL XII:s portrait säljes här i Ängland bland andre målningar. Det är mig en öfvermåttan fågnesam syn, at se denne hjälten med en hotande uppsyn och sine commiss-stöflar stå och stöda sin arm på en grufvelig pamp mit ibland detta tidevarfvets välfriserade Monarker. Det förekommer mig, liksom jag skulle se Voltairs Amourer, omkring en väldig Hercules, leka med hans run-påk och darra. Jacobiterne härute dricka ännu tostar til hans åminnelse, medan de Hannoverske råttorna med bäfvande tunga kalla honom *a madman*. Hela Oxford är i synnerhet hans vänner; hvarföre ock Hofvet aldrig velat hämta derifrån Informatorer för de unge Prinsarne, utan frå Cambridge, hvars invånare

15
20

1 *anspåring* lust, frestelse

2 *okärliga* kärlekslösa, hårdhjärtade

4 *anspårade* inspirerade

6 *Flectere [...] movebo* »nekar de övre gudarna hjälp skall Acheron bistå»; Verg. *Aen.* VII: 312 (övers. I. Björkeson)

8 *Inpromptu* epigrammet tillskrivs också Magnus Stenbock

15 *CARL XII:s portrait* sannolikt ett engelskt stick efter den 1743 av C. Fritsch graverade titelplanschen till J. Nordberg, *Leben Carl des zwölften* I (1745), där Karl XII avbildas stödande sig på sin huggvärja

20 *run-påk* rönnpåk

21 *tostar* skålar

de Hannoverske råttorna de båda första kungarna av den hannoverska ätten stödde sig på whigs, som W. jämställer med de svenska mössorna (mössen)

tänka bättre Hannoverska. På Museum ser man ock denne vår hiälte placerad mellan *Zar Petter* och *August*, af hvilka den ene öfverräcker honom sin Polska krona, medan den andre biuder honom handen til fredstecken, hvilken han dock icke mottager utan vänder ansigtet bort.

ET HÄRLIGT EQUIPAGE.

5

Om jag nånsin, såsom stor matador, skulle föra stat, så ville jag hämta

Vagnen från *Paris*,
Hästarne från *Spanien*,
Rese-pengar från *Holland*,
Lakejerna från *Tyskland*

10

och flickan, som skulle sitta jämte mig, från *England*:

Men finge jag icke Kusken från *Sverje*, så ville jag sk-a på hela skutsen.
Amen.

Sverje, säger jag til slut,
Är det bästa Gud har skapat:
Om jag vetat det förut,
Skulle jag ej utåt gapat.
Fattig, full med dynt och slem,
Flyter jag på vatnet hem –
m. m.

15

20

LITANIA.

För Londons pöbel,
Ryska tänkesätt,
motvind och skepskost } Bevare oss etc.

Frå Londons horor,
envisna Mössor
och Slaktarehundar } Bevare

25

För Danskarnes skörbiugg,
Hollands Matrosor och
trätgirige orthodoxer – } Bevare

30

18 *dynt* smuts

26 *envisna* envisa; påverkan från 'envetna'?

Korrespondensartiklar i
Göteborgske Spionen
1768–1770

Inledning

Det första av W:s båda resebrev trycktes i *Göteborgske Spionen* 19/8, 26/8, 2/9 1769 (s. 267–270, 275–279, 283–287) med överskrift: »Följande Bref är från en resande Svensk, dat. i Paris den 17 Julii, 1769», det andra i samma tidning 10/3 1770 (s. 73–77). Båda omtr. i A. Ahnfelts utgåva av *Min son på galejan och Sannfärdig resebeskrifning*, Sthlm 1881, s. 253–266. Den första artikeln har delvis samma innehåll som brevet till Älf 21/7 1760 (nr 30).

W:s stavning har i båda artiklarna ändrats och hans språk flerstädes »förbättrats» av tidningens utgivare. Så har *i* ändrats till *j* (sjön och liknande fall), *ongefär*, som W. alltid skriver, till *ungefär*, *inte*, *lite*, *mycke* framför konsonant genomgående till *intet*, *litet*, *mycket*, *bjälkarnes* och *vindarnes* till *bjälkarnas* och *windarnas* och *frå* framför konsonant säkert på flera ställen till *från*. Ändringarna framgår av en jämförelse med de autentiska parallelltexterna (det ovannämnda brevet till Älf resp. kap. I:1: VIII–IX i MSG).

Den andra artikeln trycktes om i *Almänna Tidningar* 21/3 1770 med följande ingress av tidningens utgivare, C. C. Gjörwell: »Brefwet är författat af Hr. J. W. och förut trykt i Göteborgska Spionen för i år N. 10, til hwars Utgifware, Hr. Öhrwall, det ock förmodel. är skrifwit. Med dess tilstånd införes det äfwen i desse Tidningar, af följ. skäl. Först at det angår et Svenskt Skepp, och en af de hiskeligaste händelser i Naturen; och sedan, för at wisa Sättet, huru denna händelse blifwit af Hr. W. afmålad, med al möjelig qwickhet, men ej snille. Men detta winner han, med så mycken eld och ännu yr inbildning, han af naturen äger, i fall han studerar de goda Reglor, och hwart ämnes natur, han wil beskrifwa. Hos hwilken kännare wil han försona sina onaturliga liknelser, såsom då han liknar sit Skepp wid en ålderstegen stormagad Kämners-Präses, och hwartil kommer et ännu swårare fel, då han widare wil leka med det andra Skeppets Namn, Prins Gustaf. Men ingen ting är ändå så kostbart, som at höra bänkar och stänger befalla sig i Guds händer, och ropa et bedröfligt Anamma min anda. [– – –].» W. upptog denna kritik mycket illa, vilket framgår av brev 32 till Paul Juringius (nedan 267 ff.).

Den 31/3 1770 tryckte *Göteborgske Spionen* också ett brev från andre styrmannen Jonas Israel Ekman om Finlands äventyr.

MIN HERRE!

Om jag nu får sitta i fred några timmar, så känner jag i mig en hjertans lust, at plåga min Herre med en *quam longissima Epistola*. Gref Sparre har i dag hugnat mig med en upmuntrande middag, hwarwid förefallit allehanda discurser, utan at förgäta G — — — 15 tunnor, och billiga re- 5 flexioner däröfwer.

Eh! bien: Skal jag nu göra utdrag utur min Dagbok? Sådan har jag intet. Skal jag då ta mig den friheten, at dikta något? Icke det heller: ty de, som rest före mig, och målat ut främmande Länders härligheter, ha redan lugit nog. Hwad skal jag då säga? Jo, jag säger det, at vår HERre 10 näpligen skapat något bättre Land, än äfwen vårt gamla hälsosamma Sverige, och at alt hwad Utlänningen prålar med, är intet annat, än en liten förändring, en liten förmering utaf det man ser hemma. Den som känner sin hembygd, den som ransakat Stockholm, bör aldrig neka detta. Hwar finner man et wakrare stycke i bygge-konsten, än Slottet i 15 Svenska Hufwudstaden? Den som wet, hwad en Ehrenstral och andre Swenske penslar gjordt, behöfwer intet gråta förlusten af en Raphael eller Rubens. Man finner härute store Bildthuggare, stora Metalsgutare; men wi ha ju Mejrar i Sverige? Och hwad wetenskaperna beträffar, så har man ej af nöden, at resa ur Landet för at bli lärd. För öfrigt tilstår jag 20 dem, utan grämelse, at de dansa bättre, än wi, och sjunga mer: liksom de

3 *en quam longissima Epistola* ett riktigt långt brev

Gref Sparre flera grevar Sparre uppehöll sig vid den här tiden i Paris, men otvivelaktigt avser W. Gustaf Adolf S. (1746–1794), konstsamlare, son till direktören vid Ostindiska Compagniet Axel S., vistades i Paris 1769–70

5 *discurser* samtal

G — — — 15 *tunnor* skall förmodligen uttydas Götheborgs 15 tunnor, en f. ö. okänd dryckesorden

billiga befogade

12 *prålar* (ty. 'prahlen') skryter

13 *förmering* utökning

18 *Rubens* not av utg.: »Ehrenstrals och andra Swenska penslar eftersträfwä ej den äran at förliknas med en Raphaels och Rubens. Kännare döma helt annorledes, än Herr Författaren.»

19 *Mejrar* bekant familj, som i fem generationer utövade styck- [kanon-] och konstgjuteri och vars främste medlem var Gerhard Meyer d. y. (1704–1784)

20–21 *tilstår jag dem* ung.: vill jag vara rättvis mot dem och säga

21 *sjunga mer* not av utg.: »Öfwerträffa de oss då icke i något annat? til äfwentyrs har Herr Författaren icke gifwit sig tid at besöka deras Skolor och Colleger; där underwisingns-sättet admireras som et medel för andra Rikens, och wist för Sweriges. Wi förtiga, at Fransosen excellerar aldeles i wissa konster.»

ock med mera smak kunna leka bort hälsan i wälluster och feta saucer. Saker, som ehuru förakteliga i sig sjelfwa, likwäl hitlåcka så mycken ungdom utur en ärbarare och sundare hem-ort.

Det är dock en punkt, en hufwud-punkt, hwaruti alle resande Patrioter med smärta måste lämna företrädet åt Utlänningarne. Ack! det förargar mig, jag skämmas nästan för at utsäga den samma; ty han sätter en fläck på hela den raske Swenske ungdomen, hwilken man kunde tro aldeles wansläktat frå sine afwelsamme Förfäder. Hwad är det då? Jo, det är barn-planteringen. Jag lägger til trä-skötsel, efter som folket häruti tyckes förenat de två angenämaste syslor i werlden, som är at plantera människjor och trän. Ty när å ena sidan ingen utsigt kan wara ståteligare, än en oräknelig folk-myckenhet, som myrlar på gator och gränder, och wisar mig tusende slags olika rörelser och näringsfång; så är man å andra ej i stånd, at utfinna något nögsammare, än deras planteringar och makalösa trädgårdar. Nå, mine Herrar, som sitten wid de almänna papperen, och hunnit någon ryktbarhet, uphörer intet at predika desse twänne högmåla-saker. Lärer en Swensk Almänhet, at det betyder intet ondt, at framskaffa sine likar; men förgäter ej, at sjelfwe ge dem talande exempel. Öpnes landet för nyttiga främlingar, för Jude och Turk! Skal någon stängas ute; så må det bli Grekerne.

Det är ju David, som sagt: Prises HERRan på alla tungomål! Et dussin af Hollands eller Hamburgs Wäxel-Judar skulle hålla mynt-wäsendet i bättre ordning, än alle våre omskiftelige Förordningar. Hwarför ser man då icke Synagogor i Swerige? Hwarför får icke Catholiken bränna waxljus, och förtjena himmelriket med goda gerningar, inom våre gränсор? Hwad skulle det skada oss, at Qwäkarn sutte och drömde på en bänk, allenast han gäfwe Kejsaren, hwad Kejsaren tilhör. En wiss

1 *feta saucer* not av utg.: »Climatet med flera omständigheter tillåta ej Fransosen at äta gröt och fläsk med Swenska Dalkarlen, och ärter med Östgöthen.»

8 *afwelsamme* fruktsamma

12 *myrlar* myllrar

15–16 *mine Herrar* [...] *papperen* ung.: som sysslar med offentliga handlingar, trol. riksdagsmännen

17 *högmåla-saker* högmålssaker, ytterst viktiga ting

20 *Grekerne* syftar på den i flera språk förekommande betydelsen 'falsk och opålitlig person', 'skojare'

21 *Prises* [...] *tungomål* trol. åsyftas Ps. 117: »Lofwer HERRan, alle Hedningar; priser honom all folck.»

23 *omskiftelige* skiftande

27 *allenast* [...] *tilhör* »Så gifwer Kejsarenom thet Keisarenom tilhör, och Gudit het Gudi tilhör» (Matt. 22:21; liknande Mark. 12:17, Luk. 20:25)

Advocat, som bor wägg om wägg med mig, och har rest litet, plågar mig alltid med den frågan, hur det kommer til, at wi ha så litet folk i så stort Land? Jag swarar, som sanningen är, inrättningarne hos oss äro sådane, at i den ålder, då wi kunne göra Barn, äro wi förbundne til Munke= 5
 lefnad, och när ändteligen spis-timman kommer, så är matlusten förbi. *Sacre di!* äro då alla Edra Flickor Marior och rena Jungfrur? De äro wäl rena Jungfrur, säger jag, fastän de stundom kunna behöfwa Jord-gum-
 mor: men i det fallet straffas Modren med wanära, och Fostret förgås i wanskötsel. Hwad har j då för gagn af Edra Barnhus? Barnhusen hos 10
 oss äro få och fattiga; men i det stället ha wi wid hwar Kyrka et wackert benhus, hwarest man med andächtig omwårdnad förwarar de dödas ben ofwan jord. Då storskrattade min ilfundige Fransman, med den försmä-
 deliga tilläggnigen, at han icke förundrade sig öfwer folk-bristen i et Land, *ou l'on a plus Soin des morts, que des vivants*. Ty Barnhus, likså-
 wäl som Kyrko-plikt för lönska läger, äro här obekanta saker. Medler- 15
 tid brakte hans infall mig på den tanken, at det wore mänskligare til at härbärgera några små wärnlösa Lif, än en bedröfwelig hop af samman-
 pläckade benragel, hwilka behöfwa intet annat tak, än grafstenar. Sant är, de förstnämde fordra äfwen kläder och föda: men man tör kunna ut-
 räkna, at omkostnaden på 20 benhus, skulle wara tilräckelig, at nära 6 20
 eller 7 af desse små mjölksugare, när jag förutsätter, at jag kan hända irrar mig i calculen. Förlåt mig, min Herre, jag blandar bort et alfwar-
 samt ämne med galenskaper. I så måtto är jag Fransk; ty det folket är i stånd at dö med et infall i munnen.

Det jag wille säga däreft, är det, at om jag intet hade mit Latinska 25
 Bref med Consistorii Sigill uti taskan, så skulle jag bli planterare här: så högt ha deras planteringar behagat mig. Man måste wara på stället, för at få begrep därom; och för at intet drunkna i detalierne, skal jag endast öfwer hufwud nämna, huru som komma från de nakna klipporna kring
 om Götheborg och hit ut, är at komma från det steniga Arabien in i 30
 Lustgården Eden. Holländarn kan litet mer, än meta sill och gräfwa

7-8 *Jord-gummor* barnmorskor

15 *Kyrko-plikt för lönska läger* enl. kyrkolagen av 1686 skulle den som gjort sig skyldig till »Lönskeläger», dvs. olovligt samlag mellan ogifta, straffas genom att under högmässopredikan stå på en »Plichtepall» inför församlingen

18 *benragel* benrangel, skelett

22 *irrar* misstar

25-26 *mit Latinska Bref [...] Sigill* se ovan s. 132: 8-9

26 *taskan* fickan

diken. När jag såg hans Trägårdar omkring Hag och Lejden wäntade jag intet något bättre: ty flit och rikedom, jämte en enjouerad natur, wiste sig där öfwer alt; men man får intet beundra det höga, det snillerika, för än man hinner til Paris, Versailles, och de öfriga Kongl. Lust-Slotten. 5
 Denne planter-smaken är almän, och sträcker sig ända til byar och torp. De store Farwägarne härute äro intet annat, än sköna spatsergångar, och jag kan betyga det, at alt ifrån Berg op Zom och hit, en sträcka utaf 100 mil, som jag öfwerfarit, behöfde jag ingen minut låta bränna mig af solen; så öfwerskuggad war jag af en dubbel rad höga och Majestätiska trän.* I Hollsten och däromkring anmärkte jag en förträffelig plägsed til 10
 planteringarnes befordran. Ingen Bonde-dräng får där ut sin lyse-sedel, förrän han planterat et tjog trefliga trän, och för hwar arfwinge är han äfwen förbunden at sätta et halft dussin. Däremot hur gör Bonden i Swerige? Jo, när han skal ha bröllop, sågar han i kull et dussin af sina skönaste granar, för at låta dem wisna wid Kyrko-porten eller stugdören, och wid Midsommar ödelägger han några unga ekar, för at hoppa en slängpolska med sin Tös omkring en midsommar-stång. Åtminstone sker det så i Östergyllen och Småland. *En fin* Bonden i Flandern och i Frankrike planterar sig skogar, där naturen tyckes dömt honom, at förbrännas af solhetta, under det den Swenske tyckes arbeta 20
 för at komma i nödwändighet en gång, at antingen dö af torf-os eller frysa ihjäl.

Än lärda saker då? I den punkten är jag mindre nygirig: skal dock ha äran nämna något. Prof. Le Beau, Secreter i Wetenskaps Akademien, (namnet är ryktbart) hörer jag då och då läsa Cicero. Den mannen wet, 25
 hwar märtgen sitter, och ehuru egenkär denne Romerske Talmannen

* Ifrån Moerdyck, Berg op Zoom, Breda, alt in til Antwerpen, det är rätte vägen til Paris, är et widlyftigt flakt och skoglöst sandfält, och högst obehagelig wäg.

2 *enjouerad* leende; not av utg.: »En rik, nögd, fri människja och tillika lejon, huru passar det?»

10 *anmärkte jag* lade jag märke till

12 *trefliga* härdiga, kraftiga

23 *nygirig* nyhetslysten

24 *Le Beau* Charles L. (1701–1778), professor i wältalighet wid Collège de France, ständig sekreterare i Académie des inscriptions et belles-lettres, historiker

25 *läsa* föreläsa över

war, tror jag dock, at han aldrig inbillade sig wara så stor, som han blir under Le Beaus händer. Men ännu bättre förklaras han i Parlamentet, hwaräst man understundom träffar Demosthener, som plaidera inför domstolen. Det är 8 dar, sedan jag därstädes åhörde en Advocat förswarande en förnäm Dame, hwilken, om jag fattade meningen rätt, beskyltes för upsåt at förgifwa sin man, och jag bedyrar det, at jag tyckte mig hänrykt i den gamla werlden, och höra en Hortensius eller Cicero stå och predika ur Romerska Tribunalet. Tårarne stego i ögonen på alle kringstående. Jag kom i hog wår B — — — och log. 5

I Physiken har jag sedt Abeen Nollet göra en hop rara försök, sådana som hemma icke wisas, i anseende därtill, at de nödwändigt kosta mycket. Men han gör dem på Kungens bekostnad, och är förbunden at uprepa de samma hwar Söndag för Dauphin. I deras Botaniska och Chymiska föreläsningar hör jag dem med glädje hedra namnen Linné och Wallerius. Den lärde afunden biter wäl ibland, och mästrar; men ehuru de wrida sig, äro de dock icke i stånd at släppa den ledstången, som dessa Swenska snillen stakat ut för dem. Jag skal nämna et prof på deras högaktning. Wi ha här en käck Landsman, som läser Arabiske Poeter, Turkiske Alcoran och talar Hebraiska, det är Magister Björnstål, hwilken wistats här et par år med twänne unge Rudbeckar, och ärnar nu åt Italien: han förde mig i Botaniske Trägården, då där förekom et gramen, som de ej woro i stånd, at förklara. En stor naturkännare, en Ängelsman, som war närwarande, under det de andre blädtrade i en hop folianter förgäfwes, sade: *Domini, aut Deus, aut Linneus*: tar så fram et af Linnei papper, och finner uplösningen. 25

2 *förklaras* utläggs, tolkas

3 *Demosthener* av Demosthenes, antikens främste wältalare

6 *förgifwa* förgifta

7 *hänrykt [...] werlden* försatt till (den klassiska) forntiden

Hortensius Quintus H. Hortalus (114–50 f. Kr.), romersk politiker

9 *wår B — — — trol.* någon jurist i Göteborg, kanske vitterlekaren Carl Johan Brunjeansson (1739–1785)

10 *Nollet* se ovan s. 140:16

rara märkliga

19–20 *Björnstål [...] Rudbeckar* se ovan s. 160:19

22 *gramen* ört

24–25 *Domini [...] Linneus* Mina herrar, antingen Gud eller Linné

25 *papper* (tryckta) skrifter

uplösningen lösningen, förklaringen

Swedenborg har nyss gordt litet wäsende i Paris. Han har uppenbarat åter något nytt om sine Andar: men hur skulle den flygtige Fransmannen kunna göra sig hans ljus til nytta? Wär Apostel fick *consilium abeundi*, och hans nya Skrift blef förbuden. Skade, at jag intet fått tag i Titelbladet.

5

Jag skulle säga än et ord om Marmontel, Thomas, de la Harpe; men jag skrifwer häre Politiska nyheter.

Corsikanska Bergen äro nu helt och hållet Franska. Den tappre, den makalöse Paoli, som Ängelsmännen kallan, räddade sig med möda midt ibland barlasten på en Skuta. Förgäfwes har en lärd Holländsk Dame sjungit hans mandom i et Poem, som jag såg helt färskt uti Amsterdam, under namn af *De Vryheid*. Den nitiska Präst-Armeen på Corsica har smultit bort, såsom snön om våren, och tillika beröfwat mig en wacker odödlighet: ty min fulla föresats har varit, at gå dit, för at deltaga i deras ärofulla bemödande. Hans Allerchristeligaste Majestät ärnar ta fyratusen af desse tappre Öländare i sin sold, under det man säger, at Paoli har i sinnet, gå i Rysk tjenst; men jag tror intet, at han wil tjena et folk, som börjat härma kräftan i sine marschar. Det säges helt wist, at den Moscowitiske troppen blifwit föst ur Skogarne kring om Choczim. Ängelsmannen biter tänderna öfwer det ena och det andra; men Fransosen ler uppenbarligen, medan han hemligen underhåller deras hemtråtor. Hwad tänker Stockholm? Här tycka de, at man kryper för mycket i Swerige. Hwad Dannemark angår, så tyckes mig, när jag

10

15

20

1 *Swedenborg* S. uppehöll sig i Paris under maj och juni 1769; han tryckte inte någon bok där, inte heller fick han »*consilium abeundi*». Sammanhanget torde i stället ha varit att S. i Paris sökte trycka sin *Vera religio christiana* men inte ville gå med på censorns villkor för tillståndet, att London eller Amsterdam skulle anges som tryckort, varför boken inte trycktes i Frankrike

3–4 *consilium abeundi* uppmaning att ge sig iväg

6 *Marmontel, Thomas* se ovan s. 140: 5

de la Harpe Jean François de la H. (1739–1803), kritiker och litteraturhistoriker

9 *Paoli* se ovan s. 164: 12

10–11 *en lärd Holländsk Dame [...] De Vryheid* M. G. Decambon, gebooren van der Werken; dikten (Friheten) trycktes i Leyden 1769

12 *Präst-Armeen* i tidningen *Amsterdam* 23/5 1769 omtalas att präster i vapen hade fattat posto i »Tour de Prunette»

15 *Hans Allerchristeligaste Majestät* de franska kungarnas titel: Sa Majesté très-chrétienne

20 *Choczim* (ry. Chotin) stad vid Dnjepr i Bessarabien
biter tänderna skär tänder (av raseri)

21 *uppenbarligen* öppet

lägger alla mina anmärkningar tilsammans, at det är en stor kropp, på hwilken hufwudet är friskt och lefwande, men hwars öfrige lemmar tynas i en långsam sjukdom. Holländaren har ju hela Sundske Tullen. Finnancerne äro där i wärre oordning, än hos oss. Och almogen gråter medan de store dansa. Holland är det enda rike, som mår wäl: men under det jag förundrar mig öfwer deras wälmåga, måste jag wämjas wid deras seder; ty det är ingen orimlighet, om jag säger, at i Holland hyses söligt folk i snygga stugor: jag trotsar någon at gå där fyra steg, utan at hosta. Utaf hwad den så kallade wakra werlden angår, så har den lika seder där, i Paris och Stockholm. Flandern är et skönt Land, och har en snygg och wälmående almoge. Bonden i Frankrike är däremot merendels usel; och wan wid, at intet se annat, än fogdar och upbörds= män, låter han regera sig på samma sätt, som han sjelf föser sin oxe.

Annars är Fransosens umgänge glättigt, så älskanswärdt, och Paris i allmänhet så fult utaf nögen; at om man i något hörn på det här bedröfweliga Jordklotet skulle kunna förgäta lifwets bitterhet, så wore det här. Intet slägte i werlden wet, at göra galenskaper, så smakliga, så förtjusande som detta. Jag har aldrig känt någon rysning för döden, för än man budit til at lära mig känna, hur sött lifwet är i Paris. Jag ler fuller med dem; men Min Herre, hoppas jag, twiflar ej, at det ju sker af samma ordsak, som den, hwilken Democritus hade.

En främling slipper in här öfweralt uti deras konstkamrar, Cabinetter och Slott, utan at muta Sweitsaren, som waktar dören; när däremot en tiggande Dansk, eller en snål Holländare, tar pengar för alt. Därigenom har jag fåt titta på deras rariteter; men jag är intet i stånd at nog förundra granlåten. Dock för at ge et prof, huru de kunna härma naturen, wil jag säga, at man wiste mig i en wrå uti Louvren en gammal Torgruka aftagen, hwilken gäspade så naturligt, at jag och hela sällskapet måtte göra så med. Jag har sedt den styggan många gånger, men måste hwar gång gäspla: och jag gäsp-gäsp-gäspar ännu, bara jag tänker därpå: eller ock kanske det sker af trötthet; ty jag orkar nu intet skrifwa mera, hoppas ock at jag redan Fatiguerat nog.

Ach hwad här wore tilfalle, at göra en nog skörd med Bokhandel!

- 3 *tynas [...] sjukdom* tynar bort i en långvarig sjukdom
 21 *Democritus* Demokritos (omkr. 460–379 f. Kr.), grek. filosof, »den skrattande»
 25 *förundra* beundra
 27 *Torgruka* torggumma
 28 *aftagen* avbildad
 32 *Fatiguerat* tröttat

Men min pung, den magre besten, skriker immer fort, at maten är nöd-
wändigare. Sedan jag ännu 14 dar uppehållit mig här, ärnar jag mig åt
Ängland. Men jag lär där blifwa mycket kort; ty om icke Wår HERRE
hjelper mig snart öfwer watnet, abimerar jag på fasta landet. I Antwer-
pen ådrog mig et förfluet menlöst ord et ledsamt äfwentyr, och en
gång har jag biktat här för läpe-gäld. 5

Kungen i Dannemark är en glättig Herre. Fransosen tilstår honom
mycket Esprit, och har ännu infall efter honom, såsom t. e. när den
gamle Ludwig sade til honom: Jag kunde wara Far åt Ers Majestät; har
han swarat: *Il ne manqueroit que cela à mon bonheur &c.* 10

Jag slutar änteligen och tycker mig se, huru min Herre då och då
måste tappa andedrägten wid genomläsningen. Jag skyndar mig, at
förseglat; ty om jag ger mig tid, at öfwerse det, så stryker jag säkert ut
halfparten. Förblifwer &c.

Paris, den 20 Julii, 1769. 15

MIN HERRE!

Häpnar intet min Herre öfwer at se et bref från Skeppet Finland på
denna tiden? Hwem skulle tro det möjligt, utan at förutsätta påstgång
imellan Swerge och de dödas Rike, eller ock, som Swedenborgianerne
tro, besynnerlig gemenskap mellan andar och människjor? Menar m. 20
H., at jag är på Cap? Nej, det är intet mögeligt. På Schetland? Intet
heller. Bland stjernorna eller i djupet? Intetdera. Hwardå? Jo, just i
Bankerutörers yttersta göm-hål, i det kalla Norge sitter jag nu och
skrifwer på en tid, då Götheborg tör tro oss segla med fördewind långt
bort under de warmare himlar. 25

4 *abimerar* går i kvav, omkommer

4–5 *I Antwerpen [...] äfwentyr* se ovan s. 133:13–16

6 *biktat* trol. bötat

läpe-gäld läppgäld, böter för okvädinsord

17 *Skeppet Finland* byggt på Stora varvet i Stockholm, 450 läster, 150 mans besätt-
ning, bestyckat med 20, tidigare 30 kanoner; gjorde sju resor till Kanton 1762–81

20 *besynnerlig* särskild, speciell

21 *Schetland* möjl. ändring av W:s vanliga form *Hetland*, som förekommer längre
fram i brevet

23 *Bankerutörers yttersta göm-hål* det var vanligt att en skuldsatt undandrog sig
sina kreditorer genom att rymma till Norge

24 *fördewind* förlig vind, medvind

Det är et nöje at tala om sina äfwentyr: därföré skal jag bläcka bort
 litet paper för at meddela m. H. våra. Wi lupo ut med god wind andre
 Juledagen, som är bekant. Wårt stadiga Finland, med en mycket wigtig
 och Magistratelig gång, waggade makligt öfwer wägen, och förekom
 mig såsom en ålderstegen stormagad Kämners-Präses mot Prins Gustaf, 5
 hwilket mera liknade en qwick yngling, som gör sig mycket bråttom,
 och hoppade oss samma dygn ur sigte. Det gick bra: vårt hopp hade
 redan kringseglat Hetland: wi få se landet; men just i det samma möter
 oss en storm, som jagar oss halfwa wägen tillbaka. Man arbetade sig opp,
 under oughörligen swåra wäder, inemot Ferrö, i samma latitud ungefär, 10
 som Gefle. M. H. kan tänka, hwad sommar där kunnat wara mitt i
 Januarii. Bouteilleriet, som består oss, är et härligt antidot mot Ferrös
 luft. Änteligen swängde wi förbi toppen af Skottland: men iråkade där
 någre dagar en så wåldsam storm, at wi woro på wippen, at komma
 under dykeri-kläckan ibland de Orkadiske öarna. HErran halp oss. Wi 15
 finge et större utrymme, sedan wi slagit oss igenom motwindarna
 nästan 200 mil frå land. Men m. H., en Orkan -- (min hand darrar,
 när jag skrifwer det där förfärliga ordet --) en Orkan, hwars åsyn
 allena är på långt håll bittrare, än döden, hiskeligare än stegel och hjul;
 en sådan förskräckelsens bud-kafla kom oss då i möte, och hade så när 20
 gjordt ända med oss. At beskrifwa honom och skrämman missfall på haf-
 wande Hustrur är alt et. Så skräckelig skulle målningen bli. Jag skulle
 önska, at någre utaf våre Puder-hjeltar där hemma hade sedt två eller
 tre af de sjöar, som nu kringrusade oss; ty at se otta eller tio skulle de
 omögligen uthärda; jag är säker om at de skulle mer betragta sin dödlig- 25

5 *Kämners-Präses* ordförande i kämnärsrätt, en underdomstol i städerna

Prins Gustaf skeppet Cron Prins Gustaf, ritat av F. H. Chapman och byggt
 1763–67 på Clasons varv i Stockholm, 480 läster, gjorde sju resor till Kanton
 1767–90

6 *qwick* livlig

8 *Hetland* Shetlandsöarna

10 *Ferrö* Färöarna

12 *Bouteilleriet* skeppets förråd av drycker under buteljörens (proviantmästarens)
 tillsyn

antidot motgift

15 *dykeri-kläckan* dykarklockan, dykapparat i form av ett klockliknande kärl, där
 dykaren tog plats och som med öppningen nedåt sänktes i vattnet

Orkadiske öarna Orkneyöarna

22 *skräckelig* skräckinjagande

23 *Puder-hjeltar* sprättar

het, än sina nedmjölade hår. Det är wist, at Skeppet hwar tredje minut låg så nedgrafwit imellan swallen, at jag intet såg himlen öfwer hufwudet på mig större, än en af forntidens wanliga styf-kjortlar. Man skulle kunnat skrämman bort en Armee Turkar bara med den förskräckeliga musiken, som hördes af bjälkarnas brakande, hafwets och windarnas ohyggeliga läten, och tågwerkets gnislande. Masterna hotade hwart ögnablick, at falla öfwer oss. Tolf timar woro redan förbi: natten kom, och hade med sig en stört-sjö, ungefär så stor som Otrillan, hwilken i sit dödshotande framrusande slet löst vårt stor-ankare, spirlade rellingen, släpade bort ofanteliga stockar, jollen, båten, med et ord, löst och fast på däck, oagtat althop war försedt med dubla surringar. Än de wakthafwande af Besättningen då? Hwem tog wid dem? Utom et Mirakel kunde wäl de intet bärgas; när stora tyngder, fästade med armtjocka linor, wrokos öfwer bord. Det skedde likwäl: *Intererat Deus*: wi miste ingen man. Någre sade sig warit nedspolade med stört-sjön; men med den sammans återfall åter inkastade på däck. Wår gamle hederlige Capten sam fram och tillbaka, och hade fått fäste i en tågstump. Twänne Styrmän, Doctorn och flere, som sutto wid bordet under half-däck, gjorde en förskräckelig kullbytta baklänges öfwer det samma, och hade efter sig samma wägen soffor och bänkar. Föreställ sig nu 40 a 50 män-niskjor, Styrmän och Matrosar, bänkar och Fältskärare, stänger och Constaplar simma om hwarandra från den ena rellingen til den andra, befalla sig i Guds händer, och tro sig ligga i hafsbotten. Jag ryser för at påminna mig, huru et bedräfligt annama min anda pustades från den ene ändan på Finland til den andre. M. H. kan tänka, hur mycket, som war synbart af Skeppet, när Supercargeuren, Assistenterna och jag, som woro i rundhuset, stodo i watten öfwer skon. Min hytta låg aldeles

3 *forntidens* äldre tidars

4-5 *Armee Turkar* [...] *musiken* anspelning på den nymodiga »turkiska musiken» eller janitscharmusiken

8 *Otrillan* lokalt uttal av Otterhällan, berg i Göteborg

14 *Intererat Deus* Gud var närvarande el. med oss

16-17 *Wår gamle hederlige Capten* Carl Gustaf Ekeberg (1716-1784), en av Ostindiska Compagniets mest erfarna och kunniga befälhavare, 1761 ledamot av Vetenskapsakademien

22 *Constaplar* underbefäl som bl. a. övervakar artilleriet ombord

26 *Supercargeuren* den tjänsteman som hade det ekonomiska ansvaret för expeditionen och stod högst i rang ombord; befattningen innehades under denna resa av Anders Arfwedson (1736-1809; se nedan brev 43)

27 *rundhuset* trol. det övre akterkastellet med hytter för kapten och styrmän

under, kläderna summo i sängen, och bägge mina toflor fluto på gålfwet, som et par sill-båtar. Korteligen här war et Babel öfwer alt. Folket stod mållöst. Hwärt jag wände ögat, såg jag intet annat, än lefwande Lik. M. H. torde fråga hur pulsen gick på mig? Jo han liknade wågen. Men ingen Pultron för det: Carl XII, som annars aldrig skiftade färg för krut 5 och lod, bleknade likwäl, när båten wille sjunka wid hans öfwerfart från Stralsund til Ystad. Döden grinar illa ur en Canon-mynning; men han ser ännu wärre ut, när han gapar utur djupet. Jag tröstade mig och de andre med det wälsignade Språket, at wår HERre wil ingen syndares död. Pumparna gingo, och Timmermännen hade redan lyftat yxen 10 mot masterna, när inemot kl. 12 om natten hafwet tyktes trotna. Döm om wår glädje. Man anställte en Tacksägelse-dag öfwer Texten, hur JEsus sof i Skeppet. Man gjorde et hederligt sammanskott, åt en Enka och tre Barn efter en Matros, som tumlade neder från masten så långt bort i sjön, at han war ur sigte, innan han föll ner. Äntel. trodde 15 man, at hafwet och wädet hade rasat ut: men det syntes, som hade Elementerna sammanswurit sig emot oss. Storm på storm. Styrmanskonst, arbete, böner, alt tyktes fruktlöst. Så fort man satte til et par klutar, så fort refwos de i kras. Hafsströmmarne wroko oss öfwer 200 mil tilbakars åter inpå Schetlands klippor. Det war ingen annan utwäg än at 20 andra gången, plöga Nordsjön. Wi kommo lyckeligen in i Swinsund, sedan Finland blifwit likt et Fruntimmer, som under en lustresa på watnet iråkat et blåswäder, förlorat plumer och cornetter, tappat sina handskar och kommer äntel. med tårar i ögonen och söndersletna manschetter til den önskade stranden. Annars mår jag förträffeligen på sjön. 25 Wår flytande Republik har sina behagligheter. När jag hör tupparne gala, höns, kalkoner och gäss kakla om hwaran, och wåra swin, oxar och Matroser blanda sina discanter tilhopa, förgäter jag hafwets och windar-

2 *Babel* skådeplats för största oreda; jfr 1 Mos. 11:9 om språkförbistringen i Babel 5–7 *Carl XII [...]* Ystad förväxling med Karl XII:s öfverfart i storm från Karlshamn till Pernau 1/10 1700, då kungen blev sjösjuk

9–10 *wår HERre wil ingen syndares död* efter psalm 243 i 1695 års psalmbok: »Sij/ så sant jagh ewigt lefwer/ Wil jagh ingen syndars dödh.»

11 *trotna* tröttna

12–13 *Texten, hur JEsus sof i Skeppet* Matt. 8:23–26

21 *Swinsund* Svinöen el. Svinör utanför Syrdalsfjorden i Vester-Agders fylke

23 *cornetter* remsor av tyll el. spetsar, som antingen fästes i huvudbonaden el. flätades i håret och fick hänga ned baktill och på sidorna

24–25 *manschetter* spetskrås som fästs vid nedre kanten på ärmen

nas förskräckeliga basstener och tycker mig lefwa på en gammal adelig Sättes-gård långt opp i fasta landet.

Jag slutar, men wil intet förgäta lägga den omständigheten til min föregående beskrifning, at våra stormar varit beledsagade, om nät- 5
terna, med blodröda norsken, och stumma ljungeldar, som icke litet ökt
vår förskräckelse. Imedlertid längtar jag ännu kringsegla en stor del af
Jordklotet innan wi råkas. Förblifwer

Swinör d. 13 Febr. 1770.

J. W.

Brev

Inledning

Jacob Wallenbergs bevarade korrespondens består till stor del av latinska versbrev, av vilka han infört avskrifter i sitt häfte med egna dikter (W 69: 4 i LSB). Flera versbrev är kända endast genom dessa avskrifter. I de fall också original har bevarats – det gäller brev till Samuel Älf och Jacob Lindblom, Wallenbergs båda viktigaste korrespondenter – kan smärre textavvikelse konstateras; dessa redovisas i variantförteckningen nedan s. 289 ff. Därutöver föreligger ett antal privatbrev, skrivna på en mer eller mindre vardaglig svensk prosa, med undantag för ett brev på latin och ett på franska, samt några korta skrivelser till domkapitlen i Linköping och Kalmar.

Inga brev till Wallenberg är kända.

1.

Till Marcus Wallenberg [1762].

EPISTOLA AD FRATREM.

Post requiem, mi Marce, leuem, quo nescio casu,
 Deseruit somnus media fere lumina nocte.
 Cuncta quiescebant: se fundit clara fenestras
 Lunaque per nostras; animo quoque multa mouebam
 Præcipueque recordabar te, frater amande, 5
 Resque tuas omnes mecum sic sumque locutus:
 Quæ tibi sunt dotes, Marce, et natura benigna:
 Quæ tibi sunt laudes, æquales inter, amorque.
 Non latet ingenium tua magna modestiaque ullum.
 Tempore, quo licuit tibi visere Apollinis arua, 10
 O! quantos clara fecisti tu arte progressus!
 Nectere cœpisti jam, quæ tua vestiet olim
 Tempora, certa: domus per te sic nostra patecat.
 Aspera sed nostram quantum spem fallis egestas!
 Quantaque projectas nostris obstacula rebus! 15
 At licet interdum minuas, non fallere possis:
 Auferat hæc etenim Rector, speramus, Olympi.
 O! si diues erat tibi, frater amande, crumena!
 Quam cito te sineres nos appellare magistrum.
 Talia fundebam solus, meditabar et ista; 20
 Dum rursus claudat placidus mea lumina somnus.
 Vix sopor aufugit, quum venit epistola vestra,
 Ekmanni cum, Marce, tua. O! quæ mens mea cepit
 Gaudia. Te video, quantum patiaturs egestas
 Dura valere, et eum quoque pergere amare Jacobum. 25
 Non mirare, precor, referam quod talia, frater,

W 69: 4:18–19.

Versmått: Hexameter.

Marcus Wallenberg se ovan s. 96

3–4 *se fundit [...]* *Lunaque...* jfr brev 25:20–22

13 *serta* magisterkransen; Marcus W. blev magister i Uppsala 1767

23 *Ekmanni* Carl Gustaf Ekman, senare Ekmanson (1743–1812), son till kontraktsprosten i Veta Carl Magnus E., student i Uppsala 1767, adjunkt i Veta 1771, död som kyrkoherde i Stora Åby. Se vidare nedan s. 207 och 269

Materia careo: numeros supplere necesse est.
Causa exercitii, volui tibi mittere tardos
Hos ego versiculos. Tibi nec, scio, displicet illud.
Nunc valeo, mihi nilque deest nisi plena crumena. 30
Nullus at hoc sanare malum, pressumque juuare
Vult, nec pauperibus stipendia reddere curat.
Nunc satis hac de re: finem superaddere restat.
Versibus Harlingium celebrem Carolumque saluta:
Ad me scribe: tuum tu dilige more Jacobum. 35

34 *Harlingium* Samuel Gustaf Harlingson (1740–1810), f. i Vikingstad, son till kronolänsmannen Hans Harling, student i Uppsala 1760, magister 1767, amanuens och bibliotekarie vid Linköpings konsistorium, senare konsistorienotarie, lektor och slutligen kyrkoherde i Landeryd; professors namn 1803

Carolumque C. G. Ekman

2.

Till Samuel Älf.

IN NATALEM DOCTISSIMI PRÆCLARISSIMIQUE
DOMINI MAGISTRI AC LECTORIS SAMUELIS ELF.
DIE XIV JULII 1762.

Ciuibus dum cum patriæ triumpho
Gaudiis, quod tela ferox reponat
Mars, et optatæ pateat quietum
Pacis asylum:

Dum tuis tecum placidis in aruis, 5
Rustice, oblector; noua tunc voluptas
Additur blandeque meas medullas
Permeat omnes.

Scilicet natalia nunc, vir ample,
Julius nobis tua clara portat. 10
Hæc dies est illa: manus, parate
Jam pia sacra.

Quæ tibi, vir magne, struatur, ara
Hic tuos est ante oculos: pusilla
Hæc tibi fert thura papyrus atque 15
Dona litantis.

Quam, dies felix, celebrem tulisti
Tu virum, fama meritisque cujus
Longa te semper celebrabit altis
Plausibus ætas. 20

UUB, G 350 a; W 69: 4, 52–54.

Versmått: Metrum Sapphicum minus.

Samuel Älf se ovan s. 31

1–4 glädjen har sin orsak i att det s. k. pommerska kriget för Sveriges del avslutats genom en separatfred i Hamburg den 22 maj 1762

Luce tam fausta, docilis juuentus,
 Vota gauisas geminaque voces.
 Rus sciat nostri videatque grati
     Gaudia cordis.

Clara quam per te emicuit palæstra 25
 Nostra: Musarum penetrale pandis
 Intimum nobis reparasque doctas
     Rursus Athenas.

Ast hoc est notum nec opus referre:
 Omnium laudes meruisti habesque: 30
 Nec tamen laudes meritis adæquant,
     Maxime vates.

Nunc tibi, cui ipse dedit corollam
 Phœbus, immenso Lachesis det annos
 Ordine, ac longi careant molestis 35
     Nubibus anni.

Invidi parcat tibi lingua mordax;
 Sique non parcat, velut alta stabis
 Petra, virtutis soliumque frustra ir-
     rumpere tentet. 40

O! *Maro* nostræ *CeLebrIs* paLæstræ,
*FL*oreas, *CresCas* et honore et ann*Is*;
*Ig*nea et p*V*bes *V*igeat, potens et
     CresCet Apo*LLo*.

J. Vallberg. 45

41 *Maro* P. Vergilius Maro.

41–44 ett s. k. kronodistikon, där de versala bokstävernas talvärde bildar ett årtal, här 1763 i stället för det avsedda 1762

3.

Till Samuel Älf [20 juli 1762].

Præclarissime Domine Lector. Patrone optime.

Nostra quod jam quo soleas ocello
 Scripta vidisti placido, quod esses
 Litteræ dignatus honore amicæ,
 Summe patrone; 5
 Pectus o! quantum penetravit omne
 Gaudium: inflammas face nostra corda
 Sicut admota, renovasque Phœbi
 Rursus amorem.
 Me mones Pindi ad juga celsa niti 10
 Nec mones tantum; moderante dextra
 Tu viæ ductor remanes fidelis,
 Pandis iterque.
 Cur sequi tantum comitem negarem?
 Tu velim credas, sedeant quod imo, 15
 Magne vir, nostro tibi dicta quæque
 Pectore fixa.
 Blandus absentis faciei decorque
 Sæpius nostris oculis recursat:
 Forma que interpres pretii est, vir ample, 20
 Interioris.
 Sed dolor quod te tetigit malignus,
 Hoc fleo, flent et docilis caterva.
 Tu cares Niso, vigilique nostro
 Nos Palinuro. 25

UUB, G 350 a; W 69: 4, 54–56, där med överskriften »Responsio ad epist. cl. D. M. ac Lect: S. Elfuii die XX Julii 1762» (Svar på brev från den vittberömda herr magistern och lektorn S. Älf den 20 juli 1762).

Versmått: Metrum Sapphicum minus.

24 *Niso* Nisus var en yngling i Aeneas' här som stupade vid ett nattligt utfall (*Aen.* IX: 176–449), urtyp för den gode vännen

25 *Palinuro* Palinurus var Aeneas' styrman, som störtade i havet och dödades av folk på fastlandet (*Aen.* V: 833–871, VI: 337–383). Nisus och Palinurus syftar båda på Älfs vän och gymnasisternas »styrman» Magnus Fallerstedt (1710–22/7 1762), lektor i latin vid Linköpings gymnasium, gift med Älfs syster Anna Brita

Non nisi per te reparantur isthæc
 Noxa, si nostræ fuerisque puppis
 Ductor. At dulci titulo vocari,
 Glorior ipse,

Præclarissime Domine Lector et
 Kättilstad die Patrone,
 1762. Tuus humillimus cultor
 Jacobus Vallberg.

30

31 *Kättilstad* W. var vid denna tid troligen informator för två söner till kyrkoherde I. Calén i Kättilstad

4.

Till Jacob Lindblom [efter 14 juli 1762].

EPISTOLA AD AMICUM JACOB. LINDBLOM.

Cur tua Musa tacet? cur cessat penna manusque
 Ecquis te docuit vanaque verba loqui?
 Credo tui prorsus jam te esse, Jacobe, Jacobi
 Nominis oblitum, te violasse fidem.
 Quod sis pollicitus mihi, præstolor: at prius orbi 5
 Finis adest, nobis quam tua littera adest.
 Scribere epistolium firmasti tu ore manaque:
 Nil tua dextra valet: nil tua verba valent.
 Te quoties quæro, sit epistola numne Jacobo,
 Nuntie missa meo? mî totiesque negas. 10
 Soluitur et quoties mihi littera, spes noua menti
 Indulget toties, scripta quod illa tibi est.
 O! quam sæpe animum potuisti hilarare, Jacobe,
 Ambiguum, nostri si tibi cura fuit.
 Non mihi Naso placet: non mî placet ulla puella, 15
 Littera missa tibi sola placere valet.
 Hoc mihi cur negitas? Cur es mihi caussa querelæ?
 Cur jam non nobis talis ut ante manes?
 Indubiis certe rationibus esse probabo
 Scripta (etenim non sunt ulla) tua innumera. 20
 Fac igitur numerare queat tua scripta Jacobus:
 Fac loculos claudat ne tua Musa loquax.
 Fac multi dum nos montes silvæque lacusque
 Sejungant, pectus nos, rogo, jungat amans.
 Quid te nunc hilaret, nostris turbate querelis? 25
 Ne frangas vereor colla dolore tibi.

W 69:4, 56–59.

Versmått: Elegiskt distikon.

Jacob Axelsson Lindblom (1746–1819), son till prosten Axel Johan L. i Norra Vi (se brev 10), student i Uppsala 1763, informator bl. a. i Livland, magister 1770, e. o. professor 1779, professor skytteanus 1781, biskop i Linköping 1786, ärkebiskop 1805; från skoltiden W:s närmaste vän och förtrogne

15 *Naso* P. Ovidius Naso

19–20 W. kallar på skämt Lindbloms versbrev oräkneliga, därför att de är obefintliga

Ergo deposito vultu rugaque seuera,
 Mens hilara est, querula et ponere verba volo.
 Si quæris, quid agam? noscas non hæreo libris;
 Sed quantum liceat, dormio, sterto, bibo. 30
 Aut etiam longis stans plaustro clamo flagellis,
 Hort! hort! percutiens tergora quadrupedum.
 Multa tenentque animum, sed quis me, nescio, torpor
 Artibus in placidis cepit, Apollo, tuis.
 Forsitan inde venit, quod me mala vexet egestas 35
 Subsidiï, et Pindi scala remota mihi est.
 Poscit enim Carlström librum, descendere scala
 Mandat, et ipse petram tangere forte cupit.
 Jamque carens scala genibus luctabor utrisque
 In Pindum, vero quam via difficilis! 40
 Neue habeo plumas: ergo succumbere montis
 Radices cogor, carmina tarda crepens.
 Nil igitur crepui: tantum in natalia nostri
 Elfuia dæ, tanto quæ placuere viro.
 Utque oculos teneam vestros, tibi missa sit ejus 45
 Littera pro votis, atque remissa mea.
 Ista legatur, et hæc oculo mixtura legatur
 Non critico, diæknus fecit utrumque miser.
 Per mare, per terras perque omnia numina juro,
 Si tam scribendo tardus ut ante manes; 50
 Irato tibi rumpam aures et guttura pugno,
 Te tundam, nec mî suffientque comæ.
 Verberibus teque Abba Pater! clamare docebo
 Non levibus, discas quam grauis ira mea est.

36 ff. *Pindi scala* [...] W. saknar medel att uppehålla sig i Uppsala; vännen Carlström (se ovan s. 34) vill till studierna men uppmanar W. att »stiga ned från trappan», medan han själv har den största lust att nå Pindens topp. Troligen syftar W. också på något verk av typen *Gradus ad Parnassum* av P. Aler, en hjälpreda i latinsk versskrivning (9:e uppl. 1732)

42 *crepens* fel för *crepans*

49 efter Ov. *Tristia* II: 53: »per mare, per terras, per tertia numina juro»

53 *Abba Pater* Rom. 8: 15

5.

Till Carl Gustaf Broocman [efter 14 juli 1762].

AD AMICUM.

Quod promissa tenes, quod nostra negotia curas
 Gauiso grates pectore reddo tibi:
 Nec non, hospitium nobis quod pandis amicum
 Semper, epistolium quod mihi neve negas.
 O! mihi quanta animus concepit gaudia! scripta 5
 ELFviadæ quod non displicuere mea.
 Non curo fures, doleo neque poma Lideni;
 Sed fures rapiant omne, quod hortus habet.
 Perge, precor, Brocman, scribendo, perge et amore
 Ut jam cœpisti: sic quoque pergo lubens. 10
 Et quoniam nuper male me tua Musa fefellit,
 Jam referet loculos uberiore gradu.
 Cum *mundo*, *mundam*, *Dablum* reliquosque saluta,
 Quos reputas dignos: intereaque vale!

W 69: 4, 60.

Versmått: Elegiskt distikon.

Carl Gustaf Broocman (1747–1770), son till boktryckaren C. F. B., student i Uppsala 1765 och senare i Åbo, amanuens i Antikvitetsarkivet 1766

7 *Lideni* Martin Lidén (1700–1769), son till Jacob Hindersson från Pommern, historiarum et moralium lektor i Linköping 1736, andre teologie lektor 1742, kyrkoherde, sedermera prost i Slaka

13 *Cum mundo* [...] *saluta* svårtydd ordlek, som kanske betyder: Hälsa värd (värld) och värdinna, Dahl och alla de andra! – *Dablum* sannolikt Eric Dahl (1743–1770), son till guldsmeden och rådmannen i Linköping Nils D., student i Uppsala 1763

6.

Till Samuel Älf

Præclarissime Domine Lector, patrone optime!
 Magne vir, Aonidum columnenque decusque sororum,
 Et celebris nostræ gloria summa scholæ:
 Qui Gothicum doctis illustras artibus orbem;
 Qui tecum juvenes ad juga docta trahis; 5
 Non scio, num major tua fama an cura Camænum:
 Hoc scio, quod summum tangat utrumque gradum.
 Cumque omnes curas, se pars tamen una fauore
 Majori gaudet, queis numerandus ego.
 O! me felicem, cui contigit esse magistro 10
 Sub tanto, tanti præsidioque viri.
 Sæpius ingenium, præclare poeta, probasti:
 Hoc, lætor, stimulos, hoc quoque corda dedit.
 Non sterili, spero, dabitur tibi semen agello,
 Curatum frustra nec tibi germen erit. 15
 Forsitan ingenio benefacta referre valebo
 Uberiore olim, summe patrone, tua.
 Forsitan unus ero de te celebrantibus olim,
 Indolis atque meæ dote placebo tibi.
 Nuper epistolio me dignabare fauente, 20
 Mite mihi pectus testificante tuum.
 Non semel hoc legi; decies totidemque relegi;
 Nec sat erat, repetens oscula multa dedi.
 Dum lego, subsisto, sistensque superbio laude;
 Sic placet, idque legens fio superbus adhuc. 25
 Omnia, non dubito, sat, qui tenet astra, rependat,
 Præmia virtuti digna dabitque tuæ.
 Ad majora satus, sic auguror esse, palæstra
 Neue diu pedibus nostra terenda tuis:
 Sed solio virtus tua splendidiore locetur, 30
 Æquabit meritis sorsque benigna tuis.

UUB, G 350 a; W 69:4, 61–62, där med överskriften »Ad ampl.: virum Sam: Elf»
 men utan underskrift och datering.

Versmått: Elegiskt distikon.

9 *Majori* korrekt latin *Majore*

Fiat! Lincopiam sed deserit ALVeus una,
 Unde adeo large suada leposque fluit,
 Vero, tui similis dum non succedere possit,
 Nominis ELVIADÆ non memor esse nequit. 35
 Apprecor interea solito dignere fauore:
 Sic patrocinio prosper eroque tuo.

Permansurus ero,
 Præclarissime Domine Lector
 Optimeque patrone, 40

Kættilstad die IX^{na} Tibi addictissimus cultor et cliens
 Septemb: 1762. Jacobus Vallberg.

7.

Till Samuel Älf [dec. 1762?].

AD LECTOR: CELEB: ELFUIUM.

In dubio, vir magne, diu mens hæsit an isthæc
 Ante oculos sistam carmina tarda tuos.
 Ast in me consueta metum tua gratia demit:
 Enitar: vires sed graue poscit opus.
 Interea tangam, nec enim hoc absolvere possum. 5
 Carmina pro grati pignore cordis habe.
 Excusa, patrone, piam mala carmina vexent
 Materiam, ac illam turpiter attenuent.
 Nempe mihi tot præstiteris benefacta, quot ipse
 Soluere non valeo, et penna referre rudis. 10
 Pegasidas deduxisti me primus ad undas
 Atque animo stimulos addere pergis adhuc.
 Ingenium quia forte vides non prorsus ineptum
 Aonidum studiis, gratia tanta tua est.
 Ipsa manus tua virgultum plantavit et illud 15
 Ipse rigas, curam tuque, patrone, geris.
 Et veluti non sufficeret prælectio, magne,
 Publica, priuatam das aperisque scholam.
 Singula ne referam: de docto cuncta palato
 Elfuiadæ didici. Munus id omne tuum est. 20
 Fortunæ, vir magne, meæ celebraberis auctor,
 Immerito faueas cum mihi more patris.
 Non valeo dignis benefacta referre paterna
 Verbis: ista pio pectore semper erunt.
 Nec possum, vir clare, tuas extollere laudes: 25
 Vix, tua quo possit surgere fama, gero.
 Quum tamen hoc nequeo, quæ possum, præmia reddam;
 Nempe animum memorem verba precesque pias.
 Dumque tuum, patrone, (mihi sit semper) amorem
 Possideo, ex omni parte beatus ero. 30
 Me patiare tuos inter minimum esse, vir ample,
 Præsidio tanti tutus eroque viri.

W 69: 4, 15–17.

Versmått: Elegiskt distikon.

8 *Materiam, ac illam* språkligt och metriskt riktigare *Materiam atque illam* 19–20 *de docto cuncta palato / Elfuiadæ didici* jfr brev 8: 19

8.

Till Gabriel Lindblom [dec. 1762].

EPISTOLA AD AMICUM.

Adscribam, Gabriele, petis te pauca: libenter
 Hoc ago, nec cura hac gratior ulla mihi est.
 An vero non sum petulans, qui carmina duco,
 Arte rudis, quid sint carmina, vixque sciens.
 Non tamen est vetitum conari: scribere tentem. 5
 Carmina, pro strena, sunt tibi missa: cape.
 Rure morans, vix vidi oculis nisi templa meumque
 Musæum, est pedibus vix neque trita meis.
 Quippe ego iter feci nullum, conuiuia nulla,
 Etiamsi valui, sunt celebrata mihi. 10
 Non tamen omnis abest, credas, Gabriele, voluptas.
 Delicias Musæ reddere mille valent.
 Dum sinit, his studeo, puerorum cura; mihi que
 Id placuit studium, pectus habetque meum.
 At mihi subsidium desunt librique, fit unde 15
 Hæc aliquando tamen cura molesta satis.
 Si vero mihi lætitiæ caussa, Elfuius auctor
 Est, qui præcipuo fauit amore mihi.
 Quæ didici, didici de dulciloquo illius ore.
 Quid? quod fortunæ duxque caputque meæ est. 20
 Tot quibus extollam verbis benefacta celebris
 Elfuiadæ, tanto ut sint ea digna viro,
 Id nequeo facere, et si possem, fama nec inde
 Cresceret illius, nobilis ante satis.
 Rem non adtinet hanc, frater, tibi notaque cuncta. 25
 Gratia debetur, mi Gabriele, tibi.
 Penuria presso librorum sæpe tulisti
 Auxilium, libris usus egoque tuis.

W 69: 4, 7–9.

Versmått: Elegiskt distikon.

Gabriel Lindblom (1750–1827), son till prosten *Axel Lindblom* (se brev 10), student i Uppsala 1768, e. o. kanslist i kansli- och kommerskollegium 1774, vistades under flera år i Paris, konungens handsekreterare 1795

19 *Quæ didici [...] ore* jfr brev 7: 19–20

Sed vereor, ne ingrata tibi sit epistola, finem
Imponam; votum sed superaddo prius. 30
Fausta tibi, frater, voueo commercia Musis
Cum doctis, placidus sit studiisque DEus.
Mille dies tibi quæque noui simul adferat anni
Gaudia, sic annos tu numeresque tuos.
Ad me scribe: tuum nec desine amare Jacobum, 35
Qui tuus est et erit tempus in omne. Vale.

9.

Till Jacob Lindblom [dec. 1762].

AD JACOBUM LINDBLOM.

Vade salutatum celeri, mea littera, cursu
 Jacobum nostrum, dulcia mella mea.
 Aut illum videas caro cum patre sedere,
 Fratribus argutos aut agitare jocos.
 Aut cum Pieriis commercia ferre puellis, 5
 Fundere vel circum pila niuosa manu.
 Lasciuus vel cum famulis miscere culinâ
 Lusus, vel botulum rodere dente leuem.
 Puluere vel nigro nares complere tabaci,
 Rura vel in redhâ per niue tecta vehi. 10
 Aut festas celebrare dapes ad plectra ferentem
 Cum pulcris agiles virginibusque choros.
 Quo- sit cunque loco, quæras: siue ipse jacebit
 Dormitans, teneat siue cubile vigil.
 Quære, sequi num Musarum jam castra recuset? 15
 Cur sua vulgari littera veste venit?
 Credideram, dicas, quod arasset rusticus illam,
 Nec sub Melpomene qui gerit arma piâ.
 Jamque lyræ posthac reddet mihi carmina, poscas;
 Adde, ea materiem mi fore lætitia. 20
 Posce vetus scriptum, pro libro gratia detur,
 Hosque habeat versus pagina prima, refer:

W 69: 4, 75–76.

Versmått: Elegiskt distikon.

1–4 efterbildning av Ov. *Tristia* III 7: 1–4: »Vade salutatum, subito perarata, Perillam, / littera, sermonis fida ministra mei! / Aut illam inuenies dulci cum matre sedentem, / aut inter libros Pieridasque suas.» (»Res till Perilla och hälsa från mig, du brev, hastigt skrivet; / hjälp mig, jag litar på dig, att få ett samtal till stånd! / Antingen hittar du henne tillsammans med en kärleksfull moder / eller bland böcker och hos sångmör hon trivs med så bra.» Övers. J. W. Köhler)

10 *redhâ* fel för *rheda* el. *reda* (vagn)

17 *arasset* jfr *exarare*, plöja upp i bet. skriva (Cic. *Att.* 12, 1; *Ad fam.* 12, 20 etc.)

18 *Melpomene* tragedins musa

19 *reddet* fel för *reddat*

Ut pura impuris; hic antefendus amicus
Est reliquis, isthæc qui mihi dona tulit.
Non liber, at Pindi scala est; si scandere possim 25
Gratia, Lindblommi, sit referenda tibi.
 Præterea dum nunc iterum vetus aufugit annus
 Per noua molitur Phœbus et astra viam;
 Optabis *Lindblom*, quo nil mihi dulcius ullum:
 Corpore cum valido viue valeque diu! 30
 Moribus ac studiis grandes imitare parentes:
 Crede mihi, sat ei sit similem esse patri.
 Multis ornato virtutibus inde *Lorenti*
 Cum *Gabriele* meo faustaque cuncta voue.
epIstoliVm. 35

25 *Pindi scala* jfr brev 4: 36 ff.

33 *Lorenti* Lars Axel Lindblom (1743–1806), son till prosten Axel L. (se brev 10), student i Uppsala 1761, kanslist vid akademiska konsistoriet, 1775 häradshövding i N. och S. Tjust i Kalmar län

34 *Gabriele* Gabriel Lindblom, se brev 8

35 *epIstoliVm* versalerna W:s initialer

10.

Till Axel Lindblom [1763?].

EPIST: AD VIRUM AMPLISS: AXELIUM LINDBLOM
PAST. PRÆP:

Clare vir, ore ferens cœlestia verba sacrato,
 Atque Odensviaci, fide Menalca, gregi:
 Cujus et integrum laudauerit Holmia zelum;
 Grandibus ingenio pars numeranda viris.
 Adspicis heic oculis chartam deferre pusillam, 5
 Sustineo, mentis pignora fida piæ.
 Vasta tulit laudes meritorum fama decusque
 Nominis: haud abdi mens generosa potest.
 Hoc tamen haud equidem conor contingere, laudes
 Parua nec ingentes charta tenere valet. 10
 Sed mea tentabit dare grates Musa tenella:
 O! utinam posset, vir venerande, tibi.
 Nempe manus nunquam faciles occludis egeno;
 Sed cur ignoto non meritoque patent?
 Non ego te vidi, nil promeruique, salute 15
 Mittere cum placida sed tamen æra placet.
 O! me ter faustum, quem tanto tantus amore
 Vir fouet, o! utinam dignus ego esse queam.
 O! modulis possem dignis ego tangere chordas:
 Materies bonitas mî tua diues erit. 20

W 69: 4, 71–72.

Versmått: Elegiskt distikon.

Axel Johan Lindblom (1713–1797), son till kyrkoherden i Norra Vi Lars L., kyrkoherde i Odensvi 1750, prost 1760, kontraktsprost 1769

2 *Menalca* Menalcas, namn på en herde i Vergilius ekloger

11.

Till Axel Lindblom [1763?].

EPIST: AD EUNDEM.

Accipe, quæ tenuis donauit, opuscula, vates,
 Nutibus et blandis vota precesque foue:
 Inclyte *Lindblommi* fama; est mea tota voluptas
 Grandibus et placidis perplacuisse viris.
 Quo me sis, scriptum, dignatus, seruo fauoris 5
 Ut pignus mitis, magne patrone, tui.
 Gratia me consueta leuet: sic gloria nobis
 Præsidium tanti sit placuisse viri.
 Assidueque optem, viuas cum *Daphnide* felix,
 Cum natis perstet prospera tota domus. 10

W 69: 4, 74–75.

Versmått: Elegiskt distikon.

7–8 *sic gloria [...]* *vir*i innebörden ganska klar men det språkliga uttrycket mindre välvalt; *meruisse* hade passat bättre än *placuisse*

9 *Daphnide* böjn.-form av 'Daphnis', som är mask. W. vill naturligtvis uttala en önskan att prosten Lindblom skall leva lycklig med sin 'Daphne' (abl. 'Daphnē')

12.

Till Carl Gustaf Ekman (Ekman) [omkr. 1 jan. 1763]

EPISTOLA AD AMICUM.

Jam, domine, accessi Jacobi littera ad urbem
 Upsaliam, longa languida facta via.
 Læta tuis vero manibus sum, salua quod adsim;
 Quæ cupiat dominus quodque referre queam.
 Ille modum narrare solet, quo fœdus amoris 5
 Inter vos initum est, te celebratque simul.
 In Veta versabar, ait, dapibusque fruebar
 Lautis, exque scyphis dulcia musta bibens.
 Delicias auxit nostras Vetæ hortus amœnus,
 Multiplici mulcens ora sapore mea. 10
 Inde domum ingressi, cereali plena liquore
 Hausimus ore vitra, et frater uterque fui.
 Erigit hæc aliis referens quodammodo cristas,
 Atque tua sese jactat amicitia.
 Præcepit, te adeam pro se referamque salutem, 15
 Fausta, meus scriptor, qui tibi cuncta cupit.
 Quumque nouus, veteri finito, cœperit annus,
 Hæc tibi, pro strena, carmina missa; cape.
 Quæ licet Aonia procul absint arte, benigna
 Mente rogat sumas, ipsa simulque precor. 20
 Fausta tibi, domine, exoptat commercia Musis
 Cum doctis, placidus sit studiisque DEus.
 Mille dies tibi quæque noui, vouet, adferat anni
 Gaudia: sic annos tu numeresque tuos.
 Hæc rogat ipse: meis optata exaugeo votis. 25
 Desine nec dominum tu redamare meum.

W 69: 4, 4–6.

Versmått: Elegiskt distikon.

Carl Gustaf Ekman (Ekman) se brev 1

1–2 *littera [...] longa languida facta via* jfr Ov. *Tristia* V 4: 1–2: »Litore ab Euxino Nasonis epistula veni, / lassaque facta mari lassaque facta via.« (»Som ett av Nasos brev kommer jag från den 'gästfria' kusten, / trött av resan till sjöss, trött av att färdas till lands.« Övers. J. W. Köhler)

23–24 *Mille dies [...] tuos* jfr brev 8: 33–34

Hoc enim amicitiae minuet non foedus honorem,

O! Gustave, tuum, diakne sit ille licet.

Illum, si liceat tecum consuescere, cernes

Se gerere ut fiat dignus amore tuo.

30

Quid rogo? Quidque queror? videor dubitare: cauendum est

Ne imprudens peccem. Suspicionem cares.

Deque tuo dubitat non, Carole, amore Jacobus.

Quid? quod te se unquam fallere posse negat.

Adscribas postremo rogat te pauca: suumque

35

Te jurat totum pectus habere. Vale.

13.

Till Samuel Älf.

I cito, Melpomene, Salicos post terga relinque
 Coles, quære domos patrias Pindumque priorem
 Ac pete Lincopiam: solito tibi detur amore
 Lætari, placido cernes nutusque fauentes
Præsidis ex oculo. Non alta palatia Phœbi 5
 Hæc tibi conueniunt: Gothicâ non sperneris urbe.
 Non secus increpito Musam, quater ample *professor*,
 Dum timet heic temni, loculos aperire recusans.
 Scilicet ut venit Salia subitque penates,
 Arrigit auriculas partes et quærit in omnes, 10
 Musarum quis honos? Citharæ quæ gloria doctæ?
 Et male, nescio quis, non hac decus arte, minatur,
 Versibus est odium merces pauperque crumena
 Disce alias artes: studium quid inutile tentas?
 Nostra Thalia metu tremit, undique circumspectans, 15
 Nescia quid faceret: tandem sic ore profatur:
 Pectore stat fixum, non quem mea chorda grauabit
 Indocto crepitu: sed si, (quod credere nunquam
 Fas habui) potuit dementia tanta tenere
 Heic animos, ut sic gemmam verumque disertis 20
 Parnassi decus occulcent; non clauditur orbis
 Finibus Upsalia totus: non laude secunda
 Doctrinaque ulli tellus gens atque Gothorum;
 Tam male non sentit: satis est, ibi Musa fouetur.
 Vanas ipsa minas derideo; dumque cicuta 25
 Innocuos agitare jocos volo, nemine læso
 Ista sciam facere, hac neue audiar urbe molesta.
 Est ea mens Musæ: saltem cupit illa lateri
 Donec liberior pandatur arena, diesque
 Interea ducit tristes, est lætaque tantum 30

UUB, G 350 a; W 69: 4, 87–89, där med överskriften »Finis rerum diæknikarum. Ad profess: ampliss: Sam. Älf» men utan underskrift och datering.

Versmått: Hexameter.

1 *Salicos* av *Salie* (rad 9), den vanliga latiniseringen av Uppsala

11 *Citharæ* antikt stränginstrument

Cum cursu petit Ostgothiam. Et si grandibus uti
 In paruo licet exemplis; sic natus Ulysse
 Afflictas traxit luces, dum Mentor abesset.

Ductorem hic utinam talem nunc exsul haberem!
 O! tibi jam similem possim reperire patronum, 35
 Magne vir, Ekerman grandem, sic flumine linguæ
 Eloquioque parem; non tunc Heliconæ per altum
 Passibus incertis irem, medioque tenerer
 In cursu; gnauus sed cuncta obstacula rumpam.

Fratrem etiam, duce te, Musarum castra sequentem 40
 Supplex oro, velis, quo me, decorare fauore.
 De quo nil equidem dubito, modo dignus is esset;
 Et tantum, ut cumulus, jungatur epistola nostra.

Prætereaque domum totam, quam gloria terræ
 Et lux inhabitat Gothicæ, cum sanguine junctis, 45
 Æternum veneror, tempus venerabor in omne.

Præcipue permaneo
 Upsaliæ die VIII Amplissimi nominis tui
 Mart: 1763. Cultor deuotissimus 50
 Jacobus Wallberg.

36 *Ekerman* Petrus Ekerman (1697–1783), son till kontraktsprosten i V. Eneby P.N. E., eloquentiæ et poëseos professor i Uppsala 1737–79 och Östgöta nations inspektor under W:s studenttid; känd för sin disputationshandel
 37 *Heliconæ* Helikon, berg i Grekland, hemvist för muserna

14.

Till Samuel Älf.

IN NATALES PROFESSORIS CELEBERRIMI SAMUELIS
ÄLF, d. 14. JUL. 1763.

Jam voueam; sed quid? quod voui, est omne repletum,
Atque dies gratas poscit oborta manus.
Est tua lux festumque meum, mel dulce Gothorum:
Quid voueam? repetant pristina vota polum.
Arbiter o! rerum, fortunam (namque dedisti 5
Cætera) des stabilem, firmet ut illa domum:
Firmet, opes crescant: rabula o! compesce labellum,
Qui blateras: vati est proximus arcta penus.
Fausta dies veniat! manibus Lachesisque reuincta!
Quot tibi natales, tot quoque festa mihi. 10

UUB, G 350 a; W 69:4, 96, där med överskriften »In natales cel. Prof. Sam. Elf. 1763» och undertecknad J.

Versmått: Elegiskt distikon.

7 *compesce labellum* efter Juvenalis I: 60: »Cum veniet contra, digito compesce labellum.» (Om han kommer emot dig, så tygla din mun med fingret.)

8 *arcta* skall uppfattas som acc. n. pl. styrt av *proximus*

9 *manibus Lachesisque reuincta* och Lachesis med bakbundna händer, dvs. så att hon inte kan klippa av livstråden; det var dock snarast Atropos uppgift i den antika mytologin, medan Lachesis var den som mätte upp tråden. Jfr brev 2, v. 34 f. samt exempelvis Mart. 4, 54, 9 f.: *nil adicit penso Lachesis, fusosque sororum, explicat [...]*

15.

Till Samuel Älf

Amplissime atque celeberrime Domine Professor.

Cum Westerviciae nullus sit, cujus censuræ scripta nostra submittere audeamus, benignissima tua permissione isthæc iudicio tuo, vir amplissime, opuscula humillime committere non subdubitavi.

Utrumque non minus stilo quam materie diversum est. Epitaphium 5
brevissimum quod adtinet, quemadmodum illud tibi facilius adprobari spero, sic neque ambigo, quin cantilenæ nostræ nuptialis, quæ levioris est et forte protervi argumenti, censor evadas rigidior. Cujus quidem materiæ deligendæ occasionem præbuit, cum biennium illud, quod jam ab ipso desponsationis initio intercessit, tum vel maxime permira illa viraginum 10
Westervicensium vita moresque, qui mihi quidem ita videntur molesti, ut spiritui meo poetico, maxime scilicet ad reprehendendum apto, temperare non potuerim, quin in tumentes hasce, nec tamen nisi stolarum causa sericarum æstimandas femellas, quodammodo inveheretur.

Quod nostras quidem res de cætero adtinet, non singulari cum fructu 15
heic me versari posse sentio, præsertim cum nulla subsit ratio, cur, fore ut Upsaliæ adeundæ cum discipulis una facultas detur, sperem.

Ego vero quam mihi indulgentissime commendaveris regulam et nunc servo et nunquam non memoria sum servaturus fidelissima: *Principibus placuisse viris non ultima laus est*. Cujus ego quidem memor non 20
abs re fore judicavi, ut circa auspicia ingredientis anni meam in reverendissimum *praesulem* pietatem carmine qualicumque submissee tester. Quod cum fit mihi polliceor tuas, vir celeberrime, qui unus facilem mihi pronumque aditum in tam prælustrem domum paraveris, interpretationes jejuno nostro et tantis fastigiis minus digno opusculo non defuturas. 25

Permansurus sum, summa animi veneratione

Amplissimi nominis tui

West. d. 26 Nov.
1763.

Cultor humillimus
Jac. Wallberg.

UUB, G 350 a.

5–6 *Epitaphium brevissimum* »På Prostinnan Grenzeliis grift d. 17 Sept. 1763»; se ovan s. 39

7 *cantilenæ nostræ nuptialis* »Vid Handelsman Herr Fults bröllopp i Westervik»; se ovan s. 40

19–20 *Principibus [...] laus est* Hor. *Ep.* I 17: 35

22 *praesulem* Petrus Filenius (1704–1780), professor i österländska språk och teologi i Åbo och Lund, från 1761 biskop i Linköping

16.

Till Anders Wallenberg [omkr. dec. 1763].

EPISTOLA AD FRATREM ANDR. WALLBERG

Nonne decent, Andre, diuturna silentia? Nonne
 Fraternal Musæ dedidicere loqui?
 Turpiter ignoro, seu vitæ vesceris aura,
 Sive tegaris humo: cur tua Musa silet?
 Me pudet atque piget nunc hoc: te provoco, frater, 5
 Fac ne plus cessent mutua colloquia.
 Hæc orat Jacob, hæc optat Marcus amandus:
 Carmine delecta lumina nostra tuo.
 Nec veniat Sueticis tua cincta Camena cothurnis
 Sed veniat, Pindo, quo solet ire, pede. 10
 Nempe ostende rosas, quas dat Latialis Apollo,
 Carpsisti Gothico quasque Helicone tibi.
 Hisce stude: pretium dat Phœbus grande laboris:
 Perfer, et hæc arbor tempore poma dabit.
 Hoc studeo: namque est studium perdulce bonumque, 15
 Et non me Musis pænitet hora data.
 Fac tibi concilies *Elfui*, mi frater, amorem,
 Hic aditus faciat *præsulis* inque domum.
 Principibus placuisse viris non ultima laus est,
 Flaccus ait: regulam mente reconde tua. 20
 Scilicet inspecta, gressu quam tendere metam
 Instituis, vadas et meliore via.
 Indiget auxiliis alienis pauper, et illi
 Fundabit procerum cuncta futura favor.
 Moribus hunc quæras, sis vita et veste decorus, 25

W 69: 4, 97–98.

Versmått: Elegiskt distikon.

Anders Wallenberg (Wallberg) (1747–1769), Jacobs helbror, död som student 1769.

3 *vitæ vesceris aura* Vergiliusreminiscens, *Aen.* I: 546–547: »si vescitur aura / Aetheria neque adhuc crudelibus umbris» (»Om han [...] ännu njuter av eternas / vindar, och ej sjunkit ner bland grymma skuggor», övers. I. Björkeson)

10 *Pindo* Pindos, berg i Grekland, symbol för skaldekonsten

18 *præsulis* se brev 15: 22

19 *Principibus placuisse viris* [...] se brev 15: 19–20

Sordes displiceant munditiæque placent.
 Nec didicisse sat est: noscamus vivere recte.
 Mens pura in puro corpore juncta valet.
 Turpe est incomti cum stant absque ordine crines,
 Vestes et faciem cum tegit atra lues. 30
 Cum longe emineant fœdati sordibus ungues,
 Per tunicas laceras membraque nuda patent.
 Semper habe voltus hilares: affabilis esto.
 Esto humilis: tumidus tempore turpe ruit.
 Interea cole rite artes, tum culmine Pindi 35
 Es rosa, *Wallbergi* nominis atque decus.

28 *Mens pura* [...] omskrivning av det kända »Mens sana in corpore sano» (En sund själ i en sund kropp; Juvenalis X: 356)

31 *Cum longe* [...] reminiscens från Ov. *Ars* I: 519: »et nihil emineant et sint sine sordibus ungues» (»Naglarna fria från smuts och ej alltför långa må vara»; övers. E. Janzon)

17.

Till Samuel Älf [1 jan. 1764].

Celeberrime Domine Professor.

Vultus ante tuos Camena nostra
 Se Sueco saliens tulit cothurno
 Nuper literulis datis novembri.
 In tædas mea nempe *Fultianas* 5
 Concinit lyra nuptiale carmen.
 Quod cum sit petulans, puellulisque
 Cum non dulce satis, tuum vovebam
 Mite iudicium, precorque supplex.
 At præsens jubet interim, patrone, 10
 Tempus ferre pias ad astra palmas
 Pro te, quem celebros faventioris
 Fortunæ caput et ducem benignum.
 Ergo Phœbus eat tibi faventi
 Stella opto novus, et molestiarum 15
 Ignarus nebulæ, thori sodali
 Cum clara peragas tuoque ocello,
 Parva filiola, dies quietos!
 Namque in te Gothici decus recumbit
 Parnassi, *patre* fulciete *magno* 20
 Robustis manibus, trahis tenebris
 Tu suadæ radios politioris,
 Musarum reparans amœnitates.
 Morumque est inamabilis fugata
 Pindo rusticitas ineptiæque, 25
 Nomini opprobrium vetus scholari.
 Hinc majore micat nitore Phœbus,
 Hinc plaudunt populi, suoque grandi
 Dignos discipulos vident magistro.

UUB, G 350 a; W 69: 4, 100–101, där med överskriften »Profesori clar: Sam: Elf d. 1 Jan. 1764» men utan underskrift.

Versmått: Versus hendecasyllabus, elvastaving.

5–6 *tædas [...] Fultianas [...] nuptiale carmen* »Vid Handelsman Herr Fults bröllopp i Westervik» (se ovan s. 40)

Hoc cernit, facies et innovatas 30
Westervik Gothicæ canit palæstræ.
Præsulis placidum subire limen
Nunc votis etiam Camena vovit.
At cernens genii imbecillitatem
Gressus continuit, silentioque 35
Famæ illustre decus pio veretur.
Celeberrimi nominis tui
Westervik Kal. Cultor humillimus
Jan: 1764. Jac. Wallberg.

18.

Till Jacob Lindblom.

Datum d. 12 Aprill 1764 i Wästervik.

Min käraste wän och Bror.

I dag feck jag ditt bref: i dag swarar jag. Innehållet deraf är detta: du har fått mitt bref: du aflägger din *ärebördiga* och *demödigsta* tacksägelse för de *elogier* jag tillägger dig (men liug intet i din egen pung). Du anförer orsakerna till ditt uteblifwande med swar, och slutar den med dessa ord: *Voila mes raisonsnes*. Häremot har jag intet att säga mer, än jag sätter der bredewid: *Voila le françois*. Ty att det är *vitium typographicum* må du intet komma med. Widare nämner du en hop *novitiers* namn med mera, som jag intet *estimerat* läsa, långt mindre skrifwa. Sluteligen, att jag må komma till *centrum*, *elegancen* och kiärnan af *episteln*, kan du intet komma ut med några infall i dag; men din *Musa modularer* sålunda:

Omnia jam hosto (eller hässko) *volvuntur tempore: vacca*

Antiquum servat nil nisi cauda locum.

Lallerie a part. Sådant är grundspråket: de sista ord *approberar* jag, om du i stället för *lalleri a part*, eller en del, sätter *lalleri totum quantum*. Först trodde jag du skrifwit detta *epigram* uti fäiset, efter du talar om kon och dess rumpa: men när jag tyckte det intet heller passade, böd jag till att sätta öfwer det, och feck det på detta wis:

Alt wältras utaf tidens slump;

Uti sitt gamla rum än sitter koens rump.

LSB, Br. 29:1

4 *ärebördiga* (ty. 'ehrerbietig') vördsamma (riktigare: 'är[e]bödig')

demödigsta (ty. 'demütig') ödmjukaste

5 *elogier* (av lat. 'elogium') titlar

liug intet i din egen pung ordspråkligt talesätt: 'Han ljuger i sin egen pung (ficka)', dvs. 'han ljuger på sig själv'

7 *Voila mes raisonsnes* här är mina skäl

8 *Voila le françois* ung, vilken franska!

8-9 *vitium typographicum* tryckfel

9 *novitiers* benämning på de yngsta studenterna

10 *estimerat* brytt mig om

14 *hässko* hätsko, av 'hätska', hätskhet

16 *Lallerie a part* skämt åsido

grundspråket här: utgångspunkten för min utläggning

17 *lalleri totum quantum* bara skämt [?]

18 *fäiset* (*fägset*, *fägset*) ladugården (fähuset)

Denna öfwersättelse tycktes mig wara för när efter orden, derföre föll det mig in, det måtte wara en *allegorie*. Jag tänkte hit och dit: men det rimmeligaste fant jag, om jag toge dig för *vacca*; ty man säger i ordspråk: *du är en ko*. Således blir *vacca cauda*, *Lindbloms* rumpa, som sitter i sitt gamla skick. Men sådant, *raisonnerade* jag vidare, har du kunnat predika för en Skraddaregesäll, som skall märka dig byxer, och intet för mig. Derföre då jag än mera *anatomiserade* denna *labyrinthiska* korumpa, föll jag på den skrupel, att du, eller din *Musa* åtminstone, måtte wara så *anatomiserad*, att intet mer, än *podex* wore i sitt wanliga skick, och jag derföre ej heller längre förundrade mig öfwer ett så skorfwigt *distichon*, slutandes min *meditation* ifölje deraf med *Virgilii* ord: *Monstrum horrendum, informe, ingens*.

Men hwad war det jag wille säga? Jo, jag will fråga, om ett så kärft bref, *ammelerat* med ett så *phantast* wers, bör komma frå *Upsala* eller frå en *Lindblom*? Det är, i min tancka, äfwen så *miserabelt in colloquio epistolari*, som att *in colloquio academico*, under *Eckerman*, munhuggas om de gamla *Romares* skor och toflor, om Mölnaredrängar m. m. Det är att *disputera de rebus omnibus et nonnullis aliis*. Förut har du intet skrifwit, nu skrifwer du så litet. Af bägge omständigheterna finner jag mig *incommoderad*, och mer af den sista; ty jag förlorar då både hufwudstol och ränta, hopp och förnögelse neml.

Dock kärleksklige *Jacob*, efter du har *incommoderat* mig med din ko,

6 märka dig ta mått till

7 *anatomiserade* dissekerade

9 *podex* bakdel, stjärt

10 *skorfwigt* uselt

11–12 *Monstrum horrendum [...] Verg. Aen. III: 658: »ett vanskapt, skrämmande monster»; övers. I. Björkeson*

14 *ammelerat* blandat

phantast stollig

15–16 *in colloquio epistolari* i brevväxling

16 *in colloquio academico* i akademiskt samtal

Eckerman P. Ekerman, se brev 13: 36

17 *de gamla Romares skor [...] m. m. traditionella exempel på akademiskt pedanteri; jfr t. ex. Dalin, »Dissertatio philosophico-historica, om et par gamla skor» (Witterhets-Arbeten IV, s. 434)*

18 *de rebus [...] aliis* syftar på en känd anekdot om Johan Ihre, som rådde en student att vända sig till Ekerman och be om en disputation över ämnet »om allting och litet till»

20 *incommoderad* besvärad

20–21 *hufwudstol* kapital som utlånas mot ränta

will jag betala dig med samma mynt. Min matmors ko, kallad Röllicka, har nyligen gort barnsöl. Omständigheterna äro följande:

I förrgår's natt, klåckan mellan 11 och 12 wart det i fåjset ett fasligt råmande och förskräckligt bölande, som först uppväckte den ena Pigan, *Lisa* benämd. Den token, som ännu intet fått Jon Blund ur ögonen, reste sig ur sängen, och efter det war en söndagsmorgon, trodde hon att folket gorde ottesången i Kyrkan. Hwarpå hon, efter att mårafisen war afbrunnen, gispade och sträckte sig. Bullret, som ännu *continuerade* i fågset, *obligerade* henne att gå ut; och knapt hade hon satt sin fot utför dörren, förrän hon med förskräckelse ryckte den tillbakars, 5 10

Improvisum aspris veluti, qui sentibus anguem

Pressit humi nitens — — — Dictante Virgilio.

skrikandes Opp, opp, tiufwar i fågset, Särta dö m. m. Resten af folket, som i sömnörslen hört tiufwar nämnas, frågade den ene, Hwar är min kortel? den andre, Ha de stulit mina skor?, den tredie, Är min särk till? Ty alla nätter har tiufwar warit å gånge här, så att min *Patron* är kommen i rörelse på Rådstugan, och Prästen på Prädikstoln i sådana *affaires*. 15

Armantur fures contra sacra atque profana.

Drängarna bracktes i harnesk för att rensa gården frå skålmarna, och som de intet dristade wäcka hosbond, stego de *doucement* in i mitt förmak och af *respect* för den sofwande *Magistern*, såsom de *titulera* mig, knappade med en yxhammar. Jag waknade och med halföpna ögon och mun frågade: *Quoi? Es tu mon valet de chambre? Parbleu! Maraut! Diable! Phantast! Sine me dormire. Sum tuus dominus, Scito hut kappsäck!* 20 25

8 *continuerade* fortsatte

9 *obligerade* tvingade

11–12 *Improvisum aspris [...] nitens* Verg. *Aen.* II: 379–380: »Likt en person som strövande fram bland taggiga busksnår / oväntat trampar en orm, och ryggar förskräckt»; övers. I. Björkeson

12 *Dictante Virgilio* enligt Vergilius

13 *Särta dö* folklig förvrängning av den medeltida eden 'wars hærta dödh'

14 *i sömnörslen* i yrvaket tillstånd

16 *å gånge* igång, i farten

Patron W:s principal i Västervik, rådmannen Johan Hanqvist; jfr ovan s. 44

19 *Armantur [...] profana* mot tjuvar rustar sig såväl andliga som världsliga makter

21 *doucement* tyst och stilla

23 *knappade* bultade

24–25 *Quoi [...] kappsäck!* Vad? Är du min kammartjänare? För tusan! Slyngel! Djävulen! Stolle! — —? Jag är din herre, vet hut din kappsäck!

Tiufwar! Tiufwar! Herr *Magister*, skrek Drängarna. Galgar! Galgar! swarade jag med en lika skarpsinnig *laconismo* — — — Hela vår *discours* war uppbyggelig och kunde bli ett *academiskt* ämne: men som det kan bli en hel Långfredagspredikan häraf, så will jag intet *fatigera* dig, *ben:* 5
Lector, med berättelse om, hur jag steg upp, med hwad *ceremonier* jag idrog mig *permissionerna*, hwad jag ifrades och swor m. m.; utan holla mig wid det *reela*, som kan *interessera* en läsare. *Summa summarum* jag *persuaderades* att gå med, allramäst af den *raison*, att om kor[n]ja gingo förlorade, finge jag dricka *théwatten* utan miölk. Ty såsom jag *studerar* *Philosophien*, och *Sapiens nihil frustra*, är mitt grundspråk, så gör jag 10
intet utan goda skäl, så att jag intet en gång släpper, med *permission*, en fiärt utan att förut grundigt *raisonnerat*, och är så *accurat*, att om elden wore i håret på mig, jag intet släcker den förrän efter en halftimas betänckande. Men till saken: jag spänste min *studentewärja* om lifwet, *marcherandes* ut med en *mine*, som intet kan beskrifwas, utan med *Virgiliü* 15
ord

— — — *Campo sese arduus infert etc.*

Föreställ dig nu *Troja* belägring. I mig *repränteras* en stält *Achilles*, med blottad värja i spetsen för sina *Grækiska* hieltar. Wi *approchera* till de ofantliga *murorum minas*, löpa storm och änteligen med nyckeln 20
eller vår murbräcka göra en ansenlig *breche*, som öppnade fästningen för de segrande. Wi blefwo, liksom *Grækerna*, mästars öfwer det *superba Pergama*, fast med den *difference*, att wi gorde det utan swek med mera hurtighet och mindre folk, jemwäl utan blodspillan och på mindre tid. Men det gick med oss, som med *Grækerna*, wi funno intet vår sökta 25
Helena. (Ty *Virgilius* liuger, liksom jag, att *Helena* war nånsin i *Troja*)

4 *fatigera* trötta

4–5 *ben[evole]* *Lector* benägne läsare

6 *permissionerna* byxorna
ifrades var upphetsad, upprörd

8 *persuaderades* övertalades

10 *Sapiens nihil frustra* den kunnige gör ingenting utan skäl
grundspråk valspråk

12 *grundigt* noggrant

14 *studentewärja* värjan var obligatorisk i studentens utrustning

17 *Campo sese arduus infert* Verg. *Aen.* IX: 53: »spränger djärvt han fram över fältet»; övers. I. Björkeson

19 *approchera* rycker fram

20 *murorum minas* murarnas tinnar

22–23 *superba Pergama* det övermodiga Pergamon (Troja)

24 *hurtighet* manhaftighet, tapperhet

Der war ingen tiuf. Wi hade då krigat fåfängt, äfwen så wäl som *Pelasgerma*; dock med den skilnad, att då de senare ödelade *Orientens* fasthet, ha wi wid vår *retirade* lämnat alt i sitt förra skick. Alla owälduga måste lämna mina *heroes preferencen*; och sätta lika så stor tro till denna be- 5
lägring, som *Trojæ*. Ty om du will söka sanning, swarar jag, att dessa bestormningar skett på en och samma tid... Nå tänck, hwad *ideer* man kan hitta på, när man börjar skrifwa! Detta hör intet till min betydande *historia*: derföre far jag fort. Jag sade wi woro redan inkomna i *Pergama* och funno alting fredligt, så att det behöfdes mera barnmorskor, än 10
wäpnade bussar. Neml. ett skönt stort flickebarn hade fått ut sitt hufwud och ena framfot, welandes krypa ur mörkret i dagsliuset, med ett ord gå ur wamma. Det *avancerade* i *canalen*, som man kunde tycka, efter *mathematisk* uträkning, 3 1/4 dels tum på fierndelstimme. *Calibern* eller mynningen växte grufligt, med mera, som kunde widlöftigt utföras och som jag också skall *continuera* härnäst, emedan det kan bli 15
ett *originalskrift*; ty, så nog mig är bekant, har än ingen skrifwit om en så nyttig *matiere*, och det är högeligen att beklaga, det än ingen har *ventilerat* på *Academia Carolina* en så *important* sak. Om någon af våra landsmän wille åtaga sig att utförat i en *disputation*, så skulle det wara mig en förmån, att få *communicera* dem hwad jag wet i samma ämne, 20
som så nylig warit åsyna wittne. Det kunde hedra sin uppläggare, äfwen så wäl, som *Universitetet*. Ty då större delen af våra nu framkommande *specimina academica* äro intet annat än oppkaggat och oppstufwat gammal surdeg, så kan detta, som jag nyss sade, *passera* för något nytt och *original*. Jag för min del kan intet finna något anstöteligt deri. Mån intet 25
denna *inscription*, *Disputatio de Puerperio Vaccarum*, kan *ballancera*

- 1–2 *Pelasgerma* här: grekerna
2 *ödelade Orientens fasthet* förintade Orientens fäste
3 *retirade* återtåg
4 *lämna [...] preferencen* sätta mina hjältar främst
8 *far jag fort* fortsätter jag
12 *gå ur wamma* (dial.) framfödas
17 *matiere* ämne
18 *Academia Carolina* Uppsala universitets huvudbyggnad till 1778
important viktig
20 *communicera* meddela
21 *uppläggare* författare (eg. den som befordrat till trycket)
23 *specimina academica* akademiska lärdomsprov
oppkaggat och oppstufwat lagrad och omstuvad (eg. lagd i kaggar och uppvärmd)
26 *de Puerperio Vaccarum* om kalvning

emot det nu brukeliga kram för *exempel: Dissertatio Acad. de Crepidis Romanorum, De Mensis et Dapibus apud Latinos etc.* Liksom intet wi skulle kunna lefwa och äta, utan att ha oss bekant, om Romarena hade gröt eller wälling om torsdagsqwällarna, om deras sko woro swarta eller hwita, trinta eller fyrkantiga och så vidare. Det är sådant att den gamla *Callin* i Linköping kunde grina åt. Om man utförde dylika *discourser* på Swänska, kunde man bättre skönja på, huru det skulle klinga i örat. Till denna *class* föres ock *De Servis Pistrinensibus*, äfwen så wäl, som då *Pr. Eckerman* låter *commentera* öfwer en enda *tropus* i *Rhetorica*, öfwer en *Latinsk glosa* m. m. Om sådana *Scribenter* kan man säga: 5

Si tacuisset, philosophus mansisset. Är det icke så? Ty de tyckas följa den bekanta Munkeregeln: *fac officium taliter, qualiter et sta bene cum domino priore.* De citera en hop *auctores*, som de knapt hört nämnas, och när de af sina *Præsidibus* få par tiog *Græska* och *Latinska* werser att slänga in så kan det bli en *dissertatio pro gradu* liksom jag har gort i denna föregående berättelse om Röllickas barnsäng. Att jag intet må lämna dig min K. B. *Jacobe* mitt i *historien*, will jag tillägga, att kon blef lyckeligen förlöster med ett wackert flickebarn. Och på det att liknelsen af *Trojanska* belägringen må också ha en *Helena*, blef, må du weta, den unga kalfwen kallad *Helena*. Barnet trifs redan ganska wäl och kunde strax taga pattarna. Jag, som war wittne wid dess *procreation*, fadder och Präst på en gång, såsom det eij feck något dop, swarar intet till dess Christendom, allena jag tar ut min skatt, som är hwar morgon *themiölk*, och gör således hwad våra Präster *ordinairt* göra. 15

Nunc tondere cupit, non pascere pastor ovile. 20

Nu wil jag hålla upp, emedan jag eij twiflar mitt ändamål är wunnit, 25

1 *kram* gottköpsvaror

1–2 *Dissertatio Acad. [...] apud Latinos etc.* Akademisk avhandling om romarnas sandaler, Om bord och måltider hos romarna osv.

6 *Callin* trol. Sven Collin (1703–1766), lektor i Linköping

7 *skönja på* komma underfund med

8 *De Servis Pistrinensibus* Om straffångar

9 *tropus* uttryck, »vändning»

11 *Si tacuisset [...] mansisset* Om han hade tigit, skulle han ha förblivit filosof (efter Boethius, *De consolatione philosophiæ* II: 7)

12–13 *fac officium [...] priore* sköt din syssla något så när och stå wäl hos herr priorn

14 *Præsidibus* dat. pl. av 'präses', här: ledare av akademisk disputation

15 *dissertatio pro gradu* gradualavhandling

21 *procreation* födelse

25 *Nunc tondere [...] ovile* hellre vill herden klippa sitt får än han för det på bete

som varit att göra dig *malcontent*. Har jag åter intet kunnat det, är jag ändå *satisfait*; ty jag *menagerar* intet två timmar, som jag redan fullt ut använt härfpå, för att roa dig med något. Jag tror ock att du härmed har waror nog för 6 Styfwer, hwilka du intet lærer spara för att *vice versa* ersätta min *depens*. Ämne må intet fattas, när du ser, att denna *kohistoria* är så lång, och än kunnat så utföras, att Herr *Pehr Asp* knapt förmår göra en längre Påskpredika. Jag känner Bror *Jacobbes*: han har så gott om infall, som *Chironii* wäggur om löss; men är som en Månglare: han säljer dem intet utan pengar och på en marknad, der de hos *pluraliteten* må winna pris. Det är en falsk skrupel, min Bror. Ty, utom det att sådan hushollning röger hos dig en frucktan för tillkommande fattigdom, är den mot ditt intresse i det afseende, att jag alltid wid alla tillfällen wet, att med *distinction* tala om din person,

Qui, natus pulcris, nil nisi pulcra petit. Ehuru jag tillstår jag intet borde nämna sådant för dig, fast det är en nödwändig *consequence* af en sådan wänskap, som wår. Hela min förnögelse består i att se din hand och det snart; ty *tarde velle, nolentis est.* Will du weta, hur jag will ha det, så swarar jag med *Horatii* ord, som jag börjat titta i,

Misce stultitiam consiliis brevem:

Dulce est desipere in loco. Neml. *utile et dulce.*

I går läste jag med mina gossar ur *Cornelio* på *Timoleons Vita*. Det brodermordet han gorde, kom mig, att *meditera* något derpå, efter *Cornelius* kallar det *praeclarissimum factum*. Läs igenom det och *communi-*

1 *malcontent* missnöjd

2 *satisfait* nöjd

menagerar intet snålar inte med

5 *depens* kostnad

6 *Pehr Asp* Petrus Asp (1733–1785), son till professorn och domprosten i Uppsala Matthias A., v. pastor vid Uppsala domkyrka 1763

8 *Chironii wäggur* syftningen oviss

9 *pluraliteten* flertalet

14 *Qui, natus [...] petit* den som, danad för det sköna, inte strävar efter annat än det sköna

17 *tarde [...] est* vilja sent är att icke vilja; lat. ordspråk

19–20 *Misce stultitiam [...] in loco* »blanda bör du en stunds dårskap i kloka råd. / Skönt är svärma i läglig tid.» (Hor. *Od.* IV 12: 27–28; övers. S. L. Sjöblom)

20 *utile et dulce* efter Hor. *Ars poet.* 343: »omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci», allas röster får den som förenar nytta med nöje

21 *ur Cornelio på Timoleons Vita* Cornelius Nepos' levnadsteckning över Timoleon i *Vitae excellentium imperatorum*

23 *praeclarissimum factum* en lysande bragd; i originaltexten står: »Hoc praeclarissimum ejus facinus» (kap. 1)

cera mig deröfwer din *moralska* betänckning, *philosophice nempe*. Efter papperet är alt, talar jag nu eij derom, men skall swara på ditt *raisonnement* utförligen. Det är mig ett oändligt nöge, att få *litteratas litteras*, som jag kan slippa att rifwa sönder till påstpapper.

Jag *recommenderar* mig således i ditt hierta och hierna på en gång, 5
und verharre

Dein aufrichtigster *In der Welt*.

1 *philosophice nempe* naturligtvis på ett filosofiskt sätt

3 *litteratas litteras* lärda brev

19.

Till Jacob Lindblom [våren 1764].

Min käraste Bror.

Ingen ting kunde mer förnöga mig, än ditt bref. Dina tankar om mitt äro sådana, som de böra. Ditt *epigramm* är mig ännu obegripeligt; men som jag intet will använda någon vidare möda, att förklarar, så medger jag, dock utan samtycke och öfwertygelse, att *nil nisi cauda vacca tenet locum fixum*. Det har redan kostat mig mer möda, än en bok i *Virgilio*. Jag lemnar det sitt tillbörliga beröm; ty just dermed att det är oförståeligt, tror jag att det är grundigt och *à la modiskt*. 5

Continuation af *kohistorien* håller jag onödig, emedan den intet wann burskap *inter disputationes academicas*. Jag förmodade sådant afslag, aldenstund det är *grande mode*, att wara *lynx foris* och *talpa domi*. Och jag twiflar intet, att, om det warit en *Romersk* ko, hwar en omständighet hade blifwit *specialiter ventilerat*. Imedlertid skall jag *sub fide silentii notificera* dig, att *coitus* skedde på en Böndag emellan *contrahenterna*. Men kära du, lätt ingen Soknepräst wetat: ty då kunna de fattiga *amanter* bereda sig på bannlysning, åtminstone körkoplickt. Fadren war en 4 års tiur, wid namn *Coridius*. Om det skall skrifwas med c eller k lemnar jag *grammatici* att afgöra. Der war wäl en stor oxe närwarande, som brann af kärlighet till samma qwiga, eller kwiga, såsom språkets *purister* wilja ha; men *Coridius* dref sin *rival* på flyckten, och oxen sprang så att sol och måne syntes under fötterna på honom. Det sades wäl att M^{sr} *Coridius* warit framme förr på sin *concube*; men denna gång mente man det tog rätt för hand. Orsakerna må *Physici* weta. Detta är början af *historien*, det må ock wara slutet. Jag will bara fråga dig nu, om det är möjligt, att korumpan kunde hålla *locum fixum* wid dessa omständigheter? 20 25

LSB, Br. 29:1

5–6 *nil nisi [...] fixum* se brev 18: 15

8 *grundigt* wäl grundat

10 *inter disputationes academicas* bland akademiska disputationer

11 *grande mode* högsta mode

lynx foris och *talpa domi* lodjur borta och mullvad hemma, dvs. vara skarpsynt för andras fel och blind för egna; lat. ordspråk

13 *sub fide silentii* under tystnadsplikt

16 *körkoplickt* kyrkligt straff

22–23 *tog rätt för hand* tog skruv

23 *Physici* läkarna

25 *locum fixum* se brev 18: 15

För din betänckning öfwer *Timoleons* brodermord tackar jag; men skulle önskat, att du talt mindre i det förra, och mer i detta senare. Jag ser imedlertid dina tanckar, som jag hoppas du wid nogare *examen* lärer ändra. Ty jag kan se, att du intet haft tid, att med *attention* genomläsa *historien*, och *meditera*. Jag har wäl tänckt på denna saken, men blott 5 lösligen, hwilket jag nu will ha det nöget, att *communicera*.

Du håller med *Cornelius*, att det war *facinus præclarissimum*; men jag *soutenerar contrarium*. Du säger: Mig tyckes det är en gerning, som kan både af hedning och *Christen approberas*, och på ett annat ställe: Jag tycker att detta kan af en hedning gillas; men aldrig af en *Christen*. 10 Dessa twänne *expressioner* förekomma wäl såsom *contradictoriæ*; men af hela *contexten* kan jag finna att du försvarar gerningen, såsom dygdig. Jag skall derföre *examinera* dina *argumenter*.

Det första skäl är detta: emedan *Timophanes* hade på olagligt sätt inkräckt riksstyrelsen och betagit dem deras frihet, gorde *Timoleon* rätt, 15 när han, för det allmännas wälfärd, mördade sin bror.

Jag medger, att *Timophanes* med wäld hade satt sig fast på *thronen* och anmastat *souverainitet*. Men dermed *autoriseras* intet *Timoleons* mord. *Timophanes* hade regeringen i händer, måste således haft sina undersåtars trohets ed, fast aftwungen af en del. Ty hans *partie* war stort. 20 Han war således *Corinthernas* wärkliga Öfwerhet och i följe deraf *Timoleons*. Nu kommer *in quæstione*, om man har lof att sätta sig opp mot Öfwerheten, antingen han är ond eller god. Jag menar, att *Moralisterna* äro eniga i denna sats: *Debemus obtemperare regi, etiam malo*. Jag har intet läst något häri; men jag tycker den stöder sig på Skriften och på 25 förnuftets lius. Ingen Öfwerhet, utan af Gud. Den som sätter sig mot den, sätter sig mot Guds skickelse, är bekant af *Paulo*. Det samma är begripligt för en *Philosopho*, när han wet, att, *Fortuna regit omnia*, är en falsk *thes*, och att det ges en mackt, som i sin wishet styrer både stort och smått. Så att mig tyckes, att Regentens mildhet bör anses, som en 30 belöning frå Gud och dess tyrani, såsom ett straff: hwaraf fölger, att den

7 *facinus præclarissimum* se brev 18: 23

8 *soutenerar contrarium* förfäktar motsatta meningen (term från disputationsslatinet)

9 *approberas* gillas

11 *contradictoriæ* motsägelser

18 *anmastat souverainitet* tillvällat sig makten

22 *in quæstione* i fråga

24 *Debemus [...] malo* vi bör lyda konungen, även om han är ond

28 *Fortuna regit omnia* lyckan (el. slumpen) styr allt

som sätter sig emot en ond Öfwerhet, will i sin förmätenhet ta riset ur handen på den Alsmäcktige.

Nu kan du göra den *instance*: detta kan begripas af en *Christen* och en *Philosopho*; men därför intet wara *Timoleon* bekant. Dertill swarar jag, att, utom det man kan tro att han wetat det, emedan han lefde i en lärd värld, hwars *Philosophi*, bland hwilka *Socrates*, trodde Gudarnas styrsel i alt; dessutom, säger jag, så står hos *Cornelium* uttryckeligen: *Timoleon nihil sine numine deorum geri putabat*. Han satte sig ju då wetandes och wiljandes mot deras wilja, hwilka han trodde göra och kunna göra alting. Detta ger oss en slätt *idée* om hans, annars *devota* Gudstienst, så att han blir en skrymtare. Härmed blir du öfwertygad om, kan hända, först att man intet bör *revoltera* mot sin Konung eller Regering, fastän ond, och dernäst, att *Timoleon* wetat sig begå en missgering och gordet ändå. Mån då det är *præclarissimum factum*?

Widare: du *autoriserar Timoleons* mord, därför att hans bror med hårdhet och grymhet handterade sina undersåtare. Men det skall bewisas. Jag för min del finner intet grymt i honom, utom inkräcktningen, hwilken ock kunnat ske utan grymhet. Twärt om, man har ordsak, att sluta, det *Timophanis souveraina* regemente blifwit *Republiquen* en lycka. Ty det stod till i *Corintho*, som i de öfriga *Græska* städer, att, som *Demosthenes* sielf säger, *ni fallor, stultorum decreta, sapientes expedient*. Eller hwad dårar och narrar besluta måste wisa män i werksätta. Deras kärlek till frihet war missbrukt och deras sielfswäld omåttligt, grundat på de största herrars undergång. Så att *Phocion*, då han leddes till stupstücken, sade rätt: *Patior indigna, non inopinata; hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt*. Månne intet *Timophanes* såg detta? Gorde han intet rätt, då han ändrade den? Du torde wäl säga att ofta stora saker äro förrättade under sådant pöbelregemente. Det är sant; men jag tillskrifwer anföraren det. *Athenienserna* för *exempel*, då en *Themistocles* stod i spetsen, höllo stängen mot hela *Asiens* magt med en

3 *instance* invändning

8 *Timoleon [...] putabat* T. ansåg att ingenting skedde utan gudarnas wilja

14 *præclarissimum factum* lysande bragd

19 *Republiquen* staten

21–22 *ni fallor [...] expedient* om jag inte tar fel, de visa må utföra dårarnas påbud (W. tar fel, yttrandet har inte fällts av Demosthenes)

24 *Phocion* syftar på Cornelius Nepos' levnadsteckning över denne, som omedelbart föregår den över Timoleon

25–26 *Patior indigna [...] habuerunt* jag lider oförskyllt men icke oväntat, ty ett sådant slut har de flesta berömda män fått (fritt återgivet efter kap. 4)

hand full folk; men under en *Pisander*, och det på samma tider, drifwas de, som får, af några swultna *Lacedæmonier*, och bringas under oket. Man har allenast att genomläsa *Græska historien* för att bli öfvertygad om, att de små *Republiques* aldrig woro mächtigare, än då de kommo under Enwälde. Nu kommer jag frå saken. Jag wille säga: din talan äger ingen grund, då du kallar hans regemente grymt: men tvärtom, att *Timophanes* kunnat göra *Republiquen* säll, hwars regeringsform behöfde en dylik *reformation*. *Timoleon* war alt för stor *Politicus*, att intet se detta. Och när han såg det, gorde han då en *præcl. facinus*? Hwad war då hiulet, som dref *Timoleon* till en så hisklig *execution*? Månne Fäderslandets frihet och försvar? Nej; detta *bon mot* war blott ett skiul för missgerningen. Äregirighet och regeringssiuka war den rätta källan. Jag har ingen *historia* om honom utom *Cornelius*; men läs den med flit, så ska du finna att detta war hans hufwudpassion.

Der står: *Timoleon particeps regni esse poterat*; men det äplet war för litet för honom. Widare: han kallas af *Sicilierna* till hielp, och fördref *Dionysium*: men han betingade sig ansenligt *pro labore*, neml. *possession* af de intagna länder. Den fångna *Dionysium* behöll han wid lif: men hwarföre? Jo, *Cornelius* säger, *ut non solum auribus acciperetur, sed et oculis cerneretur, quem et ex quanto regno ad quam fortunam detrusisset*. Detta skulle ha namn af *clementia*; men i alt wisas en omätlig äregirighet och regerings lystnad. *Cornelius* tillägger honom wäl mycken *moderation* och något *Philosophiskt*: han säger ock att han afsade sig regeringen och lefde till slut såsom *privat*; men deraf följer intet annat, än att denna hans hufwudbegärelse rasat ut med åldren, liksom ur en siudande gryta, ty *omnia lenit vetustas*, eller som *Ovidius* exprimerar sig:

*Tempore difficiles veniunt ad aratra juvenci,
Tempore lenta pati fræna docentur equi.*

1 under en *Pisander* W. tar åter fel; P. var en spartansk fältherre som blev slagen av athenarna under Conon (C. Nepos' levnadsteckning över Conon, kap. 4)

15 *Timoleon [...] poterat* T. hade kunnat ta del i regeringen

17 *pro labore* för sitt arbete

19–21 *ut non solum [...] detrusisset* för att man inte bara skulle förnimma med öronen utan också märka med ögonen, vilken man han hade störtat från en så stor makt i en sådan belägenhet

21 *clementia* mildhet

26 *omnia lenit vetustas* tiden mildrar allt
exprimerar uttrycker

27–28 *Tempore difficiles [...] equi* »Oxen med tiden sig lär tålmodigt att gå under oket, / tiden den stoltaste häst vänjer vid tygel och töm» (Ov. *Ars amat.* I: 471–472; övers. E. Janzon)

Man kan säga, att han intet förr wände ryggen åt världen, än världen wände ryggen åt honom. Då neml. ålderdomen höll honom tygel i munnen. *Alexander* och *Cæsar*, de äregirigaste bland människor, kunde ock warit nögda, att aflägga spiran, om de fått lefwa till 60 a 70 år. Håller du än med *Timoleon*? 5

Den tredie *raison*, hwarmed du bestyrker din och *Cornelii* sats, är, *tua permissione*, löglig. Den är den: *Timoleon* wille engång intet se, långt mindre söla sina händer i sin broders blod.

Mins du intet, kära Broder, att en gammel märr dog för Prostfar *Lidén* häromåret. Hade det warit någon *merit* det, att Herr Prosten med egna händer intet flådde skinnen af henne? Liknelsen är så wäl träffad, att jag intet behöfwer lägga *sans comparaison* till. Tror du, att *Timoleons ambition* war intet alt för stor till ett så nedrigt handtwärk, då han i samma *moment* skulle bläncka med *sceptret*? Hur skulle det passat, att han *paraderat* med *Bödelyxan* i den ena och *regalierna* i den andra handen? Man har *exempel*, att en *Poët* blifwit Kung i *Dannmark* och en *Hiulmakare* i *Polen*, men här skulle blifwit ett än besynnerligare, då en *Bödel* blifwit Kung, för den som slog halsen af en Kung. Förtörnas intet, att jag *outrerar* så högt din sak. Men nämn aldrig mer, såsom en *merit*, att *Timoleon* intet sölade sina fingrar i brodrens blod. 10 15 20

Bättre hade du berömt honom, om du sade, att han gret öfwer sin bror; men wet du det war en *crocodils* gråt, som intet betydde annat, än *incidit in casses præda petita meos*.

Jag lägger ännu till, att *Timoleon* wärkstälte sitt mord med förräderi, genom *haruspicem* eller en Präst. Detta wisar, han hade ingen tillit till sin rättfärdiga sak: ty om så warit, hade han gått uppenbara till werks. Jag misstäncker derföre, om hans *revolte* nånsin skedde med folkets allmänna *approbation*. Ty att de sedermera antogo honom till sitt hufwud, skedde mer af förnödenhet, än willighet. 25

7 *tua permissione* med förlov sagt

9–10 *Prostfar Lidén* se brev 5: 7

12 *sans comparaison* utan jämförelse

14 *sceptret* spiran

16–17 *en Poët [...] i Polen* syftar på Hjarne, som enl. Saxo blev kung i Danmark för en gravskrift öfver Frode, och Piast, grundare av piasternas dynasti, som skall ha varit bonde el. hjulmakare innan han valdes till kung

19 *outrerar* hårdrar

23 *incidit [...] meos* »Bytet, som fånga jag sökt, fallit till sist i mitt garn!» (Ov. *Ars amat.* II: 2; övers. E. Janzon)

25 *haruspicem* offerpräst, teckentydare

29 *förnödenhet* behov

Du tillstår wäl att det war nog hårdt gort, emedan lindrigare *moiens* kunnat gifwas, för *ex.* om han insatt honom i fångsel. Men det hade warit en missgerning lika fult, fast mindre grym, efter utseende. Natu- 5
rens röst talar emot *Timoleon* och gör honom till en man, utan samwete, utan *Relligion*. Att mörda en bror, som aldrig gort honom illa, att med förräderi af äregirighet beröfwa sin Öfwerhet lifwet, hwilken han swur-
rit tro, att bedröfwa en mor, att *deshonorera* sin slägt, att upwäcka *revo-*
lutioner, är det en god *character*? Är det en dygd? Jag undrar ej att hans
mor icke kunde tåla honom. Jag håller med dem, som kalla honom en
samwetslös brodermördare. Och jag finner ingen ting berömligt, som 10
kan tilläggas honom i detta fallet, om intet en wiss *heroismus*, att han
neml. intet hängde opp sig sielf efter denna *præclarissimum facinus*. Och
hans *pietet* måtte suttit i magen, och intet i hiertat, efter den satt så löst,
att den utan twifwel måtte följt *excrementerna* ut.

Du lärer wäl tycka nu ock, att jag *plaiderar* om en lort ifrå *Lybeck*, 15
som det wore en *diamant* ifrå *Japan*, såsom du sist *reprocherade* mig.
Det kan du säga, efter det hela din *thes* kunnat *refuteras* i fyra rader.
Men för din *honneur* skull har jag warit widlöftig: ty nu kan man inbilla
sig, att du knutit så knortiga knutar för mig, att jag med mindre möda
och ord har ej kunnat utreda mig. I korthet kan man göra en *syllogis-* 20
mus deraf sålunda:

Att störta sin Öfwerhet, strider mot Revelation och förnuftet.	}	<i>Ergo</i>
Att mörda en bror, förtörna föräldrar och slägt, är onaturligt.		
Skrymteri, äregirighet, upror, förräderi, är riksfördärligt.		

Du lärer förundra dig öfwer, att jag just uti *Cornelii* och dina *eloger* 25
öfwer *Timoleon* utletar dylika *characterer*. Men sådant kan man finna
wid en skönsam *examen*.

Om du påstår, att du *approberar* gerningen hos en hedning men ej
hos en *Christen*, så swarar jag, att hwad som är dygd, i sielfwa werket,

- 1 *moiens* medel
- 7 *deshonorera* vanhedra
- 12 *præclarissimum facinus* utomordentliga illdåd
- 13 *pietet* fromhet
- 16 *reprocherade* förebräde
- 17 *refuteras* vederläggas
- 19 *knortiga* besvärliga
- 27 *skönsam* noggrann

är *immutabelt*, så att dygd är dygd, om den sker wid norr eller söderpol. Härom kan du yttra dig widlöftigare härnäst.

Nu will jag lämna et litet rum för annat. Ditt omtalta *epitaphium* kan du meddela mig.

Du begär, käre Broder, att jag skall dömma om de stora *Monarcher* 5
Alexander och *Cæsar*. Du menar du wäl kan *decidera*, hwilken af dem
bör tillägnas *palمام*; men begär derförinnan min betänckning. Hade
en annan, än du begärt ett sådant *judicium* af mig, skulle jag trott det
warit en blott *chicane*. *Hollberg* blef en gång åtspord om sitt omdöme
emellan twänne stora *heroes*, jag menar det war *Alexander* och *Cæsar*. 10
Han swarade först, *moquera* Er intet öfwer mig; men efter att samma
fråga flera gånger war *itererad*, sade han: Jo, *Homerus* och *Virgilius*
woro 2 stora *Poeter*, *Socrates* och *Plato*, namnkunniga *Philosopher*. Så
du ser, att han war *modest*, och hade för ögat *Apellis* ord till Skomakarn:
Sutor, ne ultra crepidam. 15

När nu *Hollberg*, som war *Professor* och dessutom hade, såsom *Offi-*
cier, warit inrullerad wid Norska Regementet, intet wågade sig, att
döma om dem, huru mycket mindre wilja och böra ett par *Studenter*
om ett par tunnor glosers wärde, dömma om de förunderligaste män i
werlden. Dock om du swär på, att du intet talar om det för någon, skall 20
jag i korthet så nog papperet räcker, fullgöra din åstundan: i annat fall
stryker jag en strek öfwer alt ihop.

Plutarchus menar jag sammanparar dessa bägge hiältar. Och jag ger
ingendera *palمام*. Ty efter den *idée* jag har om dem, anser jag dem för
lika. Bägge woro raska, genombarkade kroppar. Bägge woro lärda. Hos 25
bägge framlyste på wissa *intervalla* stora dygder; som hos bägge för-
qwafdes af den härskande hufwud*passion*, äregirigheten. Bägge woro de
största *Generaler*. Bägge de hurtigaste Soldater. Bägge förderfwades af
beständig medgång. Bägge hade warit de dygdigaste, om de warit olycke-
liga. Bägges glans förswan, som en wädersol. Bägge dog wäldsamligen. 30

1 *immutabelt* oföränderligt

7 *palمام* (seger)palmen

8 *judicium* dom, avgörande

11 *moquera* [...] mig gör inte narr av mig

12 *itererad* upprepad

15 *Sutor* [...] *crepidam* skomakare, bliv vid din läst

23 *Plutarchus* [...] hela sista stycket i brevet bygger på Holbergs 221:a epistel, en jämförelse mellan Alexander och Karl XII

30 *wädersol* halofenomen

Bägge hade varit en *pest* för det mänskliga kön. Ingendera kan kallas *heros*. Och om den lärdom är sann, att siälens *inclinationer* förblifwa efter döden, tyckes mig se dem bägge gå om kring på de underjordiska fält med stora slagtareknifwar. Se der har du min mening *sub fide silentii*. Om jag äntl. skulle beqwäma mig till någondera sidan, så wore det till *Cæsars*. 5

Jac. Wallberg.

10

15

20

25

30

35

1 *det mänskliga kön* människosläktet, danism efter Holberg

2 *lärdom* lära

20.

Till Samuel Älf.

IN NATALES d. 14 JUL. 1764.

Celeberrime Domine Professor.

En venit ille tuus consueto tempore vates,	
Et solitum pangit cognita chorda sonum.	
Natales grator, redeant sine fine benigni!	
Musarum tecum stent bene deliciæ!	5
Firmet opus <i>Præsul</i> : sic fecit magnus AminthOR,	
Qui tulerat Muis aurea sêcla Gothis.	
Sic forte implentur mea spes et vota futuri	
Ævi, nec pigeat versibus hora data.	
	Celeberrimi nominis tui 10
Vituperanda festinatione	Cultor humillimus
d. 11 Julii 1764.	Jac. Wallberg.

UUB, G 350 a.

Versmått: Elegiskt distikon.

6 *Præsul* se brev 15: 22

AminthOR pseudonym för biskopen Andreas Olavi Rhyzelius (1677–1761), då han framträdde som tillfällespoet

21.

Till Samuel Älf.

Högädle Herr Professor.

Den 14 Julii hade jag den äran, att genom Påsten inställa mitt *carmen natalitium*, bättre ment, än utfört. Jag bör intet twifla, att den blef ansedd med gynnande ögon, äfwen så wäl, som jag hoppas detta blir, hwarom jag i ödmuikhet ärnar anhålla.

5

Min *Patrons genereusité* har gifwit mig hopp om *Academien*. Och som jag än icke *resolverat* mig till något annat, än *Litteraturn*, har jag trott mig böra tänka på något *specimen academicum*. Jag känner min swaghet, och alt hwad jag kan komma ut med, är intet annat, än *puerile*. Men mina wilkor ha satt mig i det tillstånd, att jag måste passa på läglig och intet tillbörlig tid. Fördenskull när jag nästa år kommer, *Deo volente*, till *Upsala*, will jag fullfölja denna föresats. Och för samma ordsak skull anhåller jag nu, att Herr *Professorn* täktes ge anwisning på några ämnen, som kunde passa efter mina små *studier* och mitt lilla *genie*. Hwilket slags Wettenskap jag bör wälja ut, kan jag sielf icke säga: mina wänner ha dock sagt mig, att *Poesie* lyckas bäst för mig. Herr *Professorn* känner mina *dotes*, och torde intet låta den mödan falla tung, att meddela mig sina tankar derom. Något hörande till *Poesien* tycker jag mig ha lust för. Om jag finge sådant till ämne, kunde jag nu förut wid lediga stunder roa mig dermed och wid läsning *annotera*, hwad jag trodde tiena dertill. Jag har en bror i *Upsala*, som täncker nyttia sin tid, för att få göra ett försök i *Theologiska* saker under *Profes. Wallerio*. Honom will jag följa.

10

15

20

Men för alt önskar jag mig i mina steg på *Parnassen* wår store Biskops

UUB, G 350 f.

2–3 *carmen natalitium* födelsedagsdikt

6 *Min Patrons* se ovan s. 44

7 *resolverat mig till* beslutat mig för

8 *specimen academicum* akademiskt ämne

9 *puerile* barnsligt

11–12 *Deo volente* om Gud vill

17 *dotes* begåvning

22 *Wallerio* Nils Wallerius (1706–1764), logices et metaphysices professor i Uppsala

24 *för alt framför allt*

wår store Biskops se brev 15: 22

protection och Herr *Professorns grace*, som öppnar mig väg till det förra, och är *fundamentum spei futurae*. Gud gifwe! *Poesien* samma trefnad under hans hägn, som under den store företrädarens, hwilket Göthiska *Muser* alltid böra hogkomma, såsom en *tempus aureum*.

Jag framhärdat
Högädle Herr *Professorns*

5

Westervik. d. 4 Aug.
1764.

Ödmiukaste tienare
Jacob Wallberg.

1 *grace* nåd, ynnest

2 *fundamentum spei futurae* grunden för mina framtidsförhoppningar

3 *den store företrädarens* se brev 20: 6

4 *tempus aureum* gyllene tidsålder

22.

Till Jacob Lindblom [nov. 1764].

Högtärade käraste Bror.

Ditt bref frå *Riga* har jag fått. Jag kan intet annat, än *gratulera* dig ditt ödes *conjuncturer*, under det jag här i Smålansgränsen får deltaga uti dina nögen i Lifland med den angenämaste känning. Dina sakers sammanhang har wärkeligen warit mig ett ämne till eftertancka. Jag dömer om dig efter den erfarenhet jag äger af mig sielf: och jag håller den domen pålitelig, i anseende till wår likhet i täncksätt, ålder, *temperament* och bögelser med mera. Ett eldigt hufwud trifwes eij innom *flegmatiska* rāmärken, och en ung nyfikenhet åstundar alltid nya föremål. Bloden *circulerar* sällan jämt uti ungdomens ådror, och den tycks icke wara af samma *ingredientier*, som de andra åldrars, utan snarare af en *materia*, som närmer sig till qwicksilfwer. En adertonårig fot will eij gå rätt fram efter en *linea* och ett snille *supra mediocritatem* syslesättes icke på ett ställe. Således tror jag, att en annan af mindre hurtighet, än du, icke kunnat *resolvera* sig, att så snart resa utom *Suenska* gränsen i en ålder, då du eij fått skäggh på hakan. Ditt wal är *honett*, och grundar sig på en ädel wettgirighet, långtan efter större erfarenhet och en artig smak för nytt. Ty jag kan intet annat föreställa mig, än, att din hog leker på, att få se dig omkring uti främmande orter och biwista någon *Academie* därute, såsom *Dorpt*, eller, *peut etre*, det präcktiga *Pettersborg*. Derpå bör ditt bemödande gå ut, och sådan förmån bör man wänta sig af ett ädelmodigt Herrskap. Och om jag känner dig rätt, så äger du de *qualiteter* och *insinuationsgäfwor*, som ofelbart kunna *recommendera* dig, jemwäl till mera. Dina *manerer*, dina *talens charmera*, och din *exterieur*, när konsten och snyggheten litet hjälper till, kan wända folks ögon på dig. Ditt lifliga, ditt eldfängda *humeur* har upväckt hos mig högacktning, och min wänskap för dig gör, att jag ser sådant med största för-

LSB, Br. 29:1.

Adressen lyder: à *Monsieur Monsieur l'Etudiant Jacques Lindblom. à Riga*. Anteckning på brevet: *Ankom d. 23 Nov. 1764*.

4 *känning* känsla

13 *supra mediocritatem* över medelmåttan

14 *hurtighet* här: intellektuell rörlighet

17 *artig* tilltalande

23 *insinuationsgäfwor* förmåga att göra dig omtyckt

nögelse, jemte det jag altid räknar för en ära, att få *emulera* med dig. Gud gifwe dig lycka, k. Bror; och beware dig frå frestelser, som merendels göra oss så mycket bryderi på flerahanda sätt i dessa förargerliga heta år. Det händer de unga något hwar a[tt] bli *attaquerad af passioner*, men det händer blott de bästa, att öfwerwinna dem. Du må tro, k. Bror, att ungdoms yrhet och dårskaper sätta mig ofta i knipet och bestorma det lilla bröstwärn jag kan ha af *Relligion* och *Moral*. Och det gör mig ett otroligt stöd, att då och då ha någon förnuftig upmuntran af en god wän. Ty *souvent les passions renversent la cervelle*. Men jag får intet tala mer i detta oppbyggeliga ämne, utan går närmare till ditt brefs beswarande. 5 10

Twisten om *Timoleons* brodermord lämnar jag, efter det torde wara afgort, att det bör fördömmas. Du *criticerar* min utlåtelse, när jag till *Socratis* berömelse säger, att dess namn blir odödligt [på] hieltelistan, fast *Cæsars* och *Alexanders* utstrykas, med den tillwitelsen, att *Socratis* hieltebragder kunnat bestå uti att dräpa en lus m. m. Men käre besinna, jag har rätten på min sida. Ty om du får läsa hans *historia*, kan du få se, att han wisat prof af den oförskräktaste Soldat, när han tiente wid werkelig *Milice*. Och detta är det minsta, hwarför jag kallar honom *heros*. Han hade ett krig, som är det swåraste och tillika *reputerligaste*, att nemligen strida mot sin egen och andra människors dårskaper och otyglade begärelser. Ty till att med heder gå ur sådana *batailler*, det utmärker en rättskaffens *heroismus*, som intet består uti, att förstöra många *millioner* folk och ödelägga jorden, liksom en *Cæsar* och *Alexander*, hwilka imedlertid woro trälar under sina oförnuftiga *passioner*: ty det heter, som en Fransk *Poet* säger: 15 20 25

O! quelques vains lauriers qui promette la guerre:

On peut etre heros sans ravager la terre.

Wår *dispute* om *Virgilius* och *Ovidius* will jag ej nämna efter du *deciderat* tillika med mig i *faveur* af *Ovidio*.

Hwad wår *correspondance* beträffar, så märker jag den lærer bli något indragen, så att jag blott en och annan gång får wänta ditt bref. Imedlertid när du skrifwer, kan du intet wälja behagligare *matiere*, än att fågna 30

1 *emulera* tävla

3 *förargerliga* ung. som lätt leder till förförelse

6 i *knipet* i knipa, i swårigheter

8–9 *souvent [...] la cervelle* ofta gör mig begären yr i huvudet

26–27 *O! quelques vains lauriers [...] la terre* Ack vilka fåfängliga lagrar som kriget utlovar: / Man kan vara hjälte utan att förhärja jorden (Boileau, *Ep.* I: 93–94)

32 *matiere* ämne

mig med beskrifning öfwer folket i Lifland, deras språk, *difference* i
Relligionsmål, allmännaste näringar, deras städer, bygningar och sielfwa
 orten. Dernäst om dina *affaires*. Jag skulle önska, att du hölle dig styft,
 och fölgde tidens *mode* med hårdnackenhets, efter det *recommenderar*
 wärkligen, och ej heller strider mot sund *Philosophie*. Men tycker du ej 5
 det wore artigare få bo i någon stad derute, ty landsbygden är hwarken
 rolig eller oppbyggelig. Lätt mig weta wilkorena wid *condition* med
 mera. Jag får komma med mina *disciplar* nästa år till *Academien*. Annars
 har jag roligt nog här i staden, och är nögd med mitt *Patronfolk*. Men en
 besynnerlig *raptus* är mig åkommen, att komma ut, just ur landet, och 10
 resa något omkring, och om intet *impossibilitet* låge mig i wägen, grepe
 jag mig an. Ytterst, k. Bror, kommer du öfwer några små *Poetiska* artig-
 heter och infall, så skicka mig dem. Det roar mig otroligt och jag har
 budit mina *correspondanter* något hwar skicka mig sådant. Destomer
 väntar jag af dig, såsom kännare och på en ny ort. För s[må] *raisoner* 15
 dem jag ej nämner börjar jag kalla mig [*Wal*]enberg etc. Jag är, min kä-
 raste wän,

Din uppricktigste Jac. Wallen[berg].

1–2 *i Relligionsmål* i religiösa frågor

3 *hölle dig styft* stod på dig

12 *Ytterst* till slut

12–13 *Poetiska artigheter och infall* kvicka och fyndiga poesier

15 *s[må]* läsningen osäker, då ett stycke är bortrivet; mer än två bokstäver kan inte gärna saknas

23.

Till Samuel Älf.

Högädle Herr *Professor*.

Efter en lång tid har jag åter äran, att nu inställa mig för Herr *Professorns* ögon. Jag skulle ursäkta, att jag så länge varit ute, om det intet wore att erkänna sitt brott, och om jag intet hade så stora prof af Herr *Professorns* ynnest. Det är mig då nog, att ödmiukast intyga, det hiertat 5
deri har ingen del, och att minnet af Herr *Professorns* wälgerningar, såsom det är en odödlig själs egenskap, skall ock blifwa ewigt.

Härnäst får jag äran ödmiukast ge tillkänna, att jag nu är ankommen till *Upsala* med de små *Hanquistarna*, och mår nögt och wäl. Jag är nu i mitt *element*, och min lilla *Musa* har anledning, att hoppas någon we- 10
derqweckelse, efter en tämmeligen lång *feria*.

Julhelgen tillbrakte jag i *Stockholm* der jag innan min afresa hade den äran, att tala med Herr Biskoppen, så wäl, som Domprosten *Möller*. Herr *Professorn* har förr tåkts tillstyrka mig, att söka *Stipendium Col- 15*
lectaneum. Nu erfår jag, huru wäl det skulle komma till pass. Gud gifwe det wore någon ledighet, och jag kunde winna något kraftigt förespråk wid *Consistorium*.

Hwad mina *academiska* göromål beträffar, så önskade jag kunna göra början dermed. Men jag finner mig blott både på det ena och andra. Imedlertid, om något ämne, passat efter min *capacité*, komme att före- 20
tagas af någon *Magister*, och jag finge *partes respondentis*, ärnade jag försöka. Herr *Mag. Filenius*, som jag hört, lærer gå in i någon *Poetisk affaire* snart: wid sådant eller dylikt tillfälle, åstundade jag komma med.

UUB, G 350 f.

9 *de små Hanquistarna* Olof och Jonas Hanquist, f. 1754 resp. 1755, söner till W:s principal i Västervik

13 *Herr Biskoppen* se brev 15: 22

Domprosten Möller Levin Möller (1709–1768), stud. i Lund, professor i Greifswald 1742 och domprost i Linköping 1763

14–15 *Stipendium Collectaneum* stipendium förvaltadt av domkapitlet och utdelat genom studentnationerna; W. sökte i stället, med framgång, det kungliga stipendiet

19 *blott på* utblottad på

21 *partes respondentis* uppdraget som respondent

22 *Mag. Filenius* Eric F. (1742–1788), son till biskop Petrus F., disputerade 4/6 1763, då W. uppvaktade med en latinsk gratulation (ej tryckt i denna upplaga), bibliotekarie vid Uppsala universitetsbibliotek

Min läsning i allmänhet går nu ut på språkerna, så som Engelskan, Tyskan med mera, som nu är hos mig den härskande smak. *Poesien* läser jag nu häldre, än jag sielf gör egna försök.

Min ödmiukaste *compliment* får jag äran anmäla till Fru *Professor-skan*, framhårdande i wördnad

5

Högädle Herr *Professorns*

Upsala den 8 Febr.
1765.

Ödmiukaste tienare
Jacob Wallenberg.

24.

Till Johan Abr. Strandberg. 1766.

MAGI. STRANDBERG, COLLEGA SCHOL. WEST.,
DUM PASTOR HOSPIT. LINC. CONSTITUERETUR.

Rumor adest lætus, rumor qui gaudia portat
 Lætitia sensus adcumulatque meos.
 Plectra diu temsi, riguerunt pocula Phœbi,
 Igne suoque diu vena carebat iners.
 Jam vero calet et bullit, jam pectus amicum, 5
 Quos capit ardores, occuluisse nequit.
 Gratulor acceptos, præclare magister, honores;
 Præmia, quæ virtus debuit alma tibi.
 Vidit et ingenuum novit Lincopia natum,
 Approbat, in gremio mox recipitque suo. 10
 Pro pueris rege dunque viros, pia rostraque scande:
 Scamna terant alii pulverulenta scholæ.
 Sume pedum, ferulam linquas, et virgine virgam
 Mutes: sat virgæ, sat puerisque datum.
 Ista tot excubiæ poscunt longique labores, 15
 Et nihil in terris majus amore datum.
 Pascis, pastor, oves; cur non vis pascere sponsam?
 Est tibi pulcra domus, multaque virgo vacat.
 O! metamorphosin! in brachia cara puellæ
 Vertit grammaticen ingeniosus Amor. 20
 Invideo sortem tibi, fortunate Menalca,
 O! noctes! noctes! gaudia quanta dabunt.
 Quam gratum est pulcro Chloridis langvere labello
 Molliter excercens dulce furoris opus.

W 69: 4, 178–179.

Versmått: Elegiskt distikon.

Johan Abrahamsson Strandberg (1737–1800), son till sämskmmakaren i Linköping Abraham S., student i Uppsala 1756, mag. 1761, collega scholæ i Västervik 1763, hospitals- och slottsprekiant i Linköping 1766, kyrkoherde i V. Stenby 1783, kontraktsprost 1794

21 *Menalca* av Menalcas, herdenamn

23 *Chloridis* av Chloris, herdinnanamn, särskilt om älskarinna

24 *excercens*: Nom. pendens; man hade väntat sig acc. c. inf.– *dulce furoris opus* reminiscens från Ov. *Am.* I 4: 48, där kärleksakten kallas *dulce [...]* opus

Sentio, dum scribo, serpentes sanguine flammis;

Si typus hic, qualem protypon esse putas?

Nube igitur: veniam festo, paena canentem.

Interea voveo sidera fausta, vale!

27 *Nube* detta verb används i klassiskt latin endast om kvinnor (ta slöjan); *canentem* felaktigt för *canens*

25.

Till Paul Juringius.

PAULO JURINGIO d. 26 AUG. 1766.

Somnia vana jacent, veteres dixere poetæ
 Vana quidem fateor, sed dulcia mentibus ægris,
 Ambiguisque animis, species monstrantia gratas:
 Si bona, delectant: si non, tu credere noli.
     Hoc mihi, Paule, subit jam, cum ludibria noctis   5
 Præteritæ revoco, quæ nunc mea Musa retractet,
 Si faveas, si des faciles concentibus aures.
     Hoc prius, ut possis fingendi noscere caussam.
 Scilicet irascens aurem mihi nuper Apollo
 Vulsit, et ad citharam severa voce retraxit.   10
 Quid? lascive puer, dixit, quid? Spernis amica
 Numina Parnassi, monumentaque prima favoris.
 Ante fuit gratum sacratos visere fontes
 Musarumque choro sociatos fundere cantus.
 Nunc Bacchus, nunc vina juvant nudusque Cupido   15
 Feminæique joci – – Deus hæc et plura minatus:
 Errores confessa suos, mens conscia culpæ
 Et dessveta manus mox dissona plectra resumsit.
 Sedulus attendas et jam tibi magna sonabo.
     Nox erat et terris animalia somnus habebat   20
 Claraque per nostras argentea luna fenestras
 Lumina fundebat, tacitoque per æthera cursu
 Errabant stellæ: placidos e pectore fesso
 Spirabam somnos, vacuum sine lumine corpus;

W 69: 4, 179–182.

Versmått: Hexameter.

Paul Juringius (1745–1808), son till kyrkoherden i V. Eneby och Kisa Zacharias J., student i Uppsala 1761, fil. dr 1770, e. o. hovpredikant 1774, kyrkoherde i Kimstad s. å. men tillträdde först 1776, kontraktsprost 1790; en av W:s närmaste ungdomsvänner

1 *Somnia vana jacent* Ov. Met. XI: 614

18 *dessveta* föråldrad stavning

20 *Nox erat* jfr Ov. Am. 3, 5, 1; f. ö. efterbildas i denna och de båda följande verserna Ov. Ex Ponto III 3: 5 ff.

Cum celer adstat Amor, simulacra salacia menti 25
 Effingens: et mox svavis mihi visa Corinna.
 Et non visa modo: tetigi (si somnia credam
 Digna fide) tetigi, frater, lascivaque sponda
 Concrepuit mollis gemuitque sub ictibus incus.
 Grato sic instans operi, de corpore toto 30
 Stillabat sudor, sensusque sopore sepulti,
 Sub specie viva gustabant molliter illud
 Dulce furoris opus, per quod deludit amantes
 Ingeniosus Amor. Juvat inconcessa voluptas;
 Nox pueris, nox Idaliæ, nox grata puellis. 35
     Dic mihi (si rerum non experientia desit)
 Dic mihi quid sentis, Veneris cum ludis in ulnis,
 Cum furtiva manus campos metitur amoris
 Et procumbis iners, anima volitante labellis.
 Pes tremulus quærit lectum Cloridisque mamellis 40
 Immotus pendes, sine sensu, mollis et ardens.
 Concutis et pungis, totidemque repercutit illa,
 Iucundumque agitis communi parte laborem,
 Et langvescentes tandem palmasque pedesque,
 Haud secus ac vituli morientes, tenditis ambo. 45
 Dic quid tunc sentis? namque hæc ego singula sensi.
 Et fortasse queas ænigmata solvere vatis.
     Concedas igitur non semper somnia vana,
 Gaudia præcipue cum consecutura reportant.
 Ista tibi voveo pariter, mi Paule, tuasque 50
 In noctes vigilet, verumque imitantia Cypris
 Somnia det!
     Sic mea nocturnos dum Musa retractet amores,
 Denuo præteritos cor molle resorbuit ignes,
 Et dum scribo, iterum repetunt sua gaudia sensus. 55
 Nimirum quæcunque placent, est dulce referre,
 Atque arcana animi gremio celare fideli.

28 *lascivaque sponda* jfr Ov. *Am.* 3, 14, 26

33 *Dulce furoris opus* jfr *brev* 24: 24

34 *inconcessa voluptas* jfr Ov. *Ars* 3, 4, 31; *Ep.* 19, 28

35 *Idaliæ* den idaliska gudinnans (Venus)

36 *Dic mihi* jfr Ov. *Am.* 3, 5, 31

26.

Till Jacob Lindblom.

Datum in Octobri 1766, den dagen, då jag skref.

Min kostelige Herr Broder.

Jag behöfwer intet se dig, för att döma om ditt *humour*. Dina brefwer utwisa det tydeligen. Icke heller har du haft af nöden, att återkalla din bild hos mig: ty den har alltid lefwat i mitt hiärta, jemwäl då du war på andra sidan om *Baltiska* Hafwet. Men, efter du i dina två sista stämt mig till swarsmål, och påbördat mig et obilligt *debet*, så will jag korteligen redogöra räkningen. Från *Odensvi* skref du d. 13 Sept. en lapp, som du påstår, att jag bör anse för det största prof af din wänskap. Nå wäl! jag har, i giltiga mäns närwaro, satt värde på det, och funnit, att det, till omkostnad, med mera bestiger sig högst till ----- » 1 Dr - 16 %.

Ett annat frå Lifland, som du bewisar kostat -- » 7 - - 16 -

Nock ett st. d:o, som jag dock icke hört utaf, -- » 3 -

När jag nu tillägger ditt senaste frå *Upsala*, hwil-

ket, fast jag skulle betala hwart ord med en

Schilling, icke kan gå högre, än till ----- » 2 - - 16,

så blifwer *summa summarum* ----- » 14 - - 16.

Så stort har mitt wänskaps-*debet* blifwit, på fyra och tiugu månader, som jag intet sett dig. Nu, ehuru min betalnings *conto* wida wägnar öfwerstiger, både denna, och alla andra *summor*, du är i stånd att uppgifwa, så will jag dock endast, ur *October* månads *diario*, *per extractum*, framwisa hwad jag gottgort på denna räkningen.

Octobr. den 12, wid Kongl. Högheternas ankomst hit till staden gaf jag, i sällskap med några goda wänner, twänne bålar punch, vid hwilket tillfälle *Jacob Lindbloms* skål dracks i trenne omgångar, under *Vocalmusic* af den bästa utaf mina supwisor, och under glasens sönderkros-

LSB, Br. 29: 2.

8 redogöra redovisa för

10 satt värde på värderat, taxerat

11 % skilling

13 Nock (ty. 'noch') ytterligare

19 wida wägnar betydligt

21 *diario*, *per extractum* dagbok, i utdrag

23 staden Göteborg; kronprins Gustaf och prinsessan Sophia Magdalena anlande den 14/10, inte den 12

sande. *Facit* för tolf halfqvarter af rack och win, samt lika så många glas,

a 1	D ^r k ^{mt} stycket, -----	»	18	-
	För et par fläckar jag feck på min nya råck-----	»	-	16
	D:o några sönderslagna lerpipor, a 3 ' /. st. -----	»	-	12
	Nock en <i>bouteille</i> -----	»	-	24

Transport.

Octobr. 20, när den höga Kongl. *sviten* afreste, *tracterade* jag med en äckta bål ärkie-bischoff, wid hwilken högtid samma skålar på förenämde sätt *itererades*, hwilket jag likwäl här icke upptager. Dock will jag nämna, att jag *stimulante Baccho*, åtog mig samma gång att förswara en sak, som jag nu på nyckter *kaluf* alldrig kan twifla om. Neml. att *Jacob Lindblom* har det största *genie* bland våra Östgöthar i *Upsala*. *Defien* skedde i följande ordasätt: *Eder allom, som inom dessa dörar andas emellan glasen, kundgöres, att Jacob Lindblom, Axel. Fil., äger det största genie bland våra unga landsmän, och eho han vara må, som detta nekar, han är och blifver en liugare till domedag, och måste nu mitt påstående erkänna, eller med näfvan bevisa motsatsen.* Derpå kom hela laget i rörelse, och utan krig kunde jag icke få rätt. En påstod, att det tillkom *Harlingsson*, en annan war för *Forsman*, den tredie höll med *Marcus* och så vidare. *Enfin* stolarna började dansa, och den, som råkade bäst, hade det kraftigaste skälet. Jag refs, jag swor och ropade ditt namn i ett bete, så att änteligen din wän hade den äran att ligga ofwanpå, fast icke aldeles helskinnad, såsom af följande *specification* kan inhämtas:

1 *tolf halfqvarter* 198 cl (en kvarter = 33 cl)
rack arrak

7 *Octobr. 20* [...] *afreste* de kungliga lämnade Göteborg redan den 18/10

8 *ärkie-bischoff* bischoff (pomeranssaft, socker och rött franskt vin) där det röda vinet ersatts av rhenvin

9 *itererades* upprepades

10 *stimulante Baccho* under rusets inflytande

13 *Defien* (fr. 'défi') utmaningen

19 *Harlingsson* se brev 1: 34

Forsman Johan Forseman (Forsman) (1742–1796), f. i Söderköping, student i Uppsala 1761, häradshövding i Hammarkind 1774

20 *Marcus* Marcus Wallenberg, se ovan s. 96

21 *råkade* träffade

refs slogs

22 *i ett bete* i ett kör

	Transport –	»	19 – 20 –	
1 st. silkesstrump, rispad från ofwan till	-----	»	3 – 8 –	
Mitt friserade hår nedrifwit, skada till	-----	»	1 – 16 –	
Kanelbark rifwen å näsone för	-----	»	- 8 –	
En blånad på vänstra skenbenet, ad attestatum				5
<i>Chirurgi</i> wärd	-----	»	- ⁶ / ₃₀ %.	
Hela hufwut i en kula, kostar intet.				

Summa ohngefähr » 26 D^r
alt kp^{mt}.

Detta alt är gort för din skull, för din heder. Räkningarnas jemförelse 10
lärer utmärka, hwars *debit* är störst. Och om min *modestie* eij wägrade
min hand att rista flera minnesmärken af mina förbindelser emot dig, så
skulle du här få läsa, att jag slåss, talar, äter, dricker – – *enfin* alt till din
ära. Kom således aldrig igen, och kalla mig till answers. Ty hwad wän-
skap angår, så sätter jag mig i *paralel* med de trognaste. Och åtminstone 15
wore jag eij i stånd, att komma frå en tuårig utrikes resa hem, utan att
avertera min bästa wän derom, såsom du likwäl gort, k. *Jacob. B. Ju-
ringius* sade mej, att i det fallet war du rätt obelefwad. Men nu till ditt
sednaste bref. Du säger, du är rätt bekymrad *de vitæ genere eligendo*,
och att du önskar följa mig i spår. Men, k. Bror, slemmare rådgifware 20
och uslare efterdöme kan du alldrig få. Jag är sielf en *vagabond*, tanklös
och rådwil; hur skulle jag kunna *avisera* någon? Och på det du må
känna mig *tout de mon long*, will jag ge dig min *character*e, så wida jag
sielf förstår den. Jag är wettgirig och nyfiken; men tål alldrig arbete. Jag 25
älskar wett; men hatar lärdom. Jag läser mycke och lärer litet; är mera
för det granna än det grundeliga. Derföre har jag ock samlat mig ett
odugligt förråd af det, som roar och pryder, och det, som riktar och
föder, har jag lämnat åt andra. *Ovidii* kärleks-reglor kan jag på mina
fingrar; men huru många balkar det är i wår Lagbok, har jag alldrig be-
kymrat mig om. Frågar du mig om *Horatius* och *Catullus*, så har jag 30
halsen full af deras okyska wisor; men kommer det an på att säga, hwad

4 *Kanelbark* användes förr vid blödningar, då medlet oftast intogs
5–6 *ad attestatum Chirurgi* enligt läkares intyg
17–18 *B(ror) Juringius* se brev 25
19 *de vitæ genere eligendo* angående val av levnadsbana
20 *slemmare* uslare
22 *avisera* råda
23 *tout de mon long* hel och hållen

St. Augustinus har skrifwit, så *digito compesco labellum*. Nog kan jag språka med en Fransösk Löpare eller en Engelsk Matros, men lägger du mig för näsan *Psaltare Davidis* eller *Πρόξεις τῶν ἀποστόλων*, då får du se hwad karlen går för. Med ett ord. Af alla sätt att föda sig *honette*, som nu finnas i riket, är ej något, som jag, med alla mina gloser, duger till, så framt jag icke will följa hopens *exempel*, och söka sysla, utan att bekymra mig om, hur den skall förrättas. Sådan ser jag ut på förståndets wägnar, och för att låta dig weta alt, skall jag ta mitt hiärta under förhör, att du ock må betrackta mig på den sidan. Men huru skall en så underlig *machine* kunna begripas? Du lærer weta, att Selbsterkänntnis är en Wetenskap, som minst följer någon *method* och ordning. Dock, om jag intet kan utransaka det i botten, will jag likwäl af dess wärkningar samla någre slutsatser. Mitt hiärta lærer ha det gemensamt med alla andras, att det är en sammelplats för en hop irriga, häftiga och stridiga begär. Dessa begär tillsammanstagna, måtte dock utgöra någon hufwud*passion*, som jag ej är i stånd att ge något *competent* namn. Och jag tror, att en och samma bögelse alldrig kan behålla högsta wäldet beständigt hos någon människa, utan jag menar, att den ändrar sig med åren, och att hwar ålder har sin egen. Således styras våra gärningar af olika driffiädrar i wår ungdom, mannaår och ålderdom, alt efter som *stamina passionum* och hwarje ålders *interesse* förändras. Hwad nu mig angår, efter jag röner, att wällust och nögen göra det mästa intryck på min gäsande blod, så är jag fallen att tro, det dessa äro min hufwudbegärelse: dock icke så, att *raison* och *ambition* har förlorat all sin rätt. Ty det gifwes wissa tillfällen, då alt annat måtte duka under för min äregirighet. För öfrigit tyckes jag finna inom mig alla tecken af ett gott hierta, och jag älskar alla skyldigheter, som *Moralen* pålägger, så wida de intet *directe* strida emot mina nögen. Ty så snart det händer, måste jag medge, *que les passions renversent la cervelle*.

1 *digito compesco labellum* jag tillsluter läpparna med fingret; cit. från Juvenalis I: 160 (i orig. *compesce*)

2 *Löpare* lakej, huvudsakligen använd vid resor och budskickning

3 *Πρόξεις τῶν ἀποστόλων* Apostlagärningarna

10 *Selbsterkänntnis* självkänndom

14 *irriga* villfarande

16 *competent* passande

20 *stamina passionum* begärens wäv

25 *mätte* måste

28–29 *que les passions [...]* se brev 22: 9

Här är mycke att säga ännu; men min afsickt är icke att skrifwa någon *tractat*. Hwad som återstår kan bli ämne för *discourser* i Jul, då jag, D. V., får råka dig hop med *Paulus*. Doc[k] will jag först försäkra dig, att jag intet, såsom ett *brutum*, ryckes med wåld af wällustiga begärelser; utan twärtom, jag lämnar mig sielf alldrig något nöge, som jag i min 5 öfwertygelse anser för ondt, fast det kan hända, att min öfwertygelse icke alltid är lika andras, och at understundom min själ är för mycke *complaisant* emot kroppen. *Marcus* i sitt sista gaf mig en liten *Moral* i detta ämnet, som gorde mig flat. Han hade kommit öfwer något, som jag med förmycken öppenhiärtighet skrifwit till *Meijer*. Och hade 10 någon annan, än han, *moraliserat* mig, så hade jag *simplement* grinat deråt: men jag märker att han har sin myndighet och sin förstfödslorätt öfwer mig ännu, så att jag endast söker *justifiera* mig. Nog har jag *principier*, så wäl, som han; men skilnaden är, han sätter dem i utöfning, och intet jag. Lika mycket, Broder *Jacob*, jag är alltid snygg och *poli* i 15 mina nögen, jemwäl i *excesser*, när de hända, *car, meme dans les choses inhonnettes, il y a de l'honneteté à observer*, såsom en Fransk hora utlåter sig på ett ställe. Twifwelsutan har du redan hört *historier* om mig och wår Klubb, på *Upsala* Tunnor, der mitt minne ännu lærer lefwa bland *bouteiller*. O! *beaux jours de ma jeunesse! Tempora mutantur: constans* 20 *est nulla voluptas*. Här i *Götheborg* fattas wäl inte *Bacchi* skatter: men det är intet i dem, utan i sällskapet, som jag har mina nögen. I ett suplag, där *Harlingsson* war *Præses*, och jag ledamot, wankades så mycken *esprit*, så många rim och *galanta* saker, att, *sauf le respect*, hela

3 D. V. Deo volente, om Gud vill

4 *brutum* oskäligt djur

8 *complaisant* eftergiven

10 *Meijer* Adam M.; se ovan s. 34

11 *simplement* helt enkelt

13 *justifiera* rättfärdiga

15 *poli* städad

16–17 *car, meme [...] observer* ty även i oanständiga sammanhang måste man iaktta en viss anständighet; cit. ur *Mémoires sur la vie de mademoiselle de Lenclos* par Mr. [A.] B[ret], Amsterdam 1758. Yttrandet fällt där av madame de Sévigné, inte av Ninon de Lenclos

20 O! *beaux jours de ma jeunesse!* se ovan s. 86:10

20–21 *Tempora [...] voluptas* tiderna förändras: ingen njutning varar beständigt (lat. ordspråk, oftast cit. »Tempora mutantur, nos et mutamur in illis», tiderna förändras och vi med dem)

24 *sauf le respect* med förlov sagt

Biörnståls Hebra[i]ska Collegium alldrig war så uppbyggeligt. Jag kan intet säga, hwar mina *passioner* ha sitt stamhåll; men *in medio, pube tenus, incommodera* de mäst. *Ego etiam sum sanguis et caro.*

Af dessa *præliminaier* lärer du finna, huru wida jag är i stånd att utlåta mig, angående *vitæ genus eligendum* för mig sielf eller någon annan. 5
Men öfwertygad, att saken är *delicat*, och att egenskaper, ehuru goda de äro, duga till intet, om de ej sättas på sitt rätta ställe, råder jag dig, att *consultera* ett bättre *oracel*, fatta beslut, och sedan meddela mig ett förnuftigt råd i samma ämne. Jag har nu wisat, hur jag ser ut. Intet täncker jag ännu att fria: men rådslår jag mitt hiärta, mitt öma hiärta, så anser jag 10
för *summum bonum* besittningen af ene dägelliga qwinno, som är efter mitt sinne. Kunde jag få den och födan, så *scrupulerade* jag intet längre, att öfwerlämna mig åt maklighet och underhålla förståndet med nyttiga *studier*, under det jag wille söka gagna det allmänna med det lilla pund, som fallit på min lott. Men, som jag säger, hiärtat måste först förnögas, 15
innan själen kan *determinera* sig till lugn. Allein, wo soll ich's finden, ich armer *Poet*, der viel Feuer und wenig Verstand besitze! Gott, erbarme dich meiner!

Doctor Rosén, bekant här för sin styrka i *satyrer*, höll wid de Kongl. Högheters ankomst en *oration*, då *Pål* och jag woro Marskalkar. Uslare 20
foster har alldrig gått ur hans hiärna, och ett sådant snilleprof till skulle kunna beröfwa honom all *reputation* af smak och *bon sens*. Det war intet annat än *exclamationer*, pösande, swulstiga, toma och obegripeliga

1 *Biörnståls Hebra[i]ska Collegium* se ovan s. 160:19

2–3 *in medio, pube tenus* åt mitten, ända till blygden; orden »*pube tenus*» i Verg. *Aen.* III: 427 om Scylla, som till midjan var skapad som en vacker kvinna men därunder som ett vidunder

3 *incommodera* besvärar

Ego [...] *caro* även jag är kött och blod; uttrycket 'sanguis et caro' vanligt i teologisk litteratur

5 *vitæ genus eligendum* val av levnadsväg

10 *rådslår jag* rådför jag mig med

11 *summum bonum* det högsta goda

12 *scrupulerade jag* betänkte jag mig

15 *förnögas* tillfredsställas

16 *determinera sig till* besluta sig för

19–20 *Doctor Rosén [...]* *oration* Johan Rosén (1726–1773), son till kyrkoherden Eric Rosenius, bror till överhovpredikanten Gabriel R., pietisten Sven R. och arkiatern Nils R. von Rosenstein, 1759 eloquentiæ et poëseos lektor vid Göteborgs gymnasium; den bombastiska orationen framfördes vid en högtidlighet på gymnasiet 15/10

20 *Pål* Paul Juringius

liud. Ett bewis, att hwar och en har sin krets. Liksom *Virgilius* war en usel *Orator*, och *Cicero* skämde ut sig, när han wille handtera lyran. *Lect. Wallenstråle* lofwar oss något bättre, som lærer wisa sig wid för-mälningen. *Mag. Öhrvall*, som skrifwer *Spionen*, har warit lycklig i en liten lyckönskning. Den högtid, som wi haft i åtta dagar, har warit ma- 5 kalös, i anseende till den prackt, smak och konst, som härskade i alt-sammans. *Illumination* besynnerligen, *entremelerad* i hwart tredie fönster med *eclairerade* sinnebilder, målade på genomskinligt sidentyg, gorde en himmelsk *figure*, hwilket alt *representerades in duplo* uti de fyra stora *canaler*, som genomskära de förnämsta gator. Med ett ord: 10 hela stjärne-walfwet i sin yppersta prakt tyc[k]tes hafwa flyttat sig neder i våra fönster. Hwarom *Juringius* lærer säga mera.

Nu kan jag tycka, du är trött wid at läsa: derfor will jag sluta. Men först will jag be dig, att eij wisa detta papper, där jag har skildrat mig sielf på min fula sida: ty det är farligt för min *reputati[on].* 15

Jag är din

tillgifnaste Jac. Wallenberg.

3 *Wallenstråle* Martin Georg W. (1733–1807), son till biskop Georg Wallin d. y., mag. i Uppsala 1758, efter en längre utlandsresa 1766 lektor i historia i Göteborg (utn. 1763), organiserade Göteborgs Vetenskaps- och vitterhetssamhälle, 1781 kyrkoherde i Kumla, Strängnäs stift, 1789 biskop i Kalmar

4 *Öhrvall* Bengt Öhrwall (1728–1773), son till kronofogden Anders Ö., 1768 rektor vid trivialskolan i Göteborg, utg. 1766–73 *Götheborgske Spionen*

warit lycklig i gjort lycka med

7 *besynnerligen* särskilt, i synnerhet
entremelerad blandad

9 *in duplo* tvåfaldigt

27.

Till Axel Lindblom [19 jan. 1767].

PRÆPOSITO AXEL LINDBLOM DIE XIX^{MA} ANNI
MDCCLXVII^{MI}.

Tristis et invitus convivia læta reliqui,
 Fæcundos calices Odensviacosque penates.
 Tædia jam veniunt et præceptorum ruga
 Fronte redit, pingens curarum nubila vultu.
 At renovasse jocos juvat, et præcordia mœsta, 5
 Gaudia fingendo, quæ præteriere, resorbent.
 Insanire licet: pius ardor sanguine bullit
 Atque suos nescit mens occuluisse calores.
 Occursant animo dulcissima patris imago,
 Urbani voltus et mella fluentia lingvæ, 10
 Occursant epulæ, ludi et cerealia musta,
 Queis merito cedunt, quas Rhenus jactitat, uvæ
 Et quodcunque ferunt Hispanica littora, vinum.
 Debetur tibi, quod veteres lusere poetæ:
 Dat bene, dat multum, qui dat cum munere vultum. 15
 Semper enim donis oculos adjungis amicos,
 Stoica nec gravitas mores exasperat almos.
 Quid mirum, comitas si fascinat illa clientum
 Corda, meosque tibi, pater optime, nectit amores.
 Virgineus, fateor, puerum titillat ocellus; 20
 Ast amor est ventus, proprioque extingvitur æstu
 Cum monumenta tui maneant æterna favoris.
 Curæ terrestres, capiendaque munera vitæ
 Infixam cruciant mentem: quo pectora vertam?
 Corda aliud svadent, aliud sapientia mandat, 25
 Commoditas aliud, fallax et amata voluptas.

W 69: 4, 175–177.

Versmått: Hexameter.

Axel Lindblom se brev 10

2 *Fæcundos calices* efter Hor. *Ep.* I 5:19, i orig. dock *Fecundi*

15 *Dat bene [...] vultum* lat. ordspråk av medeltida ursprung

25 *Corda aliud svadent* parafraiserar Juv. XIV: 321

Omni parte latent Syrtes, est undique pugna
 Et sæpe insomnes lassant mea lumina noctes.
 Mundanus nimium, speciosaque gaudia sæcli
 Adspirans totus, quid mystica sacra capescam? 30
 Multaque mercator sudabit, et otia nummi
 Nulla dabunt: quid tunc? Est et mendicus Apollo
 Musaque dat panem, cum stat sine dente palatum.
 Ast regit omne Deus curamque relinquo Jehovæ:
Fata viam invenient, magno dictante Marone. 35
 Littera grandisono *Vikorum* scripta *Nicandro*
 Est data per servum: ridenti legit ocello
 Conscia mensque suas visa est agnoscere laudes,
 Novit et auctorem, positus pro nomine signis.
 Si quod dessveta dispersero carmen avena 40
 Complacemat, totam tibi, conspiciende patrone,
 Devoveo citharam: namque aut mea Musa tacebit
 Aut tecum solo societ sua plectra canendo.
 Consorti tandem thalami natisque benignam
 Adjunctoque fero, qua debeo mente, salutem. 45

32–33 *Est et mendicus Apollo [...]* jfr brev 34: 9–10; möjligen ligger något ordspråk bakom

35 cit. efter Verg. *Aen.* III: 395

36 *Nicandro* Anders Nicander (1707–1781), packhusinspektör i Västervik, författare på latin och svenska

40 *dessveta* föråldrad stavning

28.

Till Jacob Lindblom.

à Gothembourg le 6me du mars 1767.

Très cher ami.

Votre lettre porte toutes les marques d'un cœur tendre et sincere, mais aussi elle fait voir une tete derangée, ou, au moins, un auteur sans methode. Car il n'y a pas le meme langage partout. Tantot vous rampez, 5 tantot vous haussez le nez. Indifference, tendresse, fierté, modestie et, Dieu sait, combien d'autres, y parlent à la fois. Vous ressemblez à un febricitant, qui a de bons intervalles, et je crois tout de bon, que vous etes amoureux. Car de tels symptomes, d'ou peuvent ils proceder autrement? C'est un malheur d'être trop sensible aux traits de la beauté, et 10 l'amour est de tous les dieux le plus bizarre. C'est lui, c'est cette creature maline, qui vous maltraite, mon pauvre Jacques, et qui met en desordre l'esprit le plus methodique.

Voilà une leçon bien dure. Mais, mon cher, en me redonnant l'amitié, vous m'avez remis entre les mains le pouvoir de vous dire mes senti- 15 mens. C'est ce droit qui autorisera ma franchise. Vous ne croyes rien, peut etre, de [ce] que je viens d'avancer; mais je jure sur [mon] ame, qu'une lettre, telle que la votre, ne puisse sortir, que d'un esprit troublé: tant il y avoit de confusion. Vous aves goûté, dites vous, mon avis sur l'article de l'amour: ainsi je ne dois repeter. J'ajoute seulement, qu'un 20 ami est ennuyeux, dès le moment qu'il devient amant. Sacrifiez donc cette folle passion, ennemie du repos, à une plus noble, savoir, ce[lle] de l'amitié. Outre cela, cette personne, connue sous le nom de [---], m'est deja bien odieuse. Il faut, qu'elle soit de ces Lucreces, qui ne deviennent prudes et chastes, qu'apres le naufrage de leur *jomfrudoms skepp*. Car la 25 veritable chasteté porte des marques bien differentes de celles, que la dame en question ait temoignées. Experto crede magistro. La [---] me

LSB, Br. 29: 2

Adressen lyder: Monsieur Monsieur Jacques Lindblom. Stockholm.

23 [---] struket och oläsligt

24 *Lucreces* av Lucrece, Lucretia, förnäm romarinna som begick självmord efter att ha blivit våldtagen

27 *Experto crede magistro* tro den erfarne läromästaren; uttr. återfinns på flera håll i lat. litteratur; [---] struket och oläsligt

plait infiniment plus. Tachez de lui plaire, et arrachez, s'il est possible, un poil [de] sa...

Eja! quam dulce est *Cloridis* langvere mamellis.
 Dic mihi, quid sentis tum? — — —
 Cum procumbis iners, anima volitante labello, 5
 Cum furtiva manus campos metitur amoris,
 Percutis et pungis totidemque repercutit illa,
 Lucundumque agitis communi parte laborem,
 Et langvescentes tandem, palmasque pedesque,
 Haud secus ac vituli morientes, tenditis ambo. 10
 Dulce furoris opus!

Point d'autre amour pour un homme de lettres.

Encore, mon cher Jacques, je veux gronder un peu: mais je m'en reclame toujours au droit de l'amitié, pour m'excuser. Je pense à vous rendre plus eloquent, en vous rendant moins babillard. J'admirois vos 15
 talens, comme j'ai fait toujours, pendant notre derniere entrevue: mais vous prodiguez, ce me semble, les trésors de votre langue. L'eloquence est un merite national dans la [fa]mille de Lindblom, et vous ne demen-
 tez po[int] votre naissance. Cependant, si vous menageates vos levres, en pensant plus, vous pourrez devenir un demi-Ciceron. Moi, je ne suis 20
 point eloquent; mais je sais sentir et distinguer, ce qui est assez, pour en juger. Au reste, si vous saviez embellir votre visage, en parlant, par un modeste sourire, pour temperer ce qu'il y a de farouche, vous serez un galant homme en gros et en minute.

J'espere que vous etes assez piqué de mes leçons, pour vouloir me 25
 payer de la meme monnoie. C'est ce que je souhaite: car il est bon d'etre honnettement reprimandé par un ami ingenu.

Pour la correspondance, je suis d'accord avec vous, mais comme je n'ai aucun correspondant allemand, je voudrois la faire en cette langue. 30
 Voici pour vous un moyen d'etre necessaire à moi.

Carlström est il à Stockholm? Ou? Saluez lui et autres de ma con-
 noissance. Je n'ai rien plus à ajouter hormis le nom de
 Votre Jacques Wallenberg.

Ps. Concernant vitæ genus, je ne m'en soucie plus, après y avoir revé bien longtems, sans pouvoir me resoudr[e.] Votre pere m'a écrit: Les talens doivent preferablement determin[er le] choix; mais à tous les diables, il faut donc devenir poete, c'e[st à d]ire, gagner d'aumône en chantant. Il vaut mieux etre sacristain en Scanie, et un poete de nos jours 5 peut dire de soimeme, comme un se plaignit en France: C'est mon malheur de trouver mon pain partout. Que pensez vous sur cette affaire là? Vous etes placé avantageusement pour l'etude de belles lettres. Vous aves sans doute des connoissances profitables?

29.

Till Jacob Lindblom.

Götheborg den 11 Febr. 1769.

Min käraste Bror.

Inneliggande swarte näsduk, som du genom Pål begärt, kostar 5 D^r s^{mt}, frakten inberäknad.

Att du genom comissionair hämtar näsdukar härifrån, är jag intet 5 emot; men att du äfwen brukar fullmäktig, til at låta mig weta dit tillstånd, det wille jag banna dig för. Wore intet den redelige Pål, så wiste jag ej, om du wore gift eller ogift, död eller lefwande.

Genom honom lærer min förestående resa wara dig bekant. At uppehålla mig stilla wid någon Akademie, lyster mig ingalunda, utan så länge 10 Holtermans frikostighet medgifwer, ärnar jag se Holland, Ängland och Frankrike. Aber warum? Samla wisdom och lära värld? Nej; den lidderlige gynnarn tänker allraminst på det. Hunger och törst drar honom: icke hunger efter bröd eller törst efter watten, utan hunger efter witt wackert qwinnokött, samt törst efter de droppar, som nederbäddade 15 salig Gubben Noak, tå han sina blygd upptåkte. Gud förlåte mina synder, jag har examinerat mig sielf, och funnit inga andra motifer til min reselust, än dessa. Gillar du dem? Om jag ändå *in amoribus* kunde, som du, nöga mig med, at swälja suckar och lefwa utaf hopp, skulle mine pungar befinna sig wäl derwid; men det rebelliska köttet, min besatta 20 Pontiska *sensibilité*: mit eldfångda hiärtas skörtunna, hwilke påkörande wåldswärkare! Och dock will jag bli Präst. Ja, Bror, jag har redan mottagit Compagniets kallelse til nästa Jul: och äfwen detta är et *motif*, at förut skal mätta min wällusthungriga siäl, innan jag träder i et stånd, der det förbiudes mig. Förskräckelige fastetid! Jag ser förut, hwad krig 25

LSB, Br. 29: 2.

5 *Pål* Paul Juringius

11 *Holtermans* Martin Holterman, se ovan s. 93

14–15 *hunger efter witt wackert qwinnokött* fritt efter H. Fielding, *Tom Jones* VI: 1: »what is commonly called Love, namely, the desire of a voracious appetite with a certain quantity of delicate white human flesh...»

16 *Gubben Noak* [...] *upptåkte* 1 Mos. 9: 21–22

18 *in amoribus* när det gäller kärlek

21 *Pontiska* syftar på Ov. *Epistolae ex Ponto*
skörtunna fnösketunna, av 'sköre' = fnöske
påkörande pådrivande

Prästen får med köttet. Nog. Wis inte detta för dem, som kunna förkättra.

Det war sk-t med den handelen. Nu kom jag frå boderne och war ej i stånd finna en enda swart duk. Skickar dock en rosig i stället. Priset är 4 Dr^{smt}; men postpängarne lära gå til I d:o. Will du inte ha'n, så sälge'n 5 för min räkning.

Hur länge träffar man dig i Upsala? Hur länge hos din Baron? Hwad utsikter för framtiden? Jag räds instundande Riksdag wärkar äfwen på dina omständigheter. Stormar förskingre alla Ryska galerer, amen!

Det plär roa, at uprepa för wänner, hwad som roat oss sielfwa. På den 10 grunden, om lägligt, ber jag du wille upptäcka dig så lång du är för

Din

ewige stallbror

Jacob Wallenberg.

7 *din Baron* Lindblom var informator i riksrådet greve Göran Gyllenstiernas hus, där han handledde dennes systerson baron Carl Gustaf Horn af Rantzien (1753–1775)

9 *Stormar [...] amen!* syftar på en dansk-rysk styrkedemonstration i Öresund inför riksdagen 1769–70

11 *upptäcka dig så lång du är avslöja dig hel och hållen*

30.

Till Samuel Älf.

Paris den 21 Jul. 1769.

Högädle Herr Professor.

I hopp at kunna förkorta några ögnablick för Herr Professorn, tar jag mig den friheten upwakta med några små nyheter, angående mine omständigheter frå den tiden jag gick öfwer Swänska gränsen. 5

Intet ärnar jag falla beswärlig med en hop obetydliga detalier, liksom jag ej heller är i stånd til at beundra det alt, som andre kalla märkwärdigt, men som inte gör intryck hos mig. Utaf hundrade, som resa, tror jag intet hälften dömer lika om hufwudsaken, och ingen kommer öfwerens uti fördelningarne. Hwar och en har sit sätt, och jag följer mitt. 10

Aldrig lär man sig bättre te känna förmånerna i sit eget land, än sedan man lite koxat omkring uti främmande. Åtminstone ärnar jag komma bättre patriot tillbaka, än jag war, då nyfikenheten drog mig hitut. Med inbillningen full utaf härligheter wandrar man ut, kommer på stället och flatnar, när man inte finner annat, än det samma, eller ock endast en liten förändring derutaf: ty den som intet är främling i sin hemort, den som ransakat Stockholm, kan ej neka detta. Hwar ser man et wackrare stycke i Bygge-konsten, än äfwen vårt Kunga-slott? Den som wet hwad Ehrenstrale och andre Swänske pänslar gordt, behöfwer just icke gråta förlusten af en Rubens, en le Brun eller Raphael. Man har härute store Bildthuggare, store Metallgiutare; men wi ha ju Mejrar i Swerje. Och hwad Wettenskaperne beträffar, så understår jag mig inte til at döma: wet likwäl, at man icke behöfwer resa ur landet för at bli lärd. Utlänningen så uti detta, som i det öfriga har endast företrädet uti myckenheten. För resten tilstår jag dem gärna, at de dansa bättre och siunga mer, än wi, liksom de ock kunna konsten, at snarare förkorta lifwet i feta saucer och wälluster. 15 20 25

Det är likwäl en anmärkning, hwaruti alle resande Swänskar måste

UUB, G 350 b.

12 *koxat omkring* sett sig uppmärksamt omkring15 *flatnar* häpnar21 *Mejrar* se ovan s. 17325 *tilstår jag dem* vill jag låta dem vederfaras den rättvisan26 *snarare* snabbare27 *wälluster* njutningar

sammanstämma, och hwilken jag med grämlse gort, at folket härute
 förstå sig bättre på, at plantera barn och trån, än wi. Ty när å ena sidan
 ingen utsikt kan wara högwördigare, än at se en oräknelig folkmycken-
 het myrta på gator och gränder i tusendeslags olika handteringar och
 näringsfång, är man å andra ej i stånd nämna något fägnesamare, något 5
 nyttigare, än deras spatsergångar, trågårdar och planteringar. Jag talar ej
 allenast om trågårdarne kring Paris, Versailles och de öfriga Kongl.
 Slotten, hwarest man får beundra alt det höga, det snillerika, det maka-
 lösa; utan om det man ser på landet i Holland, Flandern och Frankrike i
 allmänhet. De store farwägarne är intet annat, än skuggrika trågångar, 10
 och Bonden planterar sig skogar, där naturen tyckes dömt honom te
 förbrännas af solhettan. I Hollsten och däromkring anmärkte jag en
 gammal förträfflig plägsed til planteringarnes befordran. Ingen Bonde-
 dräng får där ut sin lysesedel, förrän han planterat et tiog trefliga trån,
 och för hwar arfwinge är han äfwen förbunden sätta et halft dussin. 15
 Hwad kan uptänkas artigare, än at förena twänne så angenäma syslor,
 när Swänske Bonden däremot wid sina bröllop och wid högtiderna
 sågar ikull et dussin af sina skönaste granar, för at låta dem wisna wid
 Kyrkoporten eller stugdörren. Ack när kommer den tiden, då man med
 alfwar yrkar desse två betydande punkter i min Fosterbygd! 20

Söker man nationernas karakter, så måste man söka i hopen: ty den så
 kallade wakra världen har enahanda seder öfweralt. Dannemark före-
 faller mig som en stor kropp med et friskt och lefwande hufwud, men
 hwars öfrige lemmar borttyna uti en långsam skörbiugg. Nationen
 tyckes sofwa, och om han tänker, så sträcker det sig aldrig längre än til 25
 dagligt bröd. Slawisk af en urgammal wana, låter Bonden regera sig på
 samma sätt, som han sielf fösar sin ox. För öfrigit är han hwarken be-
 lefwad eller plump, men har den ursinnigheten, at han hellre pluddrar
 en dålig platt Tyska, än et bättre modersmål. Med alt detta ser man et
 lysande Hof, och Monarkens ungdom tyckes förynga alt det som om- 30

1 *sammanstämma* kommer överens

3 *högwördigare* mer imponerande

4 *myrta* myllra, vimla

12 *Hollsten* Holstein

14 *trefliga* härdiga, kraftiga

16 *artigare* angenämare

20 *yrkar* genomför

28 *den ursinnigheten* den dåraktiga idéen

pluddrar pladdrar

30 *förynga* göra ung

gifwer hans tron, oaktat Holländaren skryter utaf, at äga Sundske tullen för 15 millioners lån.

Om det lisar kroppen, at efter en långsam skakning på de dålige wägarne uti Dannemark och Tyskland, få sänka sig neder i de Holländske dragskutorna, så är ombytet sielfwe orterne emellan inte mindre angenämt. Det är som te komma utur en sölig Bondestuga in uti en upstädad Herresal. Men jag kommer ihog här, at jag råkade wår kække Magister Lidén i Amsterdam; och öfvertygad, at han utförligen sagt Herr Professorn alt, som därom sägas kan, bör jag tiga. Han äger pängar och wett nog, för at kunna resa med nytta, både för sig och andre: men jag, i brist kan hända utaf bäggedera, får nöga mig med, at se litet af den store wärlden, endast för mig sielf. Jag ser i honom en upgående måne, som snart lærer skymma bort den lilla dager, som jag och andre landsmän kunna arbeta til at sätta oss uti, och om han inte wore så älskanswärd, om han ej hade så förekommande umgängesgåfwor, så kände jag mig äregirighet nog, för at afundas på hans tiltagande ryktbarhet. Han war ännu qwar i Amsterdam, och lagade sig til resan åt England, då jag tog wägen däri-från bortåt Hag, Rotterdam och Flandern, hwarifrå jag sedermera rullat med Posten hit til Paris.

Om man på något ställe i wärlden kunde förgäta lifwets bitterhet, så skulle det wara här. Alting leker och dansar. Inte släkte på jordklotet wet at göra dårskapen så älskanswärd, så förtiusande, som Fransosen. Men jag skulle drunkna i detalierne, om jag böde til at fördiupa mig däruti. Jag lämnar dessa ämnen, på det jag må äga plats för någon sort lärde anmärkningar.

En månad har jag warit i Paris och ärnar ännu tilbringa den andre. Min pung tillåter mig icke göra någre betydliga bekantskaper: men ehuru okänd jag lefwer, ehuru inblandad i folkhopen, äger jag dock tillfälle, at anställa en hop nyttige jämförelser, mycke befordrad genom nationens belefwenhet mot främlingar, som gör at jag kan titta in utan drikspengar uti alt det, som på andre orter kostar ansenligt. Akademiens Sekreterare Prof. Le Beau har både här och utomrikes et wackert namn.

3 *långsam* långvarig

5 *dragskutorna* jfr ovan s. 131:18

6–7 *en upstädad Herresal* en fin herremansboning

8 *Lidén* Johan Hinric L. (1741–1793), son till lektorn i Linköping Martin L. (se ovan s. 197:7) och yngre halvbror till Samuel Älf, student i Uppsala 1758, magister 1764, anträdde i februari 1768 en utrikes resa och återvände till Sverige i juni 1770; en svår gikt band honom vid sjukbädden för återstoden av hans liv

32 *Le Beau* se ovan s. 176:24

Jag hör honom läsa Cicero, och det så mästerligen, at om jag ej så nära hade den äran känna en Prof. Eckerman, en Prof. Älf, skulle jag tro, at man inte förstode hela hans värde i Swerje. Men ännu bättre förklaras han i Parlamentet. Det är wist det, at man understundom får höra därstädes de störste Talemän i Frankrike plaidera inför Domstolen med sådant eftertryck, at man tycker sig hänryckas i den gamla världen och se en Hortensius, en Cicero stå och predika ur Romerska Tribunalen. Abbeen Nollet ger tre gånger i weckan de dråpeligaste läxor i Physiken, hwilka han på stället bewisar med en hop kostsamma försök, och hwilka hwar Söndag uprepas för *Dauphin de France*. Är man närwarande wid deras Botaniske och Chymiske föreläsningar, så hör man med heder nämnas Linneus och Vallerius. Den lärda afunden roar sig wäl ibland med at häkla och mästra: men med alt detta är det et nöge til at se, at ehuru de swänga och wrida sig, äro de dock ej i stånd, til at gå ifrå den ledstången, som dessa våra Swänska snillen utstakat för dem. Mästerstycken i kopparstick, skilderier och målningar wisas här utan ända. Öfwerhufwud öfwerträffar Fransman i det wackra och galanta. Man slipper in öfweralt uti deras Cabinetter, Biblioteker, Slott och Pallatser, utan at behöfwa muta Sweitzaren, som står wid porten.

Hwad Poesien beträffar, så wet jag i hela världen ingen bättre skola än Fransyska Theatern. Jag har läst hwad den ursinnige Rousseau skrifwit däremot: jag wet ock hwad widskeppelsen sagt i samma ämne: men med det värde, den smak och renhet, som Theatern äger här, kan den intet wara annat, än en ypperlig läromästare, såwäl i Moralen, som i snillewärk. Hwad är det som skapar i Frankrike så store Poeter, annat än den? Hwarigenom har nationen wunnit så synbart företräde för andra folkslag uti smak, belefwenhet och *humanité*, utan genom den samma? Det är de störste snillen, som arbeta i den Wettenskapen, och

1 läsa föreläsa över

6 hänryckas i den gamla världen se ovan s. 177:7

7 Hortensius se ovan s. 177:7

8 Nollet se ovan s. 140:16

ger [...] läxor ger lektioner

16 skilderier tavlor

17 öfwerträffar utmärker sig

22 ursinnige vanvettige

Rousseau R. utgav 1758 en skrift mot teatern, *Lettre à Mr. d'Alembert sur le Théâtre*, som väckte stort uppseende runt om i Europa

26 snillewärk vittra sysselsättningar

jag kommer alltid med mera uppbyggelse frå Skådopplatsen, där jag antingen gråtit med den lidande dygden eller fattat afsky för en änteligen straffad last, än – –

Enfin tulit punctum, quia miscuit utile dulci.

Jag har sedt här en *Petrade*, hiäldedikt öfwer Zar Petter, utaf – (skade at jag förgätit Författaren) Men den har redan sedt sin nedergång. Boken är ny: är dock redan dömd til strut-ännen i boderna. Thomas, som bekant, har en dylik under händer: men man har berättat mig, at han tröttnar på halfwa vägen, i anseende därtil, at man inte smakat hans sista recitation i Akademiesalen, så som han förmodat, har dessutom mycke *in politicis* at göra såsom Stats-sekreter. 5 10

Ryska Armeens retrograda marche fägnar Fransosen inte mindre, än fulla eröfringen af Corsika, hwarom desse dagar inkommit en Courier, med tillägning at den tapre Paoli gådt åt Italien. Den gamle Ludwig mönstrar nu 25 tusend man wid Compiegne. Han har ännu en ung *Demoiselle*, som värmer hans fötter, och det är en rätt besynnerlig syn, at se dem tilhopa; ty så skön, som hon är, så ful är gubben. 15

Paris kallar jag världens bollhus, där folk strömmar tilsammans från alla fyra jordens hörn, at förtära pängar. Så rikt och härligt det är, skulle det dock gå under, om man endast på et par år bortkörde resande lättingar och Comedianter. Min wördnad til Fru Professorskan. Jag har äran framhärda 20

Högädle Herr Professorns

Ödmiukaste tienare
Jacob Wallenberg. 25

4 *tulit punctum [...] dulci* se ovan s. 223:20

7 *Thomas* se ovan s. 140:5; T:s epos om Peter den store blev aldrig fullbordat

9 *smakat* uppskattat

14 *Paoli* se ovan s. 164:12

16 *Demoiselle* Jeanne Du Barry, den sista av Ludvig XV:s mätresser, hade 1768 genom skenäktenskap fått grevinnetiteln, 25 år gammal

31.

Till J. J. Björnståhl.

London den 15 September 1769.

Högädle och höglärde Herr Magister.

Mot förmodan har jag kommit at stadna i London längre, än jag tänkte i Paris. Men, för at börja i rätta ändan, wil jag gå tillbaka åt Frankrike, och ha äran korteligen berätta min Pelegrimsfärd hitåt. 5

Efter Herr Magisters anvisning tog jag kosan åt Rouen, och såg som hastigast St. Germain samt Marly wattenwärl, hwilka jag mer kunde beundra, än begripa. En Poet är merendels en slät Mathematicus. Tio Dukater war hela min cassa: hwarföre jag ock, när inte wägen war för lång, wisligen wandrade med byltan på ryggen mellan båtställena. 10 Jag war ej heller allena Pelegrim; ty en hel hop förnuftige Fransoser, som alle woro grannare än jag, gorde så med. Dock må ingen tro, at wi gorde oss så gemene och gingo til fots; ty wi *promenerade*. Det roade mig hiärteligen, at höra den artige Fransman, som i sjelfwa wärket ur samma skäl, som jag, hade walt Apostla-skutsen, säga: *graces à Dieu, il ne me manque point d'argent, mais il vaut mieux se promener, que monter ces chetifs animaux*. Andre dagen woro wi uti Rouen, där jag råkade et skepp från Stockholm. Det bestörte mig, at finna 32 Församlingar i en stad, som efter ögonmättet intet är större, än Götheborg. Morgonen därpå, eftersom jag inte strax kunde komma til Havre, gick jag med et pack-last til Dieppe. Normandiet liknar mycke Swerje, och folket därstädes är det trefligaste och starkaste jag sett i Frankrike, en art, som nedkommit hos dem frå deras kara-wulne Nordiske stamfäder. Jag kallade dem altid landsmän och feck dricka en härlig cider. I Dieppe såg jag hwad som undgick mig i Paris, nämligen en ståtlig procession. 15 Likaledes lärde jag mig känna den så kallade *Repetition*, hwaruti Skol-ung-

Vitterhets historie och antikvitets akademien, Björnståhlska saml.

Adressen lyder: »Monsieur Monsieur Jacques Biörnstahl. Paris. Rue des Fossés St. Jacques au petit Hotel de St Genvieve». Anteckning på brevet: »Donnée à Londres le 15 de Sept. Lue à Paris le 20 du meme mois 1769.»

10 *byltan* resknyttet

15 *Apostla-skutsen* jfr *Apostla-hästarne* ovan s. 148:22

18 *bestörte* förvånade

21 *pack-last* fora

22 *trefligaste* mest välmående

domen, efter en offentlig examen i Latin och Greska, spelade et wackerert Theater-stycke m. m. Staden är mindre, men wackrare, än Rouen.

Sedan jag någre dagar blifwit uppehållen här, kom jag, mot 12 Livres frakt, öfwer til *Brighthelmstone* i England, 60 små mil frå London. En grobian, eller som är detsamma, en Engelsman, som förde mig 20 steg 5 frå skeppet i land, tog tre Schilling af mig och kallade mig på köpet *French dog*. Hwar Schilling gör 22 *Sous* i Frankrike. Et stycke kött och en säng kostade mig 2 d:o. Se där på en gång nästan så mycke, som hela min resa til Dieppe kommit mig på. *Anglica gens est pessima gens* – Ombytet är altför känbart, när man från de glättige och belef Wade Fransoser kommer bland plumpe och tiursinte Engelmän. Olikheten i regeringssättet, så wäl som det urgamla hatet desse både täflande nationer emellan, ha skapat liksom två olika slag af mänskor. England är annars, så mycke jag sett, kanske bättre upodlat, än Frankrike: smaken för planteringar synes dock mindre här. Folkhopen är ock oändeligen mer 15 uplyst, än i andra Riken, där tryck- och tankefriheten är inskränktare: ty man finner här en Kåldragare, en Skoflickare ofta kunna raisonnera, som Statsman, som fritänkare eller atheist.

Enfin jag kom til London med 6 Dukaters återstod, som tog en snöplig ända. Hör på bara. Dagen efter jag war hitkommen, skulle jag gå ut 20 at skaffa mig Englands mynt för mit Holländska, och då jag efterfrågar til den ändan en Bankier, möter mig en snygg man, som talte Tyska, hälsade mig för landsman och lofwade föra mig til et par resande Holländare, hwilke skulle wäxla mine pängar med bästa fördel för mig. Jag gick en stund, blef förd opp i en trång gränd och lämnad ensam i en 25 meublerad kammare. Innom någre minuter inkommo rusandes två bofwar, wäpnade, hwilke förklarade sin häpenhet öfwer at finna en okänd i rummet, och, som här härskade så många tiufwerier i London, skulle jag ej ta illa opp at de visiterade mig. De genomlupo derpå mina fickor, dessa hederliga siälarna, och funno ingen ting, som hörde dem 30 till, mer än de 6 Dukaterna. Besinna min belägenhet wid det tilfället. Jag slapp änteligen helskinnad ut, och måste erkänna, at de ägde mera *esprit* än jag *bravoure*.

3 *Livres* livre var före francens införande 1796 den franska myntenheten

4 *Brighthelmstone* se ovan s. 150:17

små mil engelska mil

9 *Anglica [...] gens* det engelska folket är ett mycket uselt folk

11 *tiursinte* tjuriga

Dagarne derefter råkade jag äntl. Mag. Lidén, som war så hederlig och länte mig lite pängar, hwarföre jag äfwen ber Herr Magistern tacka honom, när de råkas en gång. Sedermera feck jag qwarter hos en Swänsk, där jag har mat och kammare för et halft Pund i weckan. Fyra Swänske Skeppare ha blifwit bestulne på deras skepp. Röfwerier är et stort näringsfång i London och utgöra hela Skrå-sällskaper: ty när de eftersättas af Wakterne, säga de: Wårt namn är tusende; ta oss den som kan. London är så öfwerstockad med pack, at man fruktat, det blir til slut Rikets graf.

Insidan af London känner jag altför lite, til at kunna ge Herr Magistern begrepp därom. Det yttre har föga behagligheter. Swarta hopvräktta hus, trånga krokuga gator, betäkta med en ewinnerlig smuts, tiock och dimmig luft, samt en ofredlig och butter folkhop upväcka hos en främling mer fasa än förnögelse. Jag tycker om ingen ting, bara deras flickor och hästar. Så dömer jag, andre döma annorledes. Papperet tillåter ej mera, och det gör mig ondt, at jag inte får tid förklara all den högaktning och wänskap, som Herr Magisterns angenäma umgänge intrykt i mit hiärta. Jag har altid trodt mig sielf äga några små insikter: men jag har aldrig blifwit min skugge warse bättre, än wid sidan på Herr Magistern. Det är därföre, som jag skattar så högt denna min nya *acquisition*, liksom jag ock altid gör mig en heder af den unge och älskwärde Herr Rudbecks. Jag har äran wara, m. m. Jac. Wallenberg.

[I marg.:] Inneliggande adress til Mag. Lidén behagar H. M. öfwerlämna G. Hellstedt, som tillika hälsas. Den 24 eller 25 ärnar jag, V. D., följa en Skeppare hem åt Götheborg. Min brune rock tordes jag inte gå med här, utan måste låta göra mig en Engelsk. Ministerens Partie segrar högt i London. Min compliment til Gref Sparre. M. Lidén ärnar tilbringa wintern här. Hälsas.

1 *Lidén* se ovan s. 261: 8

8 *öfwerstockad* öfverfyllt, fullproppat

16 *förklara* uttrycka

22 *Rudbecks* se ovan s. 160

24 *Grosshandlare* Hellstedt Carl M. H., köpman i London, 1783 svensk konsul i Philadelphia; lämnade Sverige 1767 och reste efter ett par års studier i Göttingen till Paris, där W. träffade honom

V. D. Volente Deo, om Gud vill

25 *Min brune rock* se ovan s. 154: 14, *Ängelska skört*

27 *Sparre* se ovan s. 173: 3

32.

Till Paul Juringius.

Du sk-tpålle,

Hwad är det för et bref, som du skrifwer? Fattigdom din lott och en swartbrun tråkäpp dit stöd – Fy, du är en tiggare – Ingen bekantskap med sådant folk. Credit har jag, som en karl, och lefwer alltid hurtigt, utan at bedra någon creditor. Mina wänner äta opp mig i glädie, och mina missunnare törs inte på mig: ty jag lefwer, som jag wore en *Sablgren*. Ha, ha, Era landtuslingar, Ni äga inte mer, än rocken. Res på siön, som jag, så felas aldrig Styfwern. 300 D^r sm^t har jag öfwer af 2 tusend och 2 hundra d:o, som jag under resan förtient. Mina presenter har jag inskränkt inom 100 D^r sm^{ts} wärde, och hwem will icke wåga det, för sit namn skull. Jag är omgifwen af snuggande smickrare, men de få inte mer, än et glas ur den punchkällan, som alla eftermiddagar rinner i mit qwarter. Det kan jag göra, ty det kostar mig mycke lite, när jag har reqwisita ur första handen. Ho, hagla Dickskan är en hora, som warit på Kämnerskammarn för en unge med en tusend d-la Mu-Mu-Musikant, den magre Hultengren, hvilken pliktade för henne. Jag har ej warit där mer, utan afspisade hennes knäfall med 16 R^{rs} gåfwa, och lät henne ligga där. Sk-t på na och alla de andra. Jag filiserar ej mer, ännu – Hela wärlden härnedre wil lära känna och tala med mig, jag är en mycket efterfrågad, artig, tadlad och begrinad *piece* – *Görvell* har gått illa åt mig uti en kritik i Allmänna Tidningarna för et bref frå Norge, tokugt och yrt, som blifwit

LSB, Br. 29:3

Brevet har bevarats i den Lindblomska samlingen men är uppenbarligen skrivet till Paul Juringius; i brev till Lindblom den 30/11 1771 (nr 34) hänvisar W. till »Pålles bref», som Lindblom tydligen har lånat och behållit.

4 *hurtigt* präktigt, förträffligt

6–7 *Sablgren* Niclas S. (1701–1776), förmögen direktör i Ostindiska Compagniet, stor donator

7 *landtuslingar* landkrabbor

11 *snuggande* snyltande, parasiterande

14 *Ho, hagla* interjektion i leken 'binda näcken'

14–16 *Dickskan* [...] *Hultengren* Ingeborg Margaretha Dickman (1740–efter 1804), gift med domkyrkoorganisten i Göteborg Carl Dickman (d. 1770), 1771 tillsammans med musikern Carl Bernhard Hultengren dömd i Göteborgs stads kämnersrätt för lönskaläge

18 *filiserar* kamratslang av oviss betydelse

19 *artig* märkvärdig

20 *Görvell* se ovan s. 171

trykt i Spion. Och ingen af Er, Era skitare, har försvarat mig. Ni hade åtminstone bordt låta trycka den noten, at det war en *bassesse*, at angripa en fråwarande, försvarslös. Skäm ut Er. Alla mössor här i stan har jag *brouillerat* mig med – fan i dig, så måtte du skrifwit mig Riksdagsnyheter. Du säger ingenting, som duger – Bättra dig, syndare – Jag far ut igen, om jag inte får något bättre – En hwit nattmössa kan jag skänka dig – Mina *connoissancer* är här ökta med en mängd af wackraste husen här, flickorna stial jag mig *faveurer* af med Ostindiska blomster – Hur Fanden kommer Jacob, at wara hos Troil, är han skild snöpligen frå B. Horn? – Din far lär wäl dö, men huru kan man wänta sig annat – Marcus, den hederlige poiken, är ännu *Amanuensis*, handskrifwares handskrifware, och jag min syndare sitter Skepspastor med 1000 D^r *revenue* per annum, s^{mt} til. Om jag inte fruktade horn, kunde jag tarfweligen gifta mig. Jag hade waror med mig för 1200 D^r d:o, awancen tienar at skaffa mig namn af *genereux* – komma til *Stockholm*, tror jag likwäl min pung ej tillåter – Få se, hwad *Holterman* säger – På skeppet har jag trätt med mina förmän lufworna, och feck ändå 500 D^{rs} dito samman-skott, och något deröfwer. På Cap wet du jag feck för en Tysk predikan och skriftermål 50 blanka Riksdaler. Jag wore stenrik, om jag ej slösat så mycke förr – Fru M – wil kyssa mig för en serwice, men hon är för gammal nu, och systren *Öhr* – – – *Grönvallskan* är i *Wenersborg*, hon wil resa hit expres för at få en allmosa af mig – Jag är illa utkommen för min *liberalité* – Min dotter med *D-skan* är död, och min förbindelse med. Tänk at jag sörgde flickan. Skrif til Jacob, och be'n skrifwa mig til; ty jag har min siäl ingen tid, at utskudda mit hiärta för honom ännu på fiorton

4 *fan i dig, så måtte du* ung. må fan ta dig, som inte har

9 *Troil* Jacob Lindblom var informator i framlidne ärkebiskopen Samuel Troilius' familj

10 *B. Horn* Baron Carl Gustaf Horn, se ovan s. 258

Din far lär wäl dö Zacharias J. d. ä. (1697–1773), kyrkoherde i V. Eneby och Kisa 1732, kontraktsprost i Kinda härad 1770

13 *per annum* årligen

16 *Holterman* se ovan s. 93

17 *lufworna* anhängare av mösspartiet

20–21 *Fru M*–[...] *systren Öhr*– ej identifierade

21 *Grönvallskan* trol. Greta Lithovia, g. m. kornetten Paul Grönvall, bror till W:s syster Eva Elisabeths make, kyrkoherden i Vist Christian Grönvall

22 *är illa utkommen* har råkat illa ut

23 *D-skan* trol. den ovan nämnda Dickskan

25 *utskudda* utgjuta

dar – Blir *Filenius* Taleman, är Pr. *Ekman* Riksdagsman? Har du någon lön, hwar blef du wigd, hwar apparencer har du i din Prästväg? Skal Jacob bli Präst? Har Lasse suttit ting sedan? Jacobssons enka skal ha Köpman den tiocke *Fritsen*, men mig har hon *solemniter* lofwat musen. Skal jag Bror? Aber jag är mycke wisare i mina tänksätt nu, än förr, fast temperamentet merendels flyter ofwanpå – Jag har skrifwit en tokrolig Ostindisk resebeskrifning, som nu går man emellan fast Styrmänne 5
 ä arga på na – Om du inte skrifwer mig et långt bref til, så är du olycklig – behöfwer du tandpetare, hur ser du ut med peruk? Hwadän kommer at du så fattig äst? Din mor håller å mig tror jag, jag är arg på, at dina syst- 10
 rar inte stufwa opp sig på stadsmaner. Jag tål inte fruntimmer med bindmössor. Hwar är *Zetterling* och *Nordstranderna*? Tryta pängar mig framdeles, så får jag predika mig til födan på landet i Östergylln. Brun wille jag gerna dricka, om jag feck godt sällskap någonstads. Wil du inte, courage. Hälsar dig frå *Törnsten* etc. 15

G^{borg} den 21 Jun. 1771.

Jac. Wallenberg.

1 *Filenius* se ovan s. 212: 22

Pr. Ekman Carl Magnus E. (1712–1781), kontraktsprost i Veta 1753, riksdagsman 1751, 1765–66 och 1771

2 *apparencer* utsikter

i *din Prästväg* på din prästbana

3 *Lasse* Lars Axel Lindblom, se ovan s. 204: 33

3–4 *Jacobssons enka* [...] *Fritsen* Ulrika Wetterman, 1769 änka efter handlanden Peter Jacobsson, 1771 omgift med handelsmannen Paul Wilhelm Fritz

4 *solemniter* högtidligen

9 *behöfwer du tandpetare* ung. kan du äta dig mätt

11 *stufwa opp sig* styr ut sig

11–12 *bindmössor* kvinnlig huvudbonad, åtsittande om nacken och försedd med spetsgarnering längs framkanten, vid denna tid omodern och buret mest av äldre kvinnor, värdshus- och tjänsteflickor

12 *Zetterling* trol Olof Z., 1771 kollega i Norrköping

Nordstranderna tre bröder Nordstrand, Jacob Uddo, Daniel och Carl Johan, söner till tullinspektoren Olof N. i Gryt och 1759 samtidigt inskrivna vid Uppsala universitet

15 *courage* vanligt uppmuntrande ord, här ung. 'se så!'

Törnsten möjl. Elias T. (1738–1799), handlande i Göteborg

33.

Till Jacob Lindblom.

Min *magnifique* Bror,

Du har skrifwit till mig et *honnett* bref, och jag har swarat derpå som en hundsswott, efter jag swarat als inte: men jag skall wid första ledighet bättra mig – Nu får jag inte tid mer än at *recommendera* hos dig en *Hanquist*, min gamle *discipel*, som nu lär wara, eller snart ankomma till *Academien* bland våra *novitier*. Se efter gossen och för honom på vägen: han är snäll och beskedelig, så at jag *intresserar* mig för honom, som för min egen son. Efter halft år eller så, lär han behöfwa *condition*: hielp honom hwad du kan i den delen, och hedra min föreskrift – 5

Nästa wecka res jag härifrån till Götheborg: då skall du få mina nyheter *amplissima forma*. Jag kommer at gå ut igen med skeppet Stockholms Slott – Farwäl – 10

Jag är mer än du tör tro

Din tillgifne vän
Jac. Wallenberg. 15

Linköping
den 24 *Octob.* 1771.

2 *honnett* hederligt, anständigt

5 *Hanquist* Carl Alexander H. (1752–1803), son till köpmannen i Västervik Peter H., brorson till W:s principal Johan H., som tog sig an honom när fadern 1757 dog från hustru och åtta barn, 1771 inskriven i Östgöta nation i Uppsala

6 *novitier* de yngsta studenterna

11 *amplissima forma* i överflöd

11–12 *Stockholms Slott* skeppet gick ut den 9/1 1772 och återvände den 20/6 1773

34.

Till Jacob Lindblom.

Götheborg den 30 Nov. 1771.

Min ädle och dyrbare Bror,

Jag rullar mig i stoftet, och ber om förlåtelse. En enda lapp har jag skrifwit dig till i sommar, och det war angående en ung *Novitius Hanquist*, som jag recommenderade din omwårdnad. Hur mår han? men i synnerhet hur mår du? Som *deciderad* läskarl, *supponerar* jag dig ha mer träl, än nöge, mer arbete, än inkomst. Du måtte ha et osedvanligt godt tålmod, som kunnat ingå en *carriere*, där brödbiten sitter ihopa med en tandlös käft, jag menar, är hiskeligt långt ur sikte: ty *deus est bene mager Apollo*, och när kakan blir din, så har du inga tänder at tugga henne med. Gud styrke dig, at du icke upgifwes på wägen! Din möda med *lexicon* föll mig besynnerlig. Hwilka *penibla* dagswärken för at komma på et futtigt *titelblad*! Gör et par pigor tiocka, så winner du namnkunnighet med lika så stor *distinction* – din kyskhet, du nämner, tycker jag om, utan at räkna henne dig til dygd. På Parnassen förekommer du mig mer *brillant*, än *solid*; men just derföre spår jag dig mer lycka, än andre – Men nu om mig sielf.

Af tidningarna lär du ren weta, at jag går andra gången åt Ostindien. Wore detta en synsla på land, begärte jag icke något bättre. Finge jag föra hustru med mig, gifte jag mig; men nu skrämmer jag utaf skuggan af förmodeliga horn: *Multa miser timeo, quia feci multa proterve*. Hittills har jag slösat *enormt*, för at föda min *vanité*; men nu ärnar jag gnia i skygd af mitt slösarenamn. Den 8 eller 10 Dec. blir mönstringen på skeppen. Sedan wäntas endast god wind – Nipper har du denna gången ej kunnat få; ty jag har inte råkat dig; men härnäst tör jag wäl byta mig till et st. glosbok af dina.

LSB, Br. 29: 3.

4 *Novitius* ny student

9–10 *deus* [...] *Apollo* guden *Apollo* är bra mager

11 *upgifwes* ger tappt, förtrötta

lexicon latinsk-svenskt lexikon, *Lexicon Latino-Svecanum* I–II, till största delen Lindbloms verk, fullbordat först 1790

13 *pigor* flickor

21 *Multa miser* [...] *proterve* själv har jag varit djärv och fräck, därför känner jag oro (Ov. *Am.* I 4: 45; övers. J. W. Köhler)

22 *gnia* snåla

Annars är jag en slät karl i lärdomswägen, och som jag är hiärtlig hatare till all möda, lär jag ej bli annat. Dock predikar jag bra, fast jag är en lös Theolog: ty jag gör det så enfaldigt och ostuderat, rent utaf *opposite* mot alla granlåt's Predikanter, *enfin* jag talar ideliga Guds ord och anser alla wärdsliga blomster såsom gröfsta *blaspheme* – Sommarn har jag suckat bort hos de sköna. *Harlingson* träffade min utwärt's *caractere* tämlig nära, när han kallade mig en Präst med skrifwareseder: ty jag är wäl hemma i *galanterier*, och har haft mycke framgång, mången *Officer* och *Sikter* till harm. Det roar mig at kunna äta ut slikt folk hos fruntimmer, och me[d] *depenser* låter det sig förträfflig wäl göra. Råkar du *Zachris Jur[ingius]* kan du få weta mina *travailler* en del. Äfwen i Pålles bref, om du begär det. Men numera, nögd at ha lyckats i mina *sottiser*, då jag företog dem, ärnar jag kanske *in extremum* bli *retiré*: ty jag är mätt af sådan skit – Men jag får ej tid mer, utan Gud wälsigne dig och mig med, som städse är

Din tillgifnaste bror
Jacob Wallenberg.

[I marginalen:] Min *Viborgske Smäll* är inte vidrörd, sedan jag blef Ostindiefarare. I stället har jag roat mig med en Resebeskrifning, *singulier* och *ridicule*, som *admireras* af alla, den wisa stadiga ålderdomen undantagen. *Tourn* är ny, och hon wore *complett*, om inte Författarn wore Präst. Rimma gör jag ibland, men alt ströwis: ty jag tål inga långa arbeten. Må wäl, Bror, och sköt din hälsa, ty du är et blomster på Östgöthamarken. Farwäl!

- 1 *slät karl i lärdomswägen* klen i fråga om lärdom
- 3 *enfaldigt och ostuderat* enkelt och okonstlat
- 3–4 *opposite mot tvärs* emot
- 4 *ideliga* idel
- 6 *Harlingson* se ovan s. 190: 34
- 9 *Sikter* sekreterare
- 10 *depenser* betalning
- 11 *Zachris Jur[ingius]* Zacharias J. d. y. (1741–1817), son till kyrkoherden Zacharias J. d. ä., student i Uppsala 1758, doktor 1767, pastorsadjunkt i Norrköping 1771, kyrkoherde i Horn och Hycklinge 1783
- travailler* mödor
- 12 *Pålles Paul Juringus*, se ovan s. 243
- 13 *in extremum* ytterligt
- 21 *Tourn* skrivsättet
- 22 *ströwis* då och då

35.

Till Jacob Lindblom [jan. 1772].

Mein Schatz,

»Soll ich Ihm den Schwantz noch ein bischen steil machen», frågade mig en kärleks-unge i Altona, när det begynte slakna.

Skal jag ännu en gång skrifwa, ännu en gång tala med dig von die Liebe, von die Dogmatik der jungen Studenten? Ja, Broder, at weder- 5
gälla dig dit sista angenäma, skal jag än en gång nedsänka min Präster-
liga siäl i de förflutne dagars frögder och spisa dit hiärta med denna
världenes wälluster – – Hwem är där? Ostindiska Styrmänner, Era
liderlige bestar – – – –

Därmed gick det förslaget i watten. K. Bror, jag fick främmande, och 10
får ingen tid, at fägna dig, som jag tänkte. De siö-gastarne dundra, så
hörslen förgår mig. Jag slutar; tack för dit bref. Hälsa Harlingson: han
är söt. Antingen, skrifwer han, skal du ambiera min grace eller fot-
trampa min warelse. Jag grinade, så jag måtte spricka. Men om jag fått
tid, hade jag ärnat säga honom, at jag fordom föresatte mig, at wara det 15
han är; men sedan jag fan Lakejerna i Paris och Londons Kåldragare rai-
sonnera, som fritänkare eller atheister, beslöt jag, och det utaf purt solid
högmöd, at bekänna mig til någon Religion, wiljande hellre wara Swe-
denborgian än *esprit fort* på en tid, då Smeddrängar och Skräddare=
gesäller inkräktat den äran at wara utan Gud – – håll halsen Styrmän- 20
ner: det ä nu gordt – –

Öhrström är en söt karl, genomhederlig carakter. Hälsar på det högsta. Juring wäntas frå landet i dag. Nästa wecka bär det utaf.

Herren wälsigne oss alla och mig med,

Din 25

Redelige

Jacob Wallenberg.

Jakob, ta mig d-f-n håller jag icke af dig, det är nog det.

LSB, Br. 28:2.

10 *gick [...] i watten* gick omintet

12 *Harlingson* se ovan s. 90:43

13 *ambiera min grace* söka vinna min gunst

22 *Öhrström* ej identifierad

23 *Juring* möjl. Paul Juringius (se ovan s. 243); två av dennes kusiner förkortade namnet till Juring, och kanske avser W. någon av dem

36.

Till konsistoriet i Linköping [juli 1775].

Högwördigste Herr Doctor och Biskop
samt Maxime Ven. Consistorium.

Hos Högwördigste Herr Doctorn och Biskopen, samt Maxime Venerandum Consistorium anhåller jag härigenom allerödmjukast, at till Examen Pastorale med möjligaste första blifwa höggunstigt inkallad. 5

Med diup wördnad
framhärda

Högwördigste Herr Doctorns och Biskopens
samt

Maxime Venerandi Consistorii 10

Allerödmiukaste Tienare
Jacob Wallenberg.

VLA. Linköpings domkapitel. Akter E III a 100 b.

På brevet antecknat: »Exhib. d 19 Jul. 1775.»

1 *Doctor och Biskop* Petrus Filenius, se ovan s. 212:22

2 *Maxime Ven[erandum]* högwördigaste

5 *Examen Pastorale* pastorexamen, prövning inför domkapitel som fram till 1884 krävdes för behörighet till pastorat och vissa andra prästerliga befattningar

37.

Till konsistoriet i Linköping

Högwördigste Herr Doctor och Biskop

så ock

Maxime Venerandum Consistorium

Hos Högwördigste Herr Doctorn och Biskoppen, samt maxime vene-
 randum Consistorium, anhåller jag härigenom allerödmiukast om Hög- 5
 gunstigt Betyg öfwer min den 2 hujus härstädes undergångne Pastoral
 Examen, såsom ock om vidimerad afskrift af Biskoppens i Götheborg,
 högwördige Herr Doctor Lambergs skrifwelse till Högwördigste Herr
 Doctorn och Biskoppen, rörande min därstädes undergångne Prästexa-
 men och öfriga förhållande. 10

Framhärdar med diup wördnad

Högwördigste Herr Doctorns och Biskoppens

samt

Maxime Venerandi Consistorii

Linköping

den 14 aug. 1775

Allerödmiukaste Tienare

Jacob Wallenberg

15

VLA. Linköpings domkapitel. Akter E III a 100 b.

6 *hujus* dennes8 *Lambers* Erik Lamberg (1719–1780), son till lektorn i Göteborg Petrus L., student i Uppsala 1739, prästvigd 1747, e. o. hovpredikant 1749, biskop i Göteborg 1760 (tilltr. 1762)9–10 *Prästexamen* prövning inför domkapitel av sökande till prästämbete; W. hade den 4/4 1769 avlagt prästexamen i Göteborg

38.

Till konsistoriet i Kalmar

Högwördigste Herr Doctor och
Biskop,

Jag hade tänkt hos Högwördigste Herr Doctorn och Biskoppen samt maxime Ven. Consistorium anhålla om förordnande af någon, som skulle inventera Kyrkans Papper och egendom från Vicarius Pastoris till mig wid den nu förestående af och tillflyttningen; men man har sagt mig, att sådant wore owanligt och öfwerflödigt, och att det gorde tillfyllest, om samma inventering skedde privatim i Kyrkoföreståndarnes öfwer faro. 5

Detta har jag trott mig böra avertera Högwördigste Herr Doctorn och Biskoppen om, med ödmjukaste anhållan, att, därest ett sådant förordnande pröfwäs nödigt, det måtte ske ju förr desshändre, och jag derom underrättad blifwer. 10

Med djup wörndnad framhärdar
Högwördigste Herr Doctorns och Biskoppens 15

Mönsterås
den 28 Apr. 1777.

Allerödmjukaste Tjenare
Jacob Wallenberg.

VLA. Kalmar domkapitel. Ink. handlingar ordnade efter pastorat. Mönsterås 1730–1782. E IV:108.

På brevet antecknat: »commun. per Capsulam d. 1. Maii 1777».

1–2 *Doctor och biskop* Carl Gustaf Schröder (1717–1789), son till biskopen i Kalmar Herman S., lektor i Kalmar 1742, kyrkoherde i Högsby 1750, teol. doktor i Greifswald 1754, biskop i Kalmar 1764

5 *Vicarius Pastoris* vikarierande kyrkoherde i Mönsterås före W:s tillträde var Georg Melin (1742–1809), son till kyrkoherden i Mönsterås Israel M., student i Uppsala 1761, prästvigd 1770 som adjunkt till fadern, student i Lund 1777, mag. 1778, komminister i Fagerhult 1787

9 *öfwer faro* övervaro, närvaro

10 *avertera* underrätta

39.

Till konsistoriet i Kalmar

Högwördigste Herr Doctor och Biskopp,
 samt
 maxime venerandum Consistorium.

Som Härads höfdingen, Herr Jonas Papke, utsatt dag till Laga af- och
 Tillträdes Syns hållande i Mönsterås Kyrkoherde boställe, den 30 5
 instundande Juni, anhåller jag härigenom ödmjukast, det täcktes Hög-
 wördigste Herr Doctorn och Biskoppen samt maxime venerandum
 Consistorium höggunstigt förordna någon, som å dess wägnar Bostäl-
 lets Rätt och bästa wid detta Tillfälle bewakar.

Med djup wördnad framhärdar 10
 Högwördigste Herr Doctorns och Biskoppens
 samt
 Maxime Venerandi Consistorii

Mönsterås Prästgård   Allerödmjukaste Tjenare   15
 den 28 maj 1777.   Jacob Wallenberg.

VLA. Kalmar domkapitel. Ink. handlingar ordnade efter pastorat. Mönsterås
 1730–1782. E IV:108.

På brevet antecknat: »upl. i Consistorio d. 4 Junii 1777.»

4 *Jonas Papke* (1725–1785), son till biskopen i Lund Carl P., häradshövding i Norra
 och Södra Møre domsagor
 8–9 *någon [...] bewakar* till konsistoriets representant vid besiktningen utsågs kyr-
 koherden i Högsby Johan Åhman (1719–1782)

40.

Till konsistoriet i Kalmar.

Högwördigste Herr Doctor och
Biskopp, samt
Maxime Venerandum Consistorium.

Hos Högwördigste Herr Doctorn och Biskoppen samt maxime venerandum Consistorium anhåller jag härmedelst allerödmjukast om permission att göra en resa på 14 Dagar till Götheborg. 5

Med djup wörndnad framhärdar
Högwördigste Herr Doctorns och Biskoppens,
samt
Max. Ven. Consistorii 10

Mönsterås
den 16 Julii 1777

Ödmjukaste Tjenare
Jacob Wallenberg

VLA. Kalmar domkapitel. Ink. handlingar ordnade efter pastorat. Mönsterås 1730–1782. E IV:108.

På brevet antecknat: »Commun. per Caps. d. 22 Julii 1777».

41.

Till konsistoriet i Kalmar [trol. juli 1777]

Högwördige Herr Doctor och Biskopp,
 samt
 Maxime Venerandum Consistorium.

Till följe af Sockenstämmobeslutet under den 20 sistl. Julii, tagit på Högwälborne Baron Herr Elias Rappes påstående, att, såsom Kongl. 5
 Förordningen, angående Klockare wal, ej precise utstakar, efter hwad grunder sådant wal ske borde, man hade af nöden, att först hos respec-
 tive wederbörande förfråga sig; anhålle härmedelst ödmjukligen, wi undertecknade Pastor och Kyrkoråd, det täcktes Högwördige Herr
 Doctorn och Biskoppen, samt max venerandum Consistorium, dess ut- 10
 låtande häröfwer meddela, huru wida, i detta ärende gammal praxis må följas, eller votering ske, antingen efter matlag eller Hemmantal.

Framhärde med wördnad

Högwördige Herr Doctorns och Biskoppens
 samt

Maxime Venerandi Consistorii

Ödmjukaste Tjenare
 Jacob Wallenberg
 Pastor.

Carl Fr. Hultenheim
 Carl Mag: Sældegren

VLA. Kalmar domkapitel. Ink. handlingar ordnade efter pastorat. Mönsterås 1730–1782. E IV: 108.

5 *Elias Christoffer Rappe* (1745–1835), friherre, kanslijunkares avsked 1772; företrädde i kyrkorådet sin far, landshövdingen Carl R.

12 *matlag* hushåll, användes som beräkningsenhet för vissa utskylder m. m.

Hemmantal mantal, enhet för ett hemmans storlek

18 *Carl Fredrik Hultenheim* (1726–1787), överjägmästare i Kalmar län och Blekinge 1759

19 *Carl Magnus Sældegren* (Seldegren), rådman i Vimmerby, kyrkoföreståndare i Mönsterås

42.

Till konsistoriet i Kalmar.

Högwördigste Herr Doctor och Biskopp, samt
maxime Venerand. Consistorium

Till följe af närlagde Sockenstämmoprotocolls Utdrag anhåller jag härmed allerödmjukast, det täcktes Högwördigste Herr Doctorn och Biskoppen samt max. venerandum Consistorium vice-cantorn Carl Appelgren, såsom klockare här i Mönsterås Församling, godkänna och stadfästa, lärande han sjelf om behörige Löftesmän draga försorg. 5

Framhärdar med djup wördnad
Högwördigste Herr Doctorn
och Biskoppens 10

samt

max. venerandi Consistorii

Mönsterås

den 27 octobr. 1777

Allerödmjukaste Tjenare
Jacob Wallenberg

VLA. Kalmar domkapitel. Ink. handlingar ordnade efter pastorat. Mönsterås 1730–1782. E IV:108.

På brevet antecknat: »upl. i Consist. d 29 Octob. 1777».

43.

*Till Anders Arfwedson.**Calmar och Mönsterås d. 9 Decemb. 1777.*

Högädle Herre,

Min bäste och k^{ste} gynnare.

Som jag hoppades i mitt sista af förledit år, har det gått: jag sitter nu
 wid ett godt Pastorat, Gud ske lof, och passerar för en skicklig god 5
 apostel. Hustru kan jag anständigt underhålla; men wet än icke, hwar
 jag skall få någon. Jag både will och will inte. Det nyttiga slaget är inte
 för ögonen, och de som äro för ögonen, duga icke för pungen: hwad
 skall jag göra? blunda och ta i högen – må så ske – den som söker bli wäl
 gift, gifter sig aldrig – 10

Gud wälsigne Herr *Arfwedsson* för det förskott af 20 Piaster, som jag
 genom *Grafström* uti *requirerade* wahror bekommit: men när och hwar
 skall det betalas? *Commissionairen* wiste aldrig att säga ett ord derom.

Förwaltningen af mitt förra har jag i 3:ne bref gordt redo för. Hoppas
 de kommit riktigt tillhanda. Ack måtte den tiden snart komma, att jag 15
 får se den jag mäst älskar och ärar af mina Ostindiska *connoissancer*!
 Mätte Herr *Arfwedsson* snart komma hem, glad, frisk och älskad af alla
 redeliga, såsom af

Din

Hjärteligen tillgifne och 20
 ödmjuka tjenare
 Jac. Wallenberg.

Hedensö.

Anders Arfwedson (1736–1809), assistent på skeppet Stockholms Slott 1765–67,
 superkarg på Finland 1769, verksam i Kanton 1770–78, senare köpman i Stockholm

5 *passerar för* anses som*skicklig* anständig, duglig12 *Grafström* okänd mellanhand16 *connoissancer* bekantskaper

Bihang till Breven. Stamboksblad i J. H. Lidéns stambok.

HOMO NON EST ANGELUS.

FAC OFFICIUM TALITER QUALITER
ET STA BENE CUM
D^{NO} PRIORE.

Paululum in orbem excurrans, *Danos* vidi et commiseratus sum: vidi *Belgarum* industriam, et admiratus: vanitates *Gallorum* vidi et amavi: vidi *Anglum*, et fremui. Nunc dulcissimos patriæ focos breviter revisens, longius ad Indias Orientales iter præparo.

Odimus amicum, cujus lumen nosmetipsos offuscat: *Lideni*, quomodo te diligam? Sed iterum, quomodo illum odio habebo, qui mihi, dum latronibus Londini spoliatus eram, amicissime porrexit manum? 5

Quicquid sit, post tempus, V. D., dicere potes, te quoque, inter *Sinenses* habere amicum,

Londini Britt.
d. 25 Sept. 1769.

Jac. Wallenberg, Concionarius
in nave Soc. Ind. Or. Svec.

10

Textvarianter samt utgivarens ändringar

Siffror inom parentes hänvisar till sida i volymen

Smärre dikter 1761–1774 (13)

Vårtiden (18)

- 9 *frucktsam* W 69:4 frucksam
- 11 *blommar* W 69:4 brommar
- 26 *får*, W 69:4 får

Den oförnöjde (20)

- 12 *tæmjes*, W 69:4 tæmjes
- 14 *ledsnan* W 69:4 ledsnar

Under capitel (21)

- 8 *står*. W 69:4 står

Omnia, præter verbum Dei, peribunt (22)

- 3 *bli*, W 69:4 bli
- förbrænnas* W 69:4 forbrænnas

Under mitt capitel (22)

- 2 *væl*, W 69:4 væl

Quæde öfuer bærgningstiden (23)

- 3 *blifuer*, W 69:4 blifuer
- 7 *upbrukat*, W 69:4 upbrukat
- 19 *fram*, W 69:4 fram
- kroknif* W 69:4 krokknif
- 61 *omuærfuar* W 69:4 omuærfuat
- 79 *blifua*, W 69:4 blifua
- 87 *mun*, W 69:4 mun

En god Konung (29)

- 1 *gifuit*, W 69:4 gifuit
- 2 *högd* W 69:4 hogd

- 6 *fægnad*. W 69:4 fægnad
- 10 *gör*, W 69:4 gör

Talpa (30)

- 2 *ær*, W 69:4 ær

Vid Samuel Älfs bröllop (31)

- 1 *till*, G 350 a till;
- 2 *wanckar*; G 350 a wanckar,
- 3 *still*, G 350 a still:
- 4 *Fördublat* G 350 a Fördubblat
- sanckar*; G 350 a sanckar.
- 6 *måla* G 350 a måla,
- 7 *Hur'* G 350 a Hur
- 10 *Tillåt* W 69:4 möjl. Tillät
- 11 *hjerna* G 350 a hierna
- 14 *bojor* W 69:4 bogor
- 16 *ären*: G 350 a ären.
- 19 *till*: G 350 a till;
- 20 *skryte*: G 350 a skryte,
- 21 *tillhör*; G 350 a tillhör,
- 22 *desa* G 350 a desse
- 24 *låcka* G 350 a locka
- 27 *Lär'* G 350 a Lär
- 30 *lager*, W 69:4 lager
- 32 *Ney*; G 350 a Ney,
- 37 *Nunna* G 350 a Nunna,
- 38 *dömes*. G 350 a dömes:
- 39 *barmark* G 350 a barmarck
- gror* G 350 a gror,
- 41 *slätt* G 350 a slott
- 43 *lätt* G 350 a lott
- 46 *skäncker* G 350 a skäncker,
- 47 *högd*; G 350 a högd,

- 48 *fägring* G 350 a stråle
 49 *fägringsprakt* W 69:4 fägringsprakt,
 G 350 a fägringspract
 50 *öga*, G 350 a öga!
 51 *Och* G 350 a Nu
 52 *höga*. G 350 a höga!
 54 *ära*. G 350 a ära!
 55 *Man skall få se* G 350 a Man spörja skall
bygd G 350 a bygd,

Cum sacram ... (35)

- 6 *låter* UWT lärer
 18 *blifuer*. W 69:4 blifuer
 23 *Tig* UWT Dig. I övrigt avviker trycket
 endast i oväsentligheter

Över långfredag (36)

- 3 *hierta*, W 69:4 hierta
 14 *givs*. W 69:4 givs
 16 *rivs*. W 69:4 rivs
 22 *prakt* i W 69:4 ändrat fr. practt
 24 *förakt*. W 69:4 förakt
 På flera ställen har W. i W 69:4 ändrat f till v

Över en sprätt (38)

- 11 *tränga*, W 69:4 tränga
 12 *hænga*, W 69:4 hænga

På Prostinnan Grenzelii grift (39)

- 2 *barm*, Br. 29:1 barm
 6 *Farväl* Br. 29:1 Farväl,
suaga Br. 29:1 svaga
 7 *av* Br. 29:1 af
 9 *Din* Br. 29:1 din

Vid Handelsman Herr Fults bröllop (40)

- 6 *länge* W 69:4 långe
 12 *Att* W 69:4 All
 14 *giva*. W 69:4 giva
 16 *Om jag får lof...* G 350 f Jag, som Poet,
 vill suaret skriva
 21 *væner* G 350 f vänner
 22 *præctigt* G 350 f präcktigt
 27 *hiært-magnet* G 350 f hiärtmagnet
 29 *vett* G 350 f vet
hinte, G 350 f hinte

- 31 *snäll* G 350 f queck
 34 *stackar* G 350 f stackarn!
 35 *plä* W 69:4 plä
 37 *man* G 350 f mann
 39 *ur* G 350 f frå
 40 *Nær* G 350 f När
 43 ff. G 350 f: stroferna 8 och 9 står i om-
 vänd ordning
 45 *tas* G 350 f är
 46 *caffekoppen* G 350 f kaffekoppen
 49-54 G 350 f:
 En lever liuvligt med sin man,
 Är snäll; men glömmmer hon är quinna.
 Hon Präst och lära mästra kan.
 Är ock en tapper kökshiältinna,
 Vi dagligt med kökspåsten finna,
 At någons öra stormat är.
 50 *quinna*. W 69:4 quinna
 70 *upp!* W 69:4 upp
 72 *spelet har* G 350 f gäller mäst
 75 *sätt* G 350 f sætt
 81 *Och se på nytta ej* G 350 f Se mer på nytta
 än
 84 *tuiflat* G 350 f tviflat
 85 *hand* senare tillskrivet i W 69:4
 86 *af en vän Er Himlen skäncker* G 350 f av
 en vän Er Himlen skänker
 88 *Af* G 350 f Av

Då Amiralitetslieutenanten ... (45)

- 9 *tyst*, W 69:4 tyst

Ordensvisa (48)

- 15 *regel*. W 69:4 regel
 16 *agg*, W 69:4 agg

Suar på den replique ... (49)

- 10 *vers*. W 69:4 vers

Vid Fru Fults begrafning ... (51)

- 8 *hufuut* tr. hufwud
 24 *ynklig* tr. ömklig
 29 *Den har ett* tr. Ach! den har
 31 *steg* tr. spår
 32 *matken* tr. matkar
 41 *De tuå* tr. För dem

42 *Skall öpna Himlens dörr med sina rena händer* tr. Är öpnad Himlens dörr, de äro i Guds händer

43 *vänder*, W 69:4 vänder

45 *ulli* tr. ulla

Vid Madem. Loschs graf ... (53)

6 *dömm*, W 69:4 dömm

20 efter *begär* i W 69:4 str. En veckas räkenskap vid domens

22 *är*, W 69:4 är

25 efter *räkenskap* i W 69:4 str. för oss

28 *lif*, W 69:4 lif

Vid Fru Siöbergs bröllopp ... (55)

17 *blifua*. W 69:4 blifua

Öfuer högmod (56)

Titeln: *Öfuer* W 69:4 Ofuer

Ett vackert ansikte ... (57)

13 *Med* W 69:4 Meg

Ännu ett af Poeten Regnier (58)

2 *Bekymmerslös* UWT Bekymmerlös
har, W 69:4 har

3 *nändes* PT orkat UWT kunnat

6 *dig*. UWT Dig?

Ad Ol. Zetterling ... (70)

1 *et* tr. &

6 *autre* tr. autre,
folatre tr. folâtre

7 *fracas*, tr. fracas

10 *eclât* tr. eclat

11 *sage*, tr. sage

13 *lauriers*, tr. Lauriers

15 *des* tr. de

17 *egal* tr. égal

valeur. tr. valeur,

18 *vraie* W 69:4 ie understruket, i marg.:
Obs.—

Vid Fru Baumans jordfästning ... (71)

2 *vorden*: W 69:4 vorden

14 *tränger*. W 69:4 tränger

Klubb-visor (73)

12 *drack*: W 69:4 drack

18 *bring hier* W 69:4 (med tysk stil)

21 *Sverges* W 69:4 Sverjes

34 *klinga*. W 69:4 klinga

51 *kärfua*. W 69:4 kärfua

54 *yrka*. W 69:4 yrka

60 *tractera*. W 69:4 tractera

Skålar (76)

2 *bär* W 69:4 bär;

9 *strumpan*. W 69:4 strumpan

Installations menuetten i Klubben (77)

5 *tropp*, W 69:4 tropp

10 *män!* W 69:4 män

Ode d'un Poete ... (78)

Titeln: *Poete* W 69:4 Poet

14 *ramar* W 69:4 rammar

21 *grafuen*. W 69:4 grafuen

27 *tallen*. W 69:4 tallen

Skålar ... (80)

Titeln: *1766* W 69:4 1767

36 *trifves*, W 69:4 trifves

41 *sist*. W 69:4 sist

42 *Astrild* i W 69:4 ändrat från Kärlek

Till Götheborgs ... (83)

9 *röja*, W 69:4 röja

13 *blänker*, W 69:4 blänker

14 *skänker*, W 69:4 skänker

18 *hänger*. W 69:4 hänger

26 *vitnar* W 69:4 ä. fr. talar

hyser. W 69:4 hyser

39 *blod*, W 69:4 blod

Sur la destruction ... (86)

1 *Cy* W 69:4 Çy

2 *debris*. W 69:4 debris

Un autre (86)

4 *Voici* W 69:4 Voiçi

Göteborg ... (87)

- 32 *hör ej mer* sep. svarar ej
39 *lugna* sep. tysta

Vid Comminister Prässers bröllop (89)

- Titeln: W 69:4 D:o vid ... (dikten föregås där
av en här utesluten latinsk bröllopsdikt)
8 *sällskap* W 69:4 sällskap
28 *stackars* W 69:4 skackars
39 *med frögd* W 69:4 och frögd

Au Directeur (93)

- 16 *soucis* W 69:4 souçis
22 *bouche*. W 69:4 bouche

Skålar ... (96)

- 11 *heder*. tr. heder

Wid Fru Directeurskan ... (98)

- 18 *dör*. GA dör
39 *öfwerflöd*. GA öfwerflöd

Tankar ... (100)

- Titeln: *Januarii* TU Junii (skeppet Sophia
Magdalena lättade ankar den 17 januari)
13 *flyta*, TU flyta
16 *kikar*, TU kikar
19 *skymder*, TU skymder
31 *vörda*; TU vörda
38 *skjöte*; TU skjöte
39 *möte*; TU möte

Fragment ur Wiborgska Smällen (103)

- 9 *Sju* GS Sin (W. torde ha skrivit *Siu*)
26 *toppar* tryckfel för *troppar*? Jfr v 75 *tropp*
60 *mänska* GS mänska
82 *armar*, GS armar.
92 *blifwit* GS blifwet
97 *rop*, GS rop.
110 *förtwiflan* GS fortwiflan
120 *jord*, GS jord.
123 *Manhems* GS Mamhems
127 *wässa*. GS wässa

Sanfärdig resebeskrifning (113)

- 118 6 *Annerstorp* W 69:3 Anners-storp
16 *penitet esse probum* ä. fr. penitet
esse probus
19 *vara*, W 69:3 vara
119 7 *följande* W 69:3 foljande
12 *Stenbocks* W 69:3 Stenboks
13 *Kronstedts* W 69:3 Kronstets
21 *lapris-ännen* (så även i or.-tr. SR och i
GS) urspr. sämre ännen (*lapris-* har
överskrivits utan att *sämre* har strukits)
120 3 *tappre* (så i GS; or.-tr. av SR store) W
69:3 urspr. store (*tappre* har över-
skrivits utan att *store* har strukits)
4 *grymma* ä. fr. köpta
5 *För at få härska fritt* ä. fr. At härska
på hans graf
8 *Ack!* ä. fr. O!
10 *den bofvens namn för världens ögon*
(så i GS och i or.-tr. av SR) urspr.
hans fula skylt kring hela Norden
(överskr. utan strykning)
11 *allmän hån och sky* ä. fr. allmänhe-
tens sky
13 *alt sit wett* (så i GS; or.-tr. av SR har
alt dit [!] wett) urspr. sina lius
(överskr. utan strykning)
16 *starke* urspr. store (så i GS och or.tr.
av SR; överskr. utan strykning)
121 5 *Fosterbygd* ä. fr. Fosterland
8–122 3 Till hela detta stycke saknas
hs, s. 9–10 har förkommit, och origi-
naltrycket följs här. Därvid har dock
tryckets *w* genomgående ändrats till
v och även i övrigt har smärre änd-
ringar gjorts för att återställa stav-
ning m. m. till originalets.
129 2 *filebom*, W 69:3 filebom
27 *våre* W 69:3 väre
130 7 *ock* W 69:3 och, men ändrat av
annan hand
13 *sluta*, W 69:3 sluta
14 *Vaknar se'n med snufva opp* ä. fr.
Och med snufva vaknar opp
15 *Men* urspr. Dock (*Men* överskr. utan
strykning)

- 131 12 *Belgæ*. W 69:3 Belgæ
 26 *skålmske* W 69:3 skålmste
- 132 15 *kärn-vänner* W 69:3 karn-vänner
- 133 5 *Hag*, W 69:3 Hag
- 134 9 *berättade* W 69:3 berrättade
 12 *Versailles* W 69:3 Verssailles
 16 i ä. fr. med
 22 *landet*. *Hei* ä. fr. lande, hei
 24 *Andra* ä. fr. Andre
- 135 5–139 22 *Vue de Paris*. Or.-hs bevarad i J. H. Lidéns resedagbok från 1770, del 4 (UUB, X 399). Den avviker i ett stort antal fall från versionen i SR. Indragningen av versraderna har normaliserats lätt; de båda versionerna skiljer sig på den punkten från varandra.
- 135 9 *seder*, kommatecknet enl. X 399
 10 *lofsång* X 399 låfsång
 11 *alfvarsamme* båda versionerna har urspr. *paddelike*; *alfvarsamme* tillagt över raden utan strykning
 15 *släktet* X 399 slägtet
 16 *beröra* båda versionerna har urspr. omröra; be- har tillagts över raden
 20 *Waxhall* X 399 Waxhal; noten härtill saknas
 22 *te*; X 399 te,; not saknas till *tyks*
- 136 1 *För flugor och mönja...* X 399 Jag kan inte skönja, / För flugor (ä. fr. moucher i båda versionerna) och mönja, X 399 har till *mönja* noten: Smink.
 3 *länta* X 399 länta
 4 *Vallen* X 399 har i stället noten: Les Boulevards, där spektaklen hållas. *söker* i X 399 överstr. och ä. t. väntar
 7 *tiggare, kärnger* X 399 tiggare-läten; not härtill saknas, men i stället finns till lyror noten: Savoijardska qvinfolk, som raspa en släng-pålska för en Styfver etc.
 9 *skriker*: X 399 skriker.
 11 *narrar* X 399 med noten: Där är inte mindre än 7 band Comedianter.
 13 *pack* X 399 saknar not
 16 *Spektakel* X 399 Spektakel
- linor* X 399 saknar not
- 31 *särskilta* ä. fr. särskilte
- 137 3 *hitut*, X 399 hitut.
 6 *armen*, X 399 armen
 7 *flyketar* X 399 med noten: Här behöves ingen not.
 8 *skul* X 399 skiul
 9 *betäckes*: X 399 betäckes;
 10 *hiul!* X399 hiul,
 14 *kista* X 399 med noten: Et positif, eller orgelvärk i smått.
pipor X 399 saknar not
 15 *tre*. X 399 tre,
 16 *vakna* ä. fr. gapa; X 399 saknar skiljetecken och not
 21 *Båd' vagnar och klockor och Munkar* X 399 Båd munkar och klockor och vagnar
 22 *Goddag*, X 399 Goddag!
Façon! X 399 Façon.
ack X 399 ack!
 23 *han*: X 399 han,
 24 *namn* X 399 saknar not
- 138 1 *språkas* X 399 med noten: Ingen är okunnigare i sådana saker, än Parisboen.
 2 *tiger*: X 399 tiger.
 8 *spektakel* X 399 spektakel
Porcheron X 399 med noten: En hel Förstad, där man dansar och slutar köp om liggie.
 13 *siden-rockar*, X 399 siden-rockar
 19 *dom-perukers* X 399 lång-perukers
haf! X 399 saknar not
 21 *hälre* X 399 häldre
 22 *hungrig* X 399 hungrog
 24 *lösa*; X 399 lösa,
 25 *caffehus* X 399 caffè strax
 28 *svänger*: X 399 svänger,
 29 *närt* X 399 närdt
- 139 1 *juver* X 399 diuver
hänger, X 399 hänger
 3 *håll!* X 399 håll,
tröttnar X 399 tröttnar
skrifva: kolon insatt i enlighet med X 399

- 4 *galenskap*, X 399 galenskap
6 *all* X 399 al
- 7 *vins* X 399 *vins*; noten till denna rad har i X 399 insatts efter *hem* i den följande och lyder: Utan handel, utan siofart, öfverstockat med lättingar och narrar, hur skal Paris kunna nära sine 800000 inbyggare, och än mer, hur skal det kunna vara så rikt? Messr. Petterson¹ frå Stockholm lämnade där 3 tr. guld. Lefebure² d:o. Alströmer³ etc. Desse och tusend andre med sine oproteterade växlar göra saken begriplig. Mundus vult decipi; decipiatur!⁴
- 8 *ut*, W 69:3 ut (komma insatt i enlighet med X 399)
- 9 *boro-näste* X 399 överskr. kärleks-näste
- 10 *stunden*, X 399 stunden:
- 12 *Nord!* X 399 Nord,
- 14 *Dig endast valde jag, o! dyra Moder-jord!* X 399 Så valde jag blott Dig, o! dyra Moder-jord!
- 17 *knalla*, X 399 knalla;
- 18 *men*. X 399 men:
- 20 *vill*, X 399 vill!
- 140 8 *Belletes* W 69:3 Belletes,
- 14 *pensionarii*, W 69:3 pensionarii
- 141 7 *ock* W 69:3 och
- 8 *Lifmedicus*, W 69:3 Lifmedicus
- 30 *andra*. W 69:3 andra
- 142 10 *med* W 69:3 härefter struket: en slags
- 13 *carillon* W 69:3 över raden med mindre stil: surring
- 143 7 *mästerstycken* W 69:3 ordet uppdelat på två rader utan bindestreck
- 9 *toises* W 69:3 därefter plats lämnad för ett ord
- 144 27 *järnstaket* W 69:3 järnstaket,
- 145 2 *röjer* W 69:3 rojer
- 21 *grundstenen* W 69:3 ordet uppdelat på två rader utan bindestreck
- 147 1 *åskådare* W 69:3 åskadare
- 148 14 *annat* W 69:3 annat,
- 15 *Poeter* W 69:3 Poeter,
- 22–23 *i solbettan* och *,antingen Vår Herres åsna eller i* W 69:3 str. av W. själv
- 149 1 *Homere*, W 69:3 kommat insatt av annan hand
- 12 *På fatet...* i W 69:3 ä. fr. Vål stekte uti smör och lagde på et fat
- 15 *örat* ä. fr. ögat
- 17 *mätt*. W 69:3 mätt
- 27 *Catholska* W 69:3 chatolska, men ä. av annan hand
- 151 7 *stå* i W 69:3 har här av annan hand ett ord fyllts i eller ändrats; möjl. har dock från början stått: *stå*
- 153 22 *ser* ä. fr. finner
- 24 *bör* W 69:3 hörs
- 154 15 *Få* W 69:3 möjl. kan läsas: Får
- 16–17 *tilgripas, liksom näringsfång* ä. fr. tilgripes, liksom et näringsfång
- 25 *med* W 69:3 härefter str. at
- 26 *pillory* W 69:3 (överskr.) urspr. skampåle
- 27 *de* ä. fr. den
- 155 4 *blodiga* ä. fr. blodige
- 12–13 *fullsprutad* W 69:3 fullsprutade (e str. av annan hand)
- 18 *baxas* ä. fr. stångas
- 156 13 *Det* W 69:3 De
- 157 5 *på* ä. fr. i
- 8 *citronskal* W 69:3 ordet uppdelat på två rader utan bindestreck
- 158 5 *utkasten*, W 69:3 utkasten.

¹ Sannolikt Herman Petersen (1713–1765), direktör i Ostindiska Compagniet m. m., ägde det Petersenska huset i Stockholm och Erstavik i Nacka sn; hans barn adlades 1770 af Petersens.

² Johan Henrik Lefebure (1708–1767), köpman och industriman i Stockholm, direktör i Ostindiska Compagniet m. m., adlad 1762.

³ En av bröderna Patrik, August och Claes Alströmer, kanske snarast den sistnämnde (1736–1794).

⁴ Lat. ordspr.: Världen vill bedras, så må den bedras.

- 159 12 *undervises, t. e. det* W 69:3 undervises. t. e. Det
 17 *få hållas* ä. fr. tålas; W 69:3 har punkt efter *hållas*
 160 26 *skull*, W 69:3 skull.
 161 1 *trin*, W 69:3 trin
 4 *l, t. e.* W 69:3 l. t. e.
våld W 69:3 härefter str. värld
 6 *kar* ä. fr. karl
 18 *Helighet* ä. fr. heliget
 22 *couvent*. W 69:3 couvent,
 27 *Munke-kost* W 69:3 ordet uppdelat på två rader utan bindestreck
 162 15 *årlige* W 69:3 årlige
 163 10 *François* W 69:3 Francois
 15 *tonnes* ä. fr. tonneaux
 163 29–164 2 *Nog vet jag... häfva hindren* W 69:3 överkorsat, *egne Apoteksdroppar* dessutom str., sannolikt av W.
 164 18 *samma och frågade tillika* ä. fr. samma, frågade hon tillika
 165 1 *orden*: W 69:3 orden
 14 *håldne* W 69:3 häldne
 21 *bygnad* W 69:3 härefter str.: til
 166 6 *männer?* W 69:3 männer
 20 *räkte* ä. fr. lofvade
 30 *svår-smälta* W 69:3 svår-smälta
 167 9 *bref*. W 69:3 bref
 168 9 *Holland*, W 69:3 Holland
 11 *mig*, W 69:3 mig
 19 *hem* W 69:3 härefter str.: *I mit land en redlig lem*; tankstreck efter *hem* ä fr. komma

Korrespondensartiklar i Göteborgske Spionen (169)

- 174 16 *hunnit* GS hunnet
 176 2 *enjouerad* GS enjonerad
 15 *granar* GS grenar
 177 14 *glädje* GS gäldje
Linné GS Linne
 179 19 *budit* GS budet

- 21 *den* GS de
 33 *wore* GS woro (W. använder aldrig dessa konjunktivformer)
 180 17 *Finland* GS Findland
 181 12 *antidot* GS (vissa ex.) anidot
 16 *finge* feltr. för 'fingo'?
slagit GS slaget
 182 2 *nedgrafwit* GS nedgrafwet
 15 *warit* GS waret
 183 3 *annat* GS annat
 9 *wälsignade* GS wälsignada (W. använder aldrig dessa former)
 17 *Elementerna* GS Elemänterna
 184 4 *warit* GS waret
 8 *Febr.* GS Jan. (rättat i de samtida omtr.)

Brev (185)

1. Till Marcus Wallenberg (189)
 11 *clara* W 69:4 claria
 17 *Olympi*. W 69:4 Olympi
 27 *supplere* W 69:4 suplere
 28 *exercitii* W 69:4 exercitii
 34 *Versibus* över raden; urspr. Carmine (ej str.)
Carolumque ä. fr. Caroloque
 2. Till Samuel Älf (191)
 I W 69:4, där dikten har införts med överskriften: *In natalem cl. D. Mag: ac Lect: Sam: Elfvii die 14 Julii 1762*, saknas slutstrofen.
 7 *Additur* W 69:4 Additur,
 13 *struatur*, W 69:4 struatur
 14 *oculos*: W 69:4 oculos;
 21 *juuentus* W 69:4 juvenus
 25–26 *Clara* och *Nostra* har bytt plats i W 69:4
 27 *Intimum* W 69:4 Intimum,
 30 *meruisti* W 69:4 meruisti,
 34 *Phæbus*, W 69:4 Phæbus
 35 *Ordine*, W 69:4 Ordine
 37 *lingua* W 69:4 lingva
mordax; W 69:4 mordax
 41 *paLæstræ* W 69:4 paLæstræ

3. Till Samuel Älf (193)

I W 69:4 med överskriften: *Responsio ad epist: cl. D. M. ac Lect: S. Elfuii die XX Julii 1762.*

- 6 *penetravit* W 69:4 penetrauit
- 10 *niti* W 69:4 niti:
- 11 *dextra* W 69:4 dextra,
- 12 *fidelis*, W 69:4 fidelis
- 13 *iterque*. W 69:4 iterque
- 15 *credas*, W 69:4 credas
imo, komma insatt av utg.
- 22–23 *Sed dolor...flent* W 69:4 Quod dolor vero tetigit malignus / Te, fleo flent
- 30–32 *Præclarissime...cultor* W 69:4 Tuus humillimus cultor.

4. Till Jacob Lindblom (195)

- 15 *mī* W 69:4 mi
puella, W 69:4 puella
- 31 *flagellis*, W 69:5 flagellis
- 41 *plumas*: W 69:4 plumas
- 52 *mī* W 69:4 mi

5. Till Carl Gustaf Broocman (197)

- 11 *fefellit*, W 69:4 fefellit;

6. Till Samuel Älf (198)

I W 69:4 med överskriften: *Ad ampl.: virum Sam: Elf*; underskrift och datering saknas.

- 4 *orbem*; W 69:4 orbem,
- 5 *juvenes* W 69:4 juenes
- 10 *magistro* W 69:4 magistro;
- 14 *sterili, spero, dabitur* W 69:4 sterili dabitur spero
- 20 *faunte* W 69:4 fauenti
- 23 *dedi*. W 69:4 dedi
- 24 *laude*; W 69:4 laude,
- 26 *repndat*, W 69:4 repndat
- 33 *fluit*, W 69:4 fluit.
- 34 *Vero, tui* W 69:4 Vero (överskr. Atque), tibi
- 35 *ELVIADÆ* W 69:4 ELFuiadæ

7. Till Samuel Älf (200)

- 14 *studiis*, W 69:4 studiis
- 30 *Possideo*, W 69:4 Possideo

8. Till Gabriel Lindblom (201)

- 8 *vix* W 69:4 nix
- 9 *nulla*, W 69:4 nulla
- 11 *abest*, W 69:4 abest
- 19 *dulciloquo* W 69:4 dulciquo
- 22 *viro*, W 69:4 viro.

10. Till Axel Lindblom (205)

- 2 *Odensviaci*, W 69:4 Odensviaci
- 20 *mi* W 69:4 mi

13. Till Samuel Älf (209)

I W 69:4 med överskrift: *Finis rerum diæknikarum. Ad profess: ampliss: Sam. Älf*; underskrift och datering saknas.

- 6 *conueniunt*: W 69:4 conueniunt.
- 8 *recusans*. W 69:4 recusans
- 9 *penates*, W 69:4 penates
- 10 *omnes*, W 69:4 omnes
- 12 *male*, W 69:4 male
minatur, W 69:4 minatur.
- 15 *circumspectans*, komma insatt av utg.
- 16 *faceret*: W 69:4 faceret?
- 17 *fixum*, W 69:4 fixum:
- 18 *si*, W 69:4 si
- 21 *occulcent*; W 69:4 occulcent.
- 22 *totus*: W 69:4 totus.
- 23 *Gothorum*; W 69:4 Gothorum.
- 24 *fouetur*. W 69:4 fouetur
- 25 *derideo*; W 69:4 derideo:
- 27 *molesta*. punkt insatt av utg.
- 30 *tristes*, W 69:4 tristes;
- 34 *haberem!* W 69:4 haberem.
- 35 *similem possim* W 69:4 possem similem
- 41 *oro*, W 69:4 oro
fauore. W 69:4 fauore:
- 42 *De quo... esset*; W 69:4 Nil equidem dubito, modo non indignus is esset,
- 45 *junctis*, W 69:4 junctis

14. Till Samuel Älf (211)

I W 69:4 med överskriften: *In natales cel. Prof. Sam. Elf. 1763* och undertecknad J.

- 1 *voueam*; W 69:4 voueam:
- voui*, W 69:4 voui

- 3 *Gothorum*: W 69:4 Gothorum,
 4 *polum*. W 69:4 Polum!
 5 *rerum*, W L69:4 rerum
 6 *Cætera*) W 69:4 Cætera
stabilem, W 69:4 stabilem
 7 *Firmet, opes crescant*: W 69:4 Copia cres-
 cat opum!
 8 *blateras*: W 69:4 blateras,
 9 *veniat* W 69:4 venias
reuincta! W 69:4 reuincta:
16. Till Anders Wallenberg (213)
 10, 17, 25 komma efter *Pindo, amorem, quæ-
 ras, decorus* insatt av utg.
17. Till Samuel Älf (215)
 I W 69:4 med överskriften *Professori clar:
 Sam: Elf d. 1 Jan. 1764*; underskrift saknas.
 4 *litterulis* W 69:4 litterulis
 8 *satis*, W 69:4 satis
 9 *judicium*, W 69:4 judicium
 12 *te*, W 69:4 te
 13 *benignum*. W 69:4 benignum
 14 *faventi* W 69:4 secunda
 15 *novus*, W 69:4 novus
 17 *ocello*, W 69:4 ocello
 18 *filiola*, W 69:4 filiola
 21 *manibus*, W 69:4 manibus.
 25 *ineptiæque*, W 69:4 ineptiæque
 30 f. raderna saknas i W 69:4
 32 f. *Præsulis... vovit*. W 69:4 Vovit nunc
 etiam subire limen / Præsulis placidum
 Camena vilis:
18. Till Jacob Lindblom (217)
 219 12 *nitens* Br. 29:1 nidens
Virgilio Br. 29:1 Wirgilio
 13 *Opp, opp* Br. 29:1 Opp Opp
 220 18 *Troje belägring* Br. 29:1 str. Naruæ
 slag
 26 *Virgilius* Br. 29:1 Wirgilius
 221 15 *härnäst*, Br. 29:1 härnäst
 17 *matiere* Be. 29:1 metiere
högeligen Br. 29:1 högeligen,
 222 10 *säga*: Br. 29:1 säga
 15 *gradu* Br. 29:1 gradu.
- 224 1 *mig* Br. 29:1 mid
 6 *verharre* Br. 29:1 werharre
19. Till Jacob Lindblom (225)
 225 2 *om mitt* Br. 29:1 str. derom
 226 12 *contexten* Br. 29:1 contexten,
 16 *han*, Br. 29:1 han
 227 12 *sin* Br. 29:1 ä. fr. sina
 18 *ock* Br. 29:1 och
 228 2 *får*, Br. 29:1 får
 5 *säga*: Br. 29:1 säga
 21–22 *äregirighet* Br. 29:1 Eregirighet
 26 *gryta*, Br. 29:1 gryta.
sig: Br. 29:1 sig.
 229 13 *han* Br. 29:1 han han
 230 7 *slägt*, Br. 29:1 slägt
 29 *dygd*, Br. 29:1 dygd
 231 12 *Jo*, Br. 29:1 Jo
22. Till Jacob Lindblom (236)
 237 2 *lycka*, Br. 29:1 lycka
 15 *besinna*, Br. 29:1 besinna
24. Till J. A. Strandberg (241)
 3 *Phæbi*, W 69:4 Phæbi
 5 *amicum*, W 69:4 amicum
25. Till Paul Juringius (243)
 18 *resumsit*. W 69:4 resumsit
26. Till Jacob Lindblom (245)
 247 15 *ära* Br. 29:2 str. fast du eij sättet be-
 gripa månde
 20 *bref* Br. 29:2 härefter nederst på
 sidan i stället för »kustod»: Volti (it.
 vänd)
 248 3 *πράξεις* Br. 29:2 τράξεις
 249 3 *Doc[k]* läsnigen osäker
 250 21 *till* Br. 29:2 till,
27. Till Axel Lindblom (252)
 9 *imago*, W 69:4 imago
 10 *lingvæ*, W 69:4 lingvæ
 15 *bene*, W 69:4 bene
vultum. W 69:4 vultum

28. Till Jacob Lindblom (254)
 254 8 a W Br. 29:2 à
 255 3 *mamellis*. Br. 29:2 mamellis
     6 *amoris*, Br. 29:2 amoris
 31 *Carlström* Br. 29:2 Charlström
 256 5 *jours* Br. 29:2 jours,
30. Till Samuel Älf (259)
 262 26 *Frankrike* G 350 b Frankrike,
     Poeter, G 350 b Poeter
31. Till J. J. Björnståhl (264)
 266 1, 23, 27 *Lidén* orig. Liden
 28 *Hälsas* orig. otydligt; kanske bör
     läsas: Hälsar
32. Till Paul Juringius (267)
 267 4 *karl*, Br. 29:3 karl
 268 17 *ändå* Br. 29:3 ända
34. Till Jacob Lindblom (271)
 271 7 *arbete*, Br. 29:3 arbete
 272 23–24 *Östgöthamarken* Br. 29:3 Öst-
     göthamarken
35. Till Jacob Lindblom (273)
 273 22 *Öhrström* Br. 28:2 Ohrström

Öfver Långfredagen

Omarbetad version av »Över Långfredag» (ovan s. 36) i PT, s. 85–87.

Vakna, vakna, säkra hjerta;
 Arma själ, hvi sofver du?
 Hårda klippor röja smärta,
 Du allena rörs ej nu?
 Se där, hur din *Jesus* tråkar,
 Under vredens ok, en träl.
 Se, hur synda-bördan bråkar
 En så dyr och helig själ.
 Se där, huru bödels troppen
 Svärmar, frögdas, spottar, slår.
 Sår betäcka hela kroppen,
 Bloden teknar hvarje spår.
 Korsfäst! korsfäst! alle skrika:
 Oskuld denne domen gifs.
 Alle fram med knekten fika,
 Hopen om Des kläder rifs.
 Just den hand, som verlden stöder,
 Som naturens grundval rör,
 Under hvasse spikar blöder:
 Sjelfva Lifvets *Herre* dör.
 Hjessan, som af Änglar vördas,
 Och är härlighetens pragt,

Af det grymsta törne mördas:
 Kindren bultas med föragt.
 Örat, som så nådigt lemnas
 Åt hvar suck af troget bröst,
 Hörer nu blott smålek nämnas,
 Fylles up af häde-röst.
 Munden, som Guds ord förkunnar,
 Och af ljuflighet består,
 Dödlig galla man blott unnar;
 Hvad är det, Han dricka får?
 Hjertat, ach! den rika källa,
 Från hvars ådror strömma ut
 Nåd och godhet til de sälla,
 Genombåras med et spjut.
 Foten, som man bör tilbedja,
 Den et syndigt fjät ej gådt,
 Präglas fast med långsam sveda,
 Och har tusen skrämor fådt.
 Se! så lider Han för alla!
 Darra, hisna, gråt och bed!
 Låtom oss vid korset falla
 Under JEsu fötter ned!

Appendix 1

INNEHÅLL I W 69: 4–5, LSB: SMÄRRE DIKTER OCH
ORATIO DIDASCALICA.¹

	Sida:
Varia carminum genera.	2–3
Sol oriens terram collustrat: decedens fuscatur. (5)	
Pentametrum. (2)	
Sapphicum. (4)	
Partheniacum. (5)	
Pherecratium. (3)	
Archilochium. (5)	
Alcaicum. (1)	
Phalæcium. (2)	
Glyconium. (2)	
Asclepiadeum. (3)	
Morosus. (4)	4
Patria nil carius esse debet. (2)	4
Argument: Eleg: 1 ^{ma} Lib. 1 ^{mi} Ouid: Trist: (7)	4
Epistola ad amicum. (207)	4–6
Ver. (2)	6
Deus mundum gubernat. (2)	6
Dulces ante omnia Musæ. (2)	7
Pietas continet reliquas virtutes (2)	7
Epistola ad amicum. (201–202)	7–9
Argument: Eleg: 2 ^{da} Lib: 1. Ouid: Trist. (11)	9
Ad Lecto: celeb: S[amuel] Å[lf]. (7)	10
Hösten. (17)	10–11
Autumnus. (7)	11
Ad Doct: celeb: Törner. (2) <i>not a</i>	11
Ver. (4)	12
Vårtiden. (18)	12–13
In obitum Nomarchæ Timelii. [⁴ / ₁ 1762] (28) <i>not b</i>	14–15
Ad Lector: celeb: Elfuim. (200)	15–17
Doctrina et mores jungi debent. (2)	17
Promeritus. (2)	17
Rex bonus. (2) [Jfr nedan s. 60]	17
Verbum diuinum. (2)	17
Epistola ad fratrem. (189–190)	18–19
Jocus fictus. (2)	19
Den oförnögd. (20)	20
Byxor. (20)	20

¹ Dikternas datering har angivits med kursiv inom klammer, deras omfång i versrader med en siffra inom parentes, och hänvisning till del och sida med kursiv har gjorts för de dikter som har tryckts i denna upplaga. – Noterna ha sammanförts på s. 297–298.

Under capitelt. (21)	21
Femoralia. (2)	22
Pulvis nicotianus. (2)	22
Candela. (2)	22
Ad Pyxem. (2)	22
Jocus. (2).....	22
Ad somnum. (2).....	22
Distichon. (2).....	22
Omnia, præter verbum Dei, peribunt. (22)	23
Under mitt capitel. (22)	23
Quæde öfuer bærgningstiden. (23)	24–28
De L[ectore] S[amuele] E[lfuio]. (2)	28
Sol lucet per fenestras. (2)	29
Auis cantat. (2)	29
Qui versatur ubique, est nullibi. (27).....	29
Res secundæ valent commutare naturam. Curt: (20)	30–31
Imperium. (2)	31
<i>Τιμῶντες Θεόν</i> . (3, grek.)	31
In fœdus prodigalitatis et parcimoniæ. (10)	31–32
De Cicerone. (2)	32
Variatio versuum ex Virg: Libr: 11. Æneid: Æneas de morte patris. (8)	32
De die passionis Christi. (4)	32
Oratio Nasonis Romam relicturi. (15)	33
Ad Fr: Huss. (2) <i>not c</i>	33
Querela in amicum perfidum. (14)	34
Ad mundum. (2) <i>not d</i>	34
Difficiles sunt in aduersa fortuna Musæ. (4)	35
Commendatio amici. (40)	35–36
In superbum et humilem. (24)	37–38
Descriptio tumultuantis Gymnasii. (28)	38–39
En god Konung. (29)	40
Descriptio veris. (36)	41–42
De eadem materia. (4, grek.)	42
Constans. (2)	42
Ad Jac: Axel: Fil: Lindblom. (2)	43
Ad Fr: Tempelman. (2) <i>not e</i>	43
Ad Fr: Arf: Ol: Rydelium. (2) <i>not f</i>	43
Ad Fr: Blix. (2) <i>not g</i>	43
Ad Fr: Benct: Körnelium. (2) <i>not h</i>	43
<i>Ἐπιμύθιον</i> , (2, grek.)	44
Descriptio tempestatis. (35)	44–45
Descriptio venationis regiæ. (54).....	46–49
Variatio poetic: epist: XXXIII. Libri XIII ex Cic. (14)	49
Distichon. (2)	49
Carmen gratulatorium ad Lecto: clariss: M. Mag. Fallerstedt, rectoratum obeuntem [1762]. (20) <i>not i</i>	50–51

Virtutem et industriam sequitur honos. (10)	51
Distichon. (2)	51
In natalem cl: D. Mag: ac Lect: Sam: Elfuii die <i>14 Julii 1762. (191–192; men tr. efter annan hs)</i>	52–54
Ad amicum in scribendo negligentem. (8)	54
Responsio ad epist: cl: D. M. ac Lect: S. Elfuii die <i>XX Julii 1762. (193–194, men tr. efter annan hs)</i>	54–56
Epistola ad amicum Jacob. Lindblom. (195–196)	56–59
Ad mortem Fallerstedtii [<i>22/7 1762</i>]. (6) <i>not i</i>)	59
Talpa. (30)	59
Ad amicum. (197)	60
Rex bonus. (30; jfr ovan s. 17)	60
Ad ampl: virum Sam: Elf. (198–199; men tr. efter annan hs).....	61–62
Colloqu: cum Fr: Ol. Tempelman. (28) <i>not e</i>)	63–64
Adamo Mejero donum nuptiale cum darem corculum sacchari. [<i>1764?</i>] (34)	64
Eidem gratulatio anni Apothecæ studentii. [<i>1764?</i>]	64
In nuptias viri cl: Sam: Elfuii et virg: lectissimæ et nobiliss: Annæ Fileniæ. 1763 [<i>31/12 1762</i>]. (58)	65–68
En annan. (31)	68–70
Till B. Carlström. (34)	71
Epist: ad virum ampliss: Axelium Lindblom Past. Præp: [<i>20/11 1762</i>]. (205)	71–72
Pro auspicio noui anni 1763, ad celeb: virum Axel: Lindblom. (40) [Or. finns bevarat bland breven till Lindblom, Link. StB, Br. 29:1.]	72–74
Epist: ad eundem. (206)	74–75
Ad Jacobum Lindblom. (203–204)	75–76
Ad virum amplissimum Past: et Præp: Carol: Mag: Ekman. <i>Kalend: Jan: 1763</i> . (52) <i>not j</i>)	77–79
In recuperatam pacem hendecass: (64)	79–82
[Tacksägelse till Fruntimren, vid Promotion i Vpsala. 1767. ....]	82 a-b]
Colloquium cum Fr: Jac: Lindblom. (8)	83
Autumnus. (12)	83–84
Viro clariss: Past. et Præp: Sam: Schenberg. <i>Kal: Jan: 1763</i> . (44) <i>not k</i>)	84–86
Dum Schola, min: Gymn: illuminaretur. (2)	87
Finis rerum diæknikarum. Ad Profess: ampliss: Sam. Älf [<i>8/3 1763</i>]. (209–210)	87–89
Supplique till philosoph: Facult: i Vpsala om Stipend. Regium d. <i>20 Mart. 1763</i> . (18)	89, 91
I. N. J. Cum sacram cœnam frequentare constitueram. 1761. (35)	90–9
In abreptum Euclidem. (2)	91
In libro a Johanne Buren donato. (4) <i>not l</i>)	91
Juueni nobiliss. Erico Filenio Theolog: disputanti. In <i>aprili 1763</i> . (18)	92
Över Långfredag. (36)	93–95
Över en sprätt d. <i>11 aug. 1763</i> . (38)	95–96
In natales cel. Prof. Sam. Elf. [<i>14/7 1763</i>]. (211, men tr. efter annan hs)	96

Epistola ad fratrem Andr. Wallberg. (213–214)	97–98
Dominæ nobilissimæ Brita Lisa Hanquist auspic. anni 1764. (44)	98–99
Viro consultissimo Johanni Hanquist eadem occasione [nyåret 1764]. (10)	99
Præposito præclar: C. M. Ekman <i>initio an. 1764.</i> (10) <i>not j</i>)	99
Præpos: admod. Rever: Olao Grenzeliö Wrest. eodem tempore. (12) <i>not m</i>)	100
Professori clar: Sam: Elf d. 1 Jan. 1764. (215–216 men tr. efter annan hs)	100–101
Vid Handelsman Herr Fults bröllopp i Westervik [aug. 1763]. (40–43)	102–105
Suar vid Rådman Göranssons copulation ibidem [^{13/1} 1764]. (299–300)	105–107
Då AmiralitetsLieutenanten [Henning Törning] och Jungfru Greta Göthe vigdes i Wästervik [^{20/1} 1764]. (45–46)	108–109
Till Bror Suen— — i Linköping. (47)	109–110
Præposito Ol. Grenzeliö gratul. nuptialis [^{20/3} 1764]. (! 2) <i>not m</i>)	110
Öfuersatt grafskrift öfuer Lagman Timell, död [^{4/1} 1762. (28, lat.) <i>not b</i>)	111–112
Contentum Virgillii Æneidos 1764. (134)	112–117
Ordensvisa. L'ordre de bonne humeur. (48)	118
Suar på den replique, som utkom öfuer min skrift vid Fultens bröllopp [^{29/11} 1763]. (49–50)	119–120
Vid Fru Fults begrafning, fölgd af tuenne nyfödda barn [efter ^{19/4} 1764]. (51–52)	120–122
Vid Madem. Loschs graf i Wästervik [^{3/6} 1764. (53)	122–123
Till Herrskapet efter brunscurn. (54)	123–124
Vid Fru Siöbergs bröllopp den 2 Nov. 1764 i Westervik. (55)	124–125
Öfuer högmod. (56)	125
En skön näsa. (56)	125
Ett vackert ansikte. Vid en pipa tobak hos M. — — (57)	125–126
Epitaphium frå Fransyskan. (57)	126
Ett annat öfuersatt. (58)	126
Ännu ett af Poeten Regnier. (58)	127
Till en suärjare. I hast d. — — (59)	127
Grafskrift öfuer en suäriare d — — (59)	127
Öfuer en fluga. (60)	128
Min philosophie. (60–61)	128–129
En visa. (62–63)	130–13
Courage. (64)	131
På Skeppet Amphion i Westervik in nov. 1764. (64)	131–132
Sentimens sur la vie de Mademois. De Ninon De Lenclos. (65)	132
Öfuer ... (65)	132
Squaller i Westervik d. 2 decemb. 1764. (66–68)	133–135
Öfuer en vurm, som var kär, och skref till ... (69)	135–136
Ad Ol. Zetterling pro exercitio disputantem. De triga deciorum [^{23/3} 1765]. (70)	136–137
Till Facult. Theolog. om Stipendium. (8)	137–138
Ad Prof. P. Eckerman annum quinquagenarium inter Musas Upsaliens. complentem [1765]. (18)	138
Ad virum cl. Sleincour, dum Professor Regius et ordinarius ad Acad. Ups. constitueretur [^{1/3} 1765]. (14) <i>not n</i>)	139

Vid Fru Baumans jordfästning d. 14. Mart. 1766. (71–72)	140–141
Klubb-visor. (73)	142
Dito. (73)	142–143
Dito. (74)	143–144
Nock. (74–75)	144
Encore. (75)	144–145
Skålar. (76)	145
Installations Menuetten i Klubben. på sin melodie. (77)	146
Ode d'un poet[e] presque ivre. Westervik den 17 Mars 1766. Höghet bådar fall ... (78–79)	147–148
Oratio didascalica de indole veri gymnasii et gymnasticæ rite academiam visuri, habita die <i>XX^{ma} Decemb: 1762</i> . Lincopiæ gymnasio majori a JaWallberg. [Renskrift.] (539)	149–153, 153 a–b, 154–175
Præposito Axel. Lindblom die <i>XIX^{ma} anni MDCCLXVII^{mi} (252–253)</i>	175–177
Magi. Strandberg, Collegæ Schol. West., dum Pastor Hospit. Linc. constitueretur [5/7 1766]. (241–242)	178–179
Paulo Juringio d. 26 aug. 1766. (243–244)	179–182
Encomium cerevisiæ Odensviacæ [1766 ?]. (10)	183
Skålar vid Deras Kongl. Högheters närvaro i Götheborg [14/10] 1766.	
Inter pocula. (80)	183–187
En annan. (80)	
Dito. (80–81)	
I samma ämne. (81–82)	
En dylik. (82)	
Till Götheborgs Herrar Cavallerister, i gevär vid Deras Kongl. Högh. Gustavs och Sophiæ Magd. höga närvaro [14/10 1766]. (83–85)	187–190
Sur la destruction de la Clubbe des Bibances. Epitaphe. (86)	190–191
Un autre. (86)	191
Götheborg vid Fru Ahlströmers död [10/3] 1767. (87–88)	192–194
In nuptias Magistri Petri Hultin in Eneby [20/12 1767]. (16)	194–195
D ^e vid Comminister Prässers bröllop [18/12 1767]. (89–91)	195–198
Svag siäl i stark kropp. (92)	198
Martial. Nunquam aliud natura, alind sapientia dixit. (92)	198
Au Directeur. d. 1. Jan. 1768. (93–94)	199 200

Oratio didascalica. habita exercitu grato, ab J. Vallberg. Gymn. Lincop. [20/12] 1762. [Koncept.] 25 opag. blad, varav 2 obeskrivna och 1 rivet.

NOTER TILL INNEHÅLL.

a) *Törner, Johan* (1712–1790), son till lektorn i Linköping Johannes Laurentii T. och Christina Wetterberg, förste teologie lektor i Linköping och prost i Skeda. Han var en förmögen man och produktiv författare, särskilt på det naturvetenskapliga området.

b) *Timell, Johan* († 4/1 1762), lagman, härardshövding, död på sin gård Djupadal i Blekinge, 66 år gammal.

c) *Huss, Johan* (1743–1783), son till komministern i Mörlunda Johannes Abraham H. och Catharina Margareta Dichman, student i Uppsala 1763, kollega i Linköping 1774, avskedad 1776, därefter privatlärare. »Vir intemperantia vitæ miser et infelix, sed felici ingenio dotatus.»

d) Dicere tu mundus, sed falso nomine, non es
Mundus; at immundus jure vocare: voco.

Ordleken *mundus* – *immundus* är mycket vanlig. W. kan ha lärt känna den hos Owen, Epigrammata, Vratislaviae 1694, S. 174:

Mundus.

In mundo mundi duo sunt, mundissimus alter,
Immundissimus hic, Mundus uterque tamen.

e) *Tempelman, Olof Samuel* (1745–1816), son till kyrkoherden i Källstad Samuel T. och Susanna Maria Ridderström, student i Uppsala 1763, fil. kand. 1769, hovarkitekt, professor vid Konstakademien.

f) *Rydellius, Arvid* (1741–1774), son till hemmansägaren och rusthållaren i Björsäter Olof Andersson (det senare förnamnet i dikten, *Ol.*, är egl. en förkortning för fadersnamnet: Olavi) och hans hustru, f. Rydellius, student i Uppsala 1763, prästvigd 1768, den förste läraren vid Swartziska skolan i Norrköping 1772 (A. Warne, Swartziska friskolan i Norrköping, 1923, s. 57 ff.).

g) *Blix, Abraham Samuel*: (1747–1804), skol- och nationskamrat till W., kadett på Finland 1769–71, senare officer i flottan.

h) *Bengt Körnelius* (1740–1791), son till Magnus Larsson, bonde i Körninge och Christina Bengtsdotter, student i Uppsala 1764, prästvigd 1780, utnämnd till komminister i Skönberga 1790 men avliden före tillträdet.

i) *Magnus Fallerstedt* (1710–^{22/7}1762), se ovan s. 193.

j) *Ekman, Carl Magnus*: Se ovan s. 269.

k) *Schenberg, Samuel* (1704–1776), son till kyrkoherden i Normlösa, Johannes S. och Ulrica Schenling, bror till lexikografen Petrus S.; kyrkoherde i Nykil 1746, prost 1749.

l) *Burén, Carl Daniel* (1744–1838), son till bruksägaren Daniel Jönsson B. och Hedvig Altin, brukspatron på Boxholm, g. 1770 med Diedrica Elisabet Zetterling, dotter till kyrkoherden i Kuddby Petrus Z. och hans hustru i 3. giftet Märta Maria Sjöberg, och därigenom svåger till Olof Z. (se ovan s. 70) och Zacharias Juringius d. y. (se ovan s. 272).

m) *O. Grentzelius*: Se ovan s. 39.

n) *Johan Pefer Sleincour* (1714–1785), son till Johan S., handlande och sockerbagare i Norrköping, akademiadjunkt i Uppsala 1755, professor i filosofi ^{1/3} 1765. Som filosof var han anhängare av Wolff.

Appendix 2

Suar vid Rådman Göranssons Copulation ibidem [i Westerwik]

Här står en Cloris i sin glans, Beredd att lyda kärlekslagen, Ty älskogshandeln är nu slagen Båd natt och dag med kära Hans.	
Kom hit du flickors Moralist, Som nylig dristat stubben hota, Och näsvist på saloppen knota, Här skall du bli en phantasist.	5
En blick frå Cloris ögonvrå Kan cavaliern vid näsan taga, Och runt i kring på golfuet draga, Som katten dansar för ett strå.	10
Du bullrar nog om könets smak, Om deras lätthet, otro, squaller, Dess vett dig ej behagligt faller, En går för krokug, en för rak.	15
Likväl är du en skrämnd poltron. Tro fritt när flickan med dig smeker, Då hiärtat pickar, själen leker, Då spelar du en annan ton.	20
Hålt upp att sladdra, kära pilt, Huem skrämmer du med målad krycka. Du fäckta lär med samma lycka, Som lejonet på skraddarns skilt.	

W 69: 4, 105–107. Med titel »Vid rådman Göranssons bröllop» i Hanselli, 50–52. Dikten är med all sannolikhet inte skriven av Wallenberg (se ovan s. 15).

Hans Jöransson (1738–1794), son till handelsmannen i Västervik Jans J., rådman i Västervik 1763, gifte sig 13/1 1764 med Helena Catharina Göthe (1745–1806), dotter till rector scholæ i Västervik Claudius G.

- 3 *Ty* W 69: 4 Tu
- 16 *krokug*, W 69: 4 krokug
- 22 *krycka*. W 69: 4 krycka
- 24 *på* ä. fr. med

Titeln: *Copulation* vigsel

- 3–4 *älskogshandeln...* *kära Hans* timmen för »älskogshandeln» slår nu både natt och dag (?)
- 8 *phantasist* fantast, tok
- 13 *bullrar* domderar, dundrar mot
- 22 *målad krycka* det hörde till ordningen att brudparet uppvtaktades med käpp och krycka
- 24 *lejonet på skraddarns skilt* lejonfigurer var inte ovanliga på skradderiskyltar

- Jag rörer icke mer härvid;
Men vore jag i Nymphrens ställe,
Jag dömde denna diärfua sælle,
Att lefua mögubb all sin tid. 25
- Ty könets vilja är en lag,
Oss bör ej om dess odygd dömma;
Men blott dess vett och dygd berömma,
Och nöje ha i dess behag. 30
- Så att jag suär vid Fröjas patt
Jag tordes ej mot flickan knota,
Fast ville hon min näsa sota,
Och sätta fiädrar i min hatt. 35
- Ja vill hon mig ur fatet slå,
Och örats fästning bombardera,
Jag lydig icke suarar mera:
Mitt lilla gryn vill ha det så. 40
- Fast verlden i sin yrhet går,
Fast folk huaran med näfuen bicktar,
Dock ej vårt Brudpars lycka suicktar,
Som fast på kärleksstolpen står.
- Ty lika dygd, förnäma par, 45
Och lika vilja, lika tanckar,
Samt lika kärlek är det ankar,
Huarvid Er vänskap fäste har.
- Gån då, Herr Rådman, med sin ros
Att sig i söta famnen glömma; 50
Fast det lär nog vår ungdom ömma,
Dess bästa flicka går sin kos.

— — Dulce puella malum.

Ovidius.

26 *Nymphrens* nymfernas, flickornas

28 *mögubb* gammal ungtkarl

30 *Oss bör ej* det tillkommer inte oss

33 *patt* bröst

35–36 *min näsa... min hatt* dvs. göra till hanrej, en bedragen äkta man; alltifrån medeltidens farser och fabliauer hade denne kännetecknats av sina horn i pannan och den bredskyggiga hatten, som skulle dölja dem, av dun och fjäder i håret och på hatten och i övrigt ett ovårdat yttre

37 *ur fatet slå* visa mig ifrån sig

51 *ömma* bedröva, smärta

53 *Dulce puella malum* flickan är ett ljuvt lidande. *Ov. Am.* 4. II 9:26

Appendix 3

Översättningar av Wallenbergs i utgåvan återgivna latinska texter av Maria Berggren

(Siffror inom parentes hänvisar till sida för originaltexten)

Beskrivning av ett gymnasium i tumult (28)

»Jag skall besjunga kalabaliken i gymnasiet: må du stå mig bi, Apollo! Ämnet känner jag; förse mig blott med lämpliga formuleringar, det ber jag om.» Så bad jag, men han svarade mig inte. Kanske har jag inte förtjänat hans gudomliga bistånd i sådana triviala ting. Likväl skall jag anstränga mig för att dikta så väl som jag kan. Då ynglingarna samlas och kommer till Minervas tempel, stöjar de på oräkneliga sätt. På ett ställe ser man en skara gossar som tar tag om varandras huvuden och strupar. Snart fattar en om den andres hals och en annan sätter krokben. Strax är en annan där och lägger sig överst och faller sin kamrat. Tre till lägger sig ovanpå och bearbetar kropparna under sig. Denna hop rusar iväg och kommer väggarna, katedern och bänkar att skaka (man kunde tro att byggnaden höll på att rasa samman). Samtliga kämpar emot men alla faller omkull på en gång. Nu följer rop och ett måttlöst larm och de höjer sina röster med ett förnyat tjutande. De skyndar till från alla håll och sopar underlaget med sina kläder: under tiden stiger dammet mot taket. Detta slagsmål liknar oxarnas kamp på den mjuka sanden, där de kämpar med all kraft och fyller luften med hemska bölanden och gör de vida fälten mörka av damm. Ser ni, gossar, att ni betar er som boskap. Vem kunde tro det? Vilken dom skulle Apollo fälla om han straffade denna sak? Jag är rädd att han skulle sätta er i Mars skola. Apollo är inte alltid mild – ta er i akt. En del frestar striden genom att ta tag i varandras kläder. De andra (jag förundrar mig över att de inte bryter fötterna) hoppar flämtande omkring på marken och påminner därvid om snabba hästar som på liknande sätt spar kar till allt de träffar på med våldsamma hovar. De kämpar med varandra. Men vem skulle väl kunna räkna upp allt slags bråk. Det här räcker. Jag hoppas att det blir slut på det med denna min dikt.

Brev 1 (189)

Brev till brodern

Efter en stunds lätt sömn vaknade jag av någon anledning mitt i natten, käre Marcus. Allt var stilla. Den klara månen lyste in genom mitt fönster och jag funderade över ett och annat. Särskilt tänkte jag på dig och allt ditt, käre bror, och jag sade för mig själv: »Vilka talanger och vilken god natur har du inte, Marcus. Vilket beröm ägnar man dig inte bland dina likar! Hur älskad är du inte! Din begåvning och stora blygsamhet undgår ingen. Vilka framsteg gjorde du inte i den sköna konsten, då det förunnades dig att besöka de apollinska markerna! Du började redan då fläta de kransar som en gång skall pryda dina tinningar. På så sätt må vår familj vinna berömmelse

genom dig. Men du, hårda fattigdom, hur bringar du inte våra förhoppningar på skam och vilka hinder sätter du inte i vägen för våra planer! Men trots att du ibland tär på oss, skall du inte förmå att bringa oss på fall. Det må den himmelske härskaren avvärja, det är vår förhoppning. O, om din börs vore fylld, käre bror! Då skulle du strax låta oss kalla dig magister!» Sådant tänkte jag för mig själv, det var vad jag funderade över, då den ljuva sömnen åter tillslöt mina ögon. Knappt hade jag vaknat förrän ert brev kom, Ekmans och ditt, Marcus. Vilken glädje grep mig inte då! Jag ser att du lever så väl som din dåliga ekonomi tillåter och att han också fortsätter att hålla av sin Jacob. Förundra dig inte över att jag talar om sådana saker, det ber jag dig, min bror. Jag saknar stoff. Det är nödvändigt att fylla ut versen. För övnings skull ville jag sända dig dessa obegåvade små verser och det har du ingenting emot, det vet jag. Nu mår jag bra och inget saknas mig, förutom en fylld börs. Men det är ingen som vill bota detta onda och undsätta den betryckte eller bryr sig om att ge stipendier till de sämre bemedlade. Men nog om detta nu. Återstår att avsluta. Hälsa den frejdade Harlingson och Carl och gör det på vers. Skriv till mig. Håll av din Jacob som du brukar.

Brev 2 (191)

Till den höglärde och framstående herr magistern och lektorn
Samuel Älfs födelsedag den 14 juli 1762.

Medan jag jublar i glädje tillsammans med mina landsmän över att den grymme Mars lägger ned sina vapen och över att en fristad står öppen för den efterlängtrade freden; medan jag roar mig tillsammans med dig på de lugna fälten, du bonde; då uppstiger en ny glädje och genomströmmar hela mitt innersta på ett ljuvt sätt. Ty juli månad för nu till oss din lysande födelsedag, du ärade man. Detta är den dagen: bered fromma skänker, ni händer. Det altare som skall uppresas för dig, store man, står här inför dina ögon: detta obetydliga papper bringar dig rökelse och en offrandes gåvor.

Vilken ryktbar man har du inte givit oss, du lyckliga dag! För hans ryktbarhets och hans förtjänsters skull skall en lång framtid ständigt fira dig med högt beröm. Fördubbla dina böner och dina glada rop på en sådan lycklig dag, du lärda ungdom! Må landsbygden lära känna och skåda vårt tacksamma hjärtas glädje. Hur ryktbar har inte vår skola lyst fram genom dig! Du upplåter för oss musernas innersta helgedom och återuppbygger igen det lärda Athen. Men detta är bekant och behöver inte sägas: du har förtjänat allas beröm och äger det också, men ditt beröm är likvärdigt inte lika stort som dina förtjänster, du store skald. Phoebus har givit dig kransen, må nu även Lachesis skänka dig en oändlig följd av år, och må de långa åren vara förutan dystra moln. Må den avundsammes onda tunga skona dig och om den inte skonar dig, må du stå fast som den höga klippan och må den missunnssamme förgäves försöka störta dygdens tron. O, du vår ryktbara skolas Maro, må du blomstra och växa i åra och i år! Må den eldiga ungdomen leva lycklig och den mäktige Apollo växa till i styrka!

J. Vallberg.

Brev 3 (193)

Högtlysande herr lektor. Bäste beskyddare.

O, en sådan glädje som genomströmmat hela mitt bröst över att du betraktat mina skrifter med samma välvilliga blick som du brukar, och över att du värdigas hedra mig med ett vänligt brev, höge beskyddare. Du upptänder mitt hjärta liksom hade du satt en fackla till det och du förnyar återigen kärleken till Phoebus. Du uppmanar mig att sträva mot Pindens höga åsar, och du inte bara uppmanar; med din styrande hand förblir du en trogen ledare på färden och banar väg för mig. Varför skulle jag väl vägra att följa en sådan kamrat? Måtte du verkligen tro att alla dina ord finns fast inskrivna i mitt hjärta, och att i din frånvaro ditt ansiktets ljuva behag ofta kommer för mina ögon: och ditt yttre vittnar om dina inre förtjänster, store man. Men jag sörjer över att en ond sorg drabbat dig, och den lärande skaran gråter också däröver. Du saknar din Nysus och vi vår outröttlige Palinurus. Denna skada kan bara repareras genom dig, om du blir den som anför vårt skepp. Men, du högtlysande herr lektor och beskyddare, jag berömmar mig av att med en kär hederstitel kallas din allra ödmjukaste tjänare

Kättilstad den 1762.

Jacob Vallberg.

Brev 4 (195)

Brev till vännen Jacob Lindblom.

Varför tiger din musa? Varför tvekar pennan i din hand? Är det kanske någon som lärt dig tala falskt? Jag tror att du helt enkelt glömt din Jacobs namn, du Jacob, och att du har svikit honom. Jag väntar på det du lovat mig, men förr går världen under än jag får något brev från dig. Du har lovat med ord och handslag att skriva. Varken ditt handslag eller dina ord betyder något. Lika ofta som jag frågar dig, du budbärare, om min Jacob skickat något brev, lika ofta kommer du med nekande svar. Och varje gång det kommer ett brev till mig tänds en ny förhoppning om att brevet är från dig. Hur ofta har du inte kunnat glädja ett vacklande sinne, du Jacob, om du brytt dig om mig. Naso behagar mig inte. Ingen flicka behagar mig. Det enda som kan glädja mig är ett brev från dig. Varför envisas du med att neka mig detta? Varför gör du dig till orsak till min klagan? Varför är du inte längre mot mig den du var? Jag kommer att med de mest osvikliga kalkyler intyga att dina skrifter är oräkneliga. – Det finns nämligen inga. Se således till att det blir möjligt för Jacob att räkna dina skrifter. Se till att din talträngda musa inte stänger till sina gömmen. Se till att fastän många berg, skogar och sjöar skiljer oss åt, våra hjärtliga känslor för varandra förenar oss. Vad kan roa dig nu, när du är ansatt av mina klagovisor? Jag fruktar att du kanske går och hänger dig av sorg. Alltså lägger jag nu av min sura min och mina stränga ryckor, blir glad till sinnet och vill sluta klaga. Om du frågar vad jag har för mig? Du skall veta att jag inte hänger över böckerna, utan att jag sover, snarkar och dricker så mycket som jag har lust. Eller så står jag på kärran med en lång kuskpiska och skriker »Häpp! Häpp!» och slår hästarnas ryggar. Jag tänker på allt möjligt, men jag vet inte vad det är för oförmåga som drabbat mig då det gäller dina ljuva konster,

Apollo. Kanske kommer den sig av att jag lider stor brist på resurser och att Stegen till Pinden har ryckts undan för mig. Carlström vill nämligen ha boken, han ber mig att gå ned från stegen och önskar kanske själv röra vid klippan. Och nu då jag saknar stege kryper jag mödosamt på mina båda knän mot Pinden, en väg som sannerligen är mödosam! Inte heller har jag några vingar – alltså tvingas jag sjunka ned vid bergets fot och låta obegåvade verser ljuda. Det som jag har givit ifrån mig är alltså intet. Blott till Älfs födelsedag skrev jag tillräckligt för att behaga en så betydande man. För att hålla kvar er uppmärksamhet ännu en stund skickar jag lyckönskingsbrevet till honom med detta brev. Brevet till honom och denna mixtur bör inte läsas med kritisk blick – en olycklig djäkne författade båda alstren. Jag svär vid havet, vid jorden och vid alla gudar, att om du förblir lika senfärdig med att skriva som tidigare, så skall jag rycka öronen av dig; jag skall med vredgad näve illa tilltyga dina öron och din hals, jag skall ge dig ett kok stryk och jag kommer inte att få nog fast jag ryckt alla håren av ditt huvud. Och med hårda piskrapp skall jag lära dig ropa »Abba, fader!» Så må du lära dig hur svår min vrede är.

Brev 5 (197)

Till en vän.

Jag tackar dig av glatt hjärta för att du håller dina löften och för att du intresserar dig för mina angelägenheter; dessutom för att du alltid visar oss gästvänlighet och för att du inte heller nekar mig ett brev. Så glad jag blev då du tyckte om min skrift till Älf! Jag bryr mig inte om tjuvar, och inte heller sörjer jag Lidéns äpplen, utan tjuvarna må stjäla allt som finns i trädgården. Fortsätt att skriva, Brocman, jag ber, och fortsätt att hålla av mig som du nu börjat, så skall jag också gärna fortsätta. Eftersom din musa nyligen bedrog mig illa, skall hon nu föra med sig tillbaka överfulla skrin. Hälsa värden och värdinnan, Dahl och de andra, som du anser värdiga. Farväl så länge!

Brev 6 (198)

Högt ärade herr lektor, bäste beskyddare!

Store man, du musernas främsta prydnad och ära och vår frejdade skolas största stolthet, du som skänker glans åt Östergötland med dina lärda konst, du som drar ynglingarna med dig till de lärda höjderna! Jag vet inte huruvida det är din ryktbarhet eller din omsorg om muserna som är störst. Detta vet jag, att de bägge är utomordentliga. Under det du drar försorg om alla, gläder sig likväl en del över en större gunst än andra – bland dessa gynnade är jag själv att räkna. Hur lycklig är jag inte, som det förunnats att ha en sådan lärare och åtnjuta en så stor mans beskydd! Ofta har du lovordat min begåvning, du lysande skald. Det har givit mig inspiration och även mod, vilket jag gläder mig över. Jag hoppas att du inte kommer att så dina frön på ett ofruktbart fält och att du inte skall vårda din grodd förgäves. Kanske kommer jag en gång att kunna återgälda dina välgärningar med rikare talang, store välgörare.

Kanske kommer jag en gång att vara en av dem som skänker dig berömmelse och att glädja dig genom min begåvning. Nyligen sände du mig ett uppmuntrande brev, där du betygade din vänlighet mot mig. Jag läste det inte bara en gång. Jag läste om det tio gånger och lika många gånger till och inte heller det var nog; jag hämtade det igen och kysste det många gånger. När jag läser stannar jag upp, dröjer vid det stället och yvs över berömmet. Så behagar det mig, och när jag läser det blir jag fortfarande stolt. Han som råder över stjärnorna skall återgälda allt, det tvivlar jag inte på, och han skall ge värdig lön för din godhet. Jag förutspår att du är född till större ting, och vår palestra skall inte länge nötas av dina fötter, utan din dugliga person skall förflyttas till en mera lysande plats, och din goda lott skall motsvara dina förtjänster. Må så ske! Men med dig kommer en älv att lämna Linköping, från vilken ännu vältalighet och kvickhet ymnigt flödar. Eftersom ingen efterträdare kan vara lik dig, så kan Linköping förvisso inte glömma namnet Älf. Under tiden ber jag dig att visa mig din vanliga gunst: På så sätt skall jag vara lycklig genom ditt beskydd.

Högt lysande herr lektor och bäste beskyddare! Jag skall alltid förbli din mest hängivne beundrare och tjänare, Jacob Vallberg.
Kättilstad den 9 september 1762.

Brev 7 (200)

Till lektorn, den frejdade Älf.

Jag var länge tveksam, store man, om jag skulle låta dig se dessa obegåvade verser. Men tanken på den vänlighet du brukar visa tog bort den fruktan jag kände. Jag gör ett försök, fast ett högt ämne kräver styrka. Emellertid skall jag gripa mig verket an; dock kan jag inte fullfölja detta. Mottag dessa dikter som ett bevis på min tacksamhet. Förlåt, min beskyddare, att dessa dåliga dikter misshandlar ett heligt ämne och förringar det på ett uselt sätt. Du har nämligen gjort mig så många välgärningar, att jag inte kan återgälda dem och min oskickliga penna inte löna dem. Du var den förste som förde mig till de pegasiska källorna och du ger mig fortfarande inspiration. Kanhända är det för att du ser att min begåvning inte är helt olämplig för studier i de musiska konsterna, som din godhet är så stor. Det är din egen hand som har planterat detta skott, du själv vattnar det, och du, min välgörare, tar vård om det. Och som om inte dina offentliga föreläsningar skulle vara nog, du store man, så ger du privat undervisning. Jag skall inte gå in på enskildheter – jag har lärt allt från den vise Älfs mun. Allt är din förtjänst. Du skall prisas som den som gjort min lycka, store man, då du gynnar mig utan att jag förtjänat det, såsom en far. Jag förmår inte återgälda dina faderliga välgärningar med värdiga ord, men det jag säger skall alltid komma från ett troget hjärta. Inte heller kan jag skänka dig berömmelse genom mina lovprisningar, lysande man. Knappt besitter jag något, ur vilket ditt rykte skulle kunna finna näring. Men fastän jag inte förmår detta, så ger jag dig likväl den lön jag kan, nämligen ett sinne som inte skall glömma dig, ord och fromma böner. Och så länge som du håller av mig, min beskyddare (må du alltid göra det), skall jag på allt sätt vara lycklig. Låt mig vara den minste bland de dina, du framstående man, och jag skall vara trygg i en så stor mans beskydd.

Brev 8 (201)

Brev till en vän.

Du ber att jag skall skriva några ord till dig, Gabriel. Det gör jag gärna och inget besvär är mig kärare. Är jag inte fräck, jag som diktar fast jag inte är förfaren i konsten och knappt vet vad dikter är? Det är likväl inte förbjudet att göra ett försök. Jag skall försöka skriva. Jag sänder verser till dig i stället för en nyårgåva. – Varsågod! Jag vistas på landet och har knappt sett något annat än kyrkan och mitt eget bibliotek, och jag har knappt tagit en promenad i snön. Ty jag har inte gjort någon resa och jag har inte varit på några bjudningar, fast jag har haft hälsan. Men jag är inte berövad all njutning, tro mig, du Gabriel. Muserna kan skänka mig tusen fröjder. Jag ägnar mig åt dem så långt ansvaret för pojarna tillåter. Denna sysselsättning roar mig och till den står min håg. Men jag saknar resurser och böcker, därför blir arbetet likväl besvärligt så det räcker till. Men om det finns skäl för mig att vara glad, så är Älf orsaken därtill, han som gynnar mig med särskild kärlek. Vad jag har lärt, det har jag lärt från hans ljuvt talande mun. Han är ju min lyckas upphovsman och orsak. Hur många ord jag än prisar den frejdade Älfs välgärningar med, förmår jag ändå inte göra det på ett sådant sätt att mina ord blir värdiga en så stor man; och om jag kunde det, så skulle likväl inte hans rykte växa därigenom, ty det är redan mycket framstående. Det rör inte den här saken, broder, och allt är dig redan bekant. Jag är skyldig dig tack, min Gabriel. Du har ofta hjälpt mig i min fattigdom genom att bistå mig med böcker, och jag har också använt dina egna böcker. Men jag är rädd att detta brev är dig oangenämt. Jag skall sluta, men först en bön: Jag önskar dig ett lyckosamt umgänge med de lärda muserna, broder. Må Gud gynna dina studier. Må varje dag under det nya året ge dig tusen glädjeämnen och må du på samma sätt räkna dina år. Skriv till mig. Sluta inte tycka om din Jacob, som är din och alltid skall vara det. Farväl.

Brev 9 (203)

Till Jacob Lindblom.

Skynda dig genast iväg för att hälsa min honungsljuve Jacob, du mitt brev. Du torde se honom sitta tillsammans med sin käre fader eller skämta kvickt med sina bröder eller umgås med de pieridiska jungfrurna eller kasta snöbollar omkring sig eller skoja med de muntra tjänarna i köket eller tugga på en liten korb eller stoppa näsan full med svart tobak eller färdas i släde över de snötäckta fälten eller kanske delta i festliga middagar och dansa snabba danser till musik med vackra unga damer. Var han än befinner sig skall du söka upp honom, om han så ligger och sover eller vakar i sin kammar. Fråga om han nu vägrar att enrollera sig under musernas fanor. Varför kommer hans brev i folkspråklig dräkt? Jag trodde, skall du säga, att det var en bonde som skrivit det och inte en som för vapen under den goda Melpomenes befäl. Du skall begära att han hädanefter sänder mig dikter av sin lyra; tillägg att det kommer att bli mig orsak till glädje. Be att få en gammal skrift. I utbyte mot boken skall han få mitt tack, och säg att på första bladet skall följande verser stå: »Liksom det rena är att föredra framför det orena, så är denne vän, den som givit mig denna gåva, att

föredra framför andra. Detta är inte en bok utan en stege till Pinden. Om jag kan höja mig dit upp, är det du, Lindblom, som skall tackas.» För övrigt skall du nu, då det gamla året flyr bort och Febus färdas bland nya stjärnor, önska Lindblom, som är mig ljuvast av allt: »Lev länge och må väl med god hälsa! Var lik dina stora fäder genom seder och studier.» (Tro mig, det är nog för honom att vara lik fadern.) Önska allt gott till Lorens, prydd med många dygder, och till min Gabriel.

ett litet brevV.

Brev 10 (205)

Ett brev till den mycket framstående Axel Lindblom, kontraktsprost.

Lysande man, du som med helgad mun talar himmelska ord, du som är en trogen Menalcas för den odensviska hjorden, du vars idoga nit Stockholm har berömt, du som bör räknas bland stora män! Du ser här, hävdar jag, ett litet enkelt brev framföra sanna bevis på ett troget sinnelag. Ryktet har berömt dina förtjänster vida omkring och omtalat ditt ärofulla namn. – Ett generöst sinnelag låter sig inte döljas. – Det är förvisso inte detta jag försöker åstadkomma, inte heller kan ett litet brev rymma väldiga lovtal. Men min lilla musa skall försöka tacka dig, vördnadsvärde man. (O, om hon förmådde det!) Ty du sluter aldrig dina givmilda händer för en behövande, men varför är de öppna för en okänd och oförtjänt man? Jag har aldrig träffat dig, jag har inget förtjänat, ändå vill du skicka pengar och vänliga hälsningar. O, jag trefalt lycklige, som en sådan man gynnar med en sådan kärlek! O, att jag kunde vara värdig! O, att jag kunde slå an strängarna i värdiga tongångar! Din godhet kommer att vara rikt stoff för mig.

Brev 11 (206)

Ett brev till densamme.

Mottag de små verk som en liten skald har frambringat, och betrakta hans önsningar och böner med välvilja, du Lindblom av frejdat rykte. Det är min hela glädje att ha behagat stora och vänliga män. Det brev du skickat mig bevarar jag som ett bevis på din nådiga gunst, store beskyddare. Må jag uppmuntras av din vanliga vänlighet. Må det på så sätt vara en ära för mig att ha behagat en så stor man och vunnit hans stöd. Ständigt önskar jag att du må leva lycklig med din Daphne. Må ditt hus och dina barn förbli lyckliga.

Brev 12 (207)

Brev till en vän.

Nu, min herre, kommer jag, Jacobs brev, till Uppsala stad, trött efter att ha gjort en lång resa. Men väl i dina händer är jag glad över att jag är här välbehållen och att jag kan framföra vad min herre vill. Han brukar berätta om hur ni ingick ert vänskaps-

förbund och samtidigt berömma dig: »Jag var i Veta», säger han. »Jag njöt härliga måltider och ur bågare drack jag ljuva drycker. Vetas vackra trädgård ökade vårt välbehag än mera och smekte min gom med mångahanda smaker. Därefter gick vi in och tömde ölglas och var bror med varandra.» När han berättar detta för andra, reser han liksom kam och bröstas sig över vänskapen med dig. Han har uppmanat mig att bege mig till dig för hans räkning och framföra hans hälsningar, han som skrev mig och som önskar dig all lycka, och eftersom det gamla året slutat och det nya börjat, skickar han dig dessa verser i stället för en nyårgåva. Varsågod! Han ber dig att motta dem välvilligt, trots att de saknar musisk konstfullhet, och själv ber jag det samma. Han önskar dig ett lyckosamt umgänge med de lärda muserna, min herre, och att Gud må gynna dina studier. Och han önskar att det nya årets dagar må ge dig tusen fröjder och att du må räkna dina år på det sättet. Detta ber min herre om och jag lägger mina önskningar till hans böner. Fortsätt besvara min herres vänskap! Ditt anseende skall inte bli mindre genom detta vänskapsförbund, Gustaf, fastän han inte är mer än en djäkne. Om han får umgås på förtrölig fot med dig, skall du se att han skickar sig så att han blir värdig din kärlek. Vad är det jag ber om och vad är det jag klagat över? Det verkar som om jag hyser tvivel. Jag måste se till att jag inte förgår mig i oförstånd. Ingen misstanke vilar på dig och Jacob tvekar inte om din vänskap, Carl. Han säger ju att du inte någonsin kommer att svika honom. Till sist ber han att du skall skriva lite till honom. Och han vill att ditt hjärta skall tillhöra honom. Farväl.

Brev 13 (209)

Ge dig snabbt av, Melpomene. Lämna Uppsalas kullar bakom dig. Leta upp min faders hus och det Pindus du kände förr. Bege dig till Linköping. Må du få glädjas över den vänskap du förut erfarit; du kommer att möta biskopens vänliga blickar. Dessa höga Febi palats passar dig inte, men där i Östergötland skall man inte se ned på dig.

Ungefär så bannar jag ideligen min musa, högt ärade professor, när hon räds att föraktas här, och låter bli att visa vad hon har i sina byrålådor. Det var nämligen så att när hon anlönt och slagit sig ned i Uppsala, spetsade hon sina små öron och frågade överallt: »Hur vördar man muserna? Hur ärar man den lärda kitharan?» Och någon, jag vet inte vem, hotade illa: »Av denna konst kommer ingen heder. Hat och en fattig börs är lönen för versen. Lär dig andra konster. Varför befлитar du dig om onyttiga ting?» Vår Thalia darrade av fruktan och såg sig omkring, ovetande om vad hon skulle ta sig till. Till sist talade hon på följande sätt: »Jag är fast besluten att mina strängar inte skall plåga någon med obildat rasslande. Men om – det hade jag aldrig kunnat tro – en så stor galenskap kunnat gripa sinnen här, att de trampar på den lärda Pindens ädelsten och sanna prydnad på ett sådant sätt, om det verkligen är så, tar inte hela världen slut vid Uppsalas gränser. Östergötlands land och folk står inte efter någon i rykte och lärdom. Där är man klokare. Det är nog – Musan vördas där.

Jag skrattar åt tomma hot och då jag vill leka oskyldiga lekar med min flöjt, skall jag veta att göra det på ett sådant sätt att ingen tar skada, för att jag inte må tyckas be-

svärlig i denna stad.» Sådant är musans sinnelag. Åtminstone vill hon hålla sig dold tills en friare arena öppnar sig och under tiden har hon tråkigt och är bara glad då hon reser till Östergötland. Om man får anföra stora exempel när det gäller små ting, så hade Odysseus son det lika eländigt utan Mentor.

Jag önskar att jag hade en sådan ledare här i min exil. O, att jag i den store Ekerman kunde finna en beskyddare som du, du store man, på samma sätt som han är din like genom flödande tal och värtalighet! Då skulle jag inte känna tvekan i min vandring på det höga Helikon eller hållas tillbaka mitt på min stig, utan ivrigt bryta ned alla hinder.

Jag ber dig ödmjukt att visa dig lika god mot min bror, som under din ledning enrollerar sig under musernas fanor, som mot mig. Jag tvivlar förvisso inte på hans förmåga, bara han kunde vara värdig. Och detta blir slutet på mitt brev.

För övrigt vördar jag, och skall i all tid vörda, hela det hus som bebos av Östergötlands ära och ljus och hans närmaste.

Uppsala den 8 mars 1763.

Jag förblir i synnerligen hög grad ditt mycket framstående namns mest hängivne beundrare, Jacob Wallberg.

Brev 14 (211)

Till den vittberömde professor Samuel Älfs födelsedag den 14 juli 1763.

Nu skall jag be om något, men vad? Allt det jag bett om har gått i uppfyllelse, och den dag som runnit upp kräver tacksamma händer. Det är din dag och en högtidsdag för mig, du östgötars ljuva honung; Vad skall jag be om? Må mina tidigare böner åter stiga mot himlen: O du alltings härskare, må du ge stadig lycka (ty allt annat har du redan givit), för att den må stärka hans hus; må den stärka det och må rikedomarna växa. Håll tillbaka din tunga, du pratmakare som sladdrar. Skalden har det alltid knappt. Må dagen bli lycklig och Lachesis komma med bakbundna händer! Alla dina födelsedagar är högtidsdagar för mig.

Brev 15 (212)

Högt vördade och frejdade herr professor!

Eftersom det inte finns någon i Västervik som jag skulle våga låta kritisera mina skrifter, så har jag inte tvekat att med ditt välvilliga tillstånd, ärade man, anförtro dessa små arbeten åt ditt omdöme. De skiljer sig till såväl stil som innehåll. Vad gäller det korta epitafiet, så hoppas jag att det lätt skall vinna ditt gillande; likaså tror jag att du inte skall bli en alltför hård kritiker av min lilla bröllopsång, som har ett lättviktigare och kanske djärvare ämne. De två år som hade passerat sedan ingåendet av förlovingen gav mig stoff därtill, men kanske än mer de västervikska jungfrurnas förunderliga liv och seder. De tycks mig förvisso så trista att jag inte kunde hejda min poetiska inspiration, som ju är särskilt lämpad för klander, från att på något sätt

gå lös på dessa uppblåsta unga damer, som knappast kan betraktas som kvinnor annat än för sina sidenklänningars skull.

Vad rör mina angelägenheter i övrigt, anser jag inte att vistelsen här kan bereda mig någon särskild nytta, särskilt som jag inte har några skäl att hoppas på någon möjlighet att resa till Uppsala tillsammans med mina elever.

Men förvisso bevarar jag nu i troget minne och kommer alltid att bevara den regel som du välvilligt gav mig: »Att ha behagat de förnämsta bland män är inte minst berömvärt.» Jag minns detta och har icke ansett det olämpligt att kring nyår i någon liten dikt försäkra min trohet mot den mycket vördnadsvärde biskopen. Då så sker, är jag säker på att du kommer att delge mig dina omdömen om mitt magra lilla opus, fastän det är ovärdigt en sådan enastående lycka, frejdade man, du som är den som berett mig säkert och öppet tillträde till ett så lysande hus.

Jag kommer att förbli din ödmjuka tjänare i största vördnad för ditt ansedda namn.

Jacob Wallberg.

Västervik den 26 november 1763.

Brev 16 (213)

Brev till brodern Andreas Wallenberg.

Är det möjligen så att en ständigt tystnad är klädsam, Andreas? Är det kanske så att min broders musor förlorat förmågan att tala? Skamligt nog vet jag inte om du lever och andas eller om du ligger i graven. Varför tiger din musa? Detta kommer mig nu att blygas och förargar mig. Jag ber dig, min bror, låt inte vår brevväxling vila längre. Detta ber Jacob om, detta önskar den älskansvärde Marcus. Gläd genom din dikt mina ögon. Och låt inte din sånggudinna komma utstyrd i svenska kothurner, utan på pindiska fötter som hon brukar. Visa mig alltså sådana rosor som den latinske Apollo skänker och som du har plockat på Östergötlands Helicon. Var flitig med detta. Febus skall ge god lön för mödan. Håll ut och detta träd skall bära frukt med tiden. Jag arbetar för detta, ty det är en ljuv och god strävan, och jag ångrar inte en timme som jag ägnat muserna. Se till att vinna Älfs kärlek, min bror, så kommer han att ge dig tillträde till biskopsgården. Flaccus säger att det inte är det sämsta beröm att ha behagat stora män. Bevara denna regel i ditt minne. Se alltså på det mål som du har beslutat att nå med din färd och vandra den goda vägen. En fattig man är beroende av andras hjälp, och stora mäns gunst är grunden till hans framtid. Sök hans gunst med goda seder, var ordentlig i livsföring och klädsel. Orenhet och tarvlighet är misshagligt, men snygghet och fint sätt är behagligt. Det är inte tillräckligt att studera, utan vi bör även lära oss att leva på ett riktigt sätt. Med ett rent sinne förenat med en ren kropp kan man komma någonstans. Det är eländigt då håret spretar okammat och oordnat och då svart lort täcker ansikte och klädedräkt, då naglarna är långa och smutsiga och då nakna lemmar sticker fram ur trasiga kläder. Se alltid glad ut, var meddelsam, var ödmjuk. Den uppblåste råkar med tiden i fördärvet. Ägna dig därvid på rätt sätt åt studierna, då är du en ros på Pindens berg och en prydnad för namnet Wallenberg.

Brev 17 (215)

Högt lysande herr professor,

Vår sånggudinna uppenbarade sig nyligen för dig dansande på svenska kothurner i ett litet brev skrivet i november. Min lyra uppstämde alltså ett bröllopskväde vid Fults bröllopsfacklor. Fastän dikten är djärv och inte tillräckligt behagfull för att passa unga damer, så bad jag om ett nådigt omdöme från dig, och jag ber fortfarande ödmjukt om ett sådant. Men detta tillfälle bjuder mig att höja mina händer mot stjärnorna i bön för dig, som jag prisar som ursprunget till min allt större lycka och som min gode ledare.

Jag önskar alltså att en ny Phoebus som en gynnsam stjärna skall gå upp för dig, en sådan sol som inte vet av bekymmersmoln. Må du leva ett fridfullt liv med din utmärkta maka och din ögonsten, din lilla dotter!

Hos dig finner nämligen den östgötska parnassens främste ett stöd, du som är som en fader för dem och stöttar dem med starka händer, du drar fram ett skönare talekonstens ljus ur skuggorna och återskapar musernas ljuvligheter. De trista dåliga sederna och busstrecken, som studenter förr brukade anklagas för, drivs bort från Pinden. Därför lyser Febus med större glans, därför skänker folk sitt bifall och ser att eleverna är värdiga sin store lärare. Västervik ser detta och besjunger det östgötska lärdomssätets förnyade gestalt.

Sånggudinnan ber nu om att få besöka biskopens trivsamma hus. Men hon ser svagheten hos sin begåvning, hejdar sig och hedrar med vördsam tystnad det lysande ryktet.

Ditt vittberömda namns ödmjuke tjänare, Jacob Wallenberg.
Västervik den 1 januari 1764.

Brev 20 (233)

På födelsedagen den 14 juli 1764.

Ryktbare herr professor.

Se din skald kommer vid den tid då han brukar, och en känd sträng frambringar välbekanta ljud. Jag lyckönskar dig på det att din födelsedag må återvända lyckligt utan slut! Må musernas nöjsamheter bestå med dig! Må biskopen befrämja verket: så gjorde den store Aminthor, som förde med sig en gyllene tidsålder till de östgötska muserna. Så må min förhoppning och mina böner inför framtiden gå i uppfyllelse, och det må inte väcka grämelse att ha ägnat tid åt verserna.

I klandervärd brådska den 11 juli 1764.

Ditt ryktbara namns ödmjuke tjänare Jacob Wallberg.

Brev 24 (241)

Till magister Strandberg, collega scholae i Västervik, då han utnämndes till präst i Linköping.

Jag har nåtts av ett lyckligt rykte, som för med sig glädje och fyller mig med jubel. Jag har länge försmått mitt plektrum, Phoebi bägare har stått tomma, och min skal-

deåder har länge i kraftlöshet saknat sin vanliga eld. Men nu hettar den och svallar. Din väns bröst förmår inte dölja den eld som väckts i det. Jag gratulerar dig till den hedersbetygelse du fått, frejdade magister, den belöning som den goda dygden var skyldig dig. Linköping såg och förstod att en begåvning var född, erkände den och upptog den snart i sitt sköte. Led nu män i stället för pojkar, och stig upp i den heliga predikstolen. Andra må nöta skolans dammiga bänkar. Tag upp herdestaven, lämna ifrån dig färlan och byt käppen mot jungfrun. Du har ägnat dig tillräckligt åt käppen och gossarna. Detta är den rättmätiga lönen för dina många nattvakor och ditt myckna arbete. Och – det finns inget större på jorden än kärleken. Du, herde, som för dina får i bet, varför vill du inte föra även en brud? Du har ett vackert hus och det finns många lediga unga damer. O, vilken förvandling! Den snillrike Amor förbyter grammatiken i en flickas ljuva famn! Jag avundas dig din lott, du lycklige Menalcas. O, dessa nätter, dessa nätter! Vilken lycka skall de inte skänka! Hur underbart är det inte att vara utmattad av en Chloris vackra små läppar, och utöva kärlekslidelsens ljuva arbete. Då jag skriver, känner jag kärlekens eld sprida sig i mitt blod. När detta bara är en enkel beskrivning, hurudan tror du då inte att den verkliga upplevelsen är? Gift dig alltså – jag skall komma till högtiden och sjunga psalmer. Till dess önskar jag att stjärnorna må vara dig gynnsamma. Farväl!

Brev 25 (243)

Till Paul Juringius den 26 augusti 1766.

»Där låg de falska drömmarna», sade de gamla poeterna. Att de är falska medger jag förvisso, men angenäma för plågade sinnen och vacklande själar, när de visar fram sådant som väcker ljuva förhoppningar. Om de är goda, gläder de dig, om de inte är det, tro dem inte. Detta kommer för mig, Paulus, nu när jag tänker tillbaka på den gångna nattens villor, som min Musa skulle kunna återkalla minnet av, om du tillåter det och välvilligt lånar dina öron åt mina sånger.

Men först måste jag berätta detta, för att du skall kunna veta varför jag diktar. Det var nämligen så att Apollo blev vred och ryckte mig i örat och släpade mig tillbaka till kitharan med stränga ord. »Vad är det du sysslar med, oduglige yngling,» sade han, »vad håller du på med? Du ringaktar Parnassens gudom som beskyddar dig och minnet av den första gunst som bevisades dig. Förr tyckte du om att besöka de heliga källorna och dikta sånger till musernas dans. Nu är det Bacchus och vinet som förnöjer dig och den nakna Cupido och nojsande med flickor.» Detta med mera sade guden med vredgad stämma. Skuldmedveten bekände jag mina felsteg och min ovana hand lyfte genast det illaljudande plektret. Lyssna nu noga så skall jag berätta stora ting för dig.

Det var natt, allt levande sov, den klara månen spred sitt silversken genom mitt fönster och stjärnorna vandrade sin tysta gång över fästet. Min trötta kropp var försänkt i sömn och mina ögon var tillslutna. Då stod plötsligt Amor vid min sida och gjöt i mitt sinne kättjefyllda drömmar, och strax såg jag för mig den ljuva Corinna. Jag inte bara såg henne. Jag rörde vid henne (om jag skall tro på min dröm). Jag rörde vid henne, du min bror, den mjuka bädden knarrade lättsinnigt och städet jämrade sig under slagen. När jag ihärdigt ägnade mig åt detta behagliga värv, droppade svet-

ten från hela kroppen och mina sinnen som var försänkta i sömn smakade sålunda skenbart den ljuva kärleksglödens ansträngning, genom vilken den snillrike Amor spelar de älskande sina spratt. Den otillåtna njutningen lockar. Natten är ljuv för unga män, för gudinnan från Idalien, för unga flickor.

Säg mig (ifall du har erfarenhet av dessa ting), säg mig vad du känner, då du leker kärlekslekar i Venus famn, då din hand i lönnedom uppmäter kärlekens fält och du ligger där kraftlös och flämtande. Din darrande fot famlar efter bädden och du vilar orörlig vid Chloris bröst, utan sans, svag men brinnande. Du skakar henne och stöter till henne och lika ofta slår hon tillbaka. Ni utför en ansträngning som är ljuv för er båda. Till slut ligger ni båda slappa med utsträckta händer och fötter, som döende kalvar. Säg vad känner du då? Ty allt detta har jag själv känt. Och kanske kan du lösa skaldens gåta.

Erkänn alltså att drömmar inte alltid är falska, särskilt inte då de bringar förebud om glädje som skall komma. För din räkning, min Paulus, ber jag att Venus må vaka över dina nätter och må hon inge dig drömmar som tycks verkliga!

När min musa på detta sätt återkallar minnet av min nattliga kärleksstund, känner mitt veka hjärta elden på nytt, och medan jag skriver, upplever mina sinnen lyckan igen. Naturligt nog är det ljuvt att åter minnas angenäma ting och att gömma sin själs hemligheter vid en trogen väns bröst.

Brev 27 (252)

Till prosten Axel Lindblom den nittonde dagen av år 1767.

Sorgsen och ovillig lämnade jag våra glada gästabud, de ljuva bågarna och huset i Odensvi. Nu kommer ledan tillbaka och magisterrynkorna i min panna som tecknar bekymrade moln i mitt ansikte. Jag vill återkalla minnet av våra skämt. Jag känner lycka igen i mitt sorgsna bröst, då jag föreställer mig de fröjder som var. Man får vara galen, den heliga glöden bubblar i blodet och sinnet förmår inte dölja sin eld.

En faders [?] kära bild kommer för mig, hans bildade ansikte och den kvickhet som flödar från hans tunga, jag tänker på våra måltider, våra lekar och på ölet för vilket de druvor som Rhen skryter om och allt vin Spaniens kuster frambringar rätteligen får stå tillbaka. Du gör anspråk på de ord de gamla poeterna diktade: »Han ger väl och mycket, som ger med vänlig uppsyn.» Ty ofta låter du med gåvan följa vänliga blickar, och det är inte så att en stoisk stränghet förbittrar dina givmilda seder. Då är det inte att förundra sig över att din vänlighet förhäxar dina skyddslingars hjärtan och binder min kärlek till dig, gode fader. Jag erkänner att en jungfrus blick kittlar en ung man, men den erotiska kärleken är inte mer än en vindil, och den utplånas av sin egen hetta, medan däremot minnet av din godhet består för evigt.

Jordiska bekymmer och de livets plikter man måste uppfylla plågar sinnet, där de fast inrotat sig. Vart skall jag vända mig? Mitt hjärta är av en åsikt, och mitt förstånd vill ett annat, bekvämligheten ännu ett annat, och lättjan är bedräglig och behaglig. På alla sidor finns farliga vatten, kamp på alla håll, och ofta trötta sömnlösa nätter mina ögon. Jag som alltför mycket tillhör världen, jag som av hela min själ söker världens glänsande lycka, varför skulle jag vinna insikt i de heliga mysterierna? En köpman arbetar hårt i sitt anletes svett och penningarna ger ingen vila, än sen? Även

den utfattige Apollo finner sin föda, och musan ger honom bröd, då han saknar tän-der i sin gom. Men Gud styr allt och jag lämnar mina bekymmer åt Jehova. »Ödet skall nog finna sin väg», som den store Vergilius sade.

Med en tjänare sände jag ett brev till den högstämde Nicander i Vik. Han läste det och skrattade därvid, han förstod och tycktes ta till sig berömmet. Han kände igen avsändaren – jag satte dit ett tecken i stället för mitt namn.

Om jag frambringar någon sång med min obrukade skaldeflöjt, må den då behaga dig; min kithara skänker jag dig hel och hållen, ansenlige beskyddare. Ty antingen kommer min musa att förhålla sig tyst, eller också kommer hon att bruka sitt plekter endast i ditt sällskap.

Till din gemål, dina barn och din adjunkt sänder jag vänliga hälsningar, så hjärtliga som tillbörligt är.

Bihang till breven (282)

Människan är ingen ängel.

Utför din plikt så väl som du kan och håll dig väl med din före detta herre.

Då jag givit mig ut ett stycke i världen, såg jag danskarna och greps av medlidande; jag såg holländarnas flit och beundrade den; jag såg fransmännens lyx och älskade den; jag såg engelsmannen och rös därvid. Nu återser jag helt kort hembygdens ljuva härd och förbereder en längre resa till Ostindien.

Man hatar en vän, vars ljus fördunklar ens eget; hur kan jag då älska dig, Lidén? Men hur, å andra sidan, kan jag hata honom, som på ett så ytterst vänligt sätt räckte mig en hjälpande hand sedan jag blivit rånad av banditer i London?

Vad det än må vara, kan du, vördade man, efter någon tid säga att du även bland kineserna har en vän.

Jacob Wallenberg, skeppspredikant på Ostindiska kompaniets skepp.
London den 25 september 1769.

Innehåll

Förord	5
Inledning	7
Smärre dikter 1761–1774	13
Inledning	15
Hösten	17
Vårtiden	18
Den oförnögte	20
Byxor	20
Under capitelt	21
Omnia, præter verbum Dei, peribunt	22
Under mitt capitel	22
Quæde öfuer bærgningstiden	23
Qui versatur ubique, est nullibi	27
Descriptio tumultuantis Gymnasii	28
En god Konung	29
Talpa	30
Rex bonus	30
[Vid Samuel Älfs bröllop]	31
Adamo Mejero donum nuptiale cum dare corculum sacchari	34
Till B. Carlström	34
Cum sacram cœnam frequentare constitueram. 1761	35
Över långfredag	36
Över en sprätt d. 11 Aug. 1763	38
På Prostinnan Grenzeli grift d. 17 Sept. 1763	39
Vid Handelsman Herr Fults bröllop i Westervik	40
Dominæ nobilissimæ Brita Lisa Hanquist ausp. anni 1764	44
Då Amiralitetslieutenanten [Henning Törning] och Jungfru Greta Göthe vigdes i Wästervik	45
Till bror Suen – – i Linköping	47
Ordensvisa. L’Ordre de bonne humeur	48
Suar på den replique, som utkom öfuer min skrift vid Fultens bröllop	49

Vid Fru Fults begrafning, följd af tuenne nyfödda barn	51
Vid Madem. Loschs graf i Wästervik 1764	53
Till Herrskapet efter brunscurn	54
Vid Fru Siöbergs bröllopp den 2 Nov. 1764 i Westervik	55
Öfuer högmö	56
En skön näsa	56
Ett vackert ansikte	57
Epitaphium frå fransyskan	57
Ett annat öfuersatt	58
Ännu ett af Poeten Regnier	58
Till en suärjare. I hast d. ---	59
Grafskrift öfuer en suärjare d. ---	59
Öfuer en fluga	60
Min philosophie	60
En visa	62
Courage	64
På skeppet Amphion i Westervik in Nov. 1764	64
Sentimens sur la vie de Mademois. De Ninon de Lenclos	65
Öfuer...	65
Squaller i Westervik d. 2 Decemb. 1764	66
Öfuer en vurm, som var kär, och skref till...	69
Ad Ol. Zetterling pro exercitio disputantem. De triga deciorum . . .	70
Vid Fru Baumans jordfästning d. 14. Mart. 1766	71
Klubb-visor	73
Dito	73
Dito	74
Nock	74
Encore	75
Skålar	76
Installations menuetten i Klubben	77
Ode d'un Poete presque ivre. Westervik den 17 mars 1766. Höghet bådar fall	78
Skålar vid Deras Kongl. Högheters närvaro i Götheborg 1766	80
En annan	80
Dito	80
I samma ämne	81
En dylik	82
Till Götheborgs Herrar Cavallerister, i gevär vid Deras Kongl. Högh. Gustavs och Sophiæ Magd. höga närvaro	83

Sur la destruction de la Clubbe des Bibances. Epitaphe	86
Un autre	86
Götheborg vid Fru Ahlströmers död 1767	87
Vid Comminister Prässers bröllop	89
Svag siäl i stark kropp	92
<i>Martial.</i> Numquam aliud natura, aliud sapientia dixit	92
Au Directeur. d. 1 Jan. 1768	93
[Öfwersättning av Horatius' oden I: 9, v. 15–18]	95
Skålar vid bror mins bröllop den 24 September 1773	96
Wid Fru Directeurskan Sandbergs, begrafning d. 11 Jan. 1774	98
Tankar på sjön wid afresan från Sverige d. 18 Januarii 1774	100
Fragment ur Wiborgska Smällen	103
Inledning	105
Sanfärdig resebeskrifning	113
Inledning	115
Korrespondensartiklar i Götheborgske Spionen 1768–1770	169
Inledning	171
Brev	185
Inledning	187
1. Till Marcus Wallenberg 1762	189
2. Till Samuel Älf 14 juli 1762	191
3. Till Samuel Älf 20 juli 1762	193
4. Till Jacob Lindblom efter 14 juli 1762	195
5. Till Carl Gustaf Broocman efter 14 juli 1762	197
6. Till Samuel Älf 9 september 1762	198
7. Till Samuel Älf dec. 1762 (?)	200
8. Till Gabriel Lindblom dec. 1762	201
9. Till Jacob Lindblom dec. 1762	203
10. Till Axel Lindblom 1763 (?)	205
11. Till Axel Lindblom 1763 (?)	206
12. Till Carl Gustaf Ekmanson omkr. 1 jan. 1763	207
13. Till Samuel Älf 8 mars 1763	209
14. Till Samuel Älf 14 juli 1763	211
15. Till Samuel Älf 26 nov. 1763	212
16. Till Anders Wallenberg omkr. dec. 1763	213

17. Till Samuel Älf 1 jan. 1764	215
18. Till Jacob Lindblom 12 april 1764	217
19. Till Jacob Lindblom våren 1764	225
20. Till Samuel Älf 11 juli 1764	233
21. Till Samuel Älf 4 aug. 1764	234
22. Till Jacob Lindblom nov. 1764	236
23. Till Samuel Älf 8 febr. 1765	240
24. Till Johan Abr. Strandberg 1766	241
25. Till Paul Juringius 26 aug. 1766	243
26. Till Jacob Lindblom okt. 1766	245
27. Till Axel Lindblom 19 jan. 1767	252
28. Till Jacob Lindblom 6 mars 1767	254
29. Till Jacob Lindblom 11 febr. 1769	257
30. Till Samuel Älf 21 juli 1769	259
31. Till J. J. Björnståhl 15 sept. 1769	264
32. Till Paul Juringius 21 juni 1771	267
33. Till Jacob Lindblom 24 okt. 1771	270
34. Till Jacob Lindblom 30 nov. 1771	271
35. Till Jacob Lindblom jan. 1772	273
36. Till konsistoriet i Linköping juli 1775	274
37. Till konsistoriet i Linköping 14 aug. 1775	275
38. Till konsistoriet i Kalmar 28 april 1777	276
39. Till konsistoriet i Kalmar 28 maj 1777	277
40. Till konsistoriet i Kalmar 16 juli 1777	278
41. Till konsistoriet i Kalmar trol. juli 1777	279
42. Till konsistoriet i Kalmar 27 okt. 1777	280
43. Till Anders Arfwedson 9 dec. 1777	281
Bihang till breven. Stamboksblad i J. H. Lidéns stambok	282
Textvarianter samt utgivarens ändringar	283
Appendix 1. Innehåll i W 69: 4–5, LSB	293
Appendix 2. Suar vid Rådman Göranssons copulation	299
Appendix 3. Översättningar av Wallenbergs i utgåvan återgivna latinska texter av Maria Berggren	301